BOOKMARKS

PRÍRUČKA BOJA PROTI NENÁVISTNÝM PREJAVOM PROSTREDNÍCTVOM VZDELÁVANIA K ĽUDSKÝM PRÁVAM

občianstvo šikanovanie výchova k ľudským právam nepriateľstvo mier
zodpovednosť anticiganizmus solidarita xenofóbia spravodlivosť zločin
intolerancia rešpekt predsudky rozmanitosť antisemitizmus tolerancia
sexizmus účasť nacionalizmus rovnosť homofóbia bezpečnosť rasizmus
dôstojnosť islamofóbia sloboda diskriminácia demokracia nenávisť

Revidové vydanie
2016

BEZ NENÁVISTI NA INTERNETE

iuventa

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

BEZ NENÁVISTI NA INTERNETE

BOOKMARKS

PRÍRUČKA BOJA PROTI NENÁVISTNÝM PREJAVOM PROSTREDNÍCTVOM VZDELÁVANIA K ĽUDSKÝM PRÁVAM

Prvé vydanie (2018)

AUTORI A ODBORNÁ ÚPRAVA

ELLIE KEEN, MARA GEORGESCU

K DRUHÉMU VYDANIU ORIGINÁLU PRISPELI

MARA GEORGESCU, SATU VALTERE, OLENA CHERNYKH

Vážení čitatelia,

spomeniete si, kedy ste naposledy reagovali na prejavy rasizmu, xenofóbie, či netolerancie a odsúdili ich? Práve prejavom solidarity k obetiam môžete pomôcť a naštartovať zmenu vo svojom okolí.

Nenávistné prejavy sú vyjadrením autora, ktoré sú namierené voči inej osobe, prípadne skupine osôb a šíria útočné, hanlivé, osočujúce, či zosmiešňujúce postoje. Takéto formy nenávisti sa čoraz viac stávajú ohrozujúcim prvkom našej spoločnosti. O to viac tento fakt vnímame na internete a v online priestore, kde je dopad a šírenie nenávistných prejavov omnoho výraznejšie a jednoduchšie. Je preto potrebné, aby vznikali iniciatívy, ktoré im môžu predchádzať a eliminovať ich.

Šírenie nenávistných prejavov často pozorujeme v súvislosti s prejavmi rasizmu, xenofóbie, či antisemitizmu a nie je neobvyklé, že s nimi môžeme prísť do kontaktu prostredníctvom neznášanlivých komentárov. Tie môžu v hraničných prípadoch vyústiť až do násilných prejavov alebo tragickej situácie. Aj preto je potrebné v nevyhnutných prípadoch zasahovať, a to aj napriek tomu, že sloboda prejavu je garantovaná ústavou. Práve včasné odhalenie a vhodné reakcie na tieto nenávistné prejavy môžu znamenať veľký krok pri prevencii tohto javu.

Zodpovednosť za to, aby prejavy takéhoto charakteru neboli na internete akceptované a šírené majú nielen samotné internetové spoločnosti, ale aj jednotlivé členské štáty a medzinárodné organizácie. Taktiež sú v tejto veci dôležitými aktérmi aj samotní užívatelia, ktorí môžu na nevhodný a nenávistný obsah upozorňovať a nahlasovať ho. Nahlasovanie je bežné najmä v prípade sietí Facebook, Twitter a YouTube. Problémom nie je len vytváranie nenávistného obsahu, ale aj jeho šírenie, či zdieľanie, ktoré takéto konanie podporuje. Cestou preto môže byť aj jednoznačné vyjadrenie nesúhlasu a odmietavého postoja k takýmto prejavom.

Internet a súčasná doba poskytujú rozmanité príležitosti na vyjadrenie našich názorov, avšak je potrebné prevziať za tieto názory zodpovednosť. Práve existencia kampaní a iniciatív zameraných proti nenávistným prejavom, akou bola aj kampaň *Bez nenávisti na internete* realizovaná Radou Európy, je jednou z ciest, ktorou možno podporiť systematickú snahu k tolerancii.

Popri právnych opatreniach a kampaniach je však dôležité zamerať sa aj na dlhodobé riešenia, ktorým môže byť nepochybne vzdelávanie. Obzvlášť deti a mladých ľudí je potrebné vychovávať k rešpektovaniu ľudských práv, k mediálnej gramotnosti a kritickému mysleniu.

Bookmarks je výborným nástrojom pre odborníkov pracujúcich s deťmi, no i dospelými v oblasti formálneho aj neformálneho vzdelávania k ľudským právam a v boji proti nenávistným prejavom. Príručku je vhodné použiť v rámci cyklického vzdelávania, kedy pred samotnou aktivitou pedagóg navádza problematiku ľudských práv, zameranú na niektorý z jej aspektov, prípadne negatívnych prejavov porušovania ľudských práv. Následne sa odporúča použiť aktivity a pracovné listy z publikácie Bookmarks. Publikácia nabáda aj k reflexii, ktorú je ideálne urobiť ihneď po skončení aktivity, prípadne otvoriť niektoré z otázok aj neskôr po určitom čase, kedy je možné vidieť, ako sa daná problematika ukotvila v hodnotovom rebríčku cieľovej skupiny. Aktivity sú svojím zameraním vhodné aj na priblíženie tém dospelým.

Slovenská verzia príručky obsahuje zredukovanú kapitolu 4 (z aktivít boli 3 vypustené), kapitolu 5 (Základné informácie); kapitola 6 (Prílohy) bola vynechaná, keďže Všeobecná deklarácia ľudských práv je voľne dostupná na internete. Veríme, že slovenský preklad príručky Rady Európy BOOKMARKS nájde svoje využitie nielen v školách, ale rovnako aj v rámci práce s mládežou, aby sme spoločnými silami ukázali, že nenávistné prejavy nemôžu mať v tolerantnej spoločnosti svoje miesto.

Ivan Hromada

podpredseda Európskeho riadiaceho výboru pre mládež, Rada Európy

OBSAH

KAPITOLA 1 - O PRÍRUČKE

1.1 Úvod 7
1.2 Problém online nenávistných prejavov 8

KAPITOLA 2 - KAMPAŇ BEZ NENÁVISTI

2.1 O kampani 11
2.2 Čo môžu mladí ľudia urobiť? 13

KAPITOLA 3 - POUŽÍVANIE PRÍRUČKY

3.1 Potreba príručky 15
3.2 Štruktúra príručky 16
3.3 Vedenie aktivít 17
3.4 Desatoro Čo robiť a Čo nerobiť 19
3.5 Témy a otázky 20

KAPITOLA 4 - 21 AKTIVÍT

Prehľad aktivít 22
21 aktivít v boji proti nenávistným prejavom prostredníctvom vzdelávania k ľudským právam 25

KAPITOLA 5 - ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE

5.1 Nenávistné prejavy na internete 134
5.2 Ľudské práva 141
5.3 Sloboda prejavu 147
5.4 Rasizmus a diskriminácia 153
5.5 Stratégie vedenia kampaní 158
5.6 Internetová gramotnosť 162

KAPITOLA 1

O PRÍRUČKE

1.1 ÚVOD

Táto príručka bola navrhnutá tak, aby podporovala kampaň Rady Európy „Bez nenávisti na internete“, ktorá je zameraná proti nenávistným prejavom na internete. Príručku môžu použiť pracovníci vo vzdelávaní, ktorí sa venujú riešeniam tohto problému v rámci ako aj mimo rámca formálneho vzdelávacieho systému. Táto príručka je určená pre prácu s mladými ľuďmi vo veku od 13 do 18 rokov, aktivity sa môžu však prispôsobiť ostatným vekovým skupinám a iným profilom učiacich sa.

Príručka bola prvýkrát zverejnená na začiatku roka 2014 a bola už preložená do 10 jazykov. V tomto revidovanom vydaní bola príručka aktualizovaná tak, aby obsahovala najnovšie informácie o kampani „Bez nenávisti na internete“ a o *Sprievodcovi ľudskými právami pre užívateľov internetu* Rady Európy. To tiež viedlo k zaradeniu troch nových vzdelávacích aktivít do tohto vydania.

Potreba vzdelávacích iniciatív, ktoré sa zameriavajú na nenávistné prejavy online, môže byť čiastočne viditeľná na rastúcom množstve osočovania na internete, z ktorých väčšina je extrémisticky a rasisticky ladená a môže ohroziť základné hodnoty demokratickej spoločnosti. Avšak neznášanlivosť v online priestore nie je len problém súvisiaci s rasizmom a diskrimináciou; je to tiež problém súvisiaci so spôsobom, akým ľudia používajú internet. Je relatívne novým javom, ktorý zatiaľ nie je plne preskúmaný a pochopený. Táto novosť nenávistných prejavov na internete znamená, že ide o problém, s ktorým sa svet zatiaľ nevie vysporiadať.

Mnohé súčasné snahy boja proti nezákonným nenávistným prejavom online majú tendenciu sústrediť sa na kontrolné mechanizmy, ktoré nenávistné prejavy vymažú na internete. Táto publikácia vníma nenávistné vyjadrovanie ako príznak hlbšieho problému. Aktivity boli navrhnuté tak, aby riešili základné príčiny nenávistných prejavov a učili ako sa s nimi vyrovnať, keď sa objavia.

Prejavy nenávisti na internete sú ako listy obzvlášť zákernej rastliny, ktorej korene ležia hlboko v spoločnosti. Odrezaním listov nemožno riešiť širšie príčiny problému.

POSTOJ K ĽUDSKÝM PRÁVAM

Aktivity v príručke by mali pomôcť mladým ľuďom v rozvíjaní vedomostí, zručností a postojov, ktorých osvojenie je potrebné na to, aby aj internet odrážal základné princípy, ktoré boli stanovené pre *reálny svet*. Tieto princípy boli vypracované a dohodnuté pred viac ako 60 rokmi: sú známe ako ľudské práva a vyjadrujú základnú dôstojnosť každej ľudskej bytosti, ich rovnosť v právach, slobodu a úlohu pri rozhodovaní a stanovení pravidiel, ktoré by mali upravovať našu každodennú existenciu.

Rovnako ako mládežnícka kampaň, táto príručka vníma nenávistné prejavy ako záležitosť ľudských práv a prístup použitý v aktivitách vychádza z princípov a štandardov v oblasti ľudských práv. Príručka je užitočná nielen pri hľadaní riešení týkajúcich sa nenávistných prejavov online, ale aj ako nástroj porozumenia ľudským právam ako takým a ich uplatňovania tak online, ako aj v offline prostredí.
Viac informácií o vzdelávacom prístupe môžete nájsť v tretej kapitole a základné informácie o uplatňovaní ľudských práv v online a offline prostredí v piatej kapitole.

DEMOKRACIA A OBČIANSTVO ... ONLINE

Mladí ľudia sú občanmi v online prostredí, čo znamená, že môžu svoje túžby a obavy vyjadriť na internete, konať a viesť k zodpovednosti tých, ktorí porušujú ľudské práva online. A čo viac, práve oni môžu byť ochrancami ľudských práv na internete.

Online priestor je taktiež priestorom pre participáciu, vrátane zvyšovania povedomia o procesoch správy internetu. Príručka skúma prostredníctvom aktivít spôsoby online interakcie a kroky smerujúce k lepšiemu a bezpečnejšiemu internetu, ktoré môžu mladí ľudia podniknúť v online prostredí.

Témy súvisiace s demokraciou, online kampaňami a s internetovou gramotnosťou sú rozpracované v piatej kapitole.

1.2 PROBLÉM NENÁVISTNÝCH PREJAVOV ONLINE

NOVÉ MOŽNOSTI, NOVÉ NEBEZPEČENSTVÁ

S príchodom internetu sa zásadne rozšírili nové možnosti vzájomnej ľudskej interakcie. Internet nám teoreticky dáva možnosť komunikovať s akoukoľvek osobou na svete; dokonca umožnil, aby sa teoreticky myšlienka z malej miestnosti z neznámeho miesta dostala ku každému človeku na svete! Každý s prístupom na internet je teraz vydavateľom a verejným rečníkom. Zdá sa, že len málo ľudí môže zasiahnuť do toho, čo chceme povedať.
Ide o novinku, ktorú by málokto chcel zvrátiť, ale nemalo by nás prekvapiť, že stále rozpínajúci sa svet online interakcií odráža a vplýva na mnohé ťažkosti, s ktorými sa ľudia odjakživa stretávajú v "reálnom" živote. Intolerancia a „nenávisť" sú rysmi ľudskej spoločnosti od nepamäti. Rad štúdií poukazuje v posledných rokoch na nárast týchto postojov.
Problém spočíva v tom, že ak je tolerancia k odlišnostiam nízka a ak obmedzenia voči intolerancii nie sú monitorované, tak sa intolerancia a nenávisť prejavia v tom, čo ľudia robia a hovoria. Internet otvoril nové cesty masového šírenia informácií. Obmedzení na to, ako niečo povedať online je oveľa menej ako tých, ktoré existujú offline: prostredníctvom internetu môžeme povedať veci, ktoré by sme sa neodvážili povedať na verejnosti v „reálnom" svete.

Ak nenávistné vyjadrovanie offline predstavuje problém, ktorý si spoločnosť uvedomuje a považuje za potrebné ho riešiť, sú potom nenávistné prejavy online niečo, čo môžeme ignorovať?

Čo je horšie…?

Povedané na verejnosti	Publikované na internetovom fóre
„Ak si gej – choď sa liečiť. Potom sa pripoj k normálnym ľuďom."	*„Ak si gej – choď sa liečiť. Potom sa pripoj k normálnym ľuďom."*

ROZSAH PROBLÉMU

„ Zajtra o deviatej večer ťa znásilním. Stretneme sa pri tvojom dome????"[vi]
„ My ťa tu nechceme, zostaň vo svojej krajine a nič ju, nie tú našu"[vi]
*„ Si hlúpy****. Tvoja matka je čierna a tvoj otec znásilňuje ženy."*[vi]

Monitorovanie množstva nenávistných prejavov na internete je veľmi ťažké. V skutočnosti je presne toto prekážkou, ktorá uľahčuje šíriť nenávisť online a sťažuje vládam alebo iným ich dostať pod kontrolu.

Rast nenávisti

- Systém internetovej bezpečnosti *Websense,* ktorý sleduje asi 15000 nenávistných a militantných stránok, zaznamenal strojnásobenie rasizmu, nenávisti a militantnosti v priebehu roku 2009.[iv]

Iné štúdie sa snažili zistiť, do akej miery sa mladí ľudia stretávajú s nenávistnými vyjadreniami v ich online aktivitách.

Mladí ľudia a nenávisť

- V celej Európe 6% z 9- až 16-ročných používateľov internetu uviedlo, že bolo šikanovaných online a 3% priznáva, že šikanovali druhých.
- 16% mladých užívateľov internetu v Kanade uviedlo, že zverejnili príspevky na internete, ktoré boli nenávistné voči osobe alebo skupine osôb. [vii]
- 78% respondentov uviedlo, že sa v pravidelných intervaloch stretli s online nenávistnými prejavmi. Medzi tri skupiny, ktoré boli najčastejšie cieľom nenávistných prejavov, patria LGBT komunita (70%), moslimovia (60%) a ženy.[vii]

[i] Tweet pre Stellu McCreasy (členka britskej smenovne)

[ii] Prevzaté z facebookovej stránky 'Bugger off Asylum Seekers'

[iii] Tweet tesne po tom, ako Fabrice Muamba, pôvodom z Konžskej demokratickej republiky, dostal zástavu srdca počas futbalového zápasu.

[iv] Zdroj: *Racism, hate, militancy sites proliferating via social networking*, Networkworld, máj 2009 www.networkworld.com/news/2009/052909-hate-sites.html

[v] Prieskum EU KidsOnline, dostupný online cez www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf

Prevzaté z *'Young Canadians in a Wired World'*, prieskum na vzorke 5272 detí a mladých ľudí, doplnený o kvalitatívny výskum formou fokusových skupín s rodičmi a mladými ľuďmi vo veku 11 - 17 rokov, 2003 - 2005.
Online prieskum kampane Rady Európy „Bez nenávisti na internete", 2012

KAPITOLA 2

KAMPAŇ BEZ NENÁVISTI

KAMPAŇ RADY EURÓPY ZA ĽUDSKÉ PRÁVA VO VIRTUÁLNOM PRIESTORE

„Nenávistné vyjadrovanie, tak ako je definované Výborom ministrov Rady Európy, sa vzťahuje na všetky formy prejavu, ktoré šíria, podnecujú, podporujú alebo ospravedlňujú rasovú nenávisť, xenofóbiu, antisemitizmus alebo iné formy nenávisti založené na neznášanlivosti, vrátane agresívnych nacionalistických vyjadrení, etnocentrizmu, diskriminácie menšín, migrantov a ľudí s migrantským pôvodom. Pre účely kampane tu spadajú aj ďalšie formy nenávistných prejavov súvisiace s diskrimináciou a predsudkami ako sú anticiganizmus, fóbia z kresťanstva, islamofóbia, mizogýnia, sexizmus a diskriminácia na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity."

Zdroj: prezentácia kampane – www.nohatespeechmovement.org

2.1 O KAMPANI

Rada Európy považuje nenávistné vyjadrovania za hrozbu pre demokraciu a ľudské práva. Jadrom kampane „Bez nenávisti na internete" sú síce ľudské práva, ale jej podstata nespočíva v právnych mechanizmoch na boj proti nenávisti na internete. Kampaň podporuje slobodu prejavu a jej cieľom je rozvíjať alternatívne reakcie voči nenávistným prejavom vrátane prevencie, vzdelávania, zvyšovania povedomia, rozvoja sebakontroly užívateľov a podnecovaním podpory obetiam. Kampaň je predovšetkým o podpore ľudských práv na internete a prispieva k vytváraniu internetu, ktorý by bol bezpečný pre všetkých.

NÁRODNÉ VÝBORY KAMPANE

Kampaň je podporovaná Radou Európy, jej európskymi partnermi a realizovaná národnými výbormi kampane v členských štátoch.

KOORDINAČNÁ INTERNETOVÁ STRÁNKA KAMPANE www.coe.int/youthcampaign

Portál pre národných a európskych organizátorov kampane obsahuje aktualizované informácie o kampani, vrátane kontaktov na národné výbory a koordinátorov.

INTERNETOVÁ PLATFORMA KAMPANE BEZ NENÁVISTI

http://nohatespeechmovement.org/

Online platforma existuje na podporu kampane a slúži ako komunikačný kanál smerom k verejnosti. Nachádzajú sa na nej svedectvá mladých ľudí, vrátane vlastných fotografií a videí. Ktokoľvek sa môže na platforme zaregistrovať, a zapojiť sa tak do kampane. Platforma je moderovaná dobrovoľníkmi a aktivistami.

HLIADKA MONITORUJÚCA NENÁVISTNÉ PREJAVY

www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch

Platforma vytvára priestor pre kampaň, ktorá obsahuje príklady online nenávistných prejavov zozbieraných používateľmi. Priestor ponúka možnosť diskutovať s mladými ľuďmi o možných prístupoch a organizovať akcie proti nenávistným prejavom.

BLOG „KAMPAŇ V AKCII"

Internetová stránka www.nohatespeechmovement.org obsahuje aj blog pre aktivistov kampane a partnerov s informáciami o aktivitách a iniciatívach, ktoré sa konajú v Európe. Tiež poskytuje priestor pre diskusie o aktuálnych záležitostiach týkajúcich sa nenávistných prejavov a kampane.

FÓRUM „PRIDAJ SA K DISKUSII"

Na fóre http://forum.nohatespeechmovement.org sa ktokoľvek môže pridať k diskusii o nenávistných vyjadreniach a k iným záležitostiam týkajúcich sa kampane. Fórum je moderované dobrovoľníkmi a aktivistami.

PODUJATIA

Aj keď hlavné aktivity sú zamerané na prostredie internetu, kampaň taktiež zahŕňa offline aktivity, ako napríklad školiace kurzy, festivaly a tzv. flashmob. A pravdaže mnoho aktivít formálneho a neformálneho vzdelávania.

EURÓPSKE AKČNÉ DNI

Európske akčné dni sú organizované podujatia, ktoré bežia počas celej kampane a spájajú aktivistov na národnej ako aj európskej úrovne. Každý akčný deň sa zameriava na rôzny aspekt nenávistného prejavu a zabezpečuje akciu na podporu určitej cieľovej skupiny. Akčné dni majú jasný program a využívajú rôzne online aktivity, ktoré sú koordinované dobrovoľníkmi. Dátumy a témy akčných dní sú aktualizované pravidelne: pre aktuality navštívte internetovú stránku kampane!

Príklady akčných dní:

- 8. marec: Akčný deň proti mizogýnii a sexizmu
- 21.marec: Akčný deň proti rasizmu a xenofóbii
- 8. apríl: Akčný deň solidarity s Rómami a proti romofóbii
- 17. máj: Akčný deň proti homofóbii a transfóbii
- 20. jún: Akčný deň na podporu utečencov a žiadateľov o azyl
- 22. júl: Akčný deň solidarity voči obetiam nenávistných prejavov
- 21. september: Akčný deň proti islamofóbii a náboženskej netolerancii
- 9. november: Akčný deň proti fašizmu a antisemitizmu
- 10. december: Akčný deň za ľudské práva

NÁSTROJE VZDELÁVANIA

BOOKMARKS

Táto príručka je dôležitým nástrojom kampane. Je navrhnutá pre učiteľov a školiteľov a mala by zvýšiť počet mladých ľudí zapojených do kampane.

VIDEÁ KAMPANE

Videá uvádzajú problematiku nenávistného vyjadrovania a prezentujú nástroje a prístupy kampane Bez nenávisti na internete.
Videá môžete nájsť na hlavnej internetovej stránke kampane www.nohatespeechmovement.org

PRÍRUČKA O ĽUDSKÝCH PRÁVACH PRE POUŽÍVATEĽOV INTERNETU

Príručka je nástrojom pre používateľov internetu, aby sa dozvedeli o ľudských právach online, ich možných obmedzeniach ako aj možných nápravách pri takýchto obmedzeniach. Príručka poskytuje informácie o tom čo práva a slobody znamenajú v realite v kontexte internetu, ako sa na ne môžeme spoliehať a ako sa domôcť prípadných náprav.

Príručka je dostupná na: www.coe.int/en/web/internet-users-rights/guide.

2.2 ČO MÔŽU MLADÍ ĽUDIA UROBIŤ?

Existuje mnoho ďalších možných spôsobov ako prispieť do kampane. Niektoré ďalšie návrhy sú zahrnuté v námetoch na ďalšiu činnosť, vždy na konci aktivity v praktickej časti tejto príručky. Tu je stručný zoznam návrhov na zapojenie sa do kampane:

- Zapoj sa do kampane www.nohatespeechmovement.org
- Prihlás sa na odber bulletinu, nahraj fotky alebo videá a zdieľaj ich s druhými na internetovej stránke kampane (http://forum.nohatespeechmovement.org)

- Sleduj a ohlasuj príklady nenávistných prejavov na internete Hliadke nenávistného vyjadrovania: www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch
- Sleduj európske akčné dni a zorganizuj si akciu vo svojej krajine
- Navštív koordinačnú internetovú stránku kampane na www.coe.int/youthcampaign. Nájdi svojho národného koordinátora a navrhni, ako ty a tvoja skupina môžete byť zapojení do kampane
- Zdieľaj svoje aktivity – a dozveď sa o ďalších – na blogu „Kampaň v akcii"
- Zapoj sa do diskusie o nenávistných prejavoch na internete a o kampani na fóre http://forum.nohatespeechmovement.org
- Šír kampaň na Facebooku - https://www.facebook.com/nohatespeech a Twitteri - #nohatespeech @nohate_speech
- Objav niečo viac o ľudských právach na internete stiahnutím si mládeži priateľskej verzie *Príručky ľudských práv pre používateľov internetu*
- Urob niečo na podporu ľudských práv pre všetkých a proti nenávistným prejavom!

Kampaň sa vyvíja po celú dobu, a to vďaka obetavosti dobrovoľníkov a aktivistov. To je dôvod, prečo môžete nájsť mnoho ďalších materiálov na webových stránkach kampane, vrátane nápadov, zdrojov, petícií a informácií o nadchádzajúcich udalostiach. Doprajte čas svojej skupine prejsť si webové stránky a potom diskutujte o možnom zapojení sa do kampane!

KAPITOLA 3

POUŽÍVANIE PRÍRUČKY

Táto kapitola obsahuje stručný náčrt celkovej štruktúry, cieľov a metodiky príručky. Mala by pomôcť pochopiť, aké vzdelávacie prístupy by mali byť využité pri vykonávaní aktivít vo vašej skupine.

3.1 POTREBA PRÍRUČKY

Nenávistné prejavy sú útokom na tých, ktorí sú veľmi zraniteľní, a to seje semienka napätia, ďalšej nerovnosti a často aj násilia. Rada Európy považuje nenávistné prejavy za hrozbu pre demokraciu a ľudské práva.

Kampaň „Bez nenávisti na internete“ hovorí o tom, že úsilie riešiť tento problém má byť zahrnuté do práce na niekoľkých úrovniach. Cesta od problému k jeho riešeniam nie je vždy priamočiara. Táto príručka bola navrhnutá tak, aby podporila vzdelávanie, ktoré umožní mladým ľuďom nájsť vlastné spôsoby riešenia a vyrovnávania sa s nenávistnými prejavmi na internete. Cieľom je rozvíjať porozumenie, zručnosti a motiváciu, ktorú budú potrebovať na to, aby sa mohli aktívne podieľať na kampani a aktívne vykonávať úlohu pri profilovaní internetu, ktorý rešpektuje princípy ľudských práv a demokratickej participácie. Príručka bola tiež navrhnutá tak, aby bola použiteľná ako nástroj na presadzovanie práv užívateľov internetu.

Mladí ľudia sú nielen pozorovateľmi nenávistných prejavov na internete: mnohí z nich sú obeťami a niektorí aj páchateľmi. Vzdelávacími aktivitami je potrebné osloviť všetky tieto skupiny mladých ľudí. Aktivity v tejto príručke boli navrhnuté tak, aby sa venovali siedmim hlavným cieľom.

CIELE PRÍRUČKY

- Uviesť aktérov vo formálnom a neformálnom vzdelávaní do kontextu nenávistných prejavov a zapojiť školy do kampane Bez nenávisti na internete.
- Rozvíjať zručnosti a motiváciu mladých ľudí, aby rozoznali nenávistné prejavy na internete a stali sa aktivistami za ľudské práva vo virtuálnom priestore.
- Zvýšiť povedomie o princípoch ľudských práv a podporovať víziu internetu, ktorý je v súlade s týmito princípmi.
- Podporovať vzdelávanie k ľudským právam prostredníctvom neformálneho vzdelávania a rozvíjať kritické myslenie u detí a mládeže.
- Podporiť tých, ktorí sú obeťami nenávistných prejavov na internete alebo tých, ktorí sa nimi môžu stať.
- Podporovať empatiu voči skupinám alebo jednotlivcom, ktorí by mohli byť terčom nenávistných prejavov na internete.
- Rozobrať mýty a predsudky o niektorých skupinách, ktoré čelia nenávistným prejavom.

VZDELÁVACÍ PRÍSTUP PRÍRUČKY

Táto príručka používa vzdelávacie prístupy výchovy k ľudským právam. Charta Rady Európy o vzdelávaní k demokratickému občianstvu a ľudským právam (2010) definuje vzdelávanie k ľudským právam ako:

> „vzdelávanie, školenie, šírenie povedomia, informovanie, praktiky a činnosti, ktoré študujúcim poskytujú vedomosti, schopnosti a porozumenie a rozvíjajú ich postoje a správanie tak, aby boli **schopní prispievať k budovaniu a obrane všeobecnej kultúry ľudských práv v spoločnosti,** s ohľadom na presadzovanie a ochranu ľudských práv a základných slobôd."

Výchova a vzdelávanie k ľudským právam zahŕňa tri dimenzie:

- **Učenie sa o ľudských** právach pokrýva znalosť ľudských práv, ich významu, mechanizmu ich zabezpečenia, ochrany a uplatňovania v online a offline priestore.
- **Učenie sa cez ľudské práva** uznáva súvislosť a spôsob, akým je vzdelávanie o ľudských právach štruktúrované a odovzdávané v súlade s hodnotami ľudských práv (napríklad participácia, sloboda myslenia a prejavu atď.). Proces výchovy k dodržiavaniu ľudských práv je rovnako dôležitý ako obsah vzdelávania.
- **Učenie sa pre ľudské práva** je rozvojom zručností, postojov a hodnôt učiacich sa v tom, ako uplatniť hodnoty ľudských práv vo svojich životoch a ako sa aktívne zapojiť do podpory a ochrany ľudských práv, či už ako jednotlivec alebo skupina osôb.

Kompas – Manuál výchovy a vzdelávania mládeže k ľudským právam ponúka viac informácií o vzdelávaní v téme ľudských práv a môže podporiť facilitátorov v porozumení vzdelávacích prístupov. Viac na: https://www.iuventa.sk/sk/Publikacie/Ludske-prava/Kompas-Manual-vychovy-a-vzdelavania-mladeze-k-ludskym-pravam.alej

3.2 ŠTRUKTÚRA PRÍRUČKY

ÚVODNÉ KAPITOLY

Táto kapitola, ako aj obe predchádzajúce kapitoly, sú dôležité pri vymedzení kontextu aktivít. Odporúča sa, aby ste sa oboznámili s ich obsahom pre lepšie pochopenie kontextu príručky a kampane.

Podstatná časť obsahu prvej kapitoly je podrobnejšie rozobraná v kapitole 5.1 „Nenávistné prejavy na internete". Informácie uvedené v tejto časti vám poskytnú jasnejšiu predstavu o kľúčových otázkach týkajúcich sa nenávistných prejavov na internete a prispejú k pochopeniu naliehavosti riešenia tohto problému.

ZÁKLADNÉ MYŠLIENKY

Príručka bola postavená na ôsmich témach priamo súvisiacich s prejavmi nenávisti na internete. Niektoré zo základných otázok sú navrhnuté tak, aby sa zaoberali témami, ktoré sú znázornené v diagrame na strane 20. Tieto otázky nie sú vyčerpávajúce: vyzdvihujú iba niektoré z najdôležitejších dilem, ktoré spadajú pod každú tému.

Väčšina aktivít sa venuje problémom spojených s radom rôznych motívov. Z tohto dôvodu je väčšina aktivít užitočných aj pri všeobecnej podpore internetovej gramotnosti, výchove k občianstvu, výchove k ľudským právam, boja proti rasizmu a ďalších oblastí.

AKTIVITY

Hlavná časť príručky sa skladá z 21 aktivít, z ktorých každá bola navrhnutá na riešenie jednej alebo viacerých tém. Aktivity sú tiež rozlíšené podľa úrovne náročnosti: aktivita na úrovni 4 predpokladá už existujúce skúsenosti či znalosti v danej oblasti; aktivita na úrovni 1 je určená skupinám, pre ktoré sú tieto témy nové.

Na výber vhodnej aktivity podľa témy, potrebného času a úrovne náročnosti môžete použiť tabuľku aktivít na strane 22 - 23. Aj keď sa neočakáva, že učitelia a školitelia budú mať príležitosť alebo potrebu viesť všetky aktivity, význam prepojenia tém znamená, že aktivity môžu byť použité nielen na adresovanie fenoménu nenávistných prejavov, ale aj na podporu reflexie širších súvislostí.

Každá aktivita tiež obsahuje časť skladajúcu sa z námetov na ďalšiu činnosť. Ide o dôležitý spôsob na upevnenie vedomostí a zručností získaných aktivitou. Pomáha tiež mladým ľuďom, aby sa zapojili do kampane a pocítili, že ich snaha má výsledok.

PODPORNÉ MATERIÁLY

Materiály v piatej kapitole sú určené na podporu realizácie aktivít. Podkapitoly 5.1 a 5.2 sa venujú nielen nenávistným prejavom na internete a ľudským právam na internete, ale aj offline aktivitám, ktoré majú zásadný význam pre všetky aktivity. Je možné sa odvolať na ďalšie texty, resp. odkazy na ne sú uvedené priamo pri konkrétnych aktivitách.

3.3 VEDENIE AKTIVÍT

Inštrukcie k vedeniu aktivity sú pomerne podrobné a obsahujú ďalšie odporúčania v časti „Rady na vedenie aktivity". Tieto tipy tiež upozorňujú na možné prekážky, preto je dôležité sa s nimi oboznámiť vopred.

Nasledujúca časť obsahuje stručný náčrt vzdelávacieho prístupu použitého v príručke a všeobecné odporúčania k tomu, ako vyťažiť z aktivít čo najviac. Pozrite sa aj na krátky kontrolný zoznam toho, čo robiť a čo nerobiť, ktorý je potrebné zobrať do úvahy.

Ďalšiu podporu a odporúčania na vedenie aktivít zameraných na ľudské práva je možné nájsť v prvej kapitole publikácie Kompas.

www.coe.int/compass/

ÚLOHA FACILITÁTORA

V aktivitách označuje slovo „facilitátor" osobu, ktorá vedie aktivity. Facilitátor je osoba, ktorá umožňuje alebo uľahčuje, aby sa niečo dialo. Podporuje a povzbudzuje ostatných, aby sa učili a rozvíjali svoj vlastný potenciál. Efektívna facilitácia je kľúčom k výchove k ľudským právam a spôsobom, ako vdýchnuť aktivitám život.

Nemajte pocit, že musíte byť „odborník“ preto, aby ste mohli pracovať s týmito témami: správna facilitácia nevyžaduje žiadne zvláštne znalosti alebo odbornosť, okrem „odbornosti“ v nadviazaní vzťahu k mladým ľuďom. Aktivity z tejto príručky budú najúspešnejšie v prostredí, ktoré bude vašich účastníkov podnecovať k tomu, aby skúmali a našli svoj vlastný prístup k otázkam, ktoré sú zložité a často kontroverzné. Nie je na škodu, ak im dáte vedieť, že veci objavujete spoločne! Priame zapojenie učiacich sa do vzdelávacieho procesu zvyšuje dopad a kvalitu vzdelávania a je neoddeliteľnou súčasťou učenia sa cez ľudské práva. Facilitátor preto nemusí byť odborníkom na všetko, avšak mal by byť schopný pomôcť učiacim sa nájsť informácie a formovať svoje vlastné odpovede a názory.

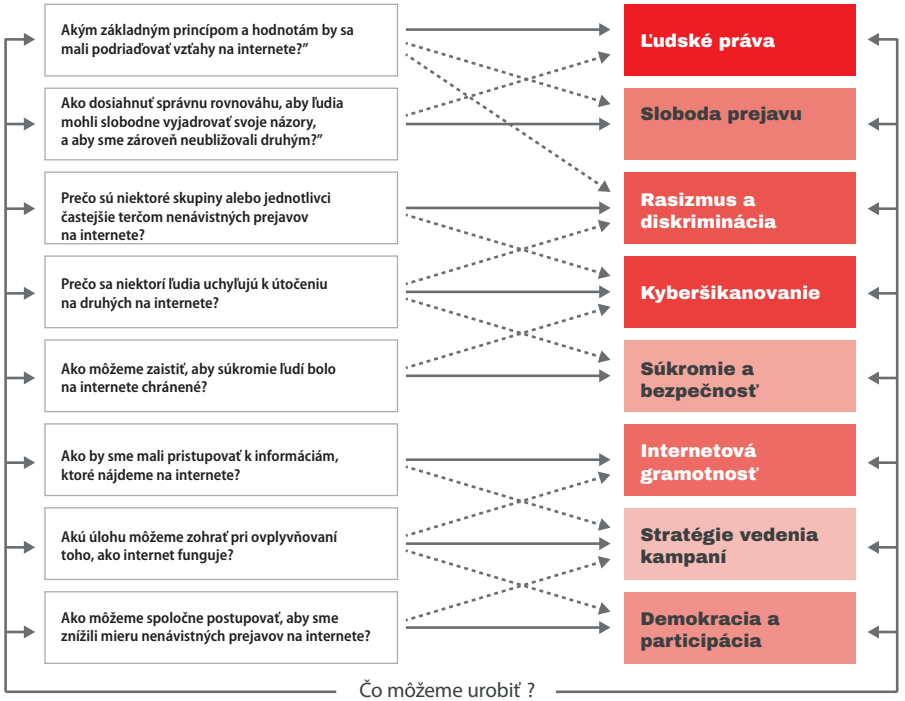
VYTVORENIE BEZPEČNÉHO PROSTREDIA

Mnohé z aktivít a otázok otvorených v tejto príručke sa môžu priamo dotknúť niektorých účastníkov. Účastníci mohli byť obeťou šikanovania či kyberšikanovania, niektorí dokonca mohli byť terčom rasistického útoku alebo diskriminačného správania. Je veľmi dôležité pristupovať k týmto situáciám citlivo a dať účastníkom vedieť, že v prípade potreby je dostupná podpora. Uistite sa, že ste schopní ponúknuť túto podporu, alebo odkázať na niekoho iného, kto ju môže poskytnúť.
Siete INSAFE (www.saferinternet.org) a INHOPE (www.inhope.org) majú v mnohých krajinách zriadené linky pomoci, cez ktoré je možné nahlásiť šikanovanie na internete. Viaceré členské štáty majú svoje špecifické služby na podporu obetí a prijímanie sťažností. Facilitátorovi sa odporúča, aby sa vopred informoval o ich dostupnosti a prípadne prizval poskytovateľov týchto služieb k realizácii aktivít.
Účastníci sa v najvyššej možnej miere potrebujú cítiť bezpečne pri diskutovaní o týchto témach. Facilitátor by preto mal nastaviť v skupine základné pravidlá (napríklad rešpektovanie názorov druhých), a tým predísť akejkoľvek forme útokov, výsmechu alebo osobnej kritiky.

3.4 DESATORO ČO ROBIŤ A ČO NEROBIŤ

1	Povzbuďte účastníkov, aby vyjadrili svoje názory, myšlienky a aby hovorili zo svojich vlastných skúseností.	Neodsudzujte návrhy ako „zbytočné“, „irelevantné“ alebo „hlúpe“!
2	Snažte sa rozvíjať kultúru vzájomného rešpektu, bezpečného prostredia, kde sa všetci cítia uvoľnene a môžu vyjadriť svoj vlastný názor	Nedovoľte skupine niekoho vylúčiť, ignorovať, súdiť alebo zneuctiť. Nastavte základné princípy hneď na začiatku.
3	Podporte diskusiu a otázky, ktorými sa účastníci naučia vyjadriť aj svoje pochybnosti a neistotu.	Neprezentujte dlho: účastníkov tým môžete odradiť!
4	Prepájajte realitu s príkladmi z prostredia, v ktorom žijú.	Nezovšeobecňujte veci, ktoré si účastníci nevedia predstaviť.
5	Upustite od dogiem! Umožnite seba aj ostatným účastníkom spochybňovať „zaužívané pravdy“.	Nevyužívajte svoju pozíciu na jednostranné uzavretie diskusie / sporu.
6	Buďte k účastníkom úprimný. Budú vás viac rešpektovať a s väčšou pravdepodobnosťou sa otvoria.	Nepredstierajte, že ste si istý, pokiaľ nie ste! Povedzte im, že vec prezistíte alebo ich veďte k tomu, aby tak urobili sami.
7	Dôverujte účastníkom. Potrebujú nájsť odpovede sami.	Nepoučujte účastníkov a neveďte ich tam, kde nechcú byť vedení.
8	Berte ich nápady vážne: s väčšou pravdepodobnosťou sa zapoja, ak budú mať pocit, že s ich myšlienkami sa pracuje rovnocenne a sú „vlastníkmi“ procesu učenia sa.	Nemajte pocit, že je potrebné sa rigidne držať plánovanej štruktúry: sledujte ich záujmy, ak sa chcú vybrať iným smerom.
9	Apelujte na ich prirodzené ľudské sympatie. Pýtajte sa ich na to, ako sa cítia a ako by sa cítili, keby...	Nevzdávajte sa, ak sú ich názory nepríjemné alebo bezohľadné. Ukážte im inú perspektívu.
10	Zaobchádzajte s účastníkmi ako so seberovnými, sú si rovní navzájom a rovní voči vám. Všetci sme len ľudia!	Nevylučujte účastníkov a nespochybňujte ich schopnosti. Ľudia dokážu byť nepredvídateľní!

3.5 TÉMY A OTÁZKY

KAPITOLA 4

21 AKTIVÍT

PRÍRUČKA BOJA PROTI NENÁVISTNÝM PREJAVOM PROSTREDNÍCTVOM VZDELÁVANIA K ĽUDSKÝM PRÁVAM

Deň na súde 25
Nová mešita v Spiacom mestečku 32
Akcie a kampane krok po kroku 40
Over si fakty! 48
Stret slobôd 53
Ako čeliť kyberšikanovaniu 59
Bezhraničná sloboda? 63
Skupina X 68
Kvíz ľudských práv online 73
Participácia online 78
Naše práva online 82
Zahraj to znovu! 87
Čítanie pravidiel 91
Korene a konáre 97
Povedz to horšie! 101
Príbehy, ktoré k nám rozprávajú 106
Rozumieme nenávistnému vyjadrovaniu? 110
Virtuálna akcia 116
Nos a zdieľaj 121
Internetový útok 124
Internetové profily 128

PREHĽAD AKTIVÍT

Názov	Témy	Úrov.	Trvanie
Deň na súde	Sloboda prejavu Ľudské práva Rasizmus a diskriminácia	4	120
Nová mešita v Spiacom mestečku	Demokracia a participácia Rasizmus a diskriminácia Internetová gramotnosť	4	Do 3 hodín, alebo 3 bloky po 50 minút
Akcie a kampane krok po kroku	Rasizmus a diskriminácia Stratégie vedenia kampaní Ľudské práva	4	3 bloky po 90 minút, 60 minút a 45 minút pre časti 1, 2 a 3. Nejaký čas je takisto potrebný pre samotnú kampaň.
Over si fakty!	Internetová gramotnosť Rasizmus a diskriminácia Stratégie vedenia kampaní	4	60
Stret slobôd	Demokracia a participácia Sloboda prejavu Rasizmus a diskriminácia	4	120
Ako čeliť kyberšikanovaniu	Kyberšikanovanie Demokracia a participácia Internetová gramotnosť	1	45
Bezhraničná sloboda?	Sloboda prejavu Demokracia a participácia Ľudské práva	2	45
Skupina X	Rasizmus a diskriminácia Ľudské práva Súkromný život a bezpečnosť	4	60
Kvíz ľudských práv online	Ľudské práva	3	60
Participácia online	Internetová gramotnosť Súkromný život a bezpečnosť Ľudské práva	3	45
Naše práva online	Ľudské práva Demokracia a participácia	2	60
Zahraj to znovu!	Kyberšikanovanie Demokracia a participácia Racismus a diskriminácia	2	60

Názov	Témy	Úrov.	Trvanie
Čítanie pravidiel	Stratégie vedenia kampaní Internetová gramotnosť Demokracia a participácia	3	60
Korene a konáre	Rasizmus a diskriminácia Ľudské práva Stratégie vedenia kampaní	2	45
Povedz to horšie!	Rasizmus a diskriminácia Demokracia a participácia	1	45
Príbehy, ktoré k nám rozprávajú	Rasizmus a diskriminácia Ľudské práva Internetová gramotnosť	2	60
Rozumieme nenávistným prejavom?	Ľudské práva Rasizmus a diskriminácia	2	60
Virtuálna akcia	Stratégie vedenia kampaní Rasizmus a diskriminácia Ľudské práva	3	60
Nos a zdieľaj	Súkromný život a bezpečnosť Internetová gramotnosť Kyberšikanovanie	1	40
Internetový útok	Internteová gramotnosť Stratégie vedenia kampaní Demokracia a participácia	3	90
Internetové profily	Rasizmus a diskriminácia Internetová gramotnosť Demokracia a participácia	1	Časť I: 35 minút Časť II: 25 minút

ÚROVEŇ 4

VEĽKOSŤ SKUPINY 9-15

TRVANIE 120'

DEŇ NA SÚDE

Účastníci simulujú konanie pred súdom vo veci, ktorú reálne prejednával Európsky súd pre ľudské práva.

TÉMY	Sloboda prejavu, Ľudské práva, Rasizmus a diskriminácia
NÁROČNOSŤ	Úroveň 4
VEĽKOSŤ SKUPINY	9-15
TRVANIE	120 minút
CIELE	• Kriticky posúdiť, ako má byť sloboda prejavu vyvažovaná potrebou ochrany obetí rasizmu a nenávistného vyjadrovania. • Rozšíriť vedomosti o súbore práv a ich obmedzeniach stanovených Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv v Článku 10. • Pochopiť úlohu Európskeho súdu pre ľudské práva.
PODKLADY	• Výtlačky kariet na strane 30-31 • Perá a papiere na zapisovanie poznámok • Priestor na prácu v menších skupinách, ideálne v oddelených miestnostiach
PRÍPRAVA	• Prefoťte a vystrihnite karty zo strany 30-31. Každý bude potrebovať jedno zadanie roly a kópiu prípadu. Počet sudcov, zástupcov dánskej vlády a zástupcov pána Jersilda by mal byť podľa možnosti vyvážený. • Očíslujte karty podľa typu tak, aby sa v každej z menších skupín nachádzal jeden sudca, jeden zástupca dánskej vlády a jeden zástupca pána Jersilda. • Budete potrebovať dostatok priestoru pre každý „súd" zložený z troch osôb, ktoré budú sedieť oddelene od ostatných.

POKYNY

1. Oznámte skupine, že vzdelávací blok bude venovaný konaniu proti dánskej vláde pred Európskym súdom pre ľudské práva. Členovia skupiny na seba prevezmú roly účastníckych strán konania - sudcov, dánskej vlády a pána Jersilda, žurnalistu, ktorý bol potrestaný za natočenie dokumentárneho filmu, v ktorom odzneli rasistické názory. V prípade potreby pripomeňte účastníkom Európsky dohovor o

ochrane ľudských práv a postavenie Európskeho súdu pre ľudské práva. Ozrejmite im, že v prípade ide o otázku slobody prejavu .

2. Opýtajte sa účastníkov, čo rozumejú pod pojmom sloboda prejavu. Môžete využiť nižšie uvedenú informáciu.

Sloboda slova, alebo inak sloboda prejavu, sa zaraďuje medzi základné ľudské práva. Ľudia by mali mať dovolené vyjadrovať svoje názory, myšlienky a presvedčenie, pretože sú dôležitou súčasťou našej identity.

Sloboda prejavu by taktiež mala byť chránená, pretože hrá kľúčovú úlohu v demokratickej spoločnosti. Za istých okolností však môže byť obmedzená, pokiaľ by mohla ublížiť jednotlivcom alebo predstavuje riziko pre spoločnosť.

3. Nahlas prečítajte informáciu o konaní (str. 29) a uistite sa, že všetci pochopili detaily prípadu.
4. Rozdeľte účastníkov do troch rovnocenných skupín:
   - Skupina A predstavuje pána Jersilda
   - Skupina B zastupuje dánsku vládu
   - Skupina C predstavuje sudcov Európskeho súdu pre ľudské práva
5. Každá skupina dostane príslušné zadanie, v priebehu 30 minút sa oboznámi s prípadom a pripraví si argumenty a protiargumenty predtým, ako sa účastníci stretnú zo zástupcami ostatných dvoch skupín a začnú konanie. Skupina sudcov si pripraví otázky pre obe strany.
6. Po uplynutí času vyzvite účastníkov, aby vytvorili trojice podľa čisiel tak, aby v každej bol sudca, sťažovateľ a odporca. To znamená, že osoba zo skupiny A s číslom 1 nájde účastníkov s číslom 1 zo skupín B a C.
7. Vysvetlite účastníkom, že každá zo skupín znázorňuje súdny dvor a má k dispozícii 20 minút na vypočutie argumentov oboch strán, vrátane zodpovedania doplňujúcich otázok sudcov.
8. Každý sudca následne dospeje k individuálnemu rozsudku o tom, či bol Článok 10 porušený. V pléne sudcovia z každej skupiny prednesú rozsudky. Ostatní majú možnosť vyjadriť svoj názor, po čom školiteľ predstaví skutočný rozsudok. Znova majú všetci zúčastnení možnosť vecne diskutovať.
9. Po vyvedení účastníkov z rolí pokračujte záverečnou reflexiou podľa nižšie uvedených otázok.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

- P osúdenie ktorých aspektov prípadu bolo pre vás najťažšie?
- Bolo pre vás náročné prebrať na seba rolu sťažovateľa / odporcu / sudcu?
- Myslíte si, že sudca vo vašej skupine dospel k správnemu rozhodnutiu? Ktoré faktory najviac ovplyvnili jeho rozhodnutie?

Poskytnite účastníkom novú informáciu:

> *„I keď nebolo úlohou ESĽP posúdiť, či výroky "Greenjackets" boli trestné, v rozsudku sudcovia vyjadrujú názor, že tieto nespadajú pod slobodu prejavu. Inými slovami, členovia skupiny nemali právo ich vyjadriť."*

- Súhlasíte s výrokom? Aké by boli argumenty pre a proti obmedzeniu ich práv?

- Stretli ste sa už s podobným prípadom rasizmu v online prostredí? Ako by ste naň reagovali?
- Myslíte si, že ľudia by mali mať právo šíriť rasistické a nenávistné komentáre?
- Viete pomenovať nástroje, ktorými by ste zamedzili podobnému zneužívaniu práv?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Niektoré príklady výrokov skupiny Greenjackets sú uvedené v podkladoch. Podľa svojho uváženia ich môžete zdieľať s účastníkmi.
- V bode 5, kedy účastníci v troch skupinách diskutujú o svojich rolách, je potrebné upozorniť na následné delenie do trojíc. Každý si teda musí vyhotoviť poznámky pre svoju potrebu, keďže sa už nebude môcť spoliehať na ostatných zo svojej skupiny.
- Podporte účastníkov, aby si dostupný čas rozdelili na diskusiu o detailoch prípadu a na prípravu úvodnej reči. Sudcovia by mali využiť čas na vyjasnenie okolností prípadu a zamyslenie sa nad doplňujúcimi informáciami, ktoré budú potrebovať od oboch strán pred vynesením rozsudku.
- Obom stranám vysvetlite, že aj keď nesúhlasia s pozíciou sporovej strany, ktorú reprezentujú, majú sa v maximálnej miere stotožniť s rolou a obhajovať stanovisko svojej strany pred sudcami.
- Najvhodnejšou variantou je umožniť jednotlivým súdom pracovať v oddelených miestnostiach. V každom prípade však musia byť od seba dostatočne vzdialené na to, aby sa skupiny vzájomne nerušili.
- Požiadajte sudcov, aby dbali na časový manažment pojednávania. Môžu vopred určiť limit na otázky a rozvrhnúť časový priestor medzi obe strany. Tu je potrebné zdôrazniť, že aj keď každá strana by mala mať k dispozícii približne rovnaký časový limit, úlohou sudcov je zabezpečiť taktiež dostatok času pre vyjasnenie prípadných sporných bodov.
- Účastníkov je vhodné upozorniť na fakt, že ESĽP nerozhoduje vo veci správania pána Jersilda, avšak zameriava sa na postup dásnkej vlády voči pánovi Jersildovi. Členské štáty Rady Európy majú povinnosť zabezpečiť ochranu práv jednotlivca príslušnou právnou úpravou. ESĽP vo svojom konaní rozhoduje, či národná legislatíva alebo jej interpretácia tieto práva v dostatočnej miere ochraňuje.
- Pre lepšiu pripravenosť na premostenie témy s prípadmi týkajúcimi sa slobody prejavu na internete, sa môžete oboznámiť s kapitolou "Sloboda prejavu a prístup k informáciám" v publikácii *"Príručka o ľudských právach pre používateľov internetu"*.

OBMENY

Konanie môže byť súčasťou rolovej hry jednej skupiny, ktorú ostatní účastníci pozorujú. Účinkujúci môžu dostať informačné karty pred začiatkom vzdelávacieho bloku, aby mali dostatok času na prípravu argumentácie. Pozorovatelia budú na konci rolovej hry vyzvaní na vyjadrenie svojho názoru na proces.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Účastníci môžu zistiť, či nimi často navštevované webstránky majú vypracované pravidlá pre predchádzanie rasistických prejavov a iných foriem nenávistného vyjadrovania.

- Účastníci môžu zozbierať niekoľko príkladov a v skupine môžu porovnať pravidlá používania rozličných webstránok. Diskutujte o tom, či niektoré z nich nedostatočne ochraňujú používateľov a ako by ich účastníci navrhli upraviť. Svoje návrhy môžu zverejniť na stránke kampane "Bez nenávisti na internete" a motivovať aj iných aktivistov k cielenému presadzovaniu pravidiel voči vybraným stránkam.
- Môžu si tiež vybrať jednu alebo dve stránky, ktoré majú zavedenú politiku zaobchádzania s nenávistnými prejavmi a monitorovať jej dodržiavanie. Nájdené prípady nenávistného vyjadrovania môžu byť postúpené *Hate Speech Watch* ako aj prevádzkovateľovi stránky so sťažnosťou na porušenie pravidiel používania.

Spolu s účastníkmi navrhnite protiargumenty na rasistické poznámky z tohto prípadu, ktoré by mohli byť využité v reálnych situáciách pri strete s podobnými rasistickými názormi.

ĎALŠIE INFORMÁCIE

ROZSUDOK EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Pojednávanie prebehlo v roku 1994. ESĽP sa nestotožnil s rozsudkom dánskeho súdu a rozhodol, že pán Jersild nemal byť potrestaný za vytvorenie a odvysielanie dokumentárneho filmu. Rozsudok bol odôvodnený dostatočnou zrozumiteľnosťou filmu v negatívnom postoji producenta k rasistickým výrokom, čo nevytvorilo priestor pre inú interpretáciu a nesprávne pochopenie na strane divákov.
V komentári sudcovia uviedli, že:

> *„[film] mal za cieľ odhaliť, analyzovať a vysvetliť konkrétnu subkultúru mládeže, frustrovanej a obmedzenej svojim sociálnym zázemím, so známou kriminálnou minulosťou a radikálnymi názormi, teda zameriavajúc sa na osobitné aspekty už v tej dobe formujúcej sa verejnej diskusie."*

ESĽP tiež zdôraznil, že spravodajstvo je v demokratickej spoločnosti nenahraditeľné a umožňuje tlači plniť úlohu verejných strážcov. Musel by existovať mimoriadne vážny dôvod na to, aby za odvysielanie názorov niekoho iného mohol byť potrestaný samotný žurnalista. Jednou z dôležitých funkcií slobodnej tlače je umožniť a podporiť verejnú diskusiu na témy spoločenského významu.

PODKLADY

PRÍPAD

Navrhovateľom je dánsky občan, pán Jens Olaf Jersild, je zamestnancom Danmarks Radio, ktoré taktiež prevádzkuje televíznu stanicu. Spravodajský kanál je považovaný za seriózny a jeho divákmi sú dobre informovaní ľudia.

Pán Jersild chcel odvysielať dokument o extrémistickej skupine Greenjackets. Oslovil členov skupiny a natočil s nimi rozhovory. Po zostrihaní a vložení vlastného komentára bol dokument odvysielaný v celoštátnej televízii ako súčasť spravodajského bloku.

V dokumente odzneli urážlivé narážky na migrantov a menšiny žijúce v Dánsku od členov skupiny Greenjackets (napr. prirovnania černochov ku gorilám a ich označenie za neľudí). Dánsky súd uznal členov Greenjackets vinných z trestného činu hanobenia národa, rasy a presvedčenia. Pán Jersild bol uznaný vinným za podnecovanie členov skupiny k radikálnym vyjadreniam, a taktiež za zverejnenie ich vyjadrení širokej verejnosti.

Pán Jersild sa obrátil na ESĽP s podaním proti Dánskemu kráľovstvu, nakoľko bol presvedčený o tom, že jeho odsúdenie dánskym súdom bolo v rozpore s právom na slobodu prejavu podľa Článku 10 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv.

ESĽP má rozhodnúť, či zamedzenie jeho práva na odvysielanie predmetných vyjadrení bolo legitímne, t.j. bola zachovaná rovnováha medzi potrebou informovania spoločnosti o skupine "Greenjackets" a ochranou skupín obyvateľstva doktnutých ich výrokmi.

Poskytnutie tejto informácie je nepovinné:

Niektoré z výrokov, ktoré odzneli vo vysielaní:

„...severné štáty [v Amerike] chceli, aby negri boli slobodní ľudia, ale počuj, oni nie sú ľudské bytosti, sú to zvieratá."

„Len si odfoť gorilu a potom sa pozri na negra, hovorím ti, je to úplne rovnaká stavba tela a celkovo, to ich rovné čelo aj zovňajšok..."

„Neger nie je človek, je to zviera, to isté platí pre ostatných prisťahovalcov, Turkov, Juhoslovanov, či ako sa volajú."

„...nemáme radi ich mentalitu, [...] čo sa nám nepáči je, keď sa premávajú v tých zimbabwských šatách a hovoria tým bla-bla jazykom na ulici..."

„Predávajú drogy, hovorím ti, polovica väzňov vo Vestre *(Vestre Fængsel je najväčšia väznica v Kodani - pozn. prekladateľa)* sa tam dostala kôli drogám [...], oni sú tí, ktorí sedia za dealovanie."

PODKLADY

INFORMAČNÁ KARTA PRE JENSA JERSILDA

Ste uznávaný žurnalista, ktorý je producentom filmu o rasizme a xenofóbii, ktorý

1. ilustroval rozsah problému, vrátane krajných názorov skupiny Greenjackets
2. poukázal na kriminálnu minulosť skupiny Greenjackets, ako aj na ich emočnú nevyspelosť a zázemie v sociálne vylúčenej komunite.

Ste presvedčný, že oba tieto faktory by mali byť verejnosti dostatočne objasnené, aj vášmu programu sa podarilo poskytnúť oba pohľady, čiastočne priamym odvysielaním tých najhorších názorov a čiastočne poukázaním na nízke vzdelanie členov skupiny a sociálne zázemie tých, ktorí boli interviovaní. Nemyslíte si, že diváci by mohli chápať váš program ako podporu vyjadrených rasistických názorov.

Ako žurnalista si vysoko ceníte slobodu prejavu. Jej prílišné obmedzenie by neumožnilo novinárom pravdivo a v plnom rozsahu informovať verejnosť o skutočných, i keď nepríjemných témach. Veríte, že novinári majú povinnosť zviditeľniť práve tieto témy, aby sa im dostal priestor a riešili sa.

Článok 10 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv (zjednodušený)

1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov.

2. Výkon týchto slobôd môže podliehať obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon, a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu práv iných.

INFORMAČNÁ KARTA PRE DÁNSKU VLÁDU

Ste presvedčený o správnosti rozhodnutia národného súdu. Vysielanie hodnotíte ako extrémne a rastistické výroky účinkujúcich by sa podľa vášho názoru nemali sprístupniť širokému obecenstvu. Réžia sa snažila senzáciechtivým spôsobom podať problematiku, pričom nedostatočne zdôraznila nebezpečenstvo a neakceptovateľnosť výrokov, ktoré v dokumente odzneli. Zastávate názor, že žurnalisti majú zodpovednosť zabezpečiť, aby odvysielaný dokument nerozrušoval alebo nezavádzal divákov. Naviac, diváci pravdepodobne neboli schopní rozlíšiť, že žurnalista bol šokovaný rasistickými výrokmi a ich použitie neschvaľoval . Vaším stanoviskom je, že diváci neboli v postavení interpretovať výroky skupiny Greenjackets ako škodlivé a nelegálne.

Jens Jersild zostrihal rozhovory do takej podoby, aby vynikli extrémne názory, na ktoré boli účastníci rozhovorov cielene dopytovaní. V tejto podobe podľa vášho názoru film nemal byť odvysielaný a sprístupnený verejnosti. Pán Jersild by mal niesť zodpovednosť za predostrenie týchto nebezpečných názorov divákom .

Článok 10 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv (zjednodušený)

1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov.
2. Výkon týchto slobôd môže podliehať obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon, a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu práv iných

PODKLADY

INFORMAČNÁ KARTA PRE SUDCOV

Vašou úlohou je viesť pojednávanie a následne rozhodnúť, či dánsky súd postupoval správne a pán Jersild bol vinný, alebo došlo k porušeniu jeho práv.

Procesné konanie:

Pojednávanie začnite ozrejmením procesných úkonov: sťažovateľ (Jens Jersild) a odporca (zástupca dánskej vlády) prednesú úvodnú reč, v ktorej predstavia hlavnú argumentačnú líniu. Následne vy ako sudca kladiete sporovým stranám otázky. Máte právo vyžadovať dodržiavanie vašich pokynov a v prípade potreby odňať slovo strane, ktorá narušuje priebeh procesu.

Vynesenie rozsudku:

Pred vynesením rozsudku zohľadnite, či pán Jersild mal dovoliť, aby bol jeho film odvysielaný verejnosti. Jeho právo na slobodné vyjadrenie názoru by mu uvedené malo umožňovať, avšak sloboda prejavu nie je *absolútne* právo a má byť vyvažované voči iným spoločenským normám a ľudským právam. Je na vašom úsudku, či v prípade rozhodnutia národného súdu bola táto rovnováha stanovená správne.

Nasledovné kľúčové otázky je potrebné zodpovedať a posúdiť ich váhu v kontexte dôkazov predložených obomi stranami:

- Myslíte si, že filmu mohli diváci porozumieť tak, že podporuje rasistické názory?
- Bolo dôležité, aby sa verejnosť dozvedela o rasistickom presvedčení a pozadí skupiny Greenjackets, alebo bolo viac podstatné zamedziť šíreniu ich myšlienok?

Článok 10 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv (zjednodušený)

1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov.
2. Výkon týchto slobôd môže podliehať obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon, a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu práv iných.

ÚROVEŇ 4

VEĽKOSŤ SKUPINY 15-30

TRVANIE 180'

NOVÁ MEŠITA V SPIACOM MESTEČKU

Aktivita simuluje online konzultácie / debaty vo veci výstavby novej mešity v tradičnej kresťanskej komunite.

TÉMY	Demokracia, Participácia, Rasizmus a diskriminácia, Mediálna gramotnosť
NÁROČNOSŤ	Úroveň 4
VEĽKOSŤ SKUPINY	15-30
TRVANIE	Výber z nepretržitého 90 - 120 minútového bloku alebo troch blokov po 50 minútach
CIELE	• Spoznať práva náboženských menšín a ich prepojenie s online nenávistným vyjadrovaním • Rozvinúť zručnosti v online debate a pri analýze • Reflektovať použitie otvorenej diskusie a participačných mechanizmov pri zvyšovaní tolerancie voči iným skupinám a vierovyznaniam
PODKLADY	• Prístup na internet a min. 5 počítačov • Priestor na stretávanie sa skupín • 2 facilitátori • Hlasovacie lístky pre členov Mestského zastupiteľstva (nepovinné)
PRÍPRAVA	• Pripravte výtlačok podkladov pre každého účastníka. • Vytvorte uzatvorenú skupinu na internete (pozrite aj časť Rady na vedenie aktivity). • Vytvorte prihlasovacie meno pre každého účastníka alebo sa uistite, že všetci sa môžu prihlásiť s už existujúcim účtom.

POKYNY

1. Nahlas prečítajte opis problému na strane 35. Uveďte, že účastníci predstavujú obyvateľov Spiaceho mestečka a sú znepokojení diskusiou o tom, či by nová mešita mala byť postavená na chátrajúcom mestskom pozemku.
2. Každému účastníkovi rozdajte výtlačok príloh a vyzvite ich, aby si vybrali roly. Spoločne prejdite postup konzultácie a uistite sa, že mu všetci porozumeli.

3. Vymedzte priestory pre stretnutia skupín pred aktivitou a umiestnite do nich počítače. Skontrolujte, či má každý svoje prihlasovacie meno a heslo.
4. Pripomeňte tým, ktorí majú právo zverejniť úvodné stanovisko, aby tak urobili pred otvorením konzultácie pre verejnosť. Podporte účastníkov, aby využili časový limit predkonzultačnej fázy 30 minút na:
   - dohodu o vyjednávacích pozíciách v rámci skupín a rozdelenie rolí alebo argumentov (v prípade potreby),
   - stretnutie so zástupcami ostatných skupín,
   - overenie funkčnosti pripojenia na internet a prihlasovacích údajov.

   Pokiaľ je prístup na internet alebo časový priestor na aktivitu obmedzený, upozornite účastníkov na potrebu zostručnenia argumentov, keďže môžu mať iba jednu príležitosť na ich vyjadrenie!
5. Ohláste začiatok predkonzultačnej fázy a oznámte, že konzultácia bude otvorená pre verejnosť o 30 minút.
6. Po uplynutí limitu ohláste začiatok verejnej konzultácie a prizvite účastníkov v roli občanov, aby si prečítali úvodné stanoviská skupín a následne sa k nim ostatní mohli vyjadriť.
7. Po diskusii primátor vyhlási konzultačný proces za ukončený. Poslanci a poslankyne Mestského zastupiteľstva sa zhromaždia a hlasujú o návrhu. V prípade rovnosti hlasov rozhoduje hlas primátora.
8. Primátor oznámi rozhodnutie v mene samosprávy. Nasleduje usadenie účastníkov v kruhu pre záverečnú reflexiu.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

Spätnú väzbu začnite pozdravením všetkých po mene. Je to dôležité pre umožnenie vystúpenia účastníkov z pridelených rolí. Opýtajte sa ich, ako sa cítia na konci aktivity:

- Boli ste prekvapení výsledkom hlasovania? Vyhovoval by tento výsledok osobe/skupine, ktorú ste v simulácii znázorňovali?
- Myslíte si, že online konzultačný proces je vhodným nástroj na prijímanie podobných rozhodnutí? Ktoré sú jeho výhody a nevýhody?

OTÁZKY K MYŠLIENKAM, KTORÉ ODZNELI V DEBATE:

- Zmenili ste svoj názor alebo upravili svoju argumentáciu po interakcii s ostatnými?
- Nakoľko komplikované bolo pre vás stotožnenie sa so svojou rolou?
- Myslíte si, že táto situácia by mohla nastať v reálnom živote? Na ktoré podobné prípady si viete spomenúť?
- Ako by ste reagovali, keby sa tento prípad stal blízko vášho bydliska? Zmenilo by to váš názor?

PREPOJENIE S ONLINE NENÁVISTNÝM VYJADROVANÍM:

- Aký je váš názor na pravidlo mazania rasistických a urážlivých komentárov?
- Ovplyvnilo toto pravidlo vaše správanie pri zverejňovaní príspevkov?
- Nakoľko jednoduché bolo pre vás rozhodnutie o zmazaní / ponechaní príspevku? (iba pre admi - nistrátorov stránky)

- Súhlasíte s rozhodnutiami administrátorov? V čom nie? (otázka pre všetkých)

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Pred začiatkom aktivity je nevyhnutné zriadiť zabezpečený webový priestor, napríklad facebookovú stránku alebo profil na inej sociálnej sieti. Uistite sa, že každý má prístup na vami zvolenú stránku. Inšpirovať sa môžete aj na http://cooltoolsforschools.wikispaces.com/Collaborative+Tools.
- Pri vedení activity je potrebná pomoc druhého facilitátora. Napriek prevažne samostatnej práci skupín sa môžu vyskytnúť situácie, kedy bude potrebná podpora (napr. počas prípravy alebo samotnej konzultácie). Napríklad počas prípravnej fázi môže byť užitočné skontrolovať, či ľudia využívajú čas na stretnutie alebo plánujú, čo sa povie počas stretnutia.
- Pokiaľ je počet počítačov obmedzený, je možné stanoviť časové obmedzenie alebo ohraničiť dĺžku príspevku tak, aby každý mal možnosť publikovať svoj príspevok.
- Počas záverečnej reflexie ustrážte, aby sa simulácia neopakovala. Účastníci sa musia odosobniť od hraných rolí na to, aby mohli plnohodnotne reflektovať proces, ktorý podstúpili. Vašou úlohou je pomôcť im spätne sa pozrieť na simuláciu z ich skutočného pohľadu a nie cez optiku účastníka so stanovenou rolou .

OBMENY

Môžete sa rozhodnúť obmedziť počet slov príspevkov účastníkov, či už limitovaním originálneho príspevku alebo naň nadväzujúcich komentárov. Pokúste sa redukovať rozsah komentárov podľa vzoru tweetov, t.j. na maximum 140 znakov .
Aktivita môže trvať aj niekoľko dní, čo znižuje nároky na trvanie vzdelávacieho bloku. Účastníci tak majú priestor na tvorbu príspevkov z pohodlia domova .
V prípade nedostupnosti online nástrojov je aktivitu možné realizovať aj offline. V súčasnej podobe sa jedná o adaptáciu aktivity z manuálu Kompas. Pre viac informácií navštívte www .coe .int/compass.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Ktoré sú etnické alebo náboženské menšiny vo vašej krajine a ako o nich píšu médiá? Na spravodajských portáloch vyhľadajte informácie o skupinách, ktoré sú tradične vykresľované v zlom svetle. Potom môžete kontaktovať priamo autora alebo pridať komentár v diskusii, pokiaľ to stránka dovoľuje.

Existujú online konzultácie podporované verejnou správou na miestnej úrovni? Môžu mladí ľudia využiť niektorý online nástroj na komunikáciu so zvolenými poslancami na lokálnej úrovni? S účastníkmi zrealizujte rýchly prieskum a začnite využívať existujúce nástroje na zviditeľnenie tém, ktoré sú dôležité pre mládež .

Kontaktujte niektoré miestne organizácie menšín a pri stretnutí s nimi preskúmajte, ako vaša komunita pristupuje k diverzite.

PODKLADY

Pre všetkých účastníkov. Tento text môže byť tiež zverejnený na stránke, kde prebieha online konzultácia.

MEŠITA V SPIACOM MESTEČKU

Žijete v malebnom Spiacom mestečku s populáciou 80 000 obyvateľov. Za posledných 60 rokov sa štruktúra obyvateľstva rapídne zmenila, sčasti aj preto, že mladí ľudia sa snažili presťahovať za prácou do väčších miest. Ďalším dôvodom bol prílev rodín migrantov, z ktorých mnohé pochádzali z moslimských krajín. Niektoré z týchto rodín tu bývajú už po niekoľko generácií, napriek tomu sa mnohí obyvatelia na nich pozerajú s podozrením ako na prišelcov. Aktuálne tvoria imigranti približne 15% populácie.

Situácia, ktorá rozdeľuje mesto, spočíva v snahe moslimskej komunity Spiaceho mestečka o povolenie výstavby mešity na opustenom mestskom pozemku. Parcela je dlhodobo nevyužitá, nachádza sa blízko hlavnej obchodnej ulice a pre svoju zanedbanosť priťahuje vandalov a dealerov drog. Je preto zdrojom častých sťažností.

V momente, keď vplyvný podnikateľ ponúkol mestu riešenie, primátor sa ihneď chopil šance. Mestské zastupiteľstvo v zrýchlenom konaní súhlasilo s bezodplatným odstúpením pozemku a s 20% finančnou spoluúčasťou na výstavbe mešity. Zostávajúcich 10% nákladov, ktoré nepokryje podnikateľ ani mesto, malo byť financovaných moslimskou komunitou.

Prípravné práce mali byť zahájené tento týždeň, avšak od prijatia uznesenia bolo Spiace mestečko čímkoľvek iným než spiacim. Pred týždňom bolo hacknuté konto mestského úradu na twitteri skupinou protiislamsky zmýšľajúcich občanov, ktorí odoslali niekoľko urážlivých a rasistických tweetov vyzývajúcich ľudí k vyjdeniu do ulíc a „loveniu cudzincov". Rasovo motivované útoky naberali na intenzite, niektoré vyúsťujúc do násilia. V jednom prípade došlo k vážnemu zraneniu. Niekoľko moslimských skupín reagovalo, čo vyústilo do stretov pouličných gangov.

Primátor Spiaceho mestečka vyzval občanov na zachovanie pokoja a oznámil, že rozhodnutie o výstavbe mešity prejde revíziou na základe verejnej konzultácie. Za účelom umožnenia účasti čo najširšieho spektra obyvateľov, konzultácia bude prebiehať online formou.

PODKLADY

KONZULTAČNÝ PROCES

Konzultácie sa môžu zúčastniť rezidenti Spiaceho mestečka starší ako 18 rokov.

Nasledovné registrované skupiny alebo osoby môžu predložiť úvodné stanovisko vyjadrujúce ich pozíciu k výstavbe mešity. Stanoviská musia byť doručené pred začiatkom verejnej konzultácie.

- **Primátor a zástupca primátora mesta** (spoločné stanovisko)
- **Poslanci a poslankyne Mestského zastupiteľstva** zastupujúci Stranu tradícií, Ľudovú stranu a Stranu diverzity (1 stanovisko za stranu)
- **Mimovládne organizácie:** mládežnícka akčná skupina „Mladí spáči za ľudské práva!“, združenie „Minulosť a súčasnosť“ a Islamská asociácia Spiaceho mestečka (1 stanovisko za organizáciu)

Úvodné stanoviská budú zverejnené na stránke mestského úradu a **každý rezident nad 18 rokov** ich bude môcť pripomienkovať. **Akýkoľvek rasistický, urážlivý a výhražný príspevok bude z mestskej webstránky zmazaný.**
Konzultácia bude ukončená po 30 minútach. Poslanci a poslankyne mestského zastupiteľstva budú následne hlasovať o návrhu uznesenia. V prípade rovnosti hlasov rozhoduje hlas primátora.
Voči uzneseniu mestského zastupiteľstva nemožno podať opravný prostriedok.

Karty rolí

PRIMÁTOR SPIACEHO MESTEČKA

Ste predstaviteľom mestskej moci a veľmi dobre si uvedomujete potrebu znovunastolenia pokojných a korektných vzťahov v meste. Za dôležité považujete zachovanie svojej neutrality počas rokovaní, nakoľko si vážite svoju reputáciu spravodlivého mediátora medzi rôznymi vrstvami spoločnosti. Máte záujem nájsť riešenie akceptovateľné pre čo možno najvyšší počet občanov.

Vašou úlohou je pripraviť svoje úvodné stanovisko pred otvorením konzultácie pre verejnosť, v ktorom uvediete svoju pozíciu. Stanovisko by ste mali konzultovať so svojím zástupcom. Ak máte dostatok času, oslovte ostatné záujmové skupiny a pokúste sa minimalizovať riziko vzniku násilností.

Hlasovania sa zdržíte až do momentu, kedy by nastala rovnosť hlasov. V takom prípade váš hlas rozhodne o uznesení Mestského zastupiteľstva.

PODKLADY

ZÁSTUPCA PRIMÁTORA

Pracujete po boku primátora a vašou úlohou je byť nápomocný pri príprave úvodného stanoviska. Môžete byť tiež požiadaný o stretnutie s radikálnejšími skupinami pred začiatkom konzultácie, aby ste ich presvedčili o dôležitosti hľadania vzájomne akceptovateľného riešenia.

Po otvorení konzultácie asistujete primátorovi pri stretnutiach so skupinami / obyvateľmi za účelom zisťovania verejnej mienky a minimalizovania rizika vzniku násilností.

Nemáte hlasovacie právo.

ADMINISTRÁTORI MESTSKEJ WEBSTRÁNKY (2 OSOBY)

Vašou úlohou je sledovať diskusiu a zabezpečiť, aby príspevky neobsahovali rasistické a urážlivé výroky. Každý takýto príspevok musí byť ihneď vymazaný z mestskej webstránky. Využite čas pred spustením konzultácie na premyslenie postupu pri posudzovaní nevhodnosti komentárov. Môžete sa rozhodnúť spísať stručný súbor pravidiel.

Máte právo publikovať príspevky upozorňujúce diskutérov na nevhodnosť nimi zverejneného obsahu a podporiť ich v slušnom vyjadrovaní a braní ohľadu na ostatných účastníkov debaty.

Nemáte hlasovacie právo.

POSLANCI A POSLANKYNE MESTSKÉHO ZASTUPITEĽSTVA: STRANA TRADÍCIÍ (2 - 3 OSOBY)

V zastupiteľstve Spiaceho mestečka reprezentujete Stranu tradícií. Vaša strana rázne vystupuje proti výstavbe mešity. Nemyslíte si, že by mestské pozemky a verejné prostriedky mali byť využité na miesto uctievania viery, ktorá nerešpektuje tradície našej krajiny a mesta. Zastávate názor, že rodiny imigrantov sú zvýhodnené už len tým, že tu môžu bývať a nemali by sa snažiť nasilu presadzovať odlišný životný štýl v krajine, v ktorej sú hosťami.

Niektorí vaši členovia sú silne protiislamsky vyhradení a sú presvedčení, že súčasné násilnosti bolo možné očakávať od komunity s tak radikálnym vierovyznaním. Chceli by ste znížiť počet moslimov v meste, keďže podľa vášho názoru narušujú tradičné hodnoty Spiaceho mestečka. Ste si istí, že mešita sa stane základňou pre verbovanie teroristov.

Vašou úlohou je pripraviť úvodné stanovisko vyjadrujúce pozíciu strany, ktoré bude zverejnené na mestskej stránke pred začiatkom verejnej konzultácie. Buďte struční!

Každý poslanec a poslankyňa má jeden hlas.

PODKLADY

POSLANCI A POSLANKYNE MESTSKÉHO ZASTUPITEĽSTVA: ĽUDOVÁ STRANA (1 - 2 OSOBY)

V zastupiteľstve Spiaceho mestečka reprezentujete Ľudovú stranu. Podporili ste pôvodné rozhodnutie o výstavbe mešity, sčasti kvôli prínosu moslimskej komunity pre hospodársky rozvoj mesta, ale tiež ste nemali záujem si túto časť voličov pohnevať. Ste však veľmi znepokojení nedávnymi násilnosťami a sťažnosťami majoritnej skupiny občanov. Uvedomujúc si blížiace sa voľby pravdepodobne sa rozhodnete pre podporu najmenej kontroverzného riešenia.
Vašou úlohou je pripraviť úvodné stanovisko vyjadrujúce pozíciu strany, ktoré bude zverejnené na mestskej stránke pred začiatkom verejnej konzultácie. Buďte struční!
Každý poslanec a poslankyňa má jeden hlas

POSLANCI A POSLANKYNE MESTSKÉHO ZASTUPITEĽSTVA: STRANA DIVERZITY (1 - 2 OSOBY)

V zastupiteľstve Spiaceho mestečka reprezentujete Stranu diverzity. Ste presvedčení, že pomerne veľké množstvo ľudí z rôznych častí sveta už prispelo ku kultúrnej rozmanitosti a atraktivite Spiaceho mestečka. Zamedzenie možnosti praktizovať svoju vieru pre tieto skupiny už dlhodobo vnímate ako nespravodlivé. Ocenili by ste intenzívnejší dialóg medzi komunitami Spiaceho mestečka, priamo ste už aj prispeli k snahe o zmiernenie napätia a začatiu rozhovorov oboch strán. Uvedomujete si, že zanedbaný pozemok spôsobuje v meste sociálne problémy, a taktiež viete, že mesto nemá vlastné zdroje na jeho revitalizáciu.
Vašou úlohou je pripraviť úvodné stanovisko vyjadrujúce pozíciu strany, ktoré bude zverejnené na mestskej stránke pred začiatkom verejnej konzultácie. Buďte struční!
Každý poslanec a poslankyňa má jeden hlas.

ČLENOVIA ZDRUŽENIA "MINULOSŤ A SÚČASNOSŤ" (2 - 4 OSOBY)

Ste jednou z hlavných skupín vystupujúcich proti výstavbe mešity. Vaši členovia pochádzajú z tradičných (nemoslimských) komunít Spiaceho mestečka. Ste presvedčení, že je veľmi dôležité udržať historický charakter mesta, v ktorom väčšina z vás prežila celý svoj život. Parcela, na ktorej má byť mešita postavená, sa nachádza v centre mesta a v prípade výstavby by bola viditeľná zo všetkých strán. Osobitne poukazujete na to, že mešita by mohla narušiť výhľad na kostol z hlavného námestia. Pociťujete, že atmosféra vo vašom rodnom meste sa úplne zmenila od nedávneho príchodu tejto komunity. Nevidíte dôvod, pre ktorý by prišelci nemali rešpektovať pravidlá, podľa ktorých tu žijete vy.
Vaši členovia sa v priebehu posledných rokov radikalizovali, vaša organizácia bola obvinená z otvorenej rasovej neznášanlivosti a zo zodpovednosti za niektoré násilnosti v uliciach. Máte úzky vzťah so Stranou tradícií, ktorá má poslancov v Mestskom zastupiteľstve.
Vašou úlohou je pripraviť úvodné stanovisko (max. 250 slov), ktoré bude zverejnené na mestskej stránke pred začiatkom verejnej konzultácie. Buďte struční!

PODKLADY

ČLENOVIA MLÁDEŽNÍCKEJ AKČNEJ SKUPINY "MLADÍ SPÁČI ZA ĽUDSKÉ PRÁVA!" (2 - 4 OSOBY)

Vaša skupina bola založená za účelom adresovania niektorých z najpálčivejších problémov mladých ľudí v Spiacom mestečku. Výstavbu mešity považujete za riešenie jednak náboženských potrieb moslimskej komunity, ako aj dlhotrvajúcich sociálnych problémov v dôsledku neudržiavania pozemku. Výstavbu mešity podporujete, avšak obávate sa zanedbávania ostatných sociálnych problémov v prípade, ak sa mesto bude podieľať na financovaní mešity. Osobitne poukazujete na to, že rozpočet pre mládež bol za posledných 5 rokov krátený do takej miery, že neviete pokryť vyvstávajúce potreby obyvateľov.
Vašou úlohou je pripraviť úvodné stanovisko (max. 250 slov), ktoré bude zverejnené na mestskej stránke pred začiatkom verejnej konzultácie. Buďte struční!

ČLENOVIA ISLAMSKEJ ASOCIÁCIE SPIACEHO MESTEČKA" (2 - 4 OSOBY)

Už roky sa snažíte presvedčiť Mestské zastupiteľstvo o potrebe poskytnutia miesta pre modlitbu moslimskej komunite, avšak vždy ste dostali zamietavé stanovisko pre rozpočtové obmedzenia. Považujete za nespravodlivé, že sa od moslimskej komunity vyžaduje nájdenie 10% zdrojov v čase, keď ekonomická situácia väčšiny ľudí je taká náročná. Zároveň viete, že kresťanská komunita má 11 kostolov a tie sú navštevované oveľa menším počtom veriacich, než by bola vaša mešita. Vnímate, že prínos vašej komunity pre mesto nie je ocenený a členovia vašej komunity sú nespravodlivo diskriminovaní v rôznych aspektoch života. Odmietnutím výstavby mešity by podľa vášho názoru Mestské zastupiteľstvo odoprelo moslimskej komunite ich základné právo na slobodu vierovyznania. Ste si vedomí, že niektorí vaši členovia zastávajú radikálnejší názor než vaša asociácia. Znepokojuje vás násilná reakcia niektorých moslimov na útoky voči vašej komunite. Obávate sa, že zrušenie povolenia výstavby ešte viac rozhnevá moslimských obyvateľov a môže vyústiť do ďalšieho rastu násilností medzi komunitami.
Vašou úlohou je pripraviť úvodné stanovisko, ktoré bude zverejnené na mestskej stránke pred začiatkom verejnej konzultácie. Buďte struční!

OBČANIA SPIACEHO MESTEČKA

Ste znepokojení hroziacim rozkolom Spiaceho mestečka. Ešte ste sa nerozhodli, koho podporujete: chcete lepšie pochopiť pozície mimovládnych organizácií a politických strán. Až potom si vytvoríte názor.
Do momentu spustenia verejnej konzultácie (30 minút) nemôžete pridávať príspevky, avšak môžete si prečítať úvodné stanoviská v poradí ako sú zverejnené. Mali by ste sa stretávať aj s ostatnými obyvateľmi, zástupcami združení a poslancami Mestského zastupiteľstva, aby ste si vypočuli ich argumenty.

Uvažujte o tom, čo chcete povedať po spustení verejnej konzultácie. Pamätajte na to, že jeden príspevok nemôže presiahnuť 150 slov. Ďalší príspevok vložte, až keď ostatní mali možnosť vyjadriť sa a časový limit to stále dovoľuje.

Táto aktivita bola inšpirovaná „Mešitou zo Spiaceho mestečka" z Kompasu - manuálu výchovy a vzdelávania mládeže k ľudským právam - www.coe.int/compass

AKCIE A KAMPANE KROK PO KROKU

Ide o sériu štyroch aktivít vedúcu ku konkrétnej akcii proti nenávistnému vyjadrovaniu a trestným činom z nenávisti. Jednotlivé časti môžu byť použité osobitne a tiež v kombinácii s inými aktivitami v príručke.

TÉMY	Rasizmus a diskriminácia, Stratégie vedenia kampaní, Ľudské práva
NÁROČNOSŤ	Úroveň 4
VEĽKOSŤ SKUPINY	Akákoľvek
TRVANIE	Dva bloky po 60 minútach a jeden 45 minútový blok. Čas je potrebné vymedziť aj pre akciu kampane.

ČASŤ 1 (60 minút) približuje genézu utrpenia rómskej populácie, vrátane obdobia holokaustu. Aktivita môže byť použitá bez ostatných častí. Cieľom je umožniť skupine pochopiť premlčané zločiny proti rómskemu etniku, ktoré boli hnané nenávisťou a ich následky pretrvávajú dodnes .

ČASŤ 2 (60 minút) obsahuje plánovanie akcie na zvýšenie povedomia verejnosti o uvedených udalostiach a na vyjadrenie solidarity s rómskou komunitou. Táto časť môže byť použitá na prípravu akejkoľvek aktivity v rámci kampane „Bez nenávisti na internete“ a ako nadväzujúca aktivita k ostatným aktivitám v príručke.

ČASŤ 3 predstavuje samotnú akciu. Pokyny vytvára vaša skupina. .

ČASŤ 4 (45 minút) je určená na záverečnú reflexiu akcie. Otázky v zovšeobecnenej verzii môžu byť použité na reflexiu ktorejkoľvek inej akcie organizovanej v rámci kampane.

ČASŤ 1: ČO NÁS UČÍ HISTÓRIA

TRVANIE	60 minút
CIELE	• Zvýšiť povedomie o rómskych obetiach holokaustu počas 2. svetovej vojny a podporiť solidaritu s rómskym obyvateľstvom. • Zdôrazniť extrémne prípady hlboko zakorenených presudkov a nenávistného vyjadrovania a identifikovať ich dôsledky pre súčasnosť. • Rozvinúť spolupatričnosť s Rómami a motivovať skupinu k angažovaniu sa proti rasizmu a diskriminácii.
PODKLADY	• Flipchartové papiere a fixy • Výtlačky podkladov „Stručná história prenasledovania skupiny X“ (nepovinné)
PRÍPRAVA	• Pred začiatkom bloku oznámte skupine, že budete diskutovať o holokauste a individuálne oslovte účastníkov, ktorí by s tým mohli mať problémy. • Pre každú pracovnú skupinu pripravte jeden výtlačok podkladov.

POKYNY

1. Požiadajte účastníkov, aby vytvorili dvoj- až trojčlenné skupiny, ktoré zdieľajú rovnakú identitu. Tým rozumieme nielen etnicitu alebo národnosť, ale aj sociálne alebo náboženské prepojenie. V krajných prípadoch môžete zájsť až po fanúšikov rovnakého futbalového klubu. Poskytnite im 10 minút na diskusiu o ich spoločnej identite.
2. Rozdajte účastníkom podklady „Stručná história prenasledovania skupiny X“ alebo odprezentujte časť informácie na ilustráciu brutálneho zaobchádzania s rómskou populáciou. Účastníkom ešte neprezraďte, o ktoré etnikum ide.
3. V krátkosti diskutujte o reakciách bez toho, aby sa účastníci presunuli zo svojej skupiny. Následne spojte vždy dve skupiny a poskytnite im 15 minút na zodpovedanie týchto otázok:
   – Ako by ste sa cítili, keby vaša komunita *(identita, ktorú ste si vybrali na začiatku aktivity)* bola terčom podobného zaobchádzania v novodobých dejinách?
   – Ktoré mohli byť najzložitejšie aspekty života pre komunitu, ktorá podstúpila takéto zaobchádzanie?
   – Čo ak by sa dnes objavili ľudia spochybňujúci holokaust? Čo by ich oprávňovalo k popretiu historických faktov?
4. Vytvorte znova veľkú skupinu a požiadajte účastníkov, aby v pléne zhrnuli svoje diskusie. Potom sa ich opýtajte, či vedia uhádnuť, kto predstavoval skupinu X. Ak neuhádnu, povedzte im odpoveď a pýtajte sa na aktuálnu situáciu Rómov. Ako sa s nimi zaobchádza a koľko toho vieme o ich utrpení v minulosti? Ako sú ovplyvnení nenávistným vyjadrovaním?
5. Oboznámte účastníkov, že konania pred Európskym súdom pre ľudské práva potvrdili viaceré porušenia ľudských práv tejto skupiny v takmer každej krajine Európy. Pripomeňte účastníkom, že médiá a spoločnosť ako celok má veľmi netolerantný postoj k rómskemu etniku, ktoré čelí častým útokom a trestným činom z nenávisti. Zistite, či sa účastníci stretli s príkladmi v reálnom živote alebo na internete.

6. Pokiaľ vediete aktivitu ako úvod do akcie kampane, spomeňte aj kampaň Dosta! a uveďte, že nasledujúci blok sa zameria na spôsoby ako sa venovať diskriminácii voči Rómom . .

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Extrémny obsah použitý v aktivite môže rozrušiť niektorých členov skupiny. Samozrejme, ak sa v skupine nachádzajú Rómovia, mali by ste ich vopred upozorniť a v prípade potreby im poskytnúť podporu. Ovplyvnení môžu byť však aj členovia iných skupín zasiahnutých holokaustom. To sa týka najmä Židov, ktorých rozsah utrpenia je široko známy. Vopred sa teda uistite, že poznáte zloženie skupiny a ich pravdepodobné reakcie na aktivitu.
- Zahrnúť môžete aj informáciu o ostatných skupinách, na ktoré sa nacistický režim zameral. Využiť môžete aj vedomosti účastníkov. Ide napríklad o:
  - Poliaci (cca 2,5 milióna Poliakov bolo zabitých)
  - Ostatné slovanské národy
  - Sovieti (najmä vojnoví zajatci)
  - Mimoeurópske národnosti - najmä afrického a ázijského pôvodu
  - Mentálne postihnutí a ľudia so vzdelávacími ťažkosťami
  - Hluchí a fyzicky hendikepovaní
  - Homosexuáli a transsexuáli
  - Politická opozícia - najmä komunisti a ľavicovo orientovaní
  - Náboženskí disidenti, najmä Svedkovia Jehovovi

  Navštívte https://en.wikipedia.org/wiki/Holocaust_victims pre viac informácií.
- K diskusii bude potrebné pristupovať citlivo a flexibilne. Určite nie je vhodné zrýchľovať tempo, pokiaľ vnímate, že účastníci potrebujú viac času.
- Pri práci v menších skupinách uvažujte vopred o tom, ktorí účastníci môžu byť problémoví. V tom prípade môže byť jednoduchšie skupinám identity priradiť (napr. vytvorenie dvojíc muž / žena, študenti rôznych odborov, nadšenci futbalu / tenisu / atletiky a pod.).
- V stručnom prehľade rómskeho holokaustu je každá referencia na Rómov alebo „cigáňov" nahradená písmenom X. Pri použití prílohy tak môžete hovoriť o tejto skupine alebo požiadať účastníkov, aby si predstavili, že ide o ich skupinu.
- Zmyslom výberu identity dôležitej pre účastníkov je umocnenie predstavy, ako by sa cítili ako terč. Pokiaľ majú účastníci silné predsudky voči Rómom, môže byť pre nich náročné stotožniť sa s problémami rómskeho etnika. Pokiaľ nastane takýto prípad, ponechajte dostatok času v bode 4 prvej časti na prediskutovanie ich obáv. Zdieľajte informáciu o odhade rómskych obetí holokaustu, ktorý sa pohybuje od 75 do 80% v rámci Európy, pričom v niektorých krajinách išlo až o 90% rómskej populácie. Opýtajte sa účastníkov, či si vedia predstaviť stratu 90% ľudí svojej národnosti, alebo 90% účastníkov z tejto skupiny. Pokiaľ je v skupine 20 osôb, ostali by iba dvaja.
- Zvážte podanie informácie o trestných činoch z nenávisti *(v slovenskej právnej úprave nie sú definované, v § 140 Trestného zákona je však upravený osobitný motív, ktorý zahŕňa všetky trestné činy motivované nenávisťou voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k rase, národu, národnosti, farbe pleti,*

etnickej skupine, pôvodu rodu alebo pre ich náboženské vyznanie - pozn. prekladateľa) a pozrite sa na prepojenie s nenávistným vyjadrovaním v online a offline forme, s dôrazom na postupnú eskaláciu od menej závažných nenávistných prejavov až po extrémne formy, ktoré obhajujú trestné činy z nenávisti

• Slovo „Dosta!" znamená v rómčine dosť. Kampaň „Dosta!" bola zameraná na zvyšovanie povedomia a zbližovanie nerómskych a rómskych občanov. Informácie o kampani nájdete na http://dosta.org. Užitočné je mať k dispozícii prístup na internet, aby sa účastníci mohli oboznámiť so stránkou. Iné stránky sa tiež venujú problematike rómskeho holokaustu a je možné ich využiť na rešerš:
www.geocities.com/~Patrin/holcaust.htm
http://isurvived.org/TOC-I.html#I-7_Romanies
www.preventgenocide.org/edu/pastgenocides/nazi/parajmos/resources/

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

Poskytnite účastníkom priestor na konci aktivity, aby vyjadrili svoje pocity z aktivity a z nových informácií. Na úvod môžete vyzvať každého, aby jedným slovom vyjadril svoje pocity.

- Získali ste touto aktivitou nové informácie alebo lepšie pochopenie problematiky?
- Ovplyvnila táto aktivita váš postoj k Rómom?
- Prečo si myslíte, že útlak rómskej populácie nacistickým režimom je dnes tak málo známy?
- Ak by sa o ňom viac vedelo, ovplyvnilo by to dnešné zaobchádzanie s Rómami?
- Čo môžete urobiť preto, aby boli tieto informácie viac známe?
- Čo (ak vôbec niečo) sme sa „naučili" z obdobia holokaustu? Viete vysvetliť, ako sa nenávistné vyjadrovanie mohlo stať tak rozšírené, že došlo k hrozným činom voči tak veľkému počtu ľudí? Vidíte paralely s dnešnými nenávistnými prejavmi online a offline?

OBMENY

Formát tejto aktivity môžete využiť na rozobratie ktorejkoľvek inej a menej známej skupiny zasiahnutej holokaustom. Niektoré z nich sú uvedené v časti Rady na vedenie aktivity.

ČASŤ 2: PLÁNOVANIE AKCIE

Táto časť aktivity je založená na tretej kapitole Kompasu „Aktívna podpora ľudských práv". Využiť tiež môžete návody z podkapitoly „Ako sa dopracujeme k cieľu?", dostupné na www.coe.int/compass.

TRVANIE	1 - 2 hodiny
CIELE	• Rozvinúť pochopenie o plánovaní efektívnej činnosti • Objaviť metódy využitia internetu ako nástoja na vedenie kampaní • Vypracovať akčný plán a implementovať ho v rámci skupiny
PODKLADY	• Výtlačky diagramu (nepovinné) • Flipchartové papiere a fixy
PRÍPRAVA	• Prekopírujte diagramy alebo nakreslite prázdny vzor na flipchartový papier.

POKYNY

1. Vysvetlite skupine, že budú navrhovať akciu, ktorá sa zameria na problém nenávistného vyjadrovania voči Rómom (alebo inej skupine) online. Pripomeňte im rozlíšenie rozsahu a dopadu nenávistných prejavov online. Požiadajte účastníkov, aby uviedli príklady z ich vlastnej skúsenosti .
2. Brainstormujte s účastníkmi o problémoch, ktoré sú spojené s nenávistným prejavmi online. Zamerajte sa najmä na tie aspekty, ktoré vedia riešiť. Účastníkov veďte k zohľadneniu rôznych stupňov nenávisti, od miernych prejavov až po navádzanie na trestné činy . Berte tiež do úvahy fóra a aktérov, ktorí prispievajú k množstvu nenávistných prejavov online. Návrhy účastníkov zachyťte na flipchart.
3. Vysvetlite, že skupina si bude musieť vybrať jeden problém, na ktorý navrhne riešenie. Nie je ani tak dôležité, ktorý z návrhov si účastníci vyberú. Podstatná je jeho dosiahnuteľnosť a nie prehnaná ambicióznosť.
4. V krátkosti diskutujte o najpopulárnejších návrhoch a pokúste sa dosiahnuť konsenzus s výberom problému, na riešení ktorého budú všetci účastníci s nadšením pracovať.
5. Rozdajte výtlačky diagramu alebo použite prázdny vzor nakreslený na flipcharte. Použite nadpisy z diagramu a spoločne s účastníkmi prejdite jednotlivé časti. Overte, či:
   – navrhovaná akcia prispieva k riešeniu problému,
   – akcia je realistická pri daných zdrojoch a obmedzeniach,
   – riešenie je dostatočne špecifické na to, aby bolo možné zmerať jeho dosiahnutie.
6. Nakreslite plán práce tak, aby každý vedel čo a kedy má robiť. Vzor nájdete na konci kapitoly „Aktívna podpora ľudských práv" manuálu *Kompas* cez – www.coe.int/compass .
7. Záverečnú reflexiu využite na overenie spokojnosti účastníkov s procesom a výsledkom. Posúďte, či sú pripravení na uskutočnenie plánu.

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Použiť môžete aj aktivitu „Korene a konáre“, zameranú na analýzu príčin a dôsledkov vybraných problémov. To účastníkom umožní získať širší obraz o vzájomnom prepojení problémov, čo vyústi do prípravy ucelenejšieho plánu práce.
- Pokúste sa skupine poskytnúť čo najviac autonómie pri výbere problému a práci s diagramom. Výsledná akcia bude efektívnejšia, pokiaľ skupina pociťuje „vlastníctvo“ nad vytvoreným plánom. Je však dôležité zohľadniť možné prekážky a uvažovať o minimalizácii rizík.
- Pokiaľ to podmienky dovoľujú, dôrazne sa odporúča do fázy plánovania pred spustením akcie zapojiť aj rómsku komunitu (alebo inú cieľovú skupinu). Možnosť účastníkov hovoriť so zástupcom cieľovej skupiny prispieva k reálnosti akcie a poslúži aj ako zdroj nápadov. V krajnom prípade postačuje aj overenie, že cieľová skupina sa stotožnuje s vami plánovanou akciou. Alternatívne je možné sa spojiť s miestnymi aktivistami, ktorí pracujú s alebo podporujú vami vybranú cieľovú skupinu.
- Pri práci s diagramom máte možnosť použiť všeobecnejšiu verziu z Kompasu alebo nakresliť si vlastnú v prípade, ak nechcete účastníkom vopred poskytnúť návrhy na činnosť z prílohy. Pokiaľ bude hľadanie riešení ako pristúpiť k nenávistným prejavom online príliš náročnou úlohou, inšpirujte účastníkov niekoľkými nápadmi z tvorby stratégie kampaní .

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

- Ako vnímate akčný plán, ktorý ste vytvorili?
- Našiel si každý svoju úlohu? Ste s ňou spokojní?
- Je potrebné ešte niečo dotiahnuť alebo uvedomiť si pred začiatkom akcie?
- Podľa čoho stanovíme, že naša akcia bola úspešná?

OBMENY

Je evidentné, že aktivita môže byť použitá aj pre iné skupiny bežne sa stretávajúce s nenávistnými prejavmi online. Odporúča sa začleniť úvodnú aktivitu pred prípravou plánu činnosti, ktorá prehĺbi pochopenie témy a účastníkov motivuje k práci s nimi identifikovanými problémami. Ako úvodnú aktivitu je možné využiť:

- „Zmeňme pravidlá hry!“ - poskytne pohľad na rodovo orientované nenávistné prejavy
- „Povedz to horšie!“ - zameriava sa na homofóbiu
- „Útok cez web“ - skúma nenávistné vyjadrovanie voči žiadateľom o azyl a komunitám imigrantov

Online nenávistné vyjadrovanie môže byť samozrejme adresované online aj offline metódami. Pri rozhodovaní o podobe akcie môžete navrhnúť, aby sa skupina venovala len akciám online .

ČASŤ 3 PREDSTAVUJE SAMOTNÚ AKCIU

ČASŤ 4: REFLEXIA PROCESU UČENIA

- Reflexia nasledujúca po akcii je rovnako dôležitá ako proces, ktorý k celej akcii viedol. Pokiaľ sa jedná o dlhotrvajúcu kampaň, mali by ste venovať čas reflexii krátko po spustení. Nevyhnutné je to najmä na predídenie znechutenia skupiny v prípade, ak nie sú výsledky ihneď viditeľné. Využite priestor na rozobranie obáv účastníkov z nenaplnenia očakávaní či pocitu nezvládnutia implementácie. Pripomeňte im, že kampane zámerne pozostávajú z viacerých akcií a aktivít, ktoré spoločne menia správanie a postoje cieľových skupín.
- Využite príspevky účastníkov ako vzdelávacie momenty pre plánovanie ďalších aktivít.
- Vzdelávací blok uveďte dopytovaním sa na pocity účastníkov po akcii formou rýchlej odpovede v kruhu.
- Rozdeľte účastníkov na štvor- až päťčlenné skupinky, ktoré hľadajú odpovede na nasledovné otázky:
  - Čo ste vnímali počas akcie ako dobre fungujúce?
  - Nastala situácia, ktorá bola zložitejšia, než ste predvídali? Stalo sa niečo neočakávané?
  - Ktoré boli hlavné úspechy vašej akcie? Zapadajú tieto úspechy do cieľov, ktoré ste si stanovili pri plánovaní?
  - Sú tu nejaké poučenia pre ďalšiu prípadnú akciu?
  - Zvolajte malé skupinky do pléna a hovorte s nimi o odpovediach na otázky. Blok ukončite niekoľkými postrehmi o celom procese:
  - Ste spokojní so svojou prácou pri plánovaní a realizácii akcie?
  - Ktoré vzdelávacie momenty by ste uviedli ako najviac dôležité na zapamätanie si pre budúcnosť?
  - Ktoré výsledky boli pre váš osobne najviac podstatné? Vnímate, že sa vaše pohľady alebo postoje zmenili?
  - Ako by bolo možné ďalej stavať na tom, čo ste dosiahli? Chceli by ste to vyskúšať?

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Podporte skupinu, aby pokračovala v práci na odstraňovaní problémov, ktoré identifikovali! Zamerať sa môžu na ostatné problémy z brainstormingu v časti 2 alebo môžu vyskúšať iný prístup k vybranému problému. Terénna práca pri príprave tejto akcie je užitočným zdrojom a motiváciou do ďalšej činnosti v rámci kampane. Uistite sa, že účastníci postúpia informáciu o ich akcii Národnému výboru kampane „Bez nenávisti na internete“. Spojiť sa môžu aj s inými skupinami - vrátane skupín z ostatných štátov - a naplánovať pokračovanie svojich aktivít.

PODKLADY

STRUČNÁ HISTÓRIA PRENASLEDOVANIA SKUPINY X

1890	V Nemecku bola organizovaná konferencia o „hávedi X“. Armáda vyzvaná k regulovaniu pohybu skupiny X.
1909	Výstupom politickej konferencie „O otázke X“ je odporúčanie viditeľného označenia všetkých členov skupiny X.
1920	Dvaja akademici predstavujú koncept „životov nehodných žitia“, navrhujúc sterilizáciu a elimináciu skupiny X.
1922	Všetci príslušníci skupiny X na nemeckých územiach sú odfotografovaní a sú im zobraté odtlačky prstov, čo pokračuje v 20. rokoch 20. storočia.
1926	V priamom rozpore s ústavou je prijatý zákon „o kontrole moru X“.
1927	V Bavorsku sú zriadené osobitné tábory na väznenie X, do ktorých je umiestnených približne 8000 príslušníkov skupiny.
1928	Všetci X sú umiestnení pod stály policajný dozor. Jeden profesor publikuje článok vyjadrujúci tézu o vine X pri znečistení európskej krvi cudzím elementom. Pokračuje výstavba táborov.
1934	Členovia skupiny X sú injekčne sterilizovaní, vykastrovaní a umiestnení v táboroch Dachau, Dieselstrasse, Sachsenhausen a. i. Dva zákony prijaté v tomto roku zakazujú Nemcom uzatvárať sobáše so Židmi, X a černochmi.
1938	Od 12. do 18. júna sú stovky rakúskych a nemeckých X zatknutí, bití a uväznení. Ako prvým z prenasledovaných etník je im zakázané navštevovať školy.
1939	Úrad rasovej politiky vydáva vyjadrenie: *„So všetkými X sa má zaobchádzať ako s dedične chorými; jediným riešením je vyhladenie. Cieľom má byť eliminácia tohto defektného populačného elementu bez zaváhania.“*
1940	Prvým masovým aktom genocídy počas holokaustu je využitie 250 detí X ako pokusných králikov pri testovaní plynu na báze kyanidu v koncentračnom tábore Buchenwald. Neskôr toho roku je zakázané akékoľvek zamestnávanie osôb X.
1941	V júli je spustený nacistický program „Konečné riešenie“, spočívajúci vo vyvraždení všetkých Židov, X a mentálne postihnutých. Začína obdobie holokaustu. 800 X je zabitých počas akcie na Kryme v noci z 24. na 25. decembra.
1944	1. augusta je 4000 X otrávených plynom a spálených v tábore Auschwitz-Birkenau počas jedinej akcie.
1945	Do konca vojny nacisti vyhladili 70 - 80% populácie X. Žiadny X nebol predvolaný pred Norimberský tribunál ako svedok, nikto ani nesvedčil v ich prospech. Žiadne vojnové reparácie neboli skupine X vyplatené.
1950	Odznel prvý z mnohých výrokov nemeckej vlády o neuznaní nároku X na reparácie za vojnové zločiny.
1992	Nemecko odsúva X žiadateľov o azyl naspäť do Rumunska, ktoré ich akceptuje výmenou za poskytnutie balíka pomoci v hodnote 21 miliónov USD. X sú prepravovaní v putách od 1. novembra. Niektorí X radšej spáchajú samovraždu. Nemecký tlačový odbor žiada západných novinárov, aby nepoužívali slovo deportácia, pretože má „nevhodnú historickú konotáciu“.

Spracované podľa Hancock, I.: Brief Romani Holocaust Chronology

Aktivita upravená podľa „Dosta!“, Kompas - manuál výchovy a vzdelávania mládeže k ľudským právam, Rada Európy, 2012

ÚROVEŇ 4

VEĽKOSŤ SKUPINY 10-20

TRVANIE 60’

OVER SI FAKTY!

Účastníci pracujú ako výskumníci pre politikov v otázke homofóbnych postojov. Overujú dôveryhodnosť informácií zverejnených online a vytvárajú mediálne stratégie.

TÉMY	Mediálna gramotnosť, Rasizmus a diskriminácia, Stratégie vedenia kampaní
NÁROČNOSŤ	Úroveň 4
VEĽKOSŤ SKUPINY	10-20
TRVANIE	60 minút
CIELE	• Posúdiť pravdivosť a dôveryhodnosť dostupných informácií • Pochopiť náročnosť situácie cieľových skupín nenávistného vyjadrovania z LGBT komunity • Reflektovať svoje postoje k virálne šíreným informáciám
PODKLADY	• Prístup na internet • Písacie potreby • Flipchartové papiere a fixky
PRÍPRAVA	• Uistite sa, že účastníci majú prístup na internet. • Pripravte výtlačky úloh pre výskumníkov a hárok pre pozorovateľov zo strany 52. • *Voliteľné:* Vopred nájdite dobrovoľníkov, ktorí budú plniť úlohu pozorovateľov. Bude sa jednať približne o polovicu skupiny. Ukážte im hárok pre pozorovateľov a uistite sa, že porozumeli pokynom na jeho vyplnenie a vedia, ktoré informácie budú zaznamenávať.

POKYNY

1. Vysvetlite, že aktivita sa zameria na využitie internetu ako informačného zdroja. Opýtajte sa účastníkov, ako často využívajú internet na tento účel a či majú na to svoje obľúbené stránky.

2. Uveďte ich do nasledujúcej situácie a overte, či všetci pochopili zadaniu.

Po viacerých homofóbnych útokoch (najmä cez weby a videá) voči mladým gejom a následnom silnom lobingu mimovládnych organizácií sa pripravuje parlamentná rozprava . Vláda prichádza s legislatívnym návrhom na vytvorenie fondu, ktorý zabezpečí vzdelávanie ako čeliť homofóbnym postojom a vytvorí podporné mechanizmy pre mladých gejov . Opozičné strany deklarovali, že návrh nepodporia .
Nachádzate sa v pozícii výskumného asistenta poslanca, ktorý sa plánuje prihlásiť do rozpravy . Máte 20 minút na to, aby ste zostavili predbežný prieskum problematiky .

3. Vysvetlite účastníkom, že budú pracovať v skupinách po 4 osobách (2 výskumní asistenti a 2 pozorovatelia, ktorí sledujú metodiku výskumníkov). Ozrejmite, že každý výskum vyžaduje zvolenie vhodných metód práce. Opýtajte sa účastníkov, či vedia navrhnúť zoznam dôležitých hľadísk pri zostavovaní prieskumu. Ich návrhy zaznamenajte na flipchart.
4. Pokiaľ ste tak neurobili počas prípravy, vyberte dobrovoľníkov pre úlohu pozorovateľov. Poskytnite im výtlačok hárku pre pozorovateľov a uistite sa, že porozumeli zadaniu. Zvyšok skupiny rozdeľte tak, aby ste mali približne rovnaký počet zástupcov vládnych a opozičných strán. Každej zo skupín odovzdajte zadanie úlohy.
5. Na realizáciu prieskumu majú účastníci 30 minút. Navrhnite im, aby využili prvých 20 minút na nájdenie relevantných informácií a zvyšných 10 minút na dohodnutie sa o hlavných bodoch, ktoré budú prezentovať svojmu poslancovi alebo poslankyni.
6. Keď skupiny dokončia úlohu, vyzvite ich, aby odstúpili od počítačov. Poskytnite im ďalších 5 - 10 minút na spätnú väzbu od pozorovateľov, ktorí zhrnú svoje kľúčové zistenia.
7. Pozvite výskumníkov, aby prezentovali hlavné diskusné body pre príhovor svojho poslanca alebo poslankyne. Môžu ich prezentovať v odrážkach pre lepšie uvedomenie si toho, že príhovor iba pripravujú, ale sami ho neprednesú.
8. Po každej prezentácii vyhraďte čas pre pozorovateľov na zrhnutie ich zistení a na prípadné otázky od ostatných skupín. Následne prejdite k záverečnej reflexií. .

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

OTÁZKY K PRIESKUMU A BRÍFINGU POSLANCOV

- Ako ste vnímali náročnosť úlohy? Čo bolo na nej najťažšie?
- Na základe čoho ste sa rozhodli pre konkrétnu webstránku, na ktorej ste hľadali informácie? Do akej miery ste sa zamýšlali nad dôveryhodnosťou informácií, ktoré ste využili?
- Zamerali ste sa viac na hľadanie informácií podporujúcich stanovisko strany vášho poslanca / poslankyne, alebo ste sa snažili nájsť objektívny pohľad na vec? Čo si myslíte, že by spravil skutočný výskumník?
- Vyhľadávali ste jednotlivé prípady útokov namierených voči gejom? Ak nie, mohlo by to byť re-

levantné?

- Myslíte si, že skutoční poslanci by boli spokojní s vašou prácou? Boli by spokojní aj voliči danej strany?

OTÁZKY K VYUŽITIU INTERNETU NA VÝSKUMNÉ ÚČELY

- Uvedomili ste si niečo dôležité pri používaní internetu na výskumné účely? Pridali by ste niečo k zoznamu odporúčaní, ktoré ste dostali na začiatku aktivity?
- Boli ste prekvapení z rozdielnosti informácií, ktoré jednotlivé skupiny priniesli? Ako to vysvetlíte?
- Aké metódy môžete použiť na overenie dôveryhodnosti stránky alebo podanej informácie? Používate ich bežne?

OTÁZKY O HOMOFÓBII A ONLINE NENÁVISTNÝCH PREJAVOCH

- Našli ste príklady diskriminácie alebo urážok?
- Myslíte si, že ste našli informáciu, ktorá bola nepravdivá či zavádzajúca?
- Aké sú riziká nekontrolovaného zverejnenia príspevkov online? Napadnú vám možnosti, ako znížiť riziko, že iní ľudia preberú tieto názory a budú ich považovať za "fakt"?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Aktivita prebehne efektívnejšie, ak pozorovatelia budú poučení ešte pred jej začiatkom. Ak je to možné, určite iba jedného pozorovateľa v skupine, a tým zvýšite počet výskumníkov .
- Výskumníci by nemali mať pocit, že sú pozorovateľmi „skúšaní". Môžete im vysvetliť, že úlohou pozorovateľov je vyhodnotiť rozdielne metódy a samotná úloha nie je postavená na jedinom správnom riešení.
- Môžete sa rozhodnúť výskumníkom neukázať hárok pre pozorovateľov: v tomto prípade ich pozornosť nebude upriamená na niektoré odporúčania a výsledky tak môžu byť zaujímavejšie. Tento krok však môže vytvoriť väčší tlak na výskumníkov. Naopak, poskytnutie hárku vopred sa odrazí na lepšom pracovnom vzťahu pozorovateľov a výskumníkov.
- Počas záverečnej reflexie môžete otvoriť otázku skreslenia prieskumu výsledkami, ktoré sme „chceli nájsť". Využite to na diskusiu o postoji k informáciám, o ktorých síce vieme, ale nechceme im veriť.
- Jedným z rizík dezinformácie alebo silných predsudkov tak rozšírených na internete je ich ľahká zameniteľnosť za fakt. Môžete zistiť, či si účastníci myslia, že zahrnuli takýto "fakt" do prieskumu, a mohli tým prispieť k šíreniu predsudkov voči skupinám alebo jednotlivcom .
- V diskusii s účastníkmi môžete využiť aj stránky odhaľujúce hoaxy, na príklade ktorých viete ukázať ako falošné správy prispievajú k rozdúchavaniu nenávistných prejavov.

OBMENY

Vyberte si inú cieľovú skupinu, o ktorej budú účastníci zbierať informácie. Môžu to byť ženy, Rómovia, iná národnostná menšina, žiadatelia o azyl a pod.
Aktivitu tiež môžete viesť bez využitia pozorovateľov. V tomto prípade by si každý zaznamenával svoju činnosť. Hárok pre pozorovateľov vysvetlite celej skupine pred začatím aktivity.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Účastníci by mohli prepracovať zoznam odporúčaní na realizáciu online prieskumu a vytvoriť svoj vlastný návod. Zostaviť môžu aj kontrolný zoznam pre zdieľanie informácií s ostatnými a tento zverejniť na stránke kampane „Bez nenávisti na internete“. Množstvo nenávistných prejavov šíria ľudia nevedome, obyčajným zdieľaním skresleného názoru útočiacemu na iných.

Účastníci môžu tiež vyskúšať kontrolný zoznam na strane 52 alebo vytvoriť vlastný - na niektorých populárnych spravodajských stránkach. Samotní žurnalisti sú niekedy zodpovední za šírenie predsudkov o skupinách žijúcich v spoločnosti. To môže podporiť čitateľov v názore, že je „akceptovateľné“ šíriť voči nim nenávisť.

Ďalšie vzdelávacie aktivity v téme dezinformačných stratégií nájdete na: : http://mediasmarts.ca/sites/default/files/tutorials/facing-online-hate/index.html

PODKLADY

POLITIK 1:

Vaša poslankyňa je členkou koaličnej strany. Má hovoriť dôrazne v prospech novej legislatívy. Vyhľadajte na internete informácie pre jej prejav a zostavte zoznam 5 kľúčových bodov, ktorým by sa mala venovať v prejave.

POLITIK 2:

Váš poslanec je členom opozičnej strany. Má hovoriť dôrazne v neprospech zriadenia fondu a vyhradenia finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu na riešenie tohto problému. Vyhľadajte na internete informácie pre jeho prejav a zostavte zoznam 5 kľúčových bodov, ktorým by sa mal venovať v prejave.

POLITIK 3:

Váš poslanec je členom menšej strany, ktorá sa ešte nerozhodla, či vládny návrh podporí. Vyhľadajte na internete informácie dôležité pre jeho rozhodnutie a zostavte zoznam 5 kľúčových bodov, ktorým by sa mal venovať v prejave.

PODKLADY

POZOROVATELIA

Vašou úlohou je analyzovať prístup výskumníkov k prieskumu. Snažte sa zachytiť čo najviac informácií a zaznamenajte ich do hárku pre pozorovateľov. S výskumníkmi môžete komunikovať do takej miery, aby ste ich príliš nerozptyľovali od výskumných úloh. Pýtajte sa ich, čo práve robia a prečo si zvolili konkrétny postup.

HÁROK PRE POZOROVATEĽOV

Kľúčové slová zadané do vyhľadávača	
PRE KAŽDÚ NAVŠTÍVENÚ STRÁNKU:	
Názov webu	
Počet minút strávených na stránke	
„Zameranie“ webu (neutrálne, pro-LGBT, homofóbne)	
Prečo bol tento web vybraný?	
Bola overená autenticita webu? Ako?	
Mala každá získaná informácia uvedený zdroj? Bol zdroj overený?	
Doplňujúce informácie:	

ÚROVEŇ 4

VEĽKOSŤ SKUPINY 10-20

TRVANIE 120'

STRET SLOBÔD

Aktivita je simuláciou, ktorá zahrňuje dve komunity s odlišným pohľadom na slobodu prejavu, no musia žiť spolu na jednom ostrove.

TÉMY	Demokracia a participácia, Sloboda prejavu, Rasizmus a diskriminácia
NÁROČNOSŤ	Úroveň 4
VEĽKOSŤ SKUPINY	10-20
TRVANIE	120 minút
CIELE:	• Odhaliť aspekty diverzity, pluralizmu a nenávistného vyjadrovania • Posúdiť, ako sloboda prejavu prispieva k fungovaniu demokratickej spoločnosti • Diskutovať o výhodách a nevýhodách absolútnej slobody prejavu • Vyskúšať si vyjednávacie zručnosti
PODKLADY	• Kancelársky papier a perá • Oddelený priestor na stretávanie sa dvoch komunít • 2 facilitátori (v ideálnom prípade)
PRÍPRAVA	• Pripravte výtlačky informácie o dvoch ostrovoch (str. 56 - 57) • Pripravte výtlačky zadania problémov pre pracovné skupiny (str. 58)

POKYNY

1. Vysvetlite, že aktivita pozostáva zo simulácie a skupinu rozdeľte na dve komunity. Komunita Ixpratov by mala byť väčšia a zahŕňať približne dve tretiny účastníkov. Zvyšná tretina skupiny vytvorí komunitu Pastikov. Ozrejmite, že prvá časť simulácie pozostáva z práce v oddelených skupinách. Obe komunity sa znova zídu po 20 minútach.
2. Jedna zo skupín odíde do druhej školiacej miestnosti. Facilitátor v každej zo skupín nahlas prečíta informáciu o danej komunite. Následne rozdá každému účastníkovi výtlačok informácie o komunite pre osobnú potrebu.
3. V každej skupine začnite diskusiu otázkou, čo si účastníci myslia o živote na ostrove. Či by na ňom radi ostali žiť. Keď sa diskusia rozbehne, pridajte nasledujúce otázky:

Komunita Pastikov

Aké sú vaše obavy z presťahovania sa na nový ostrov?

Komunita Ixpratov

Aké sú vaše obavy z prijatia veľkého počtu imigrantov so žiadnou znalosťou vašej kultúry a tradícií?

4. Po uplynutí 20 minút zhromaždite obe skupiny. Vyzvite obyvateľov ostrovov, aby sa predstavili a stručne uviedli, čo uznajú za vhodné. Nedovoľte, aby táto časť trvala viac ako 10 minút.
5. Následne účastníkom poskytnite túto informáciu:

Po uplynutí roku od presídlenia Pastikov na ostrov Ixprat sa objavilo niekoľko problémov. Napätie medzi komunitami je citeľné a ľudia sa obávajú vážnych sociálnych nepokojov. Prezident vás vyzval, aby ste vytvorili pracovnú skupinu, ktorá navrhne opatrenia na vyriešenie predostretých problémov.

6. Rozdeľte komunity na menšie skupiny tak, aby každá pracovná skupina mala približne 2 pastických a 4 ixpratských členov. Každá skupina dostane iba jeden z problémov zo strany 58.
7. Povedzte pracovným skupinám, že majú 20 minút na dospenie k rozhodnutiu o riešení problému. Vysvetlite, že každý návrh musí prejsť hlasovaním a na podporu sa vyžaduje súhlas nadpolovičnej väčšiny členov pracovnej skupiny. Pripomeňte im, že ak sa nedohodnú, napätie bude pokračovať!
8. Po 20 minútach zvolajte skupiny a vyzvite ich, aby predniesli svoje návrhy. Vyhraďte 2-3 minúty na otázky a spätnú väzbu od ostatných skupín. Potom pokračujte záverečnou reflexiou.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

Začnite vystúpením z rolí a upozornením, že záverečná reflexia slúži na rozobranie aktivity ako celku. Preto by sa nemali vracať späť k debatám, ktoré prebiehali počas aktivity.

- Ako ste sa cítili počas aktivity? Čo sa vám na nej páčilo a čo nie?
- Aké jednoduché bolo pre vás zahrať svoju rolu – a zostať v nej, keď sa všetci ostrovania stretli?
- Bolo spravodlivé, že komunita Ixpratov mala právo veta na akýkoľvek návrh už len tým, že v každej pracovnej skupine tvorila väčšinu? Ako môžeme zabezpečiť, aby názory a práva menšín boli spravodlivo zastúpené v reálnom živote?
- Zmenila táto aktivita niektoré vaše názory? Ak áno, ktoré to boli? Prečo práve tieto?
- Myslíte si, že aktivita mohla vyobrazovať dnešnú spoločnosť? Našli ste nejakú podobu?
- Ako by sme mali vyriešiť problém s ľuďmi, ktorí slovne šíria netoleranciu, nenávisť a pre spoločnosť nebezpečné názory?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Opis života na ostrovoch je zámerne dlhý preto, aby vtiahol účastníkov do mentality svojej komunity. Účastníkom by sa mal podať skôr ako príbeh a nie ako informácia.
- Pracovnú skupinu, ktorá dostane problém s internetovou kampaňou, môžete požiadať, aby sa zamerali na

online aspekt problému. Ich pozornosť upriamte na hľadanie online riešení popri offline návrhoch.

- Dovoľte, aby simulácia prebiehala s minimom zásahov z vašej strany. Preto sa uistite, že účastníci porozumeli úlohám a časovým limitom. Samotný prístup k úlohám ponechajte v ich réžii. Zasiahnite iba v prípade, ak došlo k nepochopeniu zadania, napätiu alebo konfliktu, ktorý by mohol ohroziť proces ·
- Účastníci môžu potrebovať podkladovú informáciu o slobode prejavu. Tú doplňte v prípade nutnosti a dostatku času.

OBMENY

Ak nemáte dostatok priestoru na aktivitu, opisy života na ostrove môžete skrátiť a všetky pracovné skupiny môžu dostať rovnaký problém (prvý v poradí), čo urýchli prezentácie výsledkov a záverečnú reflexiu. Pokiaľ ostane čas na prvom samostatnom stretnutí, vyzvite účastníkov, aby pripravili odkaz, ktorý by chceli predostrieť druhej komunite, keď sa stretnú. Tento odkaz bude súčasťou predstavovania počas prvých 10 minút spoločného stretnutia.
Ak je skupina účastníkov príliš veľká, môže byť nevyhnutné ďalej rozdeliť komunitu na menšie časti tak, aby každý účastník mal možnosť prejaviť sa. Aj pri tomto delení dodržte pomer dve tretiny lxpratov a jedna tretina Pastikov v skupine. Komunity si môžu zvoliť 1 - 2 hovorcov.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Účastníci môžu pripraviť návrh pre svoju skupinu na podobnom princípe ako počas pracovných skupín v aktivite. Tento návrh by taktiež mal prejsť schvaľovaním a môže byť využitý ako súbor pravidiel pre online a offline správanie .
Účastníci môžu preskúmať skupiny imigrantov vo svojej krajine. Môžu zistiť, pre ktoré dôvody sa presťahovali a či si myslia, že spoločnosť dostatočne rešpektuje ich práva a názory. Opýtajte sa ich, ako sú vykreslení v online a offline médiách. Pozvať môžete aj zástupcov týchto komunít.
Pokiaľ vaša krajina nie je považovaná za cieľovú destináciu imigrantov, môžete sa pozrieť na to, ako sú vaši krajania vnímaní v štátoch, do ktorých sami emigrovali.

PODKLADY

OSTROV PASTIK

Žijete na malom ostrove, ktorého hranice sú zatvorené. Nikdy predtým ste sa nestretli s migráciou, navštevuje vás iba niekoľko turistov. Vaša spoločnosť je pokojná a mierumilovná. Práve predchádzanie stretom a mier majú vo vašej kultúre silné zázemie a sú považované za národné priority. V ústave máte dokonca článok, ktorý hovorí

Každý by sa mal vyhýbať slovám a činom, ktoré by iným mohli ublížiť alebo ich poškodiť.

Tento článok ústavy je dôkladne monitorovaný a jeho porušenia sú vážne trestané. To sa však deje veľmi ojedinelo, keďže namiesto porušenia sa ľudia radšej dohodnú. Nezhody sú pre Pastikov bolestivé a preto sa im vyhýbajú.

Vaša krajina sa považuje za demokraciu. Voľby sa konajú každý rok a takmer každý sa ich zúčastňuje. Zvolení sú ale skoro vždy tí istí kandidáti, keďže na ostrove chýba diskusia o alternatívach súčasnej politiky.

Vo všeobecnosti sa pri rozhovoroch, verejných vyhláseniach a dokonca ani v médiách nikto neodchyľuje od všeobecne prijateľných názorov v spoločnosti. Nikoho to netrápi, ako keby väčšina už zabudla alebo si ani nevie predstaviť robenie vecí inak. Spravodajstvo neprináša novinky z iných častí sveta, v knižniciach nie je zahraničná literatúra. Spoločnosť sa takmer nemení, pretože zmena vždy bola dôvodom na znepokojenie.

Ľudia si počas rokov všimli, že tvar pobrežia sa zmenil. Hladina mora rástla a viaceré časti krajiny, ktoré boli obývané, sú dnes už zaplavené. Najskôr tomu nikto neprikladal význam, keďže ostrov poskytoval dostatok pôdy pre všetkých a rodiny z pobrežia sa presunuli do vnútrozemia. V posledných rokoch sa však problém stal akútnym. Keď ľudia začali prejavovať svoje znepokojenie, vláda reagovala zákazom.

Život išiel pokojne, nekonfliktne a predvídateľne ďalej, až kým v jeden hrozný veterný deň ostrov nebol zasiahnutý hurikánom. Budovy boli zničené, mnoho obyvateľov zahynulo a väčšina územia bola zaplavená. Keď vlna ustúpila, iba zlomok úrody prežil nápor slanej vody. Takmer celá infraštruktúra ostrova bola zničená. Jedlo sa stalo vzácnym statkom, zdravotných pomôcok nebol dostatok. Infekcie a choroby sa začali šíriť, ostrov sa poddal chaosu. Ľudia sa dokonca začali hádať o tom, čo majú urobiť!

Keď sa zdalo, že posledná nádej je stratená, v správe zo susedného ostrova Ixprat vláda vyjadrila úprimné znepokojenie zo situácie Pastikov a ponúkla prijať všetkých, ktorí sa rozhodnú presťahovať na ostrov Ixprat. Vy ste medzi Pastikmi, ktorí sa rozhodli ponuku prijať.

PODKLADY

OSTROV IXPRAT

Žijete na ostrove Ixprat, ktorý sa nachádza v Tichom oceáne na jednej z tradičných obchodných ciest. Váš ostrov sa vždy spoliehal na zahraničný obchod a udržiaval diplomatické styky s inými krajinami. Už celé stáročia presadzujete politiku otvorených hraníc. To znamenalo, že cestovatelia aj imigranti z mnohých štátov sa stali neoddeliteľnou súčasťou života na ostrove. Výsledkom je rôznorodá spoločnosť s mixom názorov, presvedčení a kultúrnych zvyklostí.

Vaša národná kultúra túto diverzitu prijala: ľudia prejavujú záujem o nové spôsoby, iné názory a odlišné ideológie. Pri tomto stupni diverzity je samozrejmé, že nie každá myšlienka je prijateľná pre všetkých. Nezhody a konflikty sú preto bežnou súčasťou života na ostrove Ixprat. Takmer každé stretnutie dvoch ľudí vyústi do stretu myšlienok, presvedčení a názorov. Nezhody sa považujú za národný šport, každé stretnutie už tradične musí obsahovať spor.

Z tohto dôvodu v krajine neexistuje zákon, ktorý by obmedzoval, čo môže jeden človek alebo skupina osôb povedať o inej. Niektorí ľudia hovoria strašné veci. Niekedy to dokonca vyústi do strašných vecí, ktoré niekto skutočne spraví. Skutky sú už postihovateľné zákonom, samotné slová však nie.

Život na Ixprate je zaujímavý, vyzývavý a neustále sa meniaci. Vážite si bohatosť kultúry a slobodu povedať, čokoľvek si myslíte. Viete, že nekonečné nezhody a hádky nie vždy vedú ku šťastiu. Pravdu povediac, často vás rozpory unavujú a niekedy aj bolia. Nie je jednoduché počúvať ľudí ako hovoria veci, s ktorými absolútne nesúhlasíte, nieto ešte veci, ktoré považujete za kruté. Vidíte, že niektoré vrstvy vašej spoločnosti sú častejšie obeťami netolerantných a krutých narážok ostatných.

Aj napriek tomu ste presvedčený, že nikto by nemal prestať vyjadrovať svoje presvedčenie.

V jeden veterný deň na váš ostrov dorazila správa o silnom hurikáne, ktorý zasiahol neďaleký z ostrovov v Pacifiku. O tomto ostrove viete veľmi málo, pretože jeho populácia bola vždy utiahnutá a uzavretá. Počuli ste dohady, že domorodci sú hlúpi a spiatočnícki, ale v skutočnosti ste ich nikdy nestretli, keďže ostrov prijíma iba niekoľko turistov ročne.

Vláda oznámila, že ostrov Pastik utrpel ťažké škody v dôsledku hurikánu a väčšina zachránených obyvateľov sa bude musieť presťahovať na Ixprat. To bude znamenať zmeny aj pre komunitu Ixpratu. Pracovné miesta sa budú musieť zdieľať a zo začiatku zrejme nebude dostatok ubytovacích kapacít pre všetkých.

ZADANIE PROBLÉMOV PRE PRACOVNÉ SKUPINY

PROBLÉM Č. 1

Kampaň za najlepší vyplazený pastický jazyk za chvíľu ovládla internet. Stránka kampane obsahuje slogany:

- *Chňapni jazyk pastického hlupáka! Myslíš, že pritom zapiští?*
- *Žiadny jazyk, žiadny mozog.*
- *Nájdi jazyk, vyhraj smartfón!*

Súťažiaci majú nahrať na stránku fotky pastických jazykov. Galéria jazykov obsahuje fotky a videá násilím otvorených úst Pastikov, ktorým hráči svietia baterkou na jazyk, pózujú s teleskopmi alebo im tlačia prst do úst. Popularita kampane rastie a množí sa aj počet incidentov v uliciach. Komunita Pastikov odpovedala vyhlásením, že sa odmietajú dať vtiahnuť do ponižujúcich rozhovorov s ľuďmi, ktorých nerešpektujú.

PROBLÉM Č. 2

Skupina ixpratských chlapcov z ulice pokrikovala na mladé dievča z pastickej komunity. Nazvali ju „tlstým červom" a „špinou". Vtipkovali, že nemá ani jazyk a chýba jej mozog v hlave. Dievča sa cítilo deprimovane, dva týždne nevyšlo z domu a a s nikým nerozprávalo. Už tretí deň neje. Rodičia sú na pokraji zúfalstva.

PROBLÉM Č. 3

Zverejnená správa ukázala, že miera nezamestnanosti Pastikov je výrazne horšia než populačný priemer. Pastikovia nemajú zastúpenie v parlamente a nezastávajú takmer žiadne úradné funkcie. Správa tiež monitorovala ostatné sociálne faktory, napríklad hladinu stresu, výskyt duševných chorôb, dosiahnutú úroveň vzdelania a mieru kriminality. Vo všetkých indikátoroch Pastikovia zaostávajú za populačným priemerom. Spoločenské nálady sú voči Pastikom vyslovene negatívne.

ÚROVEŇ 1

VEĽKOSŤ SKUPINY 10-20

TRVANIE 45’

AKO ČELIŤ KYBERŠIKANOVANIU

V tejto aktivite účastníci odhaľujú najpravdepodobnejšie reakcie na rôzne scenáre šikanovania a diskutujú o alternatívnych možnostiach.

TÉMY	Kyberšikanovanie, demokracia a participácia, internetová gramotnosť
NÁROČNOSŤ	Úroveň 1
VEĽKOSŤ SKUPINY	10-20
TRVANIE	45 minút
CIELE	• Pochopiť rôzne druhy šikanovania a prepojenia medzi šikanovaním online a offline • Identifikovať rôzne spôsoby reakcií na šikanovanie, kyberšikanovanie a nenávistné prejavy online • Zvýšiť povedomie o dôležitosti reagovania v podobnej situácii
PRÍPRAVA	• Pripravte 4 nápisy na papiere veľkosti A3 a umiestnite ich do rohov miestnosti. Nápisy obsahujú nasledovný text: –Neurobím nič –Na šikanovanie hneď zareagujem –Nahlásim takéto správanie –Zachovám sa inak • Uistite sa, že v miestnosti je dostatok priestoru na pohyb účastníkov.

POKYNY

1. Aktivitu začnite otázkou, čo účastníci rozumejú pod pojmom šikanovanie. Usmernite ich tak, aby uvažovali o rôznych spôsoboch, ktorými ľudia môžu šikanovať iných.
2. Ukážte účastníkom nápisy rozmiestnené v rohoch miestnosti a vysvetlite, že pri každom scenári si účastníci vyberú jednu reakciu, ktorá by najlepšie vystihla ich správanie v konkrétnej situácii.
   - Neurobím nič.
   - Na šikanovanie ihneď zareagujem (napríklad zapojím sa do diskusie, obránim obeť a pod.). V prípade neznámeho agresora sa o tejto odpovedi neuvažuje .
   - Nahlásim takéto správanie (napríklad učiteľovi, rodičovi, administrátorovi webstránky alebo inej

autorite).
   – Zachovám sa inak (napríklad zapojím ostatných do diskusie alebo vytvorím podpornú skupinu). Nechajte skupine možnosť prísť s vlastnými nápadmi.
3. Po prečítaní každého scenára sa účastníci rozhodnú pre svoju najpravdepodobnejšiu reakciu a k nej sa postavia v jednom z rohov miestnosti. Podporte ich v úprimnom vyjadrení svojho postoja.
4. Nahlas prečítajte prvý scenár a poskytnite účastníkom čas na premyslenie svojej reakcie. Keď sa rozmiestnia do rohov, opýtajte sa niekoľkých účastníkov z každej skupiny na dôvod výberu ich odpovede. Potom pokračujte ďalšími scenármi až do momentu, kedy nadobudnete pocit, že diskusia už neprináša nové vstupy.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

Využite niektoré z nasledujúcich otázok na vyhodnotenie aktivity:

- Ako vnímate túto aktivitu? Mali ste ťažkosti pri zaujímaní postoja na niektoré zo situácií? Ktoré situácie to boli a prečo?
- Myslíte si, že vo všetkých prípadoch išlo o šikanovanie?
- Zažili ste už kyberšikanovanie, či už z pozície obete alebo pozorovateľa? Čo môžete povedať o vzťahu šikanovania online a offline? Existujú medzi nimi významné rozdiely? Ak áno, ktoré sú to?
- Zmenila aktivita váš pohľad na šikanovanie / kyberšikanovanie? Myslíte si, že v budúcnosti naň budete reagovať inak ako doteraz?
- Ktoré kroky môžete podniknúť proti kyberšikanovaniu?
- Kto by mal podnikať kroky v prevencii nenávistného vyjadrovania online? Akú úlohu v tom majú zastávať médiá, poskytovatelia služieb na internete, polícia, rodičia, či vedenie školy?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Pokiaľ je skupina príliš veľká, alebo pokiaľ účastníci nie sú zvyknutí štruktúrovane diskutovať, použite maketu mikrofónu alebo obyčajnú paličku na určenie osoby, ktorá práve hovorí. Tým sa zabráni skákaniu do reči a zachová sa poradie diskutujúcich.
- Účastníci si môžu chcieť vybrať viac ako jednu možnosť (napríklad nahlásiť správanie aj ihneď reagovať). V takom prípade ich nasmerujte do rohu s reakciou, ktorá je v danej situácii dôležitejšia. Poskytnite im aj priestor, aby svoj názor skupine vysvetlili.
- Buďte si vedomí, že niektorí účastníci môžu byť obeťou šikanovania, možno aj od osôb v skupine. Pristupujte preto citlivo k individuálnym potrebám a konfliktom. Nenúťte nikoho aby hovoril, pokiaľ nie je ochotný.
- Pokiaľ sa v skupine nachádzajú účastníci s osobnou skúsenosťou so šikanovaním, aktivta by im mala umožniť vyjadriť svoje obavy a nasmerovať ich k uvedomeniu si potreby dodatočnej podpory. Mali by ste si ujasniť, či ste ochotní túto podporu poskytnúť dôverne, alebo účastníkov nasmerujete na iných odborníkov. Pred začatím aktivity si overte dostupné miestne alebo národné podporné siete, akými sú napríklad horúce linky alebo organizácie poskytujúce poradenstvo obetiam.
- Ak nie sú účastníci oboznámení s kyberšikanovaním, alebo nevedia pochopiť jeho nebezpečnú

povahu, využiť môžete podkladové informácie na zvýšenie ich povedomia o téme a spôsoboch riešenia. Pokiaľ je to vhodné, prepojte problematiku šikanovania s nenávistným vyjadrovaním online.

OBMENY

Aktivitu môžete zjednodušiť len na dve reakcie: „neurobím nič" a „budem reagovať". Nápisy môžu byť na protiľahlých stenách miestnosti a účastníci sa rozmiestnia po čiare v závislosti od toho, ako silne sa vyhraňujú voči jednej alebo druhej možnosti.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Akékoľvek pokračovanie aktivity bude efektívnejšie, ak sa skupina dohodne na spoločnej akcii. Pritom by mali zobrať do úvahy rôzne možnosti cielenia, napríklad na zvyšovanie povedomia o probléme online alebo offline formou, založenie podpornej skupiny, zavedenie preventívnych pravidiel na zabránenie šikanovaniu v skupine / triede / škole, alebo na vytvorenie kampane s motívom „Nie šikanovaniu online!"
Účastníci sa môžu zapojiť aj do kampane „Bez nenávisti na internete", využiť webstránku www.nohatespeechmovement.org a solidárne zdieľať video na podporu obetiam kyberšikanovania. Zo stránky kampane je možné zdieľať aj rady pre používateľov internetu, ktorí sa dostanú do kontaktu s kyberšikanovaním .

PODKLADY

SITUÁCIE

Dostali ste niekoľko urážlivých správ a emailov z adries a čisiel, ktoré vám nie sú známe. Niektoré obsahovali aj vyhrážky. Zdá sa, že agresor vás osobne pozná. Čo urobíte?

Pár ľudí zo školy upravilo vaše fotky a zverejnili ich na sociálnych sieťach spolu s neslušnými komentármi. Tušíte, kto za tým stojí . Čo urobíte?

Chlapec z inej krajiny práve prišiel do vašej triedy. Vaši spolužiaci si z neho uťahujú a začali o ňom zverejňovať rasistické vtipy na sociálnych sieťach. Tlačia na vás, aby ste vtipy zdieľali. Čo urobíte?

Skupina detí v tvojej triede začala o tebe šíriť hanlivé klebety cez sociálne siete. Veľa detí sa preto s tebou nechce hrať a niektorí sa s tebou úplne prestali rozprávať. Klebetám začnú dokonca veriť tvoji najlepší kamaráti a kamarátky. Čo urobíš?

Tvoja učiteľka oznámi triede, že niektoré deti sú šikanované a dokonca došlo k napadnutiu mladého človeka cestou domov zo školy . Vyzve každého, kto o incidente vie, aby sa na ňu obrátil po hodine. Myslíš si, že vieš, o koho ide . Bojíš sa však, lebo ti prišli výhražné správy s textom, aby si ostal ticho. Čo urobíš?

PODKLADY

Vidíš osamotené plačúce dievčatko na ihrisku. Vieš, že ostatné deti si z nej robia srandu, pretože má poruchu učenia. Volajú ju blbeček a škaredé prasa. Tvoji kamoši nie sú práve nevinná sorta a často sa z nej smejú aj vtedy, keď ste spolu. Čo urobíš?

Táto aktivita je upravená podľa aktivity „O šikanovaní" z manuálu Kompasito, dostupného cez www.iuventa.sk

ÚROVEŇ 2

VEĽKOSŤ SKUPINY 12-20

TRVANIE 45’

BEZHRANIČNÁ SLOBODA?

Účastníci skúmajú slobodu prejavu z rôznych uhlov pohľadu prostredníctvom prípadových štúdií. Je na ich rozhodnutí, čo urobia s kontroverznými, hanlivými a potenciálne nebezpečnými komentármi a konverzáciami.

TÉMY	Sloboda prejavu, Demokracia a participácia, Ľudské práva
NÁROČNOSŤ	Úroveň 2
VEĽKOSŤ SKUPINY	12-20
ČAS	45 minút
CIELE	• Pochopiť koncept slobody prejavu • Uvedomiť si význam slobody prejavu pre jednotlivcov a spoločnosť • Pomenovať dôvody, pre ktoré je obmedzenie slobody prejavu nevyhnutné na ochranu ľudských práv, osobitne v prípade nenávistného vyjadrovania
PODKLADY	• Flipchartové papiere a fixy • Výtlačky kariet zo strany 66 - 67
PRÍPRAVA	• Pre každú z pracovných skupín pripravte výtlačky kariet zo strany 66 - 67

POKYNY

1. Opýtajte sa účastníkov, čo pre nich znamená sloboda prejavu. Zozbierajte ich myšlienky na flipchart a rozviňte diskusiu na tieto otázky, pokiaľ ich nepoložia samotní účastníci:
   – Znamená sloboda prejavu možnosť povedať čokoľvek, čo chcem?
   – Pokiaľ by niektoré prejavy nemali byť povolené, na základe čoho by sme ich mali zakázať? Kto by o zákaze mal rozhodnúť?
   – Okrem slova a písma, ktoré iné výrazové prostriedky (hudba, divadlo, obrázky, reč tela,...) môžu byť využité?
2. Nesnažte sa o okamžité nájdenie riešení: zozbierajte názory a vysvetlite, že tieto kontroverzné otázky budú zodpovedané v priebehu aktivity.
3. Zistite, či už niekomu zo skupiny bolo *zabránené* vysloviť svoj názor - či už doma, v škole alebo na

verejnosti. Ako ste sa pritom cítili? Prečo bolo pre vás dôležité mať možnosť vyjadriť svoj názor?

4. Stručne uveďte informácie o slobode prejavu. Využite popis nižšie alebo doplňujúce texty z podkladových materiálov na strane 147.

SLOBODA PREJAVU

Právo byť slobodný vo vyjadrení svojich myšlienok je dôležité ľudské právo, ktoré je súčasťou *medzinárodného práva ľudských práv*. Toto právo je vysoko cenené práve pre hodnotu našich myšlienok, názorov a schopnosti komunikovať, ktoré vyjadrujú našu ľudskú podstatu, a zároveň pre význam komunikácie a diskusie pri budovaní demokratickej spoločnosti. Vzájomné pochopenie a spolunažívanie po boku ostatných ľudí je závislé od otvorenej a slobodnej komunikácie - aj keď si niekedy musíme vypočuť názory, s ktorými nesúhlasíme. Sloboda prejavu však nepatrí medzi absolútne práva, ktoré nemajú ohraničenie. Toto právo musí byť neustále vyvažované voči právam ostatných alebo vo vzťahu k záujmom spoločnosti ako celku. Pokiaľ je konkrétny prejav mimoriadne škodlivý pre jednotlivcov alebo existuje predpoklad negatívneho dopadu na spoločnosť, tento prejav *môže* byť obmedzený.

5. Povedzte účastníkom, že budú pracovať v menších skupinách (4-5 osôb), ktoré rozoberú niekoľko prípadov zverejnenia príspevkov online. Skupiny majú rozhodnúť, či príspevok má byť stiahnutý, inými slovami, či sloboda prejavu má byť obmedzená.
   - Ak sa rozhodnú pre stiahnutie: ktorá časť príspevku má byť stiahnutá a prečo?
   - Ak sa rozhodnú pre ponechanie príspevku online: existujú iné možnosti riešenia? Ak áno, kto je oprávnený konať?
6. Rozdeľte účastníkov do štvor- až päťčlenných skupín a každej dajte výtlačok prípadov zo strán 66 - 67. Stanovte časový limit 20 minút na diskusiu o prípadoch a prípravu odôvodnenia svojho rozhodnutia.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

Prejdite so skupinami ich odpovede na diskutované prípady. V krátkosti sa venujte dôvodom, pre ktoré sa priklonili k ponechaniu alebo stiahnutiu obsahu príspevku. Použite niektoré z nasledujúcich pomocných otázok:

- Nastali prípady, pri ktorých ste nevedeli dospieť k dohode? Ktoré boli hlavné názorové rozpory?
- Bolo pre vás podstatné zohľadniť, KTO bol zodpovedný za zverejnenie príspevku, KOĽKO ľudí naň reagovalo a AKÉ boli ich reakcie?
- Dospeli ste k princípom, ktoré možno zovšeobecniť a na ich základe rozhodnúť o zachovaní alebo obmedzení slobody prejavu? Aké sú riziká prísnej reštriktívnosti? Aké sú riziká prílišnej voľnosti pravidiel?
- Myslíte si, že mazanie stránok a odstraňovanie škodlivých príspevkov sú efektívnymi nástrojmi na boj s nenávistnými prejavmi online?
- Sú vo vašej krajine platné obmedzenia k tomu, čo ľudia môžu povedať - online alebo offline formou? Platia tieto pravidlá rovnako v online aj offline prostredí?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Počas toho, ako účastníci diskutujú o prípadoch, veďte ich k tomu, aby zvážili, koľko materiálu navrhnú stiahnuť, napríklad mali by zvážiť stiahnutie iba niektorej časti (príspevok, fotka, blog, ban pre toho, kto to publikoval alebo navrhnúť zrušenie celej stránky alebo profilu.
- Účastníkov upozornite aj na prax Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý každé obmedzenie slobody prejavu dôkladne posudzuje a pristúpi k nemu iba v odôvodnených prípadoch.
- Spolu s účastníkmi sa môžete zamerať aj na rozhovor o tom, nakoľko im samotná diskusia pomohla pri formovaní postojov a čo nám to hovorí o slobode prejavu.
- V prípade potreby vysvetlite, že právo ľudských práv a koncept slobody prejavu vypovedajú najmä o správaní vlád. Obmedzenie slobody prejavu na internete je často komplikované pre súkromnú vlastnícku štruktúru (napr. poskytovatelia hostingu, spoločnosti stojace za spravodajskými portálmi a pod.). Preto sa oboznámte s kľúčovými aspektmi piatej kapitoly, najmä s časťou „Sloboda prejavu a informácií" v *Príručke ľudských práv pre používateľov internetu*.
- Pred začiatkom aktivity zistite, ktoré z uvedených prípadov sú vo vašej krajine postihnuteľné v zmysle platnej legislatívy.
- Na záver aktivity je odporúčané venovať sa aj alternatívnym reakciám na jednotlivé prípady. Inšpirovať sa môžete druhou kapitolou v časti o kampani „Bez nenávisti na internete". Účastníkom pripomeňte, že odstraňovanie obsahu nie je jedinou možnou odpoveďou a vzhľadom na jeho množstvo aj ťažko uskutočniteľné.

OBMENY

Prípadové štúdie môžete premeniť na rolové hry. Každá menšia skupina si v takom prípade pripraví jeden scenár, ktorý pred ostatnými účastníkmi zahrá. Diskusia o vhodných reakciách následne prebieha v celej skupine .

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Koľko vedia účastníci o svojich poslancov? Preskúmať môžu ich verejné vyjadrenia na adresu menšín alebo zraniteľných skupín. Následne sa na nich môžu obrátiť s podporným listom alebo s vyjadrením nesúhlasu s ich konaním. Zaslanie väčšieho počtu personifikovaných listov zvýši šancu na odpoveď! Hovorte aj o možných reakciách, ak niektorí z účastníkov natrafia na rasistické príspevky online. Spoločne navrhnite argumenty a krátke odpovede, ktoré im môžu použiť, keď sa stretnú s nenávistnými prejavmi online .

PODKLADY

PRÍPADY NA DISKUSIU

1. Skupina s názvom „Získajme späť náš národ!“ zriadi webstránku na propagáciu „tradičných hodnôt“. Stránka obsahuje rasistické príspevky. Fórum pritiahlo veľký počet diskutujúcich a ich strety naberajú na intenzite. Niektoré komentáre sú písané hrubo urážlivým jazykom, nájdu sa však aj odporcovia rasistickej ideológie stránky.
   - Mal by byť obsah alebo jeho časť stiahnutá? Ak áno, prečo?
   - Pokiaľ sa nerozhodnete pre odstránenie, ktoré iné kroky je možné podniknúť?

2. Politik Nikolaj použije svoju súkromnú webstránku na zverejnenie výzvy k vysťahovaniu Rómov z jeho volebného obvodu. Obviňuje ich z nárastu kriminality. Jeho výzva nájde ohlas u verejnosti a vyskytnú sa aj prípady fyzického napadnutia Rómov. Väčšina médií sa zameria na spravodajstvo o trestných činoch páchaných Rómami a prehliada útoky smerované proti nim.
   - Mal by byť obsah alebo jeho časť stiahnutá? Ak áno, prečo?
   - Pokiaľ sa nerozhodnete pre odstránenie, ktoré iné kroky je možné podniknúť?

3. Rory na svojom osobnom blogu zverejnil komix o známom politikovi, ktorému steká krv po prstoch a okolo neho ležia mŕtvoly. Ľudia príspevok komentujú a väčšina z nich vyobrazenie politika podporuje.
   - Mal by byť obsah alebo jeho časť stiahnutá? Ak áno, prečo?
   - Pokiaľ sa nerozhodnete pre odstránenie, ktoré iné kroky je možné podniknúť?

4. Ela zverejní video na svojom verejnom profile, v ktorom si robí srandu na úkor postihnutých ľudí. Zobrazuje ich ako neschopných mimozemšťanov. Štatistika návštevnosti ukazuje, že takmer nikto si video neprehral a nepridal komentár do diskusie.
   - Mal by byť obsah alebo jeho časť stiahnutá? Ak áno, prečo?
   - Pokiaľ sa nerozhodnete pre odstránenie, ktoré iné kroky je možné podniknúť?

5. Novinár, ktorý uvidel video z príkladu č. 4, spustil kampaň za odstránenie Elinho profilu zo sociálnej siete. Po medializovaní prípadu si video pozreli tisíce ľudí. Pribúdajú komentáre typu „najlepšie video ever“, či „začnime sa realisticky pozerať na postihnutých“.
   - Mal by byť obsah alebo jeho časť stiahnutá? Ak áno, prečo?
   - Pokiaľ sa nerozhodnete pre odstránenie, ktoré iné kroky je možné podniknúť?

PODKLADY

6. Známa celebrita Ditta zverejní článok na bulvárnom webe, v ktorom označila transrodových ľudí za „zvrátenosť ľudstva“. Na základe článku niekto zriadil webstránku s cieľom zničiť Dittinu povesť. Stránka obsahuje podrobnosti o jej súkromnom živote, čoskoro začne Ditta dostávať stovky hanlivých správ a tweetov, niektoré obsahujú aj vyhrážky.
   - Mal by byť obsah alebo jeho časť stiahnutá? Ak áno, prečo?
   - Pokiaľ sa nerozhodnete pre odstránenie, ktoré iné kroky je možné podniknúť?

ÚROVEŇ 4

VEĽKOSŤ SKUPINY 12-24

TRVANIE 60’

SKUPINA X

Účastníci prepájajú práva obsiahnuté v Európskom dohovore o ľudských právach s útokmi, s ktorými sa často stretávajú mladí Rómovia a Rómky.

TÉMY	Rasizmus a diskriminácia, Ľudské práva, Súkromie a bezpečnosť
NÁROČNOSŤ	Úroveň 4
VEĽKOSŤ SKUPINY	12-24
TRVANIE	60 minút
CIELE	• Zohľadniť mieru, do akej sú obete nenávistných prejavov ochudobnené o iné ľudské práva • Zvýšiť povedomie o právach Rómov a o porušeniach ľudských práv, ktorým bežne čelia. • Prepojiť práva obsiahnuté v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv (EDĽP) s príkladmi ich porušenia
PODKLADY	• Výtlačky informácie o Skupine X (jeden výtlačok pre pracovnú skupinu) • Niekoľko výtlačkov skrátenej verzie EDĽP, ideálne 2 pre každú pracovnú skupinu • Flipchartové papiere a perá • Nožnice a lepidlo (voliteľné)
PRÍPRAVA	• Pripravte kus flipchartového papiera pre každú z menších skupín. Informáciu o skupine X umiestnite do stredu papiera. .

POKYNY

1. Nahlas prečítajte príbeh skupiny X zo strany 71. Vysvetlite, že všetky príklady z rozprávania sú typické skúsenosti menšín, ktoré nemajú svoju krajinu pôvodu, ale žijú v rôznych kútoch sveta. Dajte účastníkom možnosť uhádnuť názov menšiny a následne potvrďte, že sa jedná o typické skúsenosti Rómov naprieč európskymi krajinami.
2. Požiadajte účastníkov o krátku reakciu. Doplňte vysvetlenie, že väčšina skutkov z príkladov je v európskych štátoch nelegálnych a sú v rozpore *s právom ľudských práv.* V prípade potreby pripomeňte účastníkom koncept ľudských práv a osobitne Európsky dohovor o ľudských právach.

3. Vysvetlite, že účastníci budú pracovať v menších skupinách (4 - 5 osôb) a využijú pritom skrátenú verziu Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv na priradenie práv uvedených v texte k právam obsiahnutých v dohovore.
4. Rozdajte účastníkom výtlačky EDĽP a spoločne prejdite tie úseky, ktoré sú účastníkom nejasné. V tejto fáze zodpovedajte otázky týkajúce sa formulácie jednotlivých práv.
5. Požiadajte účastníkov, aby vytvorili menšie skupiny s maximálne 5 členmi. Každej skupine odovzdajte flipchartový papier s textom o skupine X. Ich úlohou je vizuálne prepojiť relevantné časti príbehu s konkrétnymi ľudskými právami.
6. Skupinám dajte čas 20 minút na dokončenie mapovania. Hotové flipchartové papiere umiestnite na steny tak, aby mali účastníci možnosť prezrieť si práce ostatných a zaznamenať si podobné a odlišné zistenia medzi skupinami.
7. Pokračujte záverečnou reflexiou aktivity.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

Zhromaždite účastníkov a využite niektoré z nasledujúcich otázok na vyhodnotenie aktivity.

- Boli ste prekvapení množstvom porušení práv, s ktorými sa stretávajú rómske komunity? Ktoré z nich sa týkajú vašej krajiny?
- Boli ste už niekedy svedkom urážlivých prejavov voči rómskej komunite? Videli ste niečo podobné aj v online priestore?
- Predstavte si, že na sociálnej sieti narazíte na hanlivý komentár na úkor Rómov. Čo urobíte? Môže sa podľa vášho názoru dosiahnuť zmena v zmýšľaní, pokiaľ sa ľudia začnú ohradzovať voči podobným narážkam? Čo ak začnú naopak zdieľať pozitívny obsah?

Tento typ otázok použite na odhalenie možných predsudkov voči Rómom, ktoré prevládajú v skupine účastníkov:

- Autori Všeobecnej deklarácie ľudských práv aj EDĽP zastávali názor, že nikdy by sme ľudí nemali posudzovať na základe príslušnosti k skupine. Súhlasíte s týmto výrokom?
- Čo si myslíte o názore mladého človeka z príbehu, že aj keď sa v každej komunite vyskytnú zločinci, nikto tento fakt nezovšeobecní na každého jednotlivca. Prečo teda používame výrazy „všetci Rómovia sú...“?
- Autori Všeobecnej deklarácie ľudských práv si tiež mysleli, že existujú veci, ktorým by nemali byť vystavené žiadne ľudské bytosti, bez ohľadu na ich predchádzajúce správanie a činy. Súhlasíte?
- Ako by ste sa s najväčšou pravdepodobnosťou cítili, ak by ste sa stali obeťou opakujúceho sa zneužívania vaším okolím? Ako by ste sa v takej situácii správali?
- Čo viete o živote rómskej komunity? Ktorým problémom podľa vás musia čeliť?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Ľahko sa môže stať, že väčšina účastníkov bude mať silné predsudky voči Rómom. Pokúste sa predísť

diskusii predtým, ako skupiny ukončia prácu na mapovaní príkladov. Priestor na diskusiu vytvorte v rámci otázok záverečnej reflexie.

- Informujte skupiny, že počas prípravy flipchartových papierov si môžu vybrať akúkoľvek metódu na vizualizáciu prepojení s ľudskými právami (napr. rozstrihať príbeh na jednotlivé časti, vytvoriť karty a tie nalepiť, fixkami prepísať príslušné články dohovoru, zvýrazniť prepojenia šípkami a pod.).
- Rozprávanie mladého človeka je iba ilustračné, každý príklad je však podložený skutočnými prípadmi z európskych krajín. Využiť môžete niektoré z odkazov na konci opisu aktivity na rozvedenie diskusie.
- Môžete sa rozhodnúť zdôrazniť účastníkom fakt, že nie všetky ľudské práva boli obsiahnuté v informačných kartách. EDĽP pokrýva iba niektoré z týchto práv a pre potreby tejto aktivity bol ich okruh ešte viac zúžený
- Spätnú väzbu na zostavené flipcharty poskytnite účastníkom na základe informácií z tabuľky „Uplatniteľné práva", ktorú nájdete na strane 72 . Zoberte do úvahy, že jeden príklad sa môže odvolávať na viacero práv, a každý z príkladov sa do istej miery dotýka zákazu diskriminácie.
- Pripomeňte účastníkom, že porušenia ľudských práv sa líšia od „bežných" trestných činov. V kontexte medzinárodného práva sa uvažuje o konaní vlád a verejných činiteľov, vrátane učiteľov, policajtov a väzenského personálu. Predstavitelia verejnej moci majú na jednej strane povinnosť uplatňovať princíp rovnakého zaobchádzania, na strane druhej majú povinnosť ochrániť občanov pred porušeniami ich ľudských práv. Ak teda polícia neprešetrí takýto podnet so všetkou vážnosťou, môže ísť o zanedbanie povinností štátu vyplývajúcich z medzinárodnoprávnych záväzkov.

OBMENY

Namiesto Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv je možné v tejto aktivite využiť Všeobecnú deklaráciu ľudských práv.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Požiadajte účastníkov, aby pripravili prieskum o situácii rómskej komunity vo svojej krajine. Skupiny si môžu rozdeliť témy, na ktoré sa zamerajú.
Účastníci si môžu ako alternatívu zvoliť monitorovanie často navštevovaných webstránok, na ktorých vyhľadajú negatívne zmienky o Rómoch. Príklady môžu zaslať európskej Hate Speech Watch cez (www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch).
Ako doplnkový materiál je k dispozícii súbor faktov zostavených Radou Európy, ktorý poskytuje historický a súčasný prehľad o situácii Rómov v európskych krajinách
www.coe.int/t/dg4/education/roma/histoCulture_en.asp.

PODKLADY

SKUPINA X

Som mladý človek zo skupiny X. V škole ma posadili do špeciálnej triedy pre rómske deti. Nedovolia nám ísť do „normálnej" triedy. Ostatné deti ma často šikanujú, pretože ja aj moji kamaráti patríme ku skupine X. Učitelia s tým nič nerobia. Niektorí učitelia si z nás dokonca uťahujú. Nikto ich za to nepotrestá. Poznám krajinu, v ktorej všetky deti z našej skupiny X posielajú do pomocných škôl.

Ľudia nechcú byť v našej blízkosti. Nepoznajú nás, iba na nás pokrikujú, niekedy aj udrú iba preto, kým sme alebo kto si myslia, že sme. Sme deti, rovnaké ako tie ich. Ako sa máme správať, ak na nás kričia a bijú nás? Máme ich za to mať radi?

Ak sa obrátime na políciu, väčšinou nás ani nevypočujú. Povedia nám, že to bola naša vina. Pretože sme problémoví. Ako to vedia? Mysleli sme si, že o vine majú rozhodovať súdy. Policajti nás zastavia na ulici len tak, bez dôvodu. Obvinia nás, že sme niečo ukradli, a preto nás musia prehľadať. Sú týždne, kedy ma zastavia aj šesťkrát. Pritom nekradnem.

Tí z našej komunity, ktorí boli vo väzení, hovoria o bitkách od dozorcov. Prečo ich nikto nepotrestá? Však aj väzenskí dozorcovia by mali dodržiavať zákon.

Minulé leto do našej dediny napochodovali ľudia v rovnošatách a hlasno spievali pesničky namierené proti nám. Boli sme vydesení a zamkli sme sa v domoch. Potom začali do domov hádzať kamene a zbili pár mladíkov, ktorí sa ich snažili poslať preč. Polícia nezasiahla...

Vládni predstavitelia na nás často útočia, ako keby každý zo skupiny X bol rovnaký, a všetci sme boli kriminálnici. No my nie sme. V každej komunite sú trestne stíhaní ľudia. Vláda neuráža ostatné komunity iba preto, že sa v nich vyskytne niekoľko recidivistov. Prečo nepovedia aj pár dobrých príkladov o skupine X? O ľuďoch, ktorí sú rovnakí ako oni?

V televízii a na internete o nás hovoria všetko, čo sa im zachce. Je mi zle, keď čítam online diskusie. Hovoria nám, že sme špinaví, hlúpi, a zájdu aj ďalej. Že by sme sa mali odsťahovať z krajiny, ísť domov a pracovať ako každý iný. Môj otec by chcel pracovať. Nik ho však nezamestná, lebo patrí do skupiny X.

Tak ako máme žiť? Ako sa máme cítiť, keď okolo seba neustále počujeme štiplavé narážky od ľudí, ktorí nás vôbec nepoznajú? Je to ťažké. Niekedy jednoducho nevyjdem do ulíc, lebo sa bojím pokrikovania a bitky, ktorá mi od majority hrozí.

UPLATNITEĽNÉ PRÁVA

Všetky príklady sa budú pravdepodobne dotýkať zákazu diskriminácie (Článok 14 Európskeho dohovoru alebo znenie Protokolu č. 12). Obsiahnuté môžu byť aj iné práva:

Osobitné triedy alebo segregované školy pre rómske deti	Článok 2 Dodatkového protokolu
Učitelia doberajúci si žiakov	Za určitých okolností Článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života). Pokiaľ ide o využitie vážnych trestov, môže sa uplatniť súvis s Článkom 3. Ak je preukázané ohrozenie ich práva na vzdelanie, ide o Článok 2 Dodatkového protokolu
Nepotrestané správanie učiteľov	Pokiaľ nedôjde k prešetreniu sťažností, môže ísť o Článok 8 (alebo Článok 3 v prípade opomenutia trestania žiakov). Za určitých okolností Článok 2 Dodatkového protokolu.
Pokrikovanie na Rómov, pochodovanie organizovaných skupín cez rómske osady	Môže ísť o Článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), ak nastane porušenie práv závažného charakteru, prebieha na pravidelnej báze a orgány činné v trestnom konaní nezasiahnu
Fyzický útok alebo ublíženie na zdraví	Ak polícia nezasiahne, môže ísť o Článok 8. Ak sú útoky pravidelné a dôjde k ťažkej ujme na zdraví, je možné zvážiť Článok 3
Polícia odmietne prijať sťažnosť	Článok 8 alebo Článok 3 v závislosti od závažnosti podania. V prípade bezprostredného ohrozenia života môže ísť o Článok 2
Vykonanie bezpečnostnej prehliadky príslušníkom Policajného zboru	Článok 5 (právo na slobodu a bezpečnosť), pokiaľ je prehliadka vykonávaná mimo služobného zákroku alebo pravidelne bez dôvodného podozrenia.
Väzenská stráž uplatňujúca fyzické tresty	Článok 3 pokiaľ je následkom ťažká ujma na zdraví. Vstupuje aj Článok 8
Voči dozorcom uplatňujúcim fyzické tresty sa nezačne konať	Článok 3 pokiaľ je následkom ťažká ujma na zdraví. Vstupuje aj Článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života)
Vládni predstavitelia zneužívajú rómsku otázku	Za istých okolností Článok 8, napríklad ak zneužitie ich mena je závažné a negatívne ovplyvní správanie spoločnosti voči Rómom
Urážky na internete alebo cez médiá	V tomto prípade nemusí ísť o porušenie ľudských práv, pretože sa nejedná o prejav predstaviteľa verejnej moci. Urážky by museli byť mimoriadne závažného charakteru, Európsky dohovor by sa na ne vzťahoval iba v prípade, že by národné orgány zlyhali v prešetrení kvalif. podania.
Nemožnosť zamestnať sa pre príslušnosť k rómskemu etniku	Článok 8, najmä v prípade, ak verejný sektor diskriminuje žiadateľov na základe príslušnosti k etniku.
Strach z výjdenia na ulicu	Pokiaľ existuje skutočná hrozba pre rómske deti a polícia nekoná, môže sa preukázať súvis s Článkom 8, Článkom 3 alebo Článkom 2.

ÚROVEŇ 3

VEĽKOSŤ SKUPINY 6+

TRVANIE 60’

KVÍZ ĽUDSKÝCH PRÁV ONLINE

Aktivita pozostáva z kvízu ľudských práv online. Pomôže účastníkom spoznať ich práva v online priestore s využitím Príručky ľudských práv pre používateľov internetu.

TÉMA	Ľudské práva
NÁROČNOSŤ	Úroveň 3
VEĽKOSŤ SKUPINY	6 a viac
TRVANIE	60 minút
CIELE	• Pochopiť aplikáciu ľudských práv v online priestore • Rozšíriť znalosti účastníkov o univerzálnej pôsobnosti ľudských práv • Uvažovať o ľudskoprávnej ochrane vzťahujúcej sa na virtuálnu realitu
PODKLADY	• Podklady • *Príručka ľudských práv pre používateľov internetu* • Perá alebo ceruzky pre každú skupinu
PRÍPRAVA	• Pripravte jeden výtlačok podkladov pre každú skupinu. Vytlačte aj *Príručku ľudských práv pre používateľov internetu*, pokiaľ sa ju nerozhodnete distribuovať elektronicky.

POKYNY

VOLITEĽNÝ ÚVOD DO AKTIVÍT (URČENÝ PRE SKUPINY BEZ ZNALOSTI KONCEPTU ĽUDSKÝCH PRÁV)

1. Požiadajte účastníkov, aby so skupinou zdieľali svoj výklad ľudských práv. Zapíšte ich návrhy na flipchart a v prípade potreby podporte diskusiu otázkami:
   - Kto má nárok na ľudské práva?
   - Viete pomenovať niektoré z ľudských práv?
   - Kde vznikli ľudské práva?
   - Vzťahujú sa ľudské práva aj na online priestor?
2. Poskytnúť môžete aj stručný prehľad ľudských práv:

Ľudské práva prináležia všetkým a sú zákonmi pre vlády. Znamená to, že vlády musia zabezpečiť ochranu jednotlivcov okrem iného pred nespravodlivým zaobchádzaním, zneužívaním a násilím. Význam ľudských práv spočíva v ochrane, ktorú nám poskytujú a definujú pravidlá správania voči ostatným rešpektujúce ich práva.

HLAVNÁ ČASŤ AKTIVITY

1. Predstavte kvíz o ľudských právach online a ozrejmite, že aktivita pozostáva z tímovej hry a je príležitosťou na spoznanie práv uplatniteľných v online prostredí.
2. Rozdajte zjednodušenú verziu *Príručky ľudských práv pre používateľov internetu* alebo zdieľajte s účastníkmi link na jej stiahnutie. Vyhraďte dostatok času na oboznámenie sa s materiálom a na zodpovedanie prípadných otázok.
3. Po skončení prípravy účastníkov rozdeľte do dvoj- až šesťčlenných tímov. Každý tím dostane jeden výtlačok podkladov.
4. Povedzte účastníkom, že si zahrajú tímový kvíz. Jedna osoba z tímu bude zaznamenávať odpovede do hárku. Časový limit je 30 minút a počas neho môžu voľne využiť príručku ako informačný zdroj.
5. Po uplynutí časového limitu skontrolujte spolu s účastníkmi správne odpovede a vyhodnoťte najúspešnejší tím. Správne odpovede sú: 1B, 2A aj B, 3B, 4C, 5A, 6B, 7B, 8C, 9C, 10B, 11C, 12C, 13A, 14B.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

REFLEXIA NA KVÍZ:

- Ktoré otázky boli pre vás najťažšie? Prečo?

REFLEXIA NA ĽUDSKÉ PRÁVA:

- Vyskytli sa práva, ktoré boli náročné na pochopenie?
- Zaobišli by ste sa bez niektorého z týchto práv? Ak áno, ktoré to boli a prečo?
- Myslíte si, že sa tieto práva vzťahujú na online priestor rovnako ako na "skutočný" svet? Napadnú vám príklady, kedy sa tieto práva uplatňujú online?
- Zastávate názor, že na internete sú rešpektované ľudské práva?

REFLEXIA O NENÁVISTNOM VYJADROVANÍ:

- Stručne vysvetlite, že nenávistným vyjadrovaním rozumieme urážlivé a hanobiace prejavy nenávisti, smerované na istú skupinu alebo jej členov, ktoré môžu vyústiť až do násilia. Skupinu požiadajte, aby uviedla niekoľko príkladov.
- Ktoré práva z kvízu sa môžu vzťahovať na nenávistné vyjadrovanie? Prečo si to myslíte?
- Keby ste sa mali stať obeťou nenávistných prejavov, ktoré práva by ste potrebovali na svoju obranu?
- Ako je možné prispieť k zastaveniu šírenia nenávistných prejavov online?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Účastníci môžu pracovať vo dvojiciach pri oboznamovaní sa s právami. Pomôže im to diskutovať o význame práv, predĺži sa však trvanie aktivity.
- Ak chcete viesť záverečnú reflexiu do hĺbky, vyberte si iba niekoľko oblastí, na ktoré sa zameriate.
- Viac o ľudských právach a ľudských právach online sa dozviete z podkladových informácií na strane 141.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Požiadajte účastníkov, aby pripravili status na svoj profil na sociálnej sieti alebo blog o ľudských právach online, ktorý bude vychádzať z informácií v *Príručke ľudských práv pre používateľov internetu.*

ČASŤ I. ÚVOD

1. Kedy bola príručka vydaná?
   A. 1990
   B. 2014
   C. 2010

2. Prečo bola príručka zostavená?
   A. Vytvoriť nový nástroj pre užívateľov internetu.
   B. Zvýšiť povedomie o ľudských právach online.
   C. Docieliť, aby ľudia viac čítali.

3. Príručka je založená na:
   A. Lisabonskej zmluve (súčasť právneho rámca Európskej únie).
   B. Európskom dohovore o ochrane ľudských práv.
   C. Príkladoch dobrej praxe.

4. Kto sa musí riadiť inštrukciami v príručke?
   A. Iba členské štáty EÚ.
   B. Všetky krajiny sveta.
   C. Všetky členské štáty Rady Európy.

5. Aký je účel Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv?
   A. Zabezpečiť dodržiavanie ľudských práv.
   B. Presvedčať ľudí o význame dodržiavania ľudských práv.
   C. Zabezpečiť dodržiavanie ľudských práv dospelých.

6. Komu prináležia ľudské práva?
   A. Ľuďom, ktorí dodržiavajú zákony.
   B. Každému.
   C. Iba tým, ktorí platia dane.

PODKLADY

ČASŤ II. PRÍSTUP A NEDISKRIMINÁCIA / SLOBODA PREJAVU A INFORMÁCIÍ / ZHROMAŽĎOVANIE, ZDRUŽOVANIE A PARTICIPÁCIA

7. Keď surfujete na webe alebo používate sociálne siete, nemôžete byť diskriminovaní na základe:
   A. Farby očí.
   B. Pohlavia alebo jazyka.
   C. Pripojenia sa zo smartfónu alebo cez PC.
8. Čo znamená sloboda prejavu v online priestore?
   A. Byť slobodný vo vyjadrení sa slovami.
   B. Byť slobodný vo vyjadrení sa cez vybrané komunikačné kanály.
   C. Byť slobodný v sebavyjadrení a v prístupe k informáciám
9. Na ktorú z nasledujúcich možností sa nevzťahuje ochrana daná slobodou prejavu?
   A. Politický prejav.
   B. Náboženské zmýšľanie.
   C. Vyjadrenia podnecujúce diskrimináciu, nenávisť a násilie.
10. Čo znamená právo na participáciu v online priestore?
   A. Právo rozhodnúť sa pre akúkoľvek stránku alebo aplikáciu, no participovať len na štyroch zároveň.
   B. Právo rozhodnúť sa pre akúkoľvek stránku, aplikáciu alebo službu, ktorá umožňuje založenie alebo vstup do záujmovej skupiny alebo siete za účelom mobilizácie a participácie.
   C. Právo rozhodnúť sa pre akúkoľvek stránku alebo aplikáciu, s výnimkou zapojenia sa do online prostestov

PODKLADY

ČASŤ III. SÚKROMIE A OCHRANA ÚDAJOV / VZDELÁVANIE A GRAMOTNOSŤ / DETI A MLADÍ ĽUDIA / ÚČINNÉ OPRAVNÉ PROSTRIEDKY

11. Každý má podľa príručky právo na vzdelanie. Čo to znamená v online priestore?

A. Napríklad to, že každé dieťa si môže urobiť domácu úlohu na počítači.
B. Napríklad to, že každý by mal mať prístup k online vydaniam novín.
C. Napríklad to, že každý by mal mať prístup k online kurzom a digitálnemu vzdelávaniu.

12. Kto má nárok na osobitnú ochranu a poradenstvo pri používaní internetu?

A. Každý.
B. Iba mladí ľudia vo veku od 14 do 16 rokov.
C. Deti a mladí ľudia.

13. Poskytovateľ internetových služieb by mal:

A. Poskytnúť užívateľom informáciu o možnosti nahlásiť porušenie svojich práv a podať sťažnosť.
B. Poskytnúť užívateľom informáciu o počte prípadov porušenia zákazu diskriminácie.
C. Poskytnúť užívateľom informáciu o počte zamestnancov spoločnosti.

14. Na koho sa máte obrátiť ako na prvého, pokiaľ sa stanete obeťou trestného činu spáchaného na internete?

A. Medzinárodné orgány
B. Národné orgány
C. Európske orgány

ÚROVEŇ 3

VEĽKOSŤ SKUPINY AKÁKOĽVEK

TRVANIE 45’

PARTICIPÁCIA ONLINE

Táto aktivita umožní účastníkom zamyslieť sa nad spôsobmi využitia internetu a možnosťami participácie online. Účastníci identifikujú a zatriedia svoju súčasnú úroveň online participácie a naplánujú si svoju budúcu rolu v online prostredí. Účastníci sa naučia ako sa postaviť k nenávistným prejavom a ako efektívnejšie ochraňovať ľudské práva online.

TÉMY	Internetová gramotnosť, Súkromie a bezpečnosť, Ľudské práva
NÁROČNOSŤ	Úroveň 3
VEĽKOSŤ SKUPINY	Akákoľvek
TRVANIE	45 minút
CIELE	• Identifikovať individuálnu úroveň online participácie a nej zodpovedajúcu rolu • Naučiť sa reagovať na nenávistné prejavy a efektívnejšie ochraňovať ľudské práva online • Porozumieť rizikám, ktoré môžu nastať pri angažovanosti sa proti nenávistným prejavom online
PODKLADY	• Veľké výtlačky kariet • Flipchartový papier • Farebné perá a fixy • Nalepovacie bločky • Výtlačky podkladov „Rebrík online participácie“ zo strany 81
PRÍPRAVA	• Pripravte veľké výtlačky kariet s rolami v online prostredí, ktoré umiestnite na podlahu . Zvýraznite názvy rolí (tvorcovia, diskutéri, kritici, zberači, “spojovač” a pozorovatelia), neak-tívni a členovia). Pre účastníkov pripravte výtlačky podkladov zo strany 81.

POKYNY

1. Účastníkom vysvetlite, že ste na podlahu umiestnili karty, ktoré znázorňujú rôzne online role: tvorcovia, diskutéri, kritici, zberači, “spojovač”, pozorovatelia, neaktívni a členovia. Uveďte príklady

na vysvetlenie jednotlivých rolí.

2. Požiadajte účastníkov, aby sa postavili ku karte, ktorá najlepšie vystihuje ich správanie na internete. Ako vnímajú svoju online rolu? Aká je miera ich spoluúčasti na vytváraní online obsahu?
3. Keď každý zo skupiny zaujme svoje miesto, požiadajte účastníkov, aby sa rozhliadli okolo seba a uvedomili si pozície ostatných. Opýtať sa ich môžete na niekoľko príkladov rôzneho správania online.
4. Znova vyzvite účastníkov, aby sa rozmiestnili na kartách, tentoraz podľa miery ich zapojenia do boja s nenávistným prejavmi online . Prejdite aj niekoľko príkladov ich online správania podľa toho, ktorú rolu si vybrali.
5. Poslednýkrát sa účast-níci rozmiestnia podľa toho, akú účasť by chceli mať v boji s nenávistnými prejavmi online o jeden rok. Po zaujatí miest ich požia-dajte o vysvetlenie, prečo si vybrali práve túto rolu.
6. Vyzvite účastníkov, aby vytvorili dvoj- až štvorčlenné skupinky. V nich budú diskutovať o spôsoboch na dosiahnutie nimi zvolenej úrovne participácie v boji s nenávistnými prejavmi online.
7. Na záver zdieľajte nápady účastníkov v pléne.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

- Čo si myslíte o tejto aktivite?
- Aké to bolo, keď ste identifikovali svoju online rolu? Čo nové ste objavili na svojom správaní v online priestore?
- Ako ste prišli na svoju online rolu pri reagovaní na nenávistné prejavy?
- Ako ste uvažovali o svojom mieste v boji s nenávistnými prejavmi online v horizonte jedného roka? Ako ste hľadali spôsoby, ktorými by ste mohli prispieť?
- Čo si myslíte o týchto stupňoch online participácie? V čom vidíte prepojenie s offline participáciou? Môžu ľudia participovať online a offline v rovnakej miere?
- Je vo všeobecnosti dôležité reagovať na nenávistné prejavy online? Prečo áno? Prečo nie?
- Bolo pre vás náročné rozmýšľať o online nástrojoch na boj s nenávistnými prejavmi?
- Máte pocit, že môžete slobodne participovať v online priestore?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Na ľudské práva online je zameraná aj *Príručka ľudských práv pre používateľov internetu* v časti „Združovanie, zhromažďovanie a participácia“. Prínosné môže byť aj samotné poskytnutie tejto príručky účastníkom, pretože poznanie svojich práv a postavenie sa proti ich porušeniam prispievajú k ochrane ľudských práv používateľov internetu. Príručka je dostupná cez www .coe .int/en/web/internet-users- rights/guide .

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

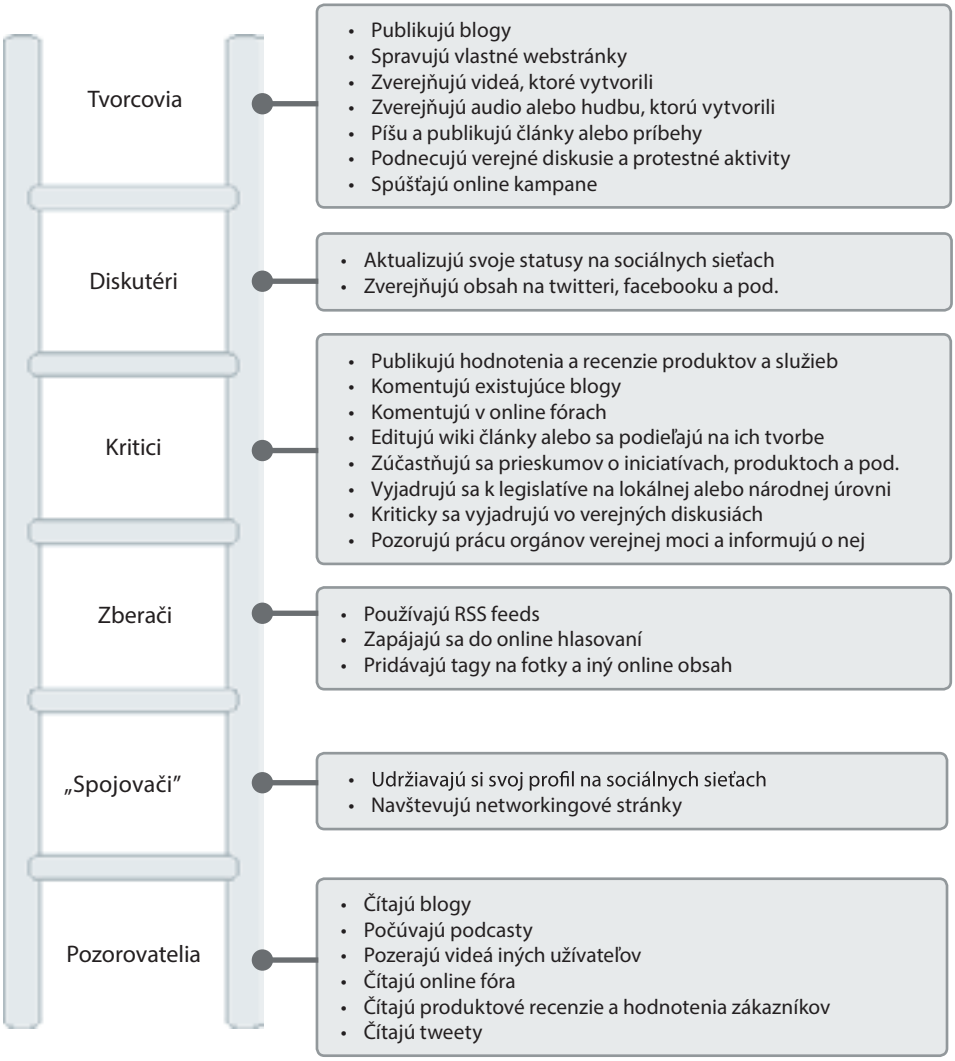
Účastníci môžu vytvoriť svoju vlastnú mapu online participácie, aby si naplánovali aktívnejšiu úlohu v boji s nenávistnými prejavmi online .
Vyzvite účastníkov, aby vytvorili akciu a zdieľali ju s aktivistami kampane „Bez nenávisti na internete“ .

Táto aktivita bola navrhnutá počas prvého regionálneho školenia v Belgicku, ktoré bolo založené na príručke Bookmarks v októbri 2014. .

PODKLADY

REBRÍK ONLINE PARTICIPÁCIE

* Spracované podľa Bernoff, J. a Li, C. 2010. Social technographics revisited – mapping online participation. In Participation Models: Citizens, Youth, Online, dostupné online: www.nonformality.org/wp-content/uploads/2012/11/Participation_Models_20121118.pdf

ÚROVEŇ 2

VEĽKOSŤ SKUPINY 14-35

TRVANIE 60’

NAŠE PRÁVA ONLINE

Účastníci sa oboznámia s Príručkou ľudských práv pre používateľov internetu. Analyzujú hlavné odkazy a state príručky, pričom posudzujú ich používanie v bežnom živote.

TÉMY	Ľudské práva, Demokracia a participácia
NÁROČNOSŤ	Úroveň 2
VEĽKOSŤ SKUPINY	14-35
TRVANIE	60 minút
CIELE	• Zoznámiť sa s ľudskými právami používateľov internetu • Predstaviť zjednodušenú verziu *Príručky ľudských práv pre používateľov internetu* • Diskutovať o možnostiach aplikácie príručky v každodennom živote • Reflektovať úlohu účastníkov pri propagácii príručky
PODKLADY	• Výtlačky zjednodušenej verzie príručky zo strany 85 - 86 • Perá a zošity na poznámky • Flipchartové papiere a fixy • Priestor na prácu v malých skupinách
PRÍPRAVA	• Pripravte výtlačky zjednodušenej verzie príručky a rozstrihajte ich na 7 častí.

POKYNY

1. V krátkosti uveďte Príručku ľudských práv pre používateľov internetu s využitím informácie pripojenej nižšie alebo skrátenej verzie na strane 85 - 86.
2. Účastníkom vysvetlite, že budú rozoberať 7 rôznych oblastí príručky.
3. Rozdeľte účastníkov do 7 menších skupín. Každej priraďte jednu z oblastí zjednodušenej verzie príručky zo strany 85 - 86 a požiadajte ich, aby si opis dôkladne prečítali.

Príručka ľudských práv pre používateľov internetu je súčasťou odporúčania, ktoré prijal Výbor ministrov v mene 47 členských štátov Rady Európy.

Príručka obsahuje súbor princípov, ktoré sa vzťahujú na uplatňovanie ľudských práv v prostredí internetu.

Príručka je prínosom najmä pre laickú verejnosť, školiteľov a mladých ľudí, ktorí sa chcú vzdelávať v oblasti ľudských práv online a dozvedieť sa viac o ich obmedzeniach a dostupných mechanizmoch ochrany pri ich porušení.

Príručka nezavádza žiadne nové práva. Je založená na Európskom dohovore o ochrane ľudských práv, ostatných dohovoroch Rady Európy a iných, medzinárodne uznaných nástrojov na ochranu ľudských práv.

Príručka opisuje spôsoby, akými môžu byť dodržané ľudské práva v nasledujúcich oblastiach:

Prístup a nediskriminácia / Sloboda prejavu a informácií / Zhromažďovanie, združovanie a participácia / Súkromie a ochrana údajov / Vzdelávanie a gramotnosť / Deti a mladí ľudia / Účinné opravné prostriedky.

Príručka tiež zdôrazňuje zodpovednosť užívateľov, orgánov verejnej moci, poskytovateľov internetových služieb a tvorcov online obsahu v procese dodržiavania ľudských práv v online priestore.

4. Účastníkov požiadajte, aby si v skupinách pripravili umelecké predstavenie zobrazujúce ľudské práva, o ktorých si práve prečítali. Dôležité je, aby skupiny pred vystúpením neprezradili svoju tému.
5. Po 15 minútach prípravy poskytnite skupinám priestor na vystúpenie.
6. Po každej scénke vyhraďte niekoľko minút na spätnú väzbu. Ostatné skupiny pritom hádajú, ktoré ľudské práva boli v predstavení zachytené.
7. Následne dajte priestor členom samotnej skupiny, aby vysvetlili svoj zámer a čo sa ním snažili ukázať. Ich myšlienky zaznamenajte na flipchart.
8. Tento postup zopakujte pre všetky scénky.
9. Pokračujte záverečnou reflexiou.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

- Ako sa vám páčila táto aktivita?
- Ktoré nové informácie ste získali z tejto aktivity?
- Existujú rozdiely medzi ľudskými právami online a offline? Ak áno, ktoré?
- Kto by mal byť zodpovedný za uplatnenie týchto práv v online prostredí?
- Ako môžeme prispieť k tomu, aby boli tieto práva dodržiavané online? Čo by preto mala urobiť naša vláda? Ako by mali postupovať vlastníci webstránok?
- Po tom, ako ste sa oboznámili s obsahom príručky, čo by ste poradili ostatným používateľom internetu, keď sa stretnú s nenávistnými prejavmi online?

- Aký typ podpory vám môže poskytnúť príručka v boji s nenávistnými prejavmi online?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Oboznámte sa s plnou verziou príručky, aby ste mohli zodpovedať prípadné doplňujúce otázky.
- Vyzvite účastníkov, aby sa pri tvorbe scenára sústredili na kľúčové posolstvá, ktoré chcú ostatným predniesť.
- Pri záverečnej reflexii využite myšlienky, ktoré ste predtým zaznamenali na flipchartový papier. Počas diskusie o zapojení mladých ľudí do tvorby bezpečnejšieho prostredia na internete sa zamerajte na konkrétne príklady, ktorými sa účastníci môžu inšpirovať.

OBMENY

Pokiaľ skupina nie je stotožnená s prípravou umeleckého vystúpenia, ako alternatívu môžu účastníci pripraviť náčrt alebo kresbu, prípadne využiť iné kreatívne techniky.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Spoločne so skupinou môžete zostaviť zoznam hlavných bodov, ktoré by mali užívatelia internetu poznať, ak chcú uplatňovať svoje práva na internete.
Preskúmať môžete aj dostupnosť inštitúcií vo vašej krajine, ktoré majú v náplni práce ochranu ľudských práv online.
Pozvite účastníkov do celoeurópskej kampane „Bez nenávisti na internete“ alebo do jej národného rozmeru. Ak pri svojich vystúpeniach vyhotovili fotografiu, meme alebo video o ľudských právach a nenávistnom vyjadrovaní online, môžu tento materiál zdieľať na stránke kampane.
Výstupom aktivity môže byť aj akčný plán na podporu ľudských práv online, ktorý účastníci zostavia spolu s kamarátmi alebo spolužiakmi.

PODKLADY

PRÍRUČKA O ĽUDSKÝCH PRÁVACH PRE POUŽÍVATEĽOV INTERNETU

ZJEDNODUŠENÁ VERZIA

SKUPINA 1

Prístup na internet a nediskriminácia

Každý má mať prístup na internet bez ohľadu na pohlavie, vek, rasu, farbu pleti, jazyk, vierovyznanie alebo presvedčenie, politické a iné názory, národnosť a sexuálnu orientáciu.

Ak sa nachádzate vo vidieckej a geograficky odľahlej oblasti, patríte do nízkopríjmovej skupiny alebo máte špeciálne potreby, orgány verejnej moci by vám mali umožniť prístup na internet.

SKUPINA 2

Sloboda prejavu a informácií

Každý má slobodu pri sebavyjadrení sa online a má právo na prístup k informáciám online. Obmedzenia sa môžu týkať prejavov podnecujúcich diskrimináciu, nenávisť alebo násilie. Mali by ste byť schopní ustrážiť si svoju identitu v online priestore, napríklad používaním pseudonymov. K vašej identite však majú mať prístup oprávnené osoby.

SKUPINA 3

Zhromažďovanie, združovanie a participácia

Každý má právo združovať sa na internete s ostatnými a nenásilnými online prostriedkami vysloviť protest. Môžete využiť ľubovoľný online nástroj na prihlásenie sa do záujmovej skupiny alebo zúčastniť sa online politických debát.

SKUPINA 4

Súkromie a ochrana údajov

Každý má právo na osobný a rodinný život na internete. Toto právo zahŕňa dôvernosť súkromnej korešpondencie a osobnej komunikácie. Osobné údaje môžu byť využité online iba s predchádzajúcim súhlasom dotknutej osoby. Orgány verejnej moci aj podnikateľské subjekty majú povinnosť dodržiavať stanovené pravidlá a procesy pri získavaní, spracovávaní a uchovávaní osobných údajov.

SKUPINA 5

Vzdelávanie a gramotnosť

Každý má právo na vzdelanie, kultúru a prístup k informáciám online.

Mali by ste byť podporení v rozvoji zručností, ktoré vám pomôžu pochopiť rôzne nástroje dostupné na internete, overiť si presnosť informácií a dôveryhodnosť online obsahu.

PODKLADY

SKUPINA 6

Deti a mladí ľudia

Deti a mladí ľudia majú nárok na osobitnú ochranu a poradenstvo pri používaní internetu.

Dostupné by mali byť školiace aktivity o bezpečnom používaní internetu, ktoré zabezpečia učitelia, školitelia alebo rodičia.

Máte právo získať informácie o nelegálnom alebo škodlivom obsahu od verejných orgánov alebo poskytovateľov internetových služieb a tvorcov obsahu.

SKUPINA 7

Účinné opravné prostriedky

Každý má právo na pomoc a podporu v prípade porušenia práv v online prostredí, vrátane práva na súdnu ochranu.

Poskytovatelia internetových služieb alebo poskytovatelia online obsahu by mali užívateľov informovať o ich právach a možnosti nahlásiť prípadné porušenie.

Vaša digitálna identita, váš počítač a dáta na ňom uložené sú legislatívne chránené pred neautorizovaným prístupom, zneužitím a iným podvodným správaním.

ÚROVEŇ 2

VEĽKOSŤ SKUPINY 10-20

TRVANIE 60’

ZAHRAJ TO ZNOVU!

Táto aktivita je založená na rolovej hre: z dôvodu nátlaku rovesníkov je niekto zatiahnutý do šikanovania. Účastníci majú prehrať scenár za účelom dosiahnutia odlišného výsledku.

TÉMY	Kyberšikanovanie, demokracia a participácia, rasizmus a diskriminácia
NÁROČNOSŤ	Úroveň 2
VEĽKOSŤ SKUPINY	10-20
TRVANIE	60 minút
CIELE	• Porozumieť mechanizmu šikanovania. • Rozvinúť solidaritu a empatiu k obetiam šikanovania. • Povzbudiť účastníkov k aktívnemu vystupovaniu proti šikanovaniu a nenávistným prejavom online.
PRÍPRAVA	• Vyberte 4 dobrovoľníkov skôr, než sa aktivita začne. Požiadajte ich, aby zahrali krátku scénku pre zvyšok skupiny (nie dlhšie ako 5 minút). Dajte im výtlačky scenára zo strany 90, aby sa mohli dopredu pripraviť. Pomôžte im na začiatku, ak je to potrebné. • Presvedčte sa, že máte dostatok priestoru pre rolovú hru.

POKYNY

1. Povedzte skupine, že aktivita sa začne krátkou scénkou. Prečítajte nasledujúce pozadie situácie, potom predstavte dobrovoľníkov a pozvite ich na scénu.
2. Zahrajte scénku podľa scenára.
3. Po rolovej hre sa účastníkov opýtajte na ich reakcie. Povzbuďte ich pár otázkami, ak je to nutné, napríklad:
   - Myslíte si, že scenár je realistický?
   - Čo si myslíte o Albertovom správaní?
   - Čo si myslíte o tom, ako sa musel cítiť Ahmed?
4. Vyzvite účastníkov, aby sa zamysleli nad tým, ako by sa správali na mieste Alberta. Potom im povedzte, že scénka sa zopakuje. Tentokrát ale prizvete ostatných, aby sa scénky zúčastnili a pokúsili sa dospieť

k lepšiemu záveru pre Ahmeda (a Alberta).

5. Začnite rolovú hru znovu s tými istými dobrovoľníkmi, ale v istom bode prestaňte a požiadajte nových dobrovoľníkov, aby si vymenili miesta s niektorým z účinkujúcich. Môžete to niekoľkokrát zopakovať, aby sa do aktivity mohlo zapojiť čo najviac ľudí.
6. Po odohratí scénky vyzvite každého, aby vytvoril niečo nové, čo by Albert mohol zverejniť online na konci pôvodného scenára - niečo, s čím by mohol pomôcť napraviť škodu. Mohol by to byť tweet, súkromná správa, komentár alebo čokoľvek iné. Potom pokračujte záverečnou reflexiou.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

Uistite sa, že účastníci vystúpili zo svojich rolí, pokiaľ sa zúčastnili rolovej hry. Zdôraznite, že nasledujúce otázky by mali byť zodpovedané z ich vlastného uhľa pohľadu a nie z pohľadu postáv, ktoré znázorňovali v scénke.

- Čo si myslíte o tejto aktivite?
- Čo spôsobilo, že sa Albert pripojil k šikanovaniu?
- Zdá sa vám ľahké odolávať takýmto tlakom vo vašom živote? Prečo?
- Čo ak by sa toto stalo online? Čo by bolo podobné? Čo by bolo iné?
- Videli ste už niekedy príspevky na niekoho osobnom profile alebo kdekoľvek na internete, ktoré sa zameriavali na ľudí tak, ako to urobil Albert v tomto scenári?
- Existuje niečo, čím by ste mohli zastaviť šírenie alebo zmierniť dopad podobných vecí?
- Naučili ste sa niečo vďaka tejto aktivite? Donútila vás rozmýšľať o šikane iným spôsobom?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Pred aktivitou sa uistite, že ste si vedomý prípadných zdrojov napätia v skupine účastníkov. Scenár môžete upraviť tak, aby nevyprovokoval negatívne postoje voči niektorým členom skupiny. Osobitne môžete zvážiť Ahmedovu národnosť, upraviť znenie niektorých Albertových výrokov, alebo v scenári zameniť mužskú rolu za ženskú.
- K výberu dobrovoľníkov pristupujte opatrne. Pokúste sa vybrať dobrovoľníkov, ktorí s najväčšou pravdepodobnosťou nemajú žiadnu väzbu na problémy rozvinuté v scenári. Prvých dobrovoľníkov upozornite, že scénka nemusí byť dlhá.
- Môžete vyhradiť nejaký čas po rolovej hre na návrhy a postrehy účastníkov, ktorí neboli jej súčasťou. Prehranie scenára viac ako trikrát sa stane monotónnym, preto radšej vytvorte priestor na opísanie ďalších alternatív v diskusii.
- Pokiaľ rolová hra vyvolá v účastníkoch prílišné emócie, je užitočné zaradiť krátku aktivitu pred záverečnou reflexiou, ktorá im umožní vystúpiť z rolí. Štandardne postačuje, ak účastníci v kruhu vyslovia svoje mená, alebo uvediete krátky energizér.
- Pokúste sa nevnášať svoj vlastný úsudok do rolovej hry: namiesto toho kladťe otázky, ktoré účastníkom umožnia uvidieť iné uhly pohľadu. Je dôležité, aby sa účastníci cítili slobodní vo vyjadrení svojich postojov a verne zobrazili svoje správanie, vrátane prípadných ťažkostí v prípade nepodľahnutia tlaku rovesníckeho okolia v rolovej hre.

OBMENY

Namiesto použitia scénky ako rolovej hry môžete tento príklad použiť ako prípadovú štúdiu s alternatívnymi scenármi a diskutovať o nich v malých skupinách alebo v pléne.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Ponúknite účastníkom možnosť vyjadriť solidaritu s obeťami kyberšikanovania alebo vytvoriť zoznam odporúčaní pre ľudí, ktorí sú okolím tlačení do účasti na šikanovaní. Svoje návrhy môžete zdieľať na stránke kampane „Bez nenávisti na internete“ www .nohatespeechmovement .org.
Načrtnite akčný plán pre prípad, kedy účastníci narazia na kyberšikanovanie, či už ako obeť alebo pozorovateľ. Skupina by mohla uzavrieť dohodu, že vždy podniknú niektoré kroky z akčného plánu, pokiaľ prídu do kontaktu so šikanovaním online.
Existuje množstvo organizácií a internetových stránok, ktoré sa zaoberajú kyberšikanovaním. Uistite sa, že účastníci sú informovaní o podporných štruktúrach, na ktoré sa môžu obrátiť v prípade potreby. Použite vyhľadávač na nájdenie lokálnych iniciatív alebo vyhľadajte všeobecné informácie cez www .stopcyberbullying.org a http://yp .direct .gov .uk /cyberbullying.

POKYNY

Pripravte krátku rolovú hru znázorňujúcu nasledujúci scenár. Začať by mala v momente, ako Jared a Derek pristupujú k Albertovi po skončení vyučovania. Určte hercov pre roly Dereka, Jareda, Alberta a Ahmeda.

- Derek, Jared – obľúbení chlapci v škole. Začnú šikanovanie.
- Albert – chlapec, ktorý má ťažkosti so získaním kamarátov. Nechá sa strhnúť Derekom a Jaredom.
- Ahmed – nový chlapec, pôvodom z Etiópie.

PODKLADY

ROLOVÚ HRU ZAČNITE TU:

Ako Derek, Jared a Albert kráčajú domov, uvidia pred sebou osamoteného Ahmeda. Ahmed je z inej krajiny a iba nedávno začal chodiť do ich triedy. Niektoré deti sa mu vysmievajú pre jeho zlú výslovnosť, nižší vzrast a obnosené oblečenie.

Derek s Jaredom zrýchlia krok, aby dobehli Ahmeda. Potom začnú po ňom pokrikovať, strhávať mu tašku z pleca a posmešne sa pýtajú, či sa všetci Etiópčania obliekajú ako on. Hovoria mu, že by mal ísť do škôlky, keď nevie ani hovoriť ich jazykom.

Albert sa cíti nesvoj. Derek a Jared sa naňho pozerajú a podporujú ho, aby sa k nim pridal a pýtajú sa ho, čo si myslí. Naveľa Albert utrúsi poznámku o Etiópčanoch žijúcich na stromoch a rozprávajúcich opičím jazykom. Derek s Jaredom sa hlasno smejú, Albert však vidí Ahmedov nepokoj a strach zo skupiny chlapcov.

Keď Albert prišiel domov, cítil sa zle. Vie, čo to znamená byť terčom posmeškov, a jeho slová Ahmedovi boli ďaleko horšie než čokoľvek, čo spolužiaci povedali jemu. Smiať sa spolu s Derekom a Jaredom však bolo príjemné a ich priateľstvo pre Alberta znamená veľa. Prihlásil sa do svojho konta na sociálnej sieti a pridal si Dereka a Jareda do priateľov. Potom zdieľal svoj príspevok o Etiópčanoch na svojom profile.

ÚROVEŇ 3

VELKOSŤ SKUPINY AKÁKOLVEK

TRVANIE 60’

ČÍTANIE PRAVIDIEL

Účastníci skúmajú podmienky používania alebo pravidlá správania sa na webstránkach a podniknú kroky k nahlasovaniu nevhodného obsahu administrátorovi webu. Účastníci tiež rozoberú výhody a nevýhody nahlasovania obsahu, zvlášť vo vzťahu k nástrojom webu 2.0.

TÉMY	Stratégie vedenia kampaní, internetová gramotnosť, demokracia a participácia
NÁROČNOSŤ	Úroveň 3
VEĽKOSŤ SKUPINY	Akákoľvek
TRVANIE	60 minút
CIELE	• Porozumieť niektorým spôsobom, ktorými je regulovaný obsah na internete, vrátane porozumenia pravidlám zabraňujúcim nenávistnému vyjadrovaniu online. • Preskúmať pravidlá používania niektorých populárnych webstránok a posúdiť ich vhodnosť. • Prediskutovať efektívnosť použitia ohlasovacích online nástrojov na boj s nenávistnými prejavmi.
PODKLADY	• Počítače s internetovým pripojením • Perá a dotazníky zo strán 95 - 96
PRÍPRAVA	• Vytlačte dotazníky zo strán 95 - 96. Budete potrebovať 1 výtlačok pre každú z malých skupín (4 osoby).

POKYNY

1. Spýtajte sa účastníkov, kto tvorí pravidlá na internete. Existujú vôbec nejaké pravidlá? Kde sú uverejnené?
2. Použite niektoré informácie zo strán 95-96 na vysvetlenie rôznych „úrovní“ pravidiel na internete. Pravidlá môžu byť zostavené vlastníkom webstránky alebo poskytovateľmi domén. Uplatňujú sa aj pravidlá národných vlád a normy medzinárodného práva, najmä medzinárodného práva ľudských práv. Aktivita bude zameraná na prvú úroveň, teda na pravidlá zostavené samotnými webmi.
3. Spýtajte sa, či sa už niekto niekedy pozrel na pravidlá používania webstránok. Využil ich už niekto, napríklad na nahlásenie hanlivého či nepovoleného obsahu vlastníkovi stránky? Bol už niekto zvedavý, či je to možné a ako to urobiť?
4. Vysvetlite, že pravidlá pre užívateľov sú známe ako „podmienky používania“ a má ich väčšina webstrá-

nok. Podmienky používania môžu byť často využívaným nástrojom v boji proti nenávistným prejavom online, pretože mnohé webstránky majú ustanovenia, ktoré tieto prejavy nepovoľujú . Problémom je, že ľudia často nepoužívajú tieto nástroje účinne a vlastníci webstránok nie vždy monitorujú obsah v zmysle nimi stanovených pravidiel.

5. Rozdeľte účastníkov do skupín po 4 členoch a každej skupine dajte výtlačok dotazníka zo strán 95 - 96. Vysvetlite, že každá skupina by si mala vybrať webstránku, ktorú často navštevuje a ďalej postupovať podľa pokynov v dotazníku. Ak je to nevyhnutné, prejdite v krátkosti otázky so skupinou a ubezpečte sa, že účastníci vedia, na čo sa majú zamerať.
6. Poskytnite im asi 20 minút času na dokončenie úlohy a potom prejdite na záverečnú reflexiu.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

Začnite prebehnutím otázok v dotazníku a porovnajte, čo účastníci našli.

- Zaznamenali ste významné rozdiely medzi vašimi výsledkami, napríklad v prípade povoleného obsahu či jednoduchosti nahlasovania?
- Našiel niekto „dokonalý" príklad pravidiel používania?
- Mala niektorá skupina pocit, že pravidlá používania boli úplne neprimerané, či už pre neriešenie nenávistného obsahu alebo pre komplikovanosť procesu nahlasovania?
- Myslíte si, že po prezretí pravidiel používania by ste sami nahlásili hanlivý príspevok na webe? Prečo áno? Prečo nie?
- Čo by sa stalo, ak by nikto nikdy nenahlásil hanlivé príspevky?
- Myslíte si, že ako návštevníci webstránky by ste mohli byť schopní vylepšiť podmienky používania, alebo zabezpečiť ich prísnejšie dodržiavanie? Ako by ste to mohli dosiahnuť?
- Čo by mohlo urobiť nahlasovanie účinnejším? Je napríklad rozdiel, ak nevhodný obsah nahlási jeden či 1000 užívateľov v rovnakom čase? Čo keby sa spoločnosť platiaca si reklamu na stránke začala vyhrážať stiahnutím reklamy, pokiaľ sa z webu neodstránia urážlivé informácie?
- Viete prísť na iné spôsoby vysporiadania sa s online nenávistným vyjadrovaním, okrem využitia nahlásenia obsahu? Kedy by iné metódy mohli byť vhodnejšie?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Môžete uviesť aj príklad pre účastníkov predtým, ako ich požiadate o zrealizovanie svojho prieskumu. Na vybranej webstránke môžete názorne ukázať ako nájsť pravidlá používania a ako ich rýchle prebehnúť za účelom nájdenia relevantných ustanovení. Berte do úvahy, že nie všetky stránky budú mať pravidlá používania, niekedy dokonca môžu byť použité iné názvy (napr. normy komunity, pravidlá zverejňovania informácií). To by si mali účastníci poznamenať.
- Stránky môžete účastníkom vybrať vy, aby ste sa uistili, že každý navštívi odlišné weby. Alebo im môžete poskytnúť niekoľko minút na výber vlastnej stránky pred spustením prieskumu. Snažte sa zabezpečiť pestrý výber stránok, zahrňte napríklad stránku s virálnym videom, web s pluginom sociálnej siete, spravodajský portál, online hráčsku stránku a pod.
- Poznámková časť v dotazníku môže byť využitá na zaznamenanie iných relevantných faktorov, na-

príklad či sa jedná o prelink z titulnej strany, či je na stránke dostupný formulár na sťažnosti, či má stránka stanovený časový limit na zaslanie odpovede a pod.

- Pripomeňte účastníkom, že ak sú pravidlá používania dlhé, môžu využiť funkciu vyhľadávania kľúčových slov ako „nenávistné prejavy", „hanobenie", „rasizmus" a iné podobné výrazy.
- Postupné prechádzanie dotazníka v skupine môže byť časovo náročné a pre niektorých účastníkov nudné. Namiesto toho môžete poskytnúť limit 5 minút a následne spojiť vždy dve skupiny, ktoré si porovnajú zistenia. Alternatívne môžete nechať dotazníky kolovať pred začiatkom diskusie.
- Účastníkom zdôraznite, že je dôležité sa oboznámiť s pravidlami používania webstránky predtým, ako podajú sťažnosť. To však neznamená, že sa nemôžu sťažovať na niečo, čo podľa ich názoru je urážlivé a stránka veci nevenuje pozornosť, resp. neupravuje túto problematiku v pravidlách používania. Ako príklad môžete uviesť kampaň proti sexizmu na facebooku www.bbc.co.uk/news/technology-22689522 a www.bbc.co.uk/news/technology-22699761 .
- Je tiež vhodné pripomenúť účastníkom, že nahlasovanie obsahu nie je jedinou stratégiou boja s nenávistnými prejavmi, a že často nie je najlepšou odpoveďou. Viac informácií o alternatívnych reakciách nájdete v kapitole Stratégie vedenia kampaní.
- Zaujímavé môže byť aj získanie hlbšej znalosti o uplatňovaní ľudských práv online z *Príručky ľudských práv pre používateľov internetu*.

OBMENY

Účastníci môžu tiež venovať čas prezeraniu stránky, ktorú si vybrali za príklad nenávistných prejavov. To im umožní pochopiť mechanizmus aplikácie pravidiel používania. Môžu tiež použiť vyhľadávanie kľúčových slov ako neger, teploš, štetka, resp. iné urážlivé výrazy. Aj keď je vyhľadávanie časovo náročné, môže poskytnúť cenný podklad pre proces nahlasovania obsahu webstránke.

Nahlasovanie nevhodného obsahu je iba prvým krokom, ktorý môžete podniknúť. Ďalším krokom je nahlásenie obsahu priamo orgánom činným v trestnom konaní, alebo verejnému ochrancovi práv. Obmenou aktivity môže byť vytvorenie podania Policajnému zboru SR. Mimovládne organizácie, ako napríklad sieť INACH, sú taktiež aktívne vo viacerých krajinách a využívajú nástroje na reportovanie nenávistného obsahu. Inšpirovať sa môžete aj projektom True Vision zo Spojeného kráľovstva www.report-it.org.uk .

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Pokiaľ nevyužijete obmeny spomenuté vyššie, skúste požiadať účastníkov, aby podrobnejšie rozobrali webstránky z hlavnej aktivity. Pripraviť môžu analýzu prípadov nenávistných prejavov, na ktoré narazili a vyhodnotiť ich početnosť, cieľové skupiny a závažnosť. Po ukončení analýzy ponúknite účastníkom niektoré možnosti v prípade, ak natrafili na značný počet prípadov:

Zverejnite prípady a ich analýzy na portáli Hate Speech Watch (www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch) a diskutujte s ostatnými aktivistami o ďalších krokoch

- Najzávažnejšie prípady a ich analýzy odošlite vlastníkovi webstránky, využite pritom pravidlá používania na posilnenie argumentácie.
- Pokiaľ je stránka sociálnou sieťou, môžete si vytvoriť profil a publikovať na ňom svoje výsledky

PODKLADY

(pozrite aj príklady ako napr. www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch a https://en-gb. facebook.com/WOH247)

- Zatrieďte príklady podľa závažnosti (pozrite aj aktivitu „Povedz to ešte horšie!" na získanie obrazu o triedení). Následne navrhnite stratégie pre jednotlivé prípady, napríklad odpovedaním na príspevky alebo obrázky založené na nepravdivých informáciách.
- Pozrite si online nástroj EULAlyzér (www.brightfort.com/eulalyzer.html), ktorý umožňuje používateľom rýchlo analyzovať pravidlá používania a zvýrazniť dôležité ustanovenia, ako aj kľúčové body, o ktorých by mali byť používatelia upovedomení.

ZÁKONY UPRAVUJÚCE POUŽITIE INTERNETU

Väčšina virtuálneho priestoru je v súkromnom vlastníctve. Dokonca aj súkromný blog bude za normálnych okolností uložený na súkromnom serveri. Spoločnosť prevádzkujúca server sa môže rozhodnúť istý typ obsahu obmedziť, alebo naopak neobmedziť ho vôbec. Pravidlá, ktoré sa vzťahujú na užívateľov služby, budú opísané v dokumente „Pravidlá používania". Tie sa však môžu pri rôznych webstránkach značne líšiť. Okrem pravidiel používania môžu existovať aj zákony na národnej úrovni, ktoré sa vzťahujú na užívateľov internetu a vlastníkov webstránok. V niektorých prípadoch môže ísť o zákony v oblasti bezpečnosti, súkromia, či extrémnych prejavov nenávisti. Aj v prípade, že vláda neprijala špecifické právne normy na ochranu online užívateľov, často je možné uplatniť normy medzinárodného práva ľudských práv (viď príklad nižšie). Internet môžeme chápať aj ako nákupné centrum alebo zábavný podnik! Aj keď žiadny zákon nezakazuje nosenie riflí či neupravený vzhľad, do klubu vás nemusia pustiť,pokiaľ ich pravidlá povoľujú iba spoločenské oblečenie. Podobne je to aj na internete, webstránky si tiež môžu stanoviť pravidlá pre svoj „priestor" na internete. Ich pravidlá však musia byť kompatibilné so zákonmi platnými v danej krajine.

Príklad: Vlády musia ochraňovať občanov v offline aj online priestore

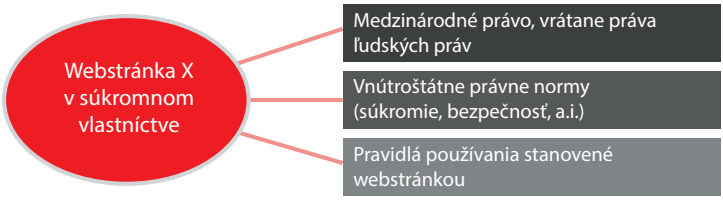
K.U. VERZUS FÍNSKO

V marci 1999 bol na internetovej zoznamke zverejnený inzerát od údajného 12-ročného chlapca. Obsahoval odkaz na chlapcov profil, ktorý v inzeráte hovoril o hľadaní intímneho vzťahu s niekým v jeho veku alebo aj starším, ktorý by mu „ukázal, ako to chodí". Skutočný chlapec sa o inzeráte dozvedel až v momente, keď ho so záujmom emailom oslovil starší muž. Poskytovateľ služby odmietol zverejniť informáciu o skutočnom vlastníkovi profilu, ktorý vytvoril inzerát, odvolávajúc sa na ochranu osobných údajov. Fínsky súd rozhodol, že poskytovateľ nemá z právneho hľadiska záväzok poskytnúť túto i informáciu.

Prípad sa dostal pred Európsky súd pre ľudské práva (ESĽP). ESĽP rozhodol, že Fínsko pochybilo vo svojej povinnosti ochraňovať deti a ostatné zraniteľné skupiny. Inzerát spôsobil, že dieťa sa stalo terčom pedofilov, v dôsledku čoho jeho právo na súkromie a rodinný život bolo porušené (Článok 8 Európskeho dohovoru).

PODKLADY

VRSTVY APLIKOVATEĽNÝCH NORIEM

DOTAZNÍK

1. Aké náročné bolo nájdenie pravidiel používania?

Veľmi ľahké ○ | Ľahké ○ | Náročné ○ | Veľmi náročné ○

Poznámky:

2. Aké náročné bolo porozumenie pravidlám používania?

Veľmi ľahké ○ | Ľahké ○ | Náročné ○ | Veľmi náročné ○

Poznámky:

3. Je jasné, ako sa má postupovať pri podaní sťažnosti?

Úplne jasné ○ | Viac-menej jasné ○ | Nie veľmi jasné ○ | Veľmi nejasné ○

Poznámky:

4. Je jasné, čo administrátor urobí po prijatí sťažnosti?

Úplne jasné ○ | Viac-menej jasné ○ | Nie veľmi jasné ○ | Veľmi nejasné ○

Poznámky:

NENÁVISTNÉ VYJADROVANIE

5. Našli ste v pravidlách používania zmienku o nenávistných prejavoch?

Áno ○ | Nie ○ | Nie som si istý/-á ○

Poznámky:

Pokiaľ pravidlá používania vymedzujú rôzne kategórie nenávistných prejavov (napr. rasistické poznámky, homofóbne komentáre a.p.), poznamenajte si tieto kategórie.

PODKLADY

6. **Spomína sa v pravidlách kyberšikanovanie?**

Áno	Nie	Nie som si istý/-á
○	○	○

Poznámky:

NEVHODNÝ OBSAH

7. **Je v pravidlách používania zmienka o nevhodnom obsahu, napríklad o pornografii?**

Áno	Nie	Nie som si istý/-á
○	○	○

Poznámky:

PRAVIDLÁ KOMUNITY

8. **Našli ste sekciu webu vysvetľujúcu zameranie stránky? Môže to byť napríklad krátka informácia o tom, aký obsah je podporovaný, časť „O nás“, či „Pravidlá diskusie“.**

Áno	Nie	Nie som si istý/-á
○	○	○

Poznámky:

ÚROVEŇ 2

VEĽKOSŤ SKUPINY 12-20

TRVANIE 45’

KORENE A KONÁRE

Účastníci odhaľujú príčiny a následky nenávistného vyjadrovania s využitím „stromu problémov“. Táto aktivita môže byť použitá samostatne alebo ako nadväzujúci vzdelávací blok k aktivite Skupina X.

TÉMY	Rasizmus a diskriminácia, ľudské práva, stratégie vedenia kampaní
NÁROČNOSŤ	Úroveň 2
VEĽKOSŤ SKUPINY	12-20
TRVANIE	45 minút
CIELE	• Pochopiť príčiny a následky nenávistných prejavov online • Zohľadniť prepojenie medzi nenávistným vyjadrovaním online a správaním sa v offline priestore • Hľadať riešenia nenávistného vyjadrovania prostredníctvom práce s koreňmi problému
PODKLADY	• Flipchartový papier a fixy
PRÍPRAVA	• Pripravte výtlačky „Stromu nenávistného vyjadrovania“ (str. 100) pre účastníkov alebo ho nakreslite na flipchartový papier.

POKYNY

1. Pokiaľ sa jedná o prvú aktivitu so skupinou, poskytnite im krátky úvod do problematiky nenávistných prejavov a kampane Rady Európy. Využite body 1 a 2 z aktivity „Povedz to horšie!“ na predstavenie nenávistného vyjadrovania, ako aj niektoré informácie o kampani z druhej kapitoly.
2. Vysvetlite, že na pochopenie a reagovanie na nenávisť online sa na ňu musíme pozerať ako problém s mnohými prepojeniami na iné otázky vo svete. Pri boji s nenávistnými prejavmi je osobitne prínosné pozrieť sa na hĺbkové príčiny. Ich adresovanie je častokrát efektívnejšie než boj s následkami nenávistných prejavov.
3. Ukážte účastníkom „Strom nenávistného vyjadrovania“ a povedzte im, že budú pracovať v skupine na identifikovaní niektorých aspektov, ktoré vedú k nenávistným prejavom online. Vysvetlite, že príčiny sú znázornené koreňmi stromu a následky konármi.
4. Ozrejmite štruktúru práce so stromom. Každé okienko vedie smerom nahor k ďalšiemu a postupne

odpovedá na otázku PREČO?. To sa týka koreňov aj konárov. Pri výbere prvotného problému sa viete inšpirovať príkladmi nenávistných prejavov v časti Rady na vedenie aktivity.

5. **Iba pre korene:** Účastníci začínajú v strede stromu (časť problém) a prepracúvajú sa do spodných častí odpovedajúc na otázku: „Prečo sa to deje?". Zapĺňajú korene čo možno najväčším počtom príčin. Uveďte aj príklad, ako jedna príčina môže byť zdrojom inej príčiny. Napríklad sa účastníkov opýtajte, prečo každý hovorí negatívne o istej skupine. Pokračujte s otázkou, odkiaľ získavame informácie o týchto negatívach (napr. médiá, slávne osobnosti, silné predsudky, ignorancia spoločnosti a pod.).
6. **Iba pre konáre:** tu majú účastníci objavovať možné následky vecí, ktoré popísali nižšie v hierarchii stromu. Opýtajte sa ich, čo by sa mohlo stať jednotlivcovi alebo skupine zasiahnutej nenávistným vyjadrovaním. Čo by bolo potom dôsledkom vzniknutej situácie?
7. Rozdeľte účastníkov na skupiny a poskytnite im kus flipchartového papiera, na ktorý nakreslia svoj strom. Inštruujte ich, aby do kmeňa vpísali nasledujúci text (alebo svoj vlastný príklad), a následne doplnili toľko koreňov a konárov, koľko dokážu. Účastníci by si mali predstaviť, že tento text bol zverejnený na internete:

   „Skupina X sú špinaví zločinci. Kradnú a do našej krajiny nepatria. Donúťme ich odísť!"

8. Dajte skupine približne 15 minút na dokončenie svojich stromov. Požiadajte ich, aby prezentovali svoje výsledky a vystavili stromy v školiacej miestnosti tak, aby ich ostatní mohli vidieť

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

- Všimli ste si zaujímavé rozdiely v stromoch jednotlivých skupín? Máte k nim nejaké otázky?
- Nakoľko jednoduché bolo nájsť príčiny nenávistného vyjadrovania? Vysvetlite akékoľvek ťažkosti alebo názorové rozdiely v skupine.
- Ktoré korene alebo konáre siahali do offline reality? Čo nám to hovorí o nenávistných prejavoch online?
- Pomohla vám aktivita pochopiť hĺbku, do akej siaha nenávistné vyjadrovanie? Nakoľko je podľa vás dôležité nájsť cesty ako zastaviť šírenie nenávistných prejavov na internete?
- Viete navrhnúť spôsob, ako na základe stromu problémov prispieť k odstráneniu niektorej z príčin alebo k zmierneniu dopadu niektorého z dôsledkov?

Aby ste aktivite dali praktický nádych, môžete vybrať niektoré z koreňov a brainstormovať spôsoby ich riešenia. Ak účastníci napríklad identifikovali predsudky alebo nezáujem skupiny X ako prevažujúce príčiny, opýtajte sa ich na prístup, ktorý by zvolili pri riešení týchto problémov. Vysvetlite, že pri plánovanie kampaní sa často využíva koncept stromu problémov na oddelenie jednotlivých zložiek a pomenovanie ciest smerujúcich k riešeniam.

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Strom problémov je často využívaný koncept na pochopenie určitej témy na pokročilej úrovni. Jednoduchšie sa tento koncept vysvetľuje s použitím rôznych výrokov na uvedenie štruktúry stromu, napríklad: „Mladí ľudia sú sebeckí. Nemali by sa podieľať na živote spoločnosti ,kým nedospejú.
- Keď budú účastníci pripravovať svoje stromy, môžete im rozdať výtlačky podkladov vo formáte A3,

alebo ich požiadajte o nakreslenie svojich vlastných stromov na flipchartový papier. Táto možnosť vám poskytne priestor na rozšírenie koreňov a konárov podľa potreby, ale je náročnejšia v porovnaní s vypĺňaním vytlačených okienok. Uistite sa, že skupiny sa zamieravajú na dopady na jednotlivcov i na spoločnosť.

- Pre úvodný problém, ktorý budú účastníci analyzovať, nahraďte „skupinu X" niektorou zo skupín často vystavenou nenávistným prejavom. Využiť môžete aj príklad kyberšikanovania a vytvoriť fiktívnu osobu, ktorá sa stane jej obeťou.
- Pokiaľ účastníci nezachytili podstatné príčiny a následky, môžete ich k nim nasmerovať. Pri tvorbe stromu im môžete taktiež poskytnúť tento zoznam. Účastníci rozhodnú, či faktory alebo aspekty zo zoznamu majú súvis s problémom, a kde v strome by ich zaradili.
  - Médiá
  - Politici / verejne známe osoby
  - Nenávistné prejavy v offline prostredí
  - Slabá interakcia medzi skupinou X a zvyškom spoločnosti
  - Tlak rovesníkov
  - Diskriminácia v pracovnom prostredí
  - Ekonomické príčiny
  - Školy a vzdelávanie
- Viac informácií o aplikácii ľudských práv v online prostredí nájdete v *Príručke ľudských práv pre používateľov internetu*. O právach online pre tých, ktorí sú obeťami nenávistných prejavov, hovorí kapitola „Prístup a nediskriminácia".

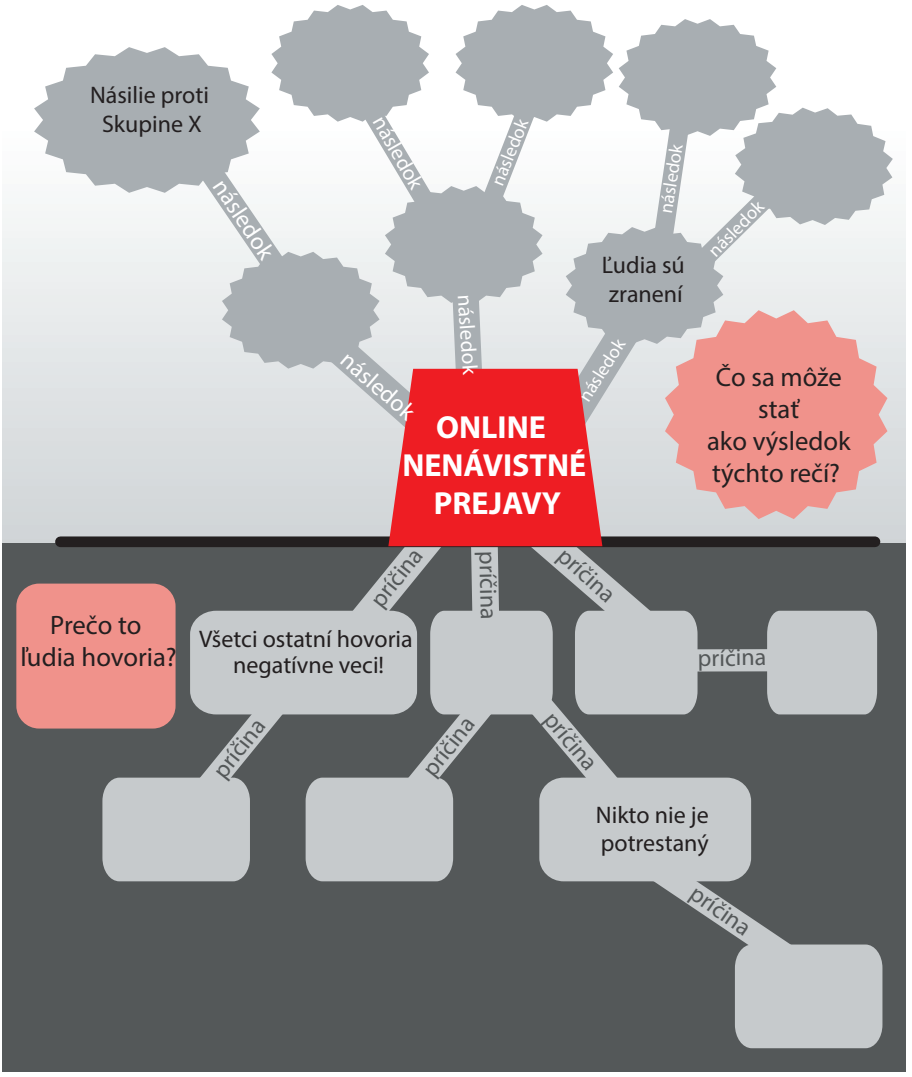
NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Účastníci si môžu vybrať jednu z príčin, ktorú v aktivite identifikovali, a rozvinúť stratégiu riešenia tohto problému. Jednu online a jednu offline akciu môžu spolu uskutočniť ako skupina.

Navštívte stránku kampane „Bez nenávisti na internete" alebo kontaktuje národný výbor kampane, pokiaľ chcete dozvedieť viac o tom, ako realizovať online akcie na ochranu ľudských práv. Tiež vám pomôže manuál *Kompas*, v ktorom je jedna kapitola venovaná krokom pre úspešné zvládnutie prípravy celej akcie. Anglická verzia je dostupná na www.coe.int/compass, slovenskú je možné objednať cez https://www.iuventa.sk/Projekty/Ludske-prava/KOMPAS-manual-vychovy-a-vzdelavania-mladeze-k-ludskym-pravam.alej.

PODKLADY

Strom problémov

ÚROVEŇ 1

VEĽKOSŤ VKUPINY 10-25

TRVANIE 45’

POVEDZ TO HORŠIE!

Jedná sa o úvodnú aktivitu k online nenávistnému vyjadrovaniu. V rámci úvodnej aktivity k nenávistným prejavom online účastníci hodnotia príklady homofóbnych nenávistných prejavov podľa vnímanej závažnosti.

TÉMY	Rasizmus a diskriminácia, Demokracia a participácia
NÁROČNOSŤ	Úroveň 1
VEĽKOSŤ SKUPINY	10-25
TIME	45 minút
CIELE	• Pochopiť rozličné formy nenávistných prejavov online a posúdiť ich dopad • Zaoberať sa predsudkami a stereotypmi voči gejom • Posúdiť vhodnosť reakcií na jednotlivé úrovne online nenávistných prejavov
PODKLADY	• Karty na strane 105 • Stôl alebo voľný priestor na podlahe na rozmiestnenie kariet v skupinách
PRÍPRAVA	• Vytlačte jednu sadu kariet pre každú z menších skupín (4-5 osôb). • Sadu kariet rozstrihajte tak, aby si účastníci mohli voľne vyberať karty do 9 alebo 12 prvkového diamantu.

POKYNY

1. Účastníkov sa opýtajte, čo rozumejú pod pojmom nenávistné prejavy online. Zistite, či sa už niekto z nich stretol s online nenávistnými prejavmi, cielenými či už na jednotlivca alebo na predstaviteľov konkrétnych skupín (napríklad gejov, černochov, moslimov, Židov, ženy a pod.). Čo ľudia cítia, keď narazia na nenávistný prejav? Ako sa musia cítiť obete?
2. Vysvetlite, že pojem nenávistné vyjadrovanie sa používa na opísanie širokého spektra oblastí:
   – Po prvé, zahŕňa viac ako len „slovný prejav” v bežnom význame a môže byť použité vo vzťahu k iným formám komunikácie, ktorými sú videá, obrázky, hudba a iné.
   – Po druhé, môže byť použitý v súvislosti s „iba” urážlivými komentármi, ako aj hanlivým až útočiacim správaním. Aj keď nie je dosiahnutá všeobecná zhoda o tom, čo tvorí nenávistné vyjadrovanie, je zrejmé, že ide o porušenie ľudských práv.

3. Predstavte kampaň Rady Európy proti nenávistným prejavom online „Bez nenávisti na internete" a účastníkom povedzte, že kampaň je zameraná na všetky formy nenávistného vyjadrovania, od miernych prejavov až po vážne prípady. Vysvetlite, že schopnosť správnej reakcie na nenávistný prejav závisí od schopnosti vyhodnotiť jeho závažnosť. Aj napriek tomu, že nenávistné vyjadrovanie ako také je zlé, niektoré prípady môžu byť horšie než iné.
4. Ak účastníci nepoznajú diamantovú štruktúru na zoradenie kariet, ukážte im ako funguje (pozrite aj diagram v časti Rady na vedenie aktivity). Vysvetlite, že dostanú niekoľko príkladov online príspevkov namierených proti gejom. Ich úlohou je zoradiť online príspevky od „najmenej zlého" až po „najhorší". Ako najhoršie prípady by mali účastníci označiť tie, ktoré by podľa ich názoru vôbec nemali byť na internete.
5. Rozdeľte účastníkov do skupín a každej skupine odovzdajte sadu kariet.
6. Povedzte účastníkom, že majú 20 minút na diskusiu o kartách a dohodu o kritériách, podľa ktorých by mali byť karty hodnotené. Po uplynutí časového limitu poskytnite účastníkom priestor na oboznámenie sa s výstupmi ostatných skupín. Potom pokračujte so záverečnou reflexiou v pléne.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

OTÁZKY O AKTIVITE:

- Čo si myslíte o aktivite? Bolo jednoduché posúdiť jednotlivé prípady?
- Nastali v skupine silné nezhody? Všimli ste si výrazné rozdiely medzi vaším diamantom a diamantmi iných skupín?
- Použili ste kritériá, na základe ktorých ste rozhodovali o závažnosti príkladov? Zvážili ste napríklad, kto daný výrok povedal alebo koľko ľudí ním bolo zasiahnutých?

OTÁZKY O NENÁVISTNOM VYJADROVANÍ ONLINE A SPÔSOBOCH JEHO RIEŠENIA

- Myslíte si, že podobné výroky by mali mať svoje miesto na internete? Ktoré sú argumenty pre a proti?
- Myslíte si, že by mali existovať odlišné pravidlá pre závažné prípady nenávisti? Sú také, ktoré by mali byť plošne zakázané?
- Ak si myslíte, že niektoré by mali byť zakázané, kde by ste nakreslili hranicu akceptovateľnosti?
- Ktoré iné metódy môžete využiť na riešenie nenávistného vyjadrovania online?
- Ako by ste reagovali, keby ste našli tieto príklady nenávistných prejavov na webe?

OTÁZKY O HOMOFÓBII

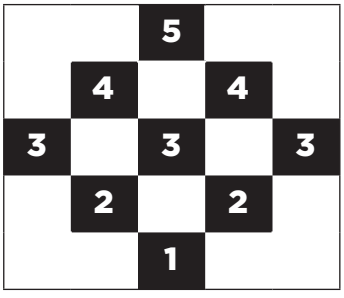
- Prečo je LGBT komunita častým terčom nenávistných prejavov? Napadnú vám spôsoby ako pristúpiť k týmto predsudkom?
- Myslíte si, že je spravodlivé sa takto správať ku komukoľvek, bez ohľadu na vaše osobné postoje?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

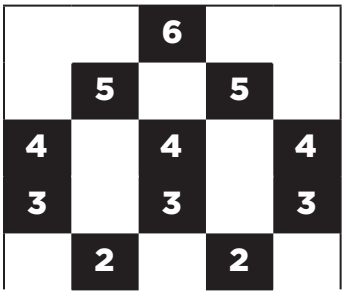
- Musíte si byť vedomí akýchkoľvek silne homofóbnych postojov v skupine, ako aj účastníkov, ktorí by mohli reagovať citlivejšie na aktivitu alebo správanie iných účastníkov. Pokiaľ očakávate podobné situácie, skúste najskôr viesť aktivitu „Over si fakty!" alebo si pozrite aktivity kampaní Gender Matters (www.eycb.coe.int/gendermatters) alebo „Každý iný - všetci rovní!" (http://eycb.coe.int/edupack).
- Viac informácií o kampani proti prejavom nenávisti nájdete v druhej kapitole alebo na stránke kampane (www.nohatespeechmovement.org). Podkladové informácie o nenávistnom vyjadrovaní online nájdete v piatej kapitole.
- Viac informácií o aplikácii ľudských práv v online prostredí nájdete v *Príručke ľudských práv pre používateľov internetu*.
  O právach, ktoré sa uplatňujú online, hovorí kapitola „Prístup a nediskriminácia".
- Diamantová škála hodnotenia je často využívanou metódou na porovnanie prípadov, ktorá je založená na dichotómii dobré - zlé (alebo najmenej zlé - najhoršie). Karty by mali byť usporiadané do diagramu znázorneného nižšie:
  - Najmenej závažný prípad by mal byť umiestnený v diamante úplne dole (pozícia 1) a najhorší prípad úplne hore (pozícia 6 v rozšírenom diagrame, pozícia 5 v štandardnom diagrame). Zostávajúce karty by mali byť rozmiestnené do ostatných radov tak, aby zohľadnili narastajúcu závažnosť nenávistných prejavov (t.j. karty na pozícii 4 sú vnímané horšie ako karty na pozícii 3).

- Informácie o nenávistných prejavoch v piatej kapitole obsahujú niektoré kritériá na posúdenie prípadov nenávistného vyjadrovania. Tieto zahŕňajú:
  - **Obsah** a **tón**: zahŕňa využitie jazyka a vyjadrovacích prostriedkov

Štandardný diamant (využíva 9 kariet)

Rozšírený diamant (využíva 12 kariet)

- **Zámer** pôvodcu výroku: je cieľom výroku ublížiť niekomu alebo nie,
- **Cieľová skupina:** v tejto aktivite ide o menej relevantný faktor, keďže obeťami sú iba gejovia,
- **Kontext:** v tomto prípade môže zahŕňať skutočnosť, že sa plánuje prijatie zákona proti LGBT komunite (karta č. 6) alebo prevládajúce proti-LGBT spoločenské nálady v krajine,
- **Dopad:** inými slovami, aký efekt bude mať nenávistný prejav na jednotlivcov alebo na spoločnosť ako celok.

⌘ Pri diskusii o príkladoch môžete obsiahnuť aj informácie o slobode prejavu. Podkladové materiály nájdete v piatej kapitole, ako aj v *Príručke ľudských práv pre používateľov internetu*, osobitne v časti „Sloboda prejavu a informácií'.

OBMENY

Karty je možné zoradiť v jednej línii namiesto diamantovej štruktúry. Inými slovami, iba jednu kartu bude možné priradiť do jednej úrovne závažnosti. Tento postup je náročnejší, a preto môže vyžadovať viac času.

Pri použití všetkých 12 kariet nadobudne diamant alternatívny tvar, a jeho zostavenie si vyžiada viac energie. Pri použití iba 9 kariet môžete vylúčiť tie najmenej relevantné pre skupinu. Vyššie vidíte, aký tvar diamant nadobudne pri využití 9 alebo 12 kariet.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Pri diskusii o metódach riešenia nenávistných prejavov online môžete účastníkom ukázať stránku 'Wipe out homophobia on Facebook' (https://en-gb.facebook.com/WOH247), ktorá využíva humor ako odpoveď na nenávistné prejavy. Táto stránka vybudovala silné hnutie podporujúce solidaritu s online LGBT komunitou. Zapojte sa do kampane „Bez nenávisti na internete" a nahláste príklady online nenávistných prejavov. Využite na to stránku Hate Speech Watch www.nohatespeechmovement.org

PODKLADY

1. Súkromná správa kamošovi zo srandy obsahuje vetu:

Mali by sme odrovnať gejov...

2. Petícia šírená facebookom na stránke s 1000 fanúšikmi vyzýva:

Vylúčme gejov z verejného života! Podpíš a spolu zatlačíme na politikov.

3. Komentár na neonacistickej stránke s 576 likes hovorí

Hitler mal pravdu, keď poslal gejov do plynu.

4. Refrén anti-LGBT hitu, ktorý má 25 000 zobrazení

Vyhladme gejov!

5. Úvodník v online denníku obsahuje nesúhlas s rozhodnutím ESĽP:

Spoločnosť je chorá, pokiaľ považuje homosexualitu za prirodzený jav.

6. V rozhovore o pripravovanom legislatívnom návrhu sa minister vnútra vyjadril:

Zdroje musíme smerovať na liečbu homosexuálov, nie na ich tolerovanie.

7. Komentár žurnalistu známeho svojou príslušnosťou k LGBT komunite v diskusii k článku

F* you. Všetci, ktorí nás hejtujete, ste obyčajní bastardi.**

8. Upravená fotka známej osobnosti (o ktorej sa vie, že je gej) je zverejnená na súkromnom blogu s malou čítanosťou. Pridaná bola veta:

Gej alebo postihnutý? Väčšina gejov je retardovaných.

9. Populárna anti-LGBT stránka priniesla článok o učiteľovi s uvedením jeho mena a miesta pôsobenia. Titulok znie:

Je gej a môže učiť naše deti! Sťažujte sa tu.

10. Video virálne šírené cez sociálne siete obsahuje centrálnu myšlienku, že byť gejom je nebezpečnejšie ako cigarety.

Zomrieš skôr na AIDS!

11. Tweet známeho politika s 350 000 followermi obsahuje vetu:

Žiadny gej z mojej školy nebol v živote úspešný.

12. Komix stereotypne znázorňuje geja s chvostom a rohmi. Sprievodný komentár hovorí:

Homosexuáli sú posadnutí diablom.

ÚROVEŇ 2

VEĽKOSŤ SKUPINY 20-25

TRVANIE 60’

PRÍBEHY, KTORÉ K NÁM ROZPRÁVAJÚ

Účastníci pracujú v malých skupinách s cieľom analyzovať správy, zameriavajúce sa na zobrazovanie prisťahovalcov a prisťahovalectva. Výsledky sú prezentované v podobe koláže.

TÉMY	Rasizmus a diskriminácia, Ľudské práva, Sloboda prejavu
NÁROČNOSŤ	Úroveň 2
VEĽKOSŤ SKUPINY	20-25
TRVANIE	60 minút
CIELE	• Preskúmať spôsob, akým sú prisťahovalci zobrazovaní tlačenými médiami a prediskutovať, ako to môže ovplyvniť názor spoločnosti na nich • Identifikovať menej zjavné formy rasizmu, napríklad „skryté“ odkazy, selektívne informovanie alebo použitie obrázkov a určiť spôsoby, ktorými tieto formy podporujú nenávistné prejavy • Preskúmať „pozitívne“ príbehy týkajúce sa prisťahovalcov a prisťahovalectva
PODKLADY	• Približne 3 kópie piatich rôznych novín alebo časopisov (v závislosti od veľkosti skupiny) • Niekoľko kusov flipchartových papierov • Fixky, lepidlo, nožnice • Dostatok priestoru na vytvorenie koláže 4 - 5 skupín • Prístup na internet (nie je nevyhnutné)
PRÍPRAVA	• Zlepte 4 kusy flipchartového papiera pre každú pracovnú skupinu. • Každej skupine rozdajte fixky, lepidlo, nožnice a kópiu z vybraných novinových správ. • Pre každú skupinu vytlačte kontrolný zoznam zo strany 109

POKYNY

1. Opýtajte sa účastníkov, čo rozumejú pod nasledovnými pojmami:
   Stereotyp, rasizmus, diskriminácia
2. Pojmy v skratke vysvetlite. Ďalej objasnite:
   – Široká generalizácia o skupine ľudí („stereotypy") je veľmi zriedkavo platná pre každého!
   – Keď takáto generalizácia začne byť všeobecne akceptovaná, je často využívaná na ospravedlnenie diskriminácie, prenasledovanie alebo zneužívanie.
3. Opýtajte sa, či účastníci vedia pomenovať konkrétnu skupinu, ktoré je neprávom stereotypizovaná a ktorá je častým cieľom diskriminačných praktík, obťažovania a nenávistných prejavov. Vysvetlite, že aktivita sa zameriava na spôsob, akým médiá zvyčajne zobrazujú prisťahovalcov a podobné skupiny.
4. Ukážte účastníkom vami vybrané publikácie a vysvetlite, že budú pracovať v skupinách s cieľom analyzovať spôsob, akým sú prisťahovalci zobrazení v médiách. Povedzte im, že je potrebné, aby mysleli na to, či rôzne publikácie zobrazujú prisťahovalcov…
   – vo všeobecnosti v pozitívnom svetle,
   – vo všeobecnosti v negatívnom svetle,
   – neutrálnym spôsobom.
5. Prejdite si kontrolný zoznam na strane 109 a uistite sa, že účastníci rozumejú tomu, čo majú analyzovať. Podporte ich, aby pracovali s každou informáciou, ktorá môže byť podľa ich názoru relevantná.
6. Rozdeľte účastníkov na 5 alebo 6 členné skupinky a každej skupine dajte 2 alebo 3 kópie tých istých novín, veľký flipchartový papier, pero, lepidlo, nožnice a iný materiál. Požiadajte ich, aby používali kontrolný zoznam na identifikovanie možných predsudkov a výsledky svojej analýzy vyjadrili vo forme koláže. Noviny by mali postrihať, označiť ich a priložiť svoj vlastný obrázok alebo text. Vysvetlite, že všetky koláže budú na konci aktivity vyvesené.
7. Po skončení práce v skupinách flipchartové papiere vyveste a nechajte všetkých, aby sa poprechádzali okolo miestnosti a pozreli si práce ostatných skupín. Potom pokračujte záverečnou reflexiou.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

- Opýtajte sa účatníkov a účastníčok na ich celkový dojem z aktivity: zdala sa im užitočná / prekvapujúca? Aký je ich celkový dojem zo spôsobu, akým sú prisťahovalci zobrazovaní médiami? Veria tomu, že ich zobrazenie je „férové"?
- Pokiaľ sa toho skupiny samé nedotknú, opýtajte sa, aký druh „dobrých správ" by mohol byť súčasťou alternatívneho pohľadu na problematiku. Boli napríklad obsiahnuté dobré správy o „neimigrantoch"?
- Aký je názor účastníkov na to, že prisťahovalci sa stali terčom diskriminácie, obťažovania a nenávistných prejavov v krajinách po celom svete? Akú úlohu zohrali médiá pri zmene negatívnych stereotypov?
- Natrafili účastníci a účastníčky na podobné predsudky alebo netolerantné názory na webových stránkach, ktoré navštívili? Požiadajte ich o príklady.
- Aký dopad môže mať obviňovanie samotných prisťahovalcov spolu s ich rodinami a deťmi za mnohé

problémy spoločnosti? Ako toto súvisí s nenávistnými prejavmi voči prisťahovalcom?

* Existuje niečo, čo môžu mladí ľudia spraviť, aby šírili pozitívnejší pohľad na prisťahovalcov? Našli na internetových stránkach príspevky s pozitívnymi správami o prisťahovalcoch?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

* Skúste vybrať noviny a časopisy, ktoré zastupujú široké spektrum politických alebo kultúrnych názorov. Je pravdepodobné, že aj tí najviac sympatizujúci s prisťahovalcami sa nebudú pokúšať o vybalancovanie silných negatívnych pocitov v spoločnosti, napríklad prinášaním „pozitívnych správ" o komunitách prisťahovalcov a o jednotlivcoch.
* Je pravdepodobné, že mnohí v skupine budú zdieľať negatívne názory obsiahnuté v publikáciách a budú si myslieť, že takéto názory sú opodstatnené. Podporte účastníkov, aby vyslovili svoje vlastné názory v rámci skupiny.
* Možno zistíte, že je užitočné si vopred vyhľadať pár „dobrých príbehov", ktoré by sa mohli objaviť v publikáciách. Vhodné je aj oboznámiť sa s podmienkami v krajinách, z ktorých prisťahovalci prichádzajú. Povedzte účastníkom, aby si napríklad predstavili, že oni by boli mladými ľuďmi z Iraku alebo Afganistanu, kde vojna zničila veľkú časť krajiny.

OBMENY

Účastníci by mohli taktiež podniknuť vlastné prešetrenie online spravodajských zdrojov namiesto tlačených publikácií. Aby ste obmedzili monitoring veľkého množstva zdrojov, môže byť potrebné navrhnúť monitoring iba konkrétnej stránky (napríklad hlavná stránka novín) po dobu 5 dní. Podobný prístup môže byť použitý v prípade televízneho spravodajstva.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Pomôžte účastníkom založiť webovú stránku alebo zriadiť fanpage na sociálnej sieti, ktorými ukážu pozitívne príbehy o imigrantoch. Môžu preskúmať niektoré konkrétne prisťahovalecké komunity v ich lokalite, pozrieť sa na podmienky v ich rodných krajinách alebo regiónoch, či analyzovať niektoré z migračných motívov a každodenné príbehy o živote prisťahovalcov v novej krajine. Link na webovú stránku pošlite novinárom z novín, ktoré boli predmetom skúmania počas aktivity a prezraďte im, že stránka bola inšpirovaná negatívnym obrazom vykresleným v ich článkoch!
Ak máte prístup k internetu, možete zvážiť preskúmanie hlavných spravodajských webov a aktivitu robiť priamo online. V tomto prípade môžete nastoliť otázku týkajúcu sa úlohy online diskusií k online článkom, ktoré môžu používatelia komentovať. Niekedy tieto komentáre môžu mať rasistickú povahu. V tomto prípade môžete v skupine diskutovať, či a za akých podmienok sú tieto fóra prijateľné.
Aktivitu môžete taktiež obmeniť zámenou skupiny, na ktorú sa aktivita odvoláva.

PODKLADY

KONTROLNÝ ZOZNAM PRE SKUPINY

Nachádzaju sa v novinách fotky alebo obrázky zobrazujúce prisťahovalcov?
- Sú niektoré z nich „pozitívne“?
- Sú niektoré „negatívne“?

Koľko príbehov spojených s prisťahovalcami obsahujú noviny?
- Sú tam „dobré“ príbehy, v ktorých sú imigranti predstavení v pozitívnom svetle?
- Nachádzajú sa tam negatívne príbehy?

Aké slová sú používané na opísanie prisťahovalcov vo vašom podklade?
- Sú väčšinou pozitívne, väčšinou negatívne alebo väčšinou neutrálne?

Nachádzajú sa v novinách niektoré otvorene rasistické tvrdenia?
- Ak áno, ide o tvrdenia verejných predstaviteľov alebo ide o „názor“ novinárov?

Čo by ste cítili, ak by ste boli prisťahovalcami a čítali by ste tieto podklady? Chceli by ste tam niečo pridať alebo zmeniť?

ÚROVEŇ 2

VEĽKOSŤ SKUPINY 10-25

TRVANIE 60'

ROZUMIEME NENÁVISTNÉMU VYJADROVANIU?

Účastníci sa pozrú na príklady nenávistných prejavov a diskutujú o možných dôsledkoch na jednotlivcov a spoločnosť.

TÉMY	Ľudské práva, Rasizmus a diskriminácia
NÁROČNOSŤ	Úroveň 2
VEĽKOSŤ SKUPINY	10-25
TRVANIE	60 minút
CIELE	• Pochopiť rôzne formy nenávistného vyjadrovania a ich dôsledky pre obete a spoločnosť. • Formulovať možné reakcie na nenávistné prejavy online.
PODKLADY	• Výtlačky príkladov nenávistných prejavov • Kancelársky papier a perá • Flipchartové papiere
PRÍPRAVA	• Pripravte výtlačky príkladov nenávistných prejavov • Nakreslite dva titulky na flipchartové papiere: *dôsledky pre obete a dôsledky pre spoločnosť*

POKYNY

1. Účastníkov sa opýtajte, čo rozumejú pod pojmom nenávisť online. Zistite, či sa už niekto z nich stretol s online nenávistnými prejavmi, cielenými či už na jednotlivca alebo na predstaviteľov konkrétnych skupín (napríklad gejov, černochov, moslimov, Židov, ženy a pod.). Čo ľudia cítia, keď narazia na nenávistné prejavy? Ako sa musia cítiť obete?
   Vysvetlite, že pojem nenávistné vyjadrovanie sa používa na opísanie širokého spektra oblastí:
   – Po prvé, zahŕňa viac ako len „slovný prejav" v bežnom význame a môže byť použité vo vzťahu k iným formám komunikácie, ktorými sú videá, obrázky, hudba a iné.
   – Po druhé, môže byť použitý v súvislosti s „iba" urážlivými komentármi, ako aj hanlivým až útočiacim správaním. Aj keď nie je dosiahnutá všeobecná zhoda o tom, čo tvorí nenávistné vyjadrovanie, je

zrejmé, že ide o porušenie ľudských práv.

2. Účastníkom vysvetlite, že budú analyzovať skutočné prípady online nenávistných prejavov a osobitne sa zamerajú na ich dopad na obete a spoločnosť.
3. Rozdeľte účastníkov na skupiny a každej dajte jeden príklad z časti prípadových štúdii na stranách 112 - 115.
4. Požiadajte ich, aby diskutovali o prípade a odpovedali na stanovené otázky. Na úlohu im poskytnite 15 minút.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

Prejdite postupne každý príklad tak, že sa skupín opýtate na ich odpovede. Tie zaznamenajte na flipchart. Pokiaľ skupiny zodpovedajú otázku rovnako, znázornite túto odpoveď podčiarknutím alebo pridajte číslo vyjadrujúce počet zhodných odpovedí. Po odprezentovaní sa pokúste zhrnúť výsledky do zrozumiteľnej podoby. Na záverečnú reflexiu využite tieto otázky:

- Čo si myslíte o aktivite? Ako ste sa cítili pri analýze príkladov?
- Ktoré boli najčastejšie dôsledky nenávistného vyjadrovania?
- Mali cieľové skupiny nenávistného vyjadrovania z príkladov niečo spoločné?
- Aké sú následky nenávistných prejavov, ak sa šíria online prostredím a nikto s tým nič nerobí?
- Aké nástroje môžeme využiť na predchádzanie a elimináciu nenávistného vyjadrovania?
- Čo môžeme urobiť, ak na tieto prípady narazíme v online priestore?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Viac informácií o kampani proti nenávistnému vyjadrovaniu online nájdete v druhej kapitole alebo na stránke (www.nohatespeechmovement.org). Podkladové informácie o nenávistných prejavoch online sú dostupné v piatej kapitole.
- Účastníci tiež môžu čerpať informácie z *Príručky ľudských práv pre používateľov internetu.*

OBMENY

Pokiaľ to dovoľujú časové možnosti, môžete požiadať účastníkov o vytvorenie podporných správ pre obete zasiahnuté nenávistnými prejavmi v každom z príkladov.
Prípadové štúdie môžu byť použité aj na ilustrovanie vzťahu slobody prejavu a nenávistného vyjadrovania. V tom prípade diskutujte s účastníkmi o obmedzeniach (alebo ich absencii), ktoré sa týkajú jednotlivých prípadov.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Motivujte účastníkov k pripojeniu sa do kampane „Bez nenávisti na internete“ a k vyjadreniu postoja proti prejavom nenávisti online. Využiť môžu webstránku kampane na zdieľanie článkov o dopadoch nenávistného

vyjadrovania online a o dôležitosti podpory obetí vyjadrením svojho postoja.
Pokiaľ účastníci narazili na príklady online nenávistných prejavov, môžu ich nahlásiť Hate Speech Watch cez stránku kampane a spolu s aktivistami diskutovať o týchto prípadoch. Na stránke Hate Speech Watch si môžete prezerať aj nenávistné prejavy zverejnené inými užívateľmi a zapojiť sa do nadväzujúcej diskusie. Účastníci sa môžu pokúsiť vytvoriť modelovú chartu proti online prejavom nenávisti pre školu alebo mládežnícky klub. Zorganizovať môžu aj školský tematický deň proti online nenávisti a využiť existujúce dni ľudských práv na zvýšenie povedomia o problematike. Vhodným dňom na organizovanie podujatí proti nenávistnému vyjadrovaniu online je 21. marec, Medzinárodný deň proti rasizmu a diskriminácii.

PODKLADY

PRÍKLAD Č. 1:

Mladý muž zverejní veľkú vlajku nacionalistickej strany na svojom facebookovom profile a doplní ju textom „Preč s islamom v mojej krajine - chráňme našich občanov!" Na ďalších fotkách je prečiarknutý polmesiac a hviezda. Muž šíri tieto informácie nielen cez sociálne siete, ale aj na svojej webstránke.

- *Kto je obeťou nenávistných prejavov v tomto prípade? Aké dôsledky má na nich nenávistné vyjadrovanie?*
- *Aké sú širšie (celospoločenské) dopady nenávistného vyjadrovania? Uvažujte o ľuďoch, ktorí sa hlásia k tejto cieľovej skupine ako aj o tých, ktorí o nej nič nevedia.*

PRÍKLAD Č. 2:

Istá osoba vydá publikáciu, v ktorej nielen popiera holokaust, ale sa aj urážlivo vyjadruje k židovskej populácii. Publikácia bola dostupná na osobnom blogu, čoskoro sa však dostane na popredné protižidovské weby. Autor tvrdí, že sa jedná o vedeckú prácu a snaží sa ju zaradiť do Wikipédie.

- *Kto je obeťou nenávistných prejavov v tomto prípade? Aké dôsledky má na nich nenávistné vyjadrovanie?*
- *Aké sú širšie (celospoločenské) dopady nenávistného vyjadrovania? Uvažujte o ľuďoch, ktorí sa hlásia k tejto cieľovej skupine ako aj o tých, ktorí o nej nič nevedia.*

PRÍKLAD Č. 3:

Článok žurnalistu zverejnený v novinách známych svojou podporou poprednej politickej strane označuje Rómov za zvieratá a vyzýva na ich likvidáciu akýmikoľvek prostriedkami. Na online fóre novín mu množstvo čitateľov vyjadruje podporu.
Vydavateľ situáciu ignoruje a nevydá ospravedlnenie. Pribúdajú ďalšie články písané v podobnom duchu a rovnakom tóne. Narastá aj počet diskutujúcich vo fóre.

- *Kto je obeťou nenávistných prejavov v tomto prípade? Aké dôsledky má na nich nenávistné vyjadrovanie?*
- *Aké sú širšie (celospoločenské) dopady nenávistného vyjadrovania? Uvažujte o ľuďoch, ktorí sa hlásia k tejto cieľovej skupine ako aj o tých, ktorí o nej nič nevedia.*

PRÍKLAD Č. 4:

Online kampaň sa organizuje s cieľom vyburcovať verejnosť k protestu proti imigrantom a utečencom, pretože oni sú podľa organizátorov zodpovední sa hospodársku krízu v krajine. Kampaň sa šíri cez sociálne siete najmä fotkami agresívnych utečencov, ktoré vykresľujú imigrantov ako zlodejov zodpovedných za nárast kriminality a príživníkov sociálneho systému. Pribúdajú komentáre o tom, ako imigranti kradnú prácu miestnym obyvateľom. Texty sú doplnené o skreslené štatistiky

- *Kto je obeťou nenávistných prejavov v tomto prípade? Aké dôsledky má na nich nenávistné vyjadrovanie?*
- *Aké sú širšie (celospoločenské) dopady nenávistného vyjadrovania? Uvažujte o ľuďoch, ktorí sa hlásia k tejto cieľovej skupine ako aj o tých, ktorí o nej nič nevedia.*

PRÍKLAD Č. 5:

Urážlivé komentáre sú zverejnené v diskusiách na spravodajských portáloch. Vyjadrujú názor, že cudzinci nemajú právo byť v našej krajine. Niektoré príspevky vyzývajú k násilnostiam proti cudzincom inej pleti.

- *Kto je obeťou nenávistných prejavov v tomto prípade? Aké dôsledky má na nich nenávistné vyjadrovanie?*
- *Aké sú širšie (celospoločenské) dopady nenávistného vyjadrovania? Uvažujte o ľuďoch, ktorí sa hlásia k tejto cieľovej skupine ako aj o tých, ktorí o nej nič nevedia.*

PODKLADY

PRÍKLAD Č. 6:

Na internete sa objavilo video o LGBT komunite, ktorá je v ňom vykresľovaná ako „deviantná", „chorá" a mala by byť držaná čo najďalej od spoločnosti, pretože ničí tradície a budúcnosť národa. Video obsahuje odkaz na „vedeckú štúdiu", z ktorej sú však informácie vyberané selektívne a niektoré sú upravené. Vo videu sa objavujú fotky LGBT rodín s deťmi.

- *Kto je obeťou nenávistných prejavov v tomto prípade? Aké dôsledky má na nich nenávistné vyjadrovanie?*
- *Aké sú širšie (celospoločenské) dopady nenávistného vyjadrovania? Uvažujte o ľuďoch, ktorí sa hlásia k tejto cieľovej skupine ako aj o tých, ktorí o nej nič nevedia.*

PRÍKLAD Č. 7:

Futbalový zápas je prerušený po tom, ako rozvášnení diváci slovne útočia na afroamerického hráča a hádžu po ňom predmety, ktoré našťastie nikoho nezasiahli. Video, v ktorom diváci na hráča pokrikujú, až kým hra nie je hra zastavená, sa po zápase virálne šíri a na stránke klubu sa objavujú rasistické komentáre. Keď sa proti tomu objavia sťažnosti a obsah je stiahnutý, množstvo ľudí, ktorí podporujú nenávistné komentáre, tvrdí, že sa stali obeťou cenzúry.

- *Kto je obeťou nenávistných prejavov v tomto prípade? Aké dôsledky má na nich nenávistné vyjadrovanie?*
- *Aké sú širšie (celospoločenské) dopady nenávistného vyjadrovania? Uvažujte o ľuďoch, ktorí sa hlásia k tejto cieľovej skupine ako aj o tých, ktorí o nej nič nevedia.*

PRÍKLAD Č. 8:

Online reklama nadnárodnej spoločnosti na modré rifle obsahuje scénu, v ktorej je žena tesne obklopená mužmi. Na prvý pohľad reklama obsahuje erotický podtón, v skutočnosti však viac pripomína sexuálne obťažovanie a pokus o znásilnenie. V jednej krajine vyvolá taký ohlas, že viaceré organizácie žiadajú jej stiahnutie. Prípad pritiahne silnú mediálnu pozornosť. V diskusiách na internete častokrát prevláda názor, že ženy sú veci, s ktorými sa muži môžu hrať a môžu byť na nich hrubý.

- *Kto je obeťou nenávistných prejavov v tomto prípade? Aké dôsledky má na nich nenávistné vyjadrovanie?*
- *Aké sú širšie (celospoločenské) dopady nenávistného vyjadrovania? Uvažujte o ľuďoch, ktorí sa hlásia k tejto cieľovej skupine ako aj o tých, ktorí o nej nič nevedia.*

PODKLADY

PRÍKLAD Č. 9:

Politik obvinil moslimov, že sú hlavným zdrojom kriminality voči bielym dievčatám. Odvoláva sa pritom na zdravý sedliacky rozum a svoje obvinenia ilustruje niektorými „veľavravnými prípadmi". Jeho videopríhovor pritiahne množstvo komentárov, niektoré sú rasistické a podporujú násilné riešenia. Politikov prejav citujú jemu podobne zmýšľajúci, ktorý ho prezentujú ako rešpektovaného odborníka.

- *Kto je obeťou nenávistných prejavov v tomto prípade? Aké dôsledky má na nich nenávistné vyjadrovanie?*
- *Aké sú širšie (celospoločenské) dopady nenávistného vyjadrovania? Uvažujte o ľuďoch, ktorí sa hlásia k tejto cieľovej skupine ako aj o tých, ktorí o nej nič nevedia.*

PRÍKLAD Č. 10:

Videá násilných stretov medzi dvomi krajinami z minulosti ostali na online video kanáli. Priťahujú množstvo rasistických komentárov namierených proti jednej alebo druhej krajine. Nenávisť medzi predstaviteľmi oboch štátov pretrváva už dlhé obdobie.

- *Kto je obeťou nenávistných prejavov v tomto prípade? Aké dôsledky má na nich nenávistné vyjadrovanie?*
- *Aké sú širšie (celospoločenské) dopady nenávistného vyjadrovania? Uvažujte o ľuďoch, ktorí sa hlásia k tejto cieľovej skupine ako aj o tých, ktorí o nej nič nevedia.*

PRÍKLAD Č. 11:

Hudba s nacionalistickým obsahom sa šíri online hudobným kanálom. Niektoré pesničky sú pridávané členmi dvoch etnických skupín, ktoré mali v minulosti medzi sebou krvavé strety. V pesničkách sa často objavuje idea podnecovania násilia proti druhej etnickej skupine.

- *Kto je obeťou nenávistných prejavov v tomto prípade? Aké dôsledky má na nich nenávistné vyjadrovanie?*
- *Aké sú širšie (celospoločenské) dopady nenávistného vyjadrovania? Uvažujte o ľuďoch, ktorí sa hlásia k tejto cieľovej skupine ako aj o tých, ktorí o nej nič nevedia.*

ÚROVEŇ 3

VEĽKOSŤ SKUPINY 12+

TRVANIE 60’

VIRTUÁLNA AKCIA

Ide o aktivitu, počas ktorej sa účastníci inšpirujú niektorými iniciatívami proti rasizmu a spoločne uvažujú, ako by mohli vytvoriť podobné online aktivity.

TÉMY	Stratégie vedenia kampaní, Rasizmus a diskriminácia, Ľudské práva
NÁROČNOSŤ	Úroveň 3
VEĽKOSŤ SKUPINY	12 a viac
TRVANIE	60 minút
CIELE	• Pochopiť rolu internetu ako priestoru, v ktorom mladí ľudia môžu presadzovať rešpekt a slobodu. • Pochopiť obmedzenia internetu a jeho prepojení s offline priestorom v rámci mobilizácie mladých ľudí pre ľudskoprávne hodnoty a princípy.
PODKLADY	• Kancelársky papier a perá • Prístup na internet (voliteľné)
PRÍPRAVA	• Navštívte webové stránky organizácií, ktoré realizujú iniciatívy, s ktorými budú participanti v aktivite pracovať a oboznámte sa s problematikou zapojenia mládeže v boji proti rasizmu. • Pripravte výtlačky podkladov pre účastníkov.

POKYNY

1. Opýtajte sa účastníkov, či poznajú iniciatívy a akcie, na ktorých mladí ľudia podnikli kroky proti rasizmu a iným formám diskriminácie. V krátkosti sa porozprávajte o uvedených príkladoch.
2. Povedzte účastníkom, že sa oboznámia s niekoľkými príkladmi aktivít proti rasizmu a budú premýšľať, ako by tieto aktivity mohli byť transformované do online podoby.
3. Rozdeľte účastníkov do malých skupín (maximálne 5 účastníkov v jednej skupine) a každej skupine rozdajte jednu z prípadových štúdií spomedzi pripravených podkladov. Požiadajte ich, aby si prípadovú štúdiu prečítali a porozprávali sa o nasledovných otázkach:
   – Na aký problém sa iniciatíva zameriava a má ho riešiť?
   – Aký je cieľ daného projektu?
   – Aké metódy využíva projekt na dosiahnutie svojich cieľov?
4. Skupinám dajte 10 minút na prediskutovanie otázok. Po 10 minútach im dajte novú úlohu: diskutujte

o riešeniach podobného problému s využitím internetu skôr ako offline metódami. Požiadajte ich, aby sa zamysleli nad druhom aktivít, ktoré by mohli realizovať online, pričom by odrážali offline aktivity opísané v prípadových štúdiách. Mali by pritom vyriešiť nasledovné otázky:
   - Aké online metóty by mohli použiť, aby dosiahli svoje ciele?
   - Aké má používanie internetu obmedzenia pri dosahovaní výsledkov?
5. Účastníkom dajte na úlohu čas približne 20 minút a potom ich vyzvite, aby sa podelili o svoje myšlienky so skupinami v pléne.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

Využite záverečnú reflexiu s účastníkmi na preskúmanie výsledkov pracovných skupín a reflexiu o výhodách a nevýhodách využívania internetu na predchádzanie rasizmu a diskriminácii. Využite niektoré z nasledovných otázok:

- Myslíte si, že by návrhy skupín mohli byť úspešne realizované?
- Myslíte si, že by pomohli dosiahnuť cieľ?
- Aké sú výhody využitia internetu ako nástroja v rámci kampane?
- Aké sú nevýhody alebo limity online kampane?
- Poznáte iné online nástroje alebo iniciatívy, ktoré by mohli podporiť kampane tohto typu?
- Poznáte online kampane proti rasizmu a diskriminácii?
- Ako by ste mohli využiť internet pri vedení kampane proti rasizmu a diskriminácii?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Pokiaľ majú účastníci aspoň základné pochopenie konceptu nenávistných prejavov a rasizmu / diskriminácie, môžete začať aktivitu brainstormingom o týchto konceptoch
- Pokiaľ majú účastníci problémy s predstavením si online aktivít, poskytnite im pár príkladov
- Viac informácii o stratégiách vedenia kampaní a o online participácii môžete nájsť v príručke v časti základné informácie, kapitoly 5.5. Rebrík participácie môžete tiež nájsť na strane 81.
- Môžete sa taktiež zoznámiť s *Príručkou ľudských práv používateľov internetu*, konkrétne s časťou „Zhromažďovanie, združovanie a participácia“

OBMENY

Prípadové štúdie môžete prispôsobiť tak, aby odrážali miestnu a národnú realitu a môžete vybrať iné príklady aktivít, ktoré budú pre skupinu vhodnejšie. Pamätajte na pestrý výber iniciatív tak, aby účastníci videli, že existuje mnoho spôsobov realizácie aktivít.
Aktivitu môžete uskutočniť aj obrátene: pre skupinu môžu byť vybrané online aktivity na ich posúdenie. Úlohou bude pretransformovať ich do offline aktivít.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Nadviažte kontakt s miestnymi organizáciami, venujúcimi sa boju proti rasizmu a pozvite ich na diskusiu s účastníkmi o tom, čo robia a ako pracujú.

Diskutujte s účastníkmi o tom, či by mohli byť niektoré z nápadov, s ktorými prišli, pretavené do praxe a podporte ich, aby tak aj spravili! Môžete taktiež založiť blog pre vašu skupinu a vyzvať ich, aby prispievali informáciami o skupinách, ktoré sú často cieľom rasizmu za účelom napraviť zvyčajné predsudky, ako aj zvýšiť povedomie o ich škodlivých účinkoch.

Podporte skupinu, aby sa zapojila do kampane „Bez nenávisti na internete" s cieľom prejaviť solidaritu s obeťami nenávistných prejavov online! Môžu tak spraviť na webovej stránke kampane: www.no-hatespeechmovement.org. Účastníci môžu zaslať príklady nenávistných prejavov a podeliť sa s inými aktivistami o príklady dobrej praxe z iných dopadoch.

PODKLADY

PRÍKLAD Č. 1. RASIZMUS V ŠPORTE

„Bola to nočná mora. Predtým, ako som tam išiel, nevedel som si predstaviť, že ma to takto emocionálne zasiahne."

22-ročný futbalový fanúšik

Nemeckí futbaloví fanúšikovia počas futbalového zápasu pravidelné pokrikujú antisemitské slogany a piesne. Iniciatíva Dem Ball Ist Egal Wer Ihn Tritt (Lopte je jedno, kto ju kope) je zameraná na riešenie tohto problému a berie fanúšikov rôznych futbalových klubov na návštevy do bývalého koncentračného tábora v Osvienčime.

Prečo Osvienčim? Táto iniciatíva bola spustená fanúšikmi spievajúcimi pieseň „Budeme stavať metro z Mönchengladbachu do Osvienčimu". „Osvienčimská pieseň" sa teraz etablovala na celoštátnej úrovni a môžete ju počuť na všetkých futbalových štadiónoch a v kluboch po celej krajine.

Organizácia spustila pilotný projekt, v ktorom sa fanúšikovia od 18 do 28 rokov z rôznych klubov zúčastnili trojdňového výletu do táborov smrti s cieľom vyvolať hlbokú diskusiu o antisemitizme a rasizme vo futbale. Fanúšikovia boli touto skúsenosťou silne zasiahnutí a mnohí sa podelili o svoje dojmy s väčším pub-ikom. Mladí aktivisti zapojení do projektu dali vyrobiť informačné brožúrky, ktoré boli zverejnené aj na webových stránkach klubov. Iniciatíva bola sprevádzaná širokou mediálnou kampaňou.

(*Inšpirované iniciatívou Amadeu Antonio Organisation*)

www.amadeu-antonio-stiftung .de/eng/we- are-active/topics/against-anti-semitism/football

PODKLADY

PRÍKLAD Č. 2. PREMAĽOVANIE RASISTICKÝCH GRAFITOV

Antirasistická organizácia 'Never Again' so sídlom v Krakove organizovala miestne aktivity s mottom kampane „Vymaľujme steny Krakova!". V priebehu jedného roka spolupracovala organizácia Never Again s miestnymi partnerskými organizáciami s cieľom zapojiť čo najviac aktivistov a občanov:

- Mladí ľudia sa stretli v spolupráci s cieľom odstrániť a premalovať rasistické nálepky a grafity.
- Vlastníci domov boli prizvaní, aby sa angažovali na aktivitách spojených s umývaním grafitov.
- V školách mladí aktivisti spolu s učiteľmi a žiakmi nasprejovali antirasistické grafity.
- Novinári boli požiadaní, aby informovali o kampani a publikovali články v lokálnych novinách a časopisoch.

Takýmto spôsobom sa veľké množstvo samostatných aktivít stalo súčasťou jednej veľkej akcie a podarilo sa šíriť silný odkaz: "Oslobodiť Krakow od nenávistných grafitov."

www.unitedagainstracism.org/pages/thema05.htm, www.nigdywiecej.org

PRÍKLAD Č. 3. ŽIVÉ KNIŽNICE

Živá knižnica je myšlienka vytvorená Radou Európy, ktorá smeruje k spochybneniu predsudkov a diskriminácie. Živá knižnica funguje rovnako ako normálna knižnica: návštevníci si môžu prehliadať katalóg dostupných titulov, vybrať si knihu, ktorú chcú čítať a požičať si ju na obmedzenú dobu. Po prečítaní knihu vrátia do knižnice, aby si ju aj ostatní ľudia mohli prečítať. Ak chcú, môžu si potom požičať ďalšiu.
Jediným rozdielom je, že „knihami" v živej knižnici sú ľudia a čítanie pozostáva z rozhovoru s „knihou".
Živá knižnica sa snaží spochybniť predsudky tým, že uľahčuje rozhovor medzi dvoma skupinami: knihami a čitateľmi. Knihami sú dobrovoľníci, ktorí sami čelili diskriminácii alebo predstavujú skupiny alebo jednotlivcov v rámci spoločnosti, ktoré sú ohrození zneužívaním, stigmatizáciou, predsudkami a diskrimináciou. Knihy často majú osobnú skúsenosť s diskrimináciou alebo sociálnym vylúčením, o ktoré sú ochotní sa podeliť s čitateľmi. Čo je najdôležitejšie, knihy dávajú čitateľom povolenie vstupovať do dialógu s nimi v nádeji, že ich pohľady a skúsenosti budú napádať zaužívané vnímania a stereotypy, a tým vplývať na postoje a správanie sa širšej verejnosti.
Nesúď knihu podľa jej obalu, dostupné na http://eycb.coe.int .

PODKLADY

PRÍKLAD Č. 4. MILOVAŤ HUDBU, NENÁVIDIEŤ RASIZMUS

„Naša hudba je živým svedectvom skutočnosti, že kultúry sa môžu premiešavať a miešajú sa."
Love Music Hate Racism (LMHR) si kladie za cieľ vytvoriť národné hnutie proti rasizmu a fašizmu prostredníctvom hudby. Organizácia vznikla roku 2002 ako reakcia na rastúcu úroveň rasizmu a volebných úspechov extrémne pravicovej strany Britskej národnej strany (BNP). Organizácia využíva energiu hudobnej scény s cieľom oslavovať rôznorodosť a zapájať ľudí do aktivít proti rasizmu a fašizmu, rovnako ako podnecovať ľudí, aby vo voľbách hlasovali proti fašistickým kandidátom.
Doposiaľ sa uskutočnili stovky podujatí, od veľkých outdoorových festivalov až po miestne koncerty a klubové večerné podujatia. Najlepší umelci hrali na akciách LMHR, vrátane Ms. Dynamite, Hard-Fi, Babyshambles, Akala, Get Cape Wear Cape Fly, Estelle, The View, Lethal Bizzle, Roll Deep and Basement Jaxx. Mnoho čoraz viac populárnych kapiel a DJ-ov vystupovalo či organizovalo svoju vlastnú miestnu LMHR noc.

http://lovemusichateracism.com/about

ÚROVEŇ 1

VEĽKOSŤ SKUPINY AKÁKOĽVEK

TRVANIE 40’

NOS A ZDIEĽAJ

Účastníci vyplnia schému, aby ukázali svoje preferencie v zdieľaní určitých informácií online a prediskutovali spôsoby, ako byť opatrnejší pri zdieľaní osobných údajov v online priestore.

TÉMY	Súkromie a bezpečnosť, Internetová gramotnosť, Kyberšikanovanie
NÁROČNOSŤ	Úroveň 1
VEĽKOSŤ SKUPINY	Akákoľvek
TRVANIE	40 minút
CIELE	• Prehodnotiť rôzne „vzťahy“ v online priestore • Nájsť vlastné hranice pre online zdieľanie a virtuálnu komunikáciu • Zvýšiť povedomie o súkromí a ľudských právach v online prostredí a o opatreniach, ktoré môžeme podniknúť v záujme ich ochrany
PODKLADY	• Výtlačky schémy na strane 123 • Flipchartová tabuľa a fixky
PRÍPRAVA	• Pripravte dostatok výtlačkov schémy pre všetkých účastníkov.

POKYNY

1. Opýtajte sa účastníkov, aké opatrenia robia na ochranu svojho súkromia pred ľuďmi, ktorých nepoznajú (napríklad v obchodných centrách). Ak je nutné, veďte ich otázkami:
   - Nosíte to isté oblečenie, aké nosíte na pláži?
   - Píšete si svoje mobilné telefónne číslo na tvár?
   - Hovoríte ľuďom heslo k svojim online kontám (napríklad k emailu)?
2. Vysvetlite, že tieto veci sa môžu zdať jasné v reálnom živote, ale v online priestore nie sme vždy rovnako obozretní. Opýtajte sa účastníkov, či si myslia, že sú pri ochrane osobných údajov rovnako opatrní online tak ako offline. Vysvetlite, že aktivita bude skúmať druhy informácií, ktoré sme nastavení zdieľať online s rôznymi ľuďmi.
3. Vyveste kópiu obrázku na strane 123 (alebo ho nakreslite na flipchart) a prejdite si s účastníkmi niekoľko príkladov, aby ste im ukázali spôsob práce. Vysvetlite, že odpovede by mali byť individuálne, pretože rôzni ľudia môžu mať rôzne potreby zdieľania, a to tak v rozsahu obsahov ako aj v povahe informácií o sebe.

4. Dajte im asi 15 minút na dokončenie úlohy a potom ich požiadajte, aby sa podelili o svoje schémy s dvomi alebo tromi ďalšími ľuďmi. Účastníci sa môžu prechádzať po miestnosti a ukazovať svoju schému ostatným, alebo môžete vytvoriť malé skupinky, v závislosti od času, priestoru a veľkosti skupiny.
5. Po porovnaní svojich schém s inými vytvorte spoločnú skupinu a pokračujte v diskusii.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

Začnite kladením niekoľkých všeobecných otázok:

- Vyskytli sa v aktivite údaje, ktoré ste neboli pripravení zdieľať s inými? Opýtajte sa na dôvody.
- Vyskytli sa v aktivite údaje, ktoré ste boli pripravení zdieľať s každým? Zistite rozdiely v názoroch v rámci skupiny.
- Zistili ste rozdiely, keď ste porovnali vašu schému so schémou iných účastníkov? Môžete tieto rozdiely vysvetliť?
- Prečo môže byť podľa vás dôležité byť opatrný pri zdieľaní informácií o sebe s neznámymi ľuďmi? Aké môžu byť niektoré z dôsledkov?
- Prečo môže byť podľa vášho názoru dôležité byť opatrným pri zdieľaní informácií o iných?
- Zdieľal už o vás niekto informáciu, ktorú ste nechceli zdieľať? Mohlo ísť o porušenie vašich ľudských práv? Mohlo to byť použité v rámci prejavu nenávisti online?

Ukončite aktivitu otázkami na účastníkov, či táto aktivita zvýšila ich povedomie o spôsobe online komunikácie. Má niekto v úmysle niečo zmeniť? Čo by mohli účastníci identifikovať ako niektoré z vecí, ktoré je potrebné brať vždy do úvahy pred zdieľaním osobných údajov online?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Pre mnoho prepojení v schéme nemusí existovať „správna" odpoveď; čiastočne to bude závisieť od individuálnych preferencií. Je však dôležité upozorniť účastníkov na niektoré z nebezpečenstiev spojených s nepodniknutím opatrení na ochranu súkromia online. Ak sami neprídu s problematikou kyberšikanovania a finančného zneužívania, mali by ste ich sami varovať. Keď ľudia venujú nedostatočnú pozornosť zabezpečeniu súkromia pri zdieľaných obsahoch, výrazne zvyšujú spomínané riziká. Pre viac informácií o kyberšikanovaní, súkromí a bezpečnosti si pozrite piatu kapitolu.
- V záverečnej reflexii možno budete chcieť zdôrazniť, že ochrana nášho online súkromia je dôležitá, čiastočne kvôli bezpečnosti a čiastočne z dôvodu osobnej integrity a dôstojnosti. Sami seba možno neohrozujeme (ak budeme mať šťastie) prechádzaním sa polonahí či hlúpymi poznámkami o druhých, no môžeme to neskôr ľutovať! Obsah zverejnený na internete je oveľa „trvácnejší" než veci, ktoré robíme v reálnom svete a často ich nie sme schopní vymazať .
- *Príručka ľudských práv pre používateľov internetu* poskytuje viac informácií o práve každého na súkromie a ochranu dát.

PODKLADY

OBMENY

Hoci je aktivita zameraná na ochranu nášho vlastného súkromia, môže byť použitá aj na preskúmanie problémov spojených s rešpektovaním súkromia druhých. Mohli by ste sa napríklad opýtať, či si účastníci žiadajú povolenie skôr, ako zdieľajú informácie o iných ľuďoch a prečo by mohlo byť dôležité, aby tak urobili. Použite niektoré z informácií o súkromí a bezpečnosti z piatej kapitoly.

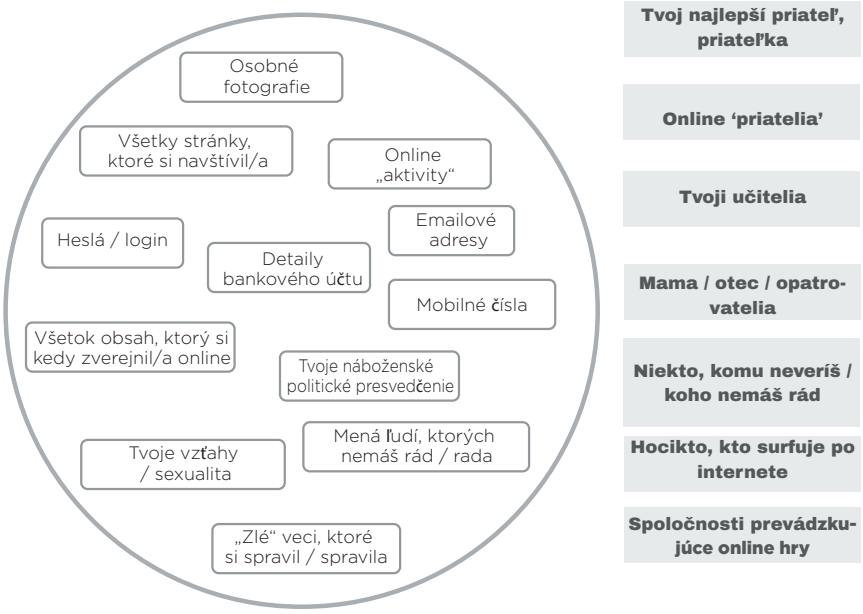
NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Účastníci by si mohli viesť evidenciu svojich „zdieľaní" v priebehu jedného týždňa: Aký druh informácií zdieľali a s akým širokým „publikom"? Nie je potrebné, aby poskytli presné detaily o obsahu, ale mohli by sledovať druh informácií, ktoré sprístupňujú skupinám ľudí uvedených v schéme (rodičia, priatelia, učitelia, atď.). Mohli by schému členiť aj na informácie, ktoré zdieľajú o sebe a informácie, ktoré zdieľajú o druhých.

ZDIEĽANÉ VZŤAHY

KOMU BY STE TO PREZRADILI?

Príklad

ÚROVEŇ 3

VEĽKOSŤ SKUPINY 10-20

TRVANIE 90′

INTERNETOVÝ ÚTOK

Účastníci prepracujú (fiktívnu) kampaň, aby sa vyrovnali so záplavou rasistických komentárov z miestnej komunity.

TÉMY	Internetová gramotnosť, Stratégie vedenia kampaní, Rasizmus a diskriminácia
NÁROČNOSŤ	Úroveň 3
VEĽKOSŤ SKUPINY	10-20
TRVANIE	90 minút
CIELE	• Prehodnotiť kľúčové odkazy pre riešenie rasizmu • Preskúmať spôsoby vytvárania kampaní v boji proti rasizmu a proti nenávistným prejavom online • Rozvíjať prezentačné zručnosti, argumentačné schopnosti a online komunikáciu
PODKLADY	• Flipchartové papiere a farebné ceruzky alebo fixky
PRÍPRAVA	• Výtlačky letákov (počet xx). • Požiadajte účastníkov, aby podľa svojho názoru identifikovali “najlepšie” a “najhoršie” webové stránky • Prístup na internet (voliteľné)

POKYNY

1. Vysvetlite, že aktivita vyžaduje zmenu dizajnu webstránky školskej kampane. Poskytnite účastníkom nasledujúce základné informácie

Vaša škola sa nachádza v oblasti s veľkou prisťahovaleckou komunitou. Škola je hrdá na svoje snahy vytvoriť dobré etnické vzťahy a medzi žiakmi sa vyskytlo len pár incidentov rasizmu. Vzťahy mimo školy sú však stále problematické. Etnické skupiny sú často svedkami nenávistných prejavov a násilia zo strany väčšinovej „bielej“ populácie. Rozrastajú sa neonacistické skupiny.
Vedenie školy sa rozhodlo vyriešiť tento problém spustením internetovej kampane na zvýšenie povedomia o tom, prečo je dôležité zahrnúť do komunity všetkých.
Vytvorili webovú stránku s fórom pre komentáre a otázky. Avšak diskutujúci sa nemuseli zaregistrovať do fóra, a tak bolo rýchlo zaplavené rasistickými komentármi.

1. Ukážte účastníkom stránku kampane a opýtajte sa, čo si o nej myslia. Podporte ich otázkami:
   - Je posolstvo kampane jasné?
   - Čo si myslíte o rozmiestnení častí a poskytnutých informáciách?
   - Je kampaň vhodne postavená? Prečo áno? Prečo nie?
2. Vysvetlite, že aktivita bude zahŕňať prepracovanie webovej stránky a v prípade potreby aj prepracovanie politiky online fóra. Rozdajte pracovný hárok (počet xx) a rozdeľte účastníkov do skupín (maximálne 6 ľudí v každej skupine).
3. Skupine poskytnite približne 20 minút na prediskutovanie otázok a následne dajte každej skupine flipchartový papier a niekoľko fixiek.
4. Skupinám povedzte, že majú ďalších 20 minút na to, aby vytvorili napodobneninu titulnej stránky. Navrhnite im rozdeliť si úlohy a poveriť niekoľkých členov skupiny prácou na obsahu a ostatných členov prácou na dizajne (pozri aj Rady na vedenie aktivity).
5. Keď skupina aktivitu dokončí, vystavte „webové stránky" v miestnosti a pozvite účastníkov do diskusie.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

- Považujete aktivitu za jednoduchú? Čo bolo najťažšie a čo sa v rámci skupiny podarilo?
- Boli ste spokojní s finálnym výsledkom?
- Ako veľmi ste brali do úvahy svoje cieľové publikum počas tvorby webovej stránky: urobili ste niečo pre to, aby ste sa stotožnili s danou skupinou (napríklad prispôsobením štýlu písania)?
- Navrhli ste nástroj, ktorým sa návštevníci mohli zapojiť do kampane alebo interaktívne reagovať na webovej stránke?
- Porovnajte medzi skupinami rôzne politiky diskusného fóra. Opýtajte sa, prečo si vybrali danú politiku. Čo pri tom zohľadnili?
- Narazili ste už niekedy na rasistické urážky na internete? Urobili by ste niečo, ak by sa tak stalo?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Snažte sa zachytiť názory účastníkov na to, čo podľa nich chýba na školskej stránke kampane. Jednotlivé body spíšte na flipchartový papier rozdelený stredovou čiarou. Na jednu polovicu môžete zaznamenať plusy a na druhú mínusy.
- Ak existujú názorové rozdiely, uistite sa, že zapíšete aj tie: webová stránka nemusí osloviť každého.
- Práci v skupine môže prospieť dodatočný čas. V etape dizajnu umožnite účastníkom používať internet, aby sa mohli inšpirovať príkladmi skutočných stránok. To im poskytne predstavu o tom, koľko obsahu sa zmestí na stránku a akými rôznymi spôsobmi sa môžu prezentovať informácie.
- Keď skupiny začnú pracovať s flipchartami, požiadajte ich, aby si úlohy rozdelili medzi členov skupiny. Niektorí môžu pracovať na posolstve kampane, ďalší by mohli rozpracovať odkazy na iné stránky a iní aktualizovať dizajn
- Viac informácií a príkladov stratégií vedenia kampaní môžete nájsť v podkapitole 5.7.
- Ďalšie príklady a nápady nájdete na webovej stránke kampane „Bez nenávisti na internete": www.nohatespeechmovement.org

OBMENY

Kampaň môžete upraviť podľa toho, na prevenciu nenávisti voči ktorej skupine sa chcete zamerať (ženy, mladí ľudia so zdravotným znevýhodnením, náboženské menšiny alebo Rómovia).
Ak majú členovia skupiny dobré IT zručnosti, dizajn webovej stránky môže byť spracovaný buď použitím dostupného softvéru alebo platformy (napríklad Wordpress alebo Blogger). To by si však vyžadovalo viac času. V závislosti od toho, koľko máte času, sa účastníkov môžete opýtať na ich obľúbené a neobľúbené webové stránky. Môžete tým priniesť nové pohľady na to, čo všetko je dôležité zohľadňovať pri navrhovaní stránky kampane.
Môžete tiež začať diskusiu o systéme fungovania daného fóra, napríklad vytvorením zoznamu výhod a nevýhod politiky fóra, ktorá povoľuje komentáre a nevyžaduje registráciu.
Využite aj webovú stránku kampane „Bez nenávisti na internete" a analyzujte ju počas aktivity, akokeby vaša skupina bola tá, ktorá stránku spravuje.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Po diskusii účastníkom poskytnite informácie o kampani Rady Európy „Bez nenávisti na internete" a vyzvite ich k prezretiu si webovej stránky kampane v ich krajine.
Návrhy webových stránok skupín by mohli slúžiť ako podklad pre skutočnú webovú stránku kampane. Nápady by mali byť dopracované tak, aby bol finálny produkt dielom celej skupiny. Toto by mohla byť dlhšia časť projektu a vyžadovala by si zapojenie mladých ľudí zručných v tvorbe online obsahu.
Účastníci by mohli tiež preskúmať aktuálny stav etnických vzťahov v ich komunite. Miestne neziskové organizácie by mohli byť dobrým štartovacím miestom na hľadanie informácií.

LETÁKY

V skupine diskutujte o týchto otázkach:

- Kto je vaša hlavná cieľová skupina? Napr. mladí ľudia, všetci členovia miestnej komunity, príslušníci etnických menšín, „biela" majorita, svet?
- Čo je cieľom vašej kampane a ako sa ľudia môžu do nej zapojiť?
- Aká je vaša politika uverejňovania komentárov?
- Mala by sa od ľudí vyžadovať registrácia pred uverejnením komentáru?
- Aký je princíp vášho fóra: môžu ľudia uverejniť úplne čokoľvek, alebo sú niektoré typy komentárov neakceptovateľné?

Stránka kampane

Siddlefieldská stredná škola

Kampaň pre rozvoj trvalého medzietnického porozumenia a ľudských práv

Fórum

Na tomto fóre môžete napísať čokoľvek! Veríme v slobodu slova.

Najobľúbenejšie diskusie:

Páči sa vám, čo robíme?	7 345 príspevkov
Upracme si našu školu	3 231 príspevkov
Dostaň domov späť tvoju ****	3 123 príspevkov
Bieli proti zmiešaným triedam	2 898 príspevkov
Gratulácia, Siddlefield!	1 002 príspevkov
Zmizni! Neprosili sme ťa, aby si sem prišiel	976 príspevkov
Ako sa môžeš učiť bez mozgu?	535 príspevkov
Petícia rodičov proti rasizmu	812 príspevkov

Pre zapojenie sa do diskusie kliknite SEM

Náš blog

Siddlefieldská stredná škola kladie veľký dôraz na medzikultúrne porozumenie v zdravom vzdelávacom prostredí. Čítaj viac

Iné sekcie:

Príhovor riaditeľa školy
Vyjadrenie samosprávy
Oficiálna dokumentácia
Ekonomické indikátory
Štatistiky a databázy

O kampani

Naša kampaň je zameraná na medzietnické porozumenie v školskej a miestnej komunite. Uznávame proaktívny prístup k rozvoju pozitívneho vzdelávacieho systému pre všetkých žiakov bez ohľadu na rasu, entický pôvod, náboženskú príslušnosť, alebo kultúrnu identitu. Čítaj viac

ÚROVEŇ 1

VEĽKOSŤ SKUPINY 10-20

TRVANIE 60'

INTERNETOVÉ PROFILY

Aktivita sa odohráva na imaginárnom internetovom fóre. Účastníci sú vyzvaní vzájomne sa pozdraviť podľa zaužívaných stereotypov o jednotlivých skupinách. Aktivitu s účastníkmi využite na to, aby vypracovali pravidlá zamerané na online interakciu.

TÉMY	Rasizmus a diskriminácia, Internetová gramotnosť, Participácia
NÁROČNOSŤ	Úroveň 1
VEĽKOSŤ SKUPINY	10-20
TRVANIE	Prvá časť : 35 minút Druhá časť: 25 minút
CIELE	• Prediskutovať predsudky a nenávistné prejavy namierené voči určitej skupine • Brať do úvahy rozdiely medzi online a offline interakciou • Vytvoriť usmernenie pre online interakciu
PODKLADY	• Lepiaca páska • Papier, perá a tvrdé dosky na podloženie papiera • Flipchartový papier a fixky • Voľný priestor na pohyb
PRÍPRAVA	• Vypracujte dostatok „profilov" pre každého v skupine (môžete využiť tie na strane 132 alebo vytvoriť vlastné) • Každý profil napíšte na kúsok papiera (približne formátu A5) a pripravte si kúsky lepiacej pásky na prilepenie papierikov na chrbty účastníkov • Pre každého účastníka vytlačte definíciu nenávistného vyjadrovania podľa Rady Európy. • Na to, aby sa účastníci mohli voľne pohybovať, budete potrebovať dostatok priestoru.

PRVÁ ČASŤ: DISKUSNÉ FÓRUM (15 MINÚT)

1. Povedzte účastníkom, aby si predstavili, že sú na internetovom fóre o futbale (alebo hokeji alebo o inom športe) . Vysvetlite, že všetci obdržia nový „profil" a začnú podľa neho vystupovať . Avšak nikto nebude vedieť, čo má kto napísané vo svojom profile!
2. Povedzte účastníkom, že aktivita bude zahŕňať predstavenie samých seba a pozdravenie druhých, Predstavenie by malo byť stručné: účastníci by sa mali snažiť pozdraviť čo najviac návštevníkov fóra v čase, ktorý dostali k dispozícii.
3. Vysvetlite, že cieľom aktivity je preskúmať ustálené predstavy a predsudky o rôznych skupinách v spoločnosti. Pri stretnutí s inými v aktivite by sa účastníci mali zamyslieť nad tým, čo ľudia dokážu povedať online druhým, tým, ktorí reprezentujú konkrétnu identitu, napríklad znevýhodnenú osobu v športovej skupine, Afričana, staršiu ženu a podobne. Ľudia by nemali nevyhnutne komunikovať s inými tak, ako by komunikovali v skutočnosti, počas aktivity totiž vystupujú v určitej roly. Účastníci by sa mali zamyslieť nad druhmi stereotypných názorov, ktoré existujú online a snažiť sa ich prezentovať. Nepríjemné komentáre sú dovolené: voči nikomu nebude následne vyvodená zodpovednosť za ich vyjadrenia v rámci tejto aktivity.
4. Identitu prilepte na chrbát každého účastníka bez toho, aby ju videli. Každému dajte kúsok papiera a ceruzku na zaznamenanie slov, ktoré použili ostatní vo vzťahu k ich identite.
5. Kým sú účastníci v pohybe, požiadajte ich o zaznamenanie niektorých slov, ktoré iní používajú na pozdravenie. Po 10 minutách požiadajte účastníkov aby ukončili svoju aktivitu, zoberte im pridelenú identitua pristúpte k záverečnej reflexii.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA (20 MINÚT)

Ešte pred diskusiou sa uistite, že účastníci aktivitu dostatočne ukončili a opustili svoje cvičné roly: najprv ich vyzvite, aby povedali svoje skutočné meno a jednu vec o sebe. Následne položte niektoré z nasledujúcich otázok:

- Bol niekto schopný uhádnuť ktorýkoľvek aspekt zo svojho profilu? Poproste ich o uvedenie dôvodov a vymenovanie niektorých slov, ktoré ostatní použili pri pozdrave.
- Páčila sa vám aktivita? Našiel sa niekto, komu sa nepáčila? Prečo?
- Požiadajte účastníkov, aby sa pozreli na svoje vlastné profily.
- Bol niekto prekvapený niektorými zo slov, ktoré boli použité pri pozdrave?
- Myslíte si, že profily boli „reálne"? Zverejnili by ľudia niektoré z týchto informácií vo svojom profile?
- Bolo jednoduché povedať druhým neprimerané komentáre? Bolo jednoduchšie nájsť nevhodné komentáre iba pre určité profily?
- Myslíte si, že je jednoduchšie povedať neslušné komentáre online, inými slovami, ak by daná osoba nestála pred vami? V čom by to bolo odlišné?

DRUHÁ ČASŤ: TVORBA PRAVIDIEL (25 MINÚT)

1. Povedzte účastníkom o kampani Rady Európy proti nenávistným online prejavom a vysvetlite im nižšie uvedenú definíciu nenávistného prejavu.

> Nenávistné prejavy sa vzťahujú na všetky formy prejavu ktoré šíria, podporujú, propagujú alebo zastávajú rasovú neznášanlivosť, xenofóbiu, antisemitizmus alebo iné formy neznášanlivosti založené na netolerancii, vrátane netolerancie vyjadrovanej agresívnym nacionalizmom a etnocentrizmom, diskrimináciou a nenávisťou voči menšinám, migrantom a ľuďom prisťahovaleckého pôvodu.
>
> (Výbor ministrov, Rada Európy)

2. Zozbierajte niekoľko odpovedí na nasledujúce otázky a vysvetlite, že bližšie o nich budú účastníci diskutovať v skupinách:
   - Myslíte si, že online nenávistné prejavy by mali byť povolené?
   - Prečo si myslíte, že ľudia zverejňujú nenávistné prejavy o iných?
   - Aký *spôsob* monitorovania príspevkov *môžete* navrhnúť tak, aby sa zamedzilo zverejňovaniu urážlivého obsahu?
3. Vysvetlite, že účastníci budú pracovať v malých skupinách (4 – 5 ľudí) a vytvoria súhrn pravidiel pre online aktivitu. Dajte im na túto úlohu 10 minút a následne si spolu prejdite všetky návrhy.

ZÁVEREČNÁ REFLEXIA

- Máte nejaké komentáre k rôznym návrhom? Spomenuli ste si ešte na niečo nové?
- Myslíte si, že by tieto návrhy bolo možné zahrnúť do vašich pravidiel pre online interakciu?

RADY NA VEDENIE AKTIVITY

- Výber identít je v tejto aktivite dôležitý: možno budete chcieť prispôsobiť mená a niektoré profily tak, aby boli vhodnejšie pre vašu skupinu. Pri priraďovaní profilov ľudom sa uistite, že nikomu nepriradíte taký profil, ktorý môže byť podobný ich skutočnej identite.
- Pri zadávaní profilov možno budete chcieť povedať ľuďom ich nové mená. Nedávajte im žiadnu inú informáciu a požiadajte ich, aby sa nikoho nepýtali, čo majú napísané na lístku.
- Pri inštruktáži povzbuďte účastníkov k tomu, aby zmiešali niekoľko pozitívnych alebo neutrálnych pozdravov so zopár negatívnymi. Povedzte im, že komentáre musia byť iba odrazom profilu, nie skutočnou informáciou o danej osobe. Uvedenie príkladov pred aktivitou môže byť užitočné, napríklad:
  - „Ahoj, športovec!"
  - „Prepáč, ale toto nie je pre ľudí, ako si ty!"
  - „Ty mimozemšťan – čo tu robíš?"
- Po aktivite sa uistite, že sa nikto necíti ukrivdený alebo urazený niečím, čo zaznelo počas aktivity. Môže byť potrebné vyriešiť niektoré negatívne komentáre priamo: napríklad otázkou, či niekto použil ofenzívne pozdravy a či by si to aj skutočne o danej osobe myslel.

- Vhodné je mať v miestnosti k dispozícii niekoľko stolov pre prípad, ak by bolo pre účastníkov písanie poznámok počas pohybu komplikované.
- Keď skupiny vytvoria svoje súbory pravidiel, môžete ich rozmiestniť v priestore tak, aby si ich každý mohol pozrieť.

OBMENY

Aktivita môže mať takisto písomnú podobu. Potrebujete 3 alebo 4 výtlačky profilov zo strany 132, ktoré rozstriháte. V momente nalepenia individuálneho profilu na chrbát účastníka, každému pridelíte aj 3 alebo 4 náhodne vybrané kartičky. Na ich zadnú stranu účastníci napíšu pozdravy, ktorými by oslovili daného človeka. Následne kartičku odovzdajú tomu účastníkovi, ktorý v simulácii zodpovedá vybranému profilu. Táto obmena môže vierohodnejšie odrážať relatívnu anonymitu v online prostredí, ale zároveň si vyžaduje viac času.

NÁMETY NA ĎALŠIU ČINNOSŤ

Účastníci môžu ďalej pracovať na pravidlách správania v online prostredí a vypracovať samostatný súhrn pre skupinu ako celok. K týmto pravidlám sa môžete vrátiť s odstupom času a opýtať sa účastníkov, ako sa im darilo pri ich dodržiavaní. Pravidlá môžete zdieľať na internetovej stránke kampane Rady Európy „Bez nenávisti na internete“. Zároveň o nich môžete diskutovať s inými mladými ľuďmi na stránke kampane v časti „Pridajte sa do diskusie” www.nohatespeechmovement.org.
Ak ste postrehli silné predsudky voči konkrétnym skupinám, môžete sa venovať týmto aspektom prostredníctvom cielených aktivít. Pozrite si *Education Pack* a *Kompas* pre identifikovanie aktivít, ktoré bojujú proti predsudkom a diskriminácii. Viac informácií nájdete na www.coe.int/compass

LETÁKY

Príklady profilov:

Alla (Ž) Vek: 19 Lesba	Pierre (M) Vek: 9 Obľubuje online hry	Miguel (M) Vek: 16 Víťaz národnej matematickej olympiády
Stephen (M) Vek: 33 Futbalový tréner	Hugo (M) Vek: 21 Pôvodom z Venezuely	Chris (M) Vek: 43 Dopravný policajt
Dafne (Ž) Vek: 65 Má vlastnú firmu	Amlin (M) Vek: 27 Pôvodom zo Somálska	Sonia (Ž) Vek: 33 Nezamestnaná
Hanzi (M) Vek: 23 Róm	Slava (M) Vek: 26 Kaderník	Lisa (Ž) Vek: 30 Kuchárka
Rebecca (Ž) Vek: 28 Má poruchu učenia	Johann (M) Vek: 31 Svedok Jehovov	Steffi (Ž) Vek: 12 Nepočujúca
Liana (Ž) Vek: 13 Hráčka v školskom futbalovom klube	Ricardo (M) Vek: 72 Gej	Sam (M) Vek: 21 Profesionálny tenisový hráč
David (M) Vek: 26 Vojnový veterán (zdravotne znevýhodnený)	Leon (M) Vek: 29 Imám (moslimský duchovný)	Joe (M) Vek: 37 Charitatívny pracovník

KAPITOLA 5

ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE

5.1 Nenávistné prejavy na internete 134
5.2 Ľudské práva 141
5.3 Sloboda prejavu 147
5.4 Rasizmus a diskriminácia 153
5.5 Stratégie vedenia kampaní 158
5.6 Internetová gramotnosť 162

5.1 NENÁVISTNÉ PREJAVY NA INTERNETE

Nenávistné prejavy, tak ako je definované Výborom ministrov Rady Európy, zahŕňajú všetky formy prejavov, ktoré šíria, podnecujú, podporujú alebo ospravedlňujú rasovú nenávisť, xenofóbiu, antisemitizmus alebo iné formy nenávisti založené na neznášanlivosti, vrátane agresívnych nacionalistických vyjadrení, etnocentrizmu, diskriminácie a hostility voči menšinám, migrantom a ľuďom s imigrantským pôvodom.

Rada Európy, Výbor ministrov, odporúčanie (97) 20

DEFINÍCIA NENÁVISTNÝCH PREJAVOV

Nenávistné prejavy sú zriedka čierno-biele. Názory na ich klasifikáciu a spôsoby riešenia sa rôznia. Jedným z dôvodov rozdielnych názorov je často vnímaná súvislosť: ak je niečo klasifikované ako prejav nenávisti, vyžaduje si to reakciu. Ak tomu tak nie je, predpokladáme, že prejav je prijateľný či aspoň tolerovateľný. To znamená, že výber definície nám hovorí, ako sa v danej situácii zachovať.
Niektorí ľudia nie sú ochotní konať proti nenávistným prejavom, pretože vnímajú rozpor so slobodou prejavu. Z tohto dôvodu termín nenávistné prejavy používajú iba v súvislosti s najhoršími prípadmi, keď je napríklad bezprostredne ohrozený niekoho život alebo bezpečnosť.
Táto príručka vychádza z definície Rady Európy, ktorá otvára oveľa širší pohľad na nenávistné prejavy. Prístup zvolený v tejto publikácii súhlasí s názorom, že *„niečo sa musí urobiť" s čímkoľvek,* čo spadá pod túto definíciu. Je však dôležité mať na pamäti, že „niečo robiť" nemusí nevyhnutne znamenať obmedzovať prejav alebo zakazovať: existuje mnoho iných spôsobov, ako môžeme reagovať! Kapitola o stratégiách vedenia kampaní sa zaoberá touto otázkou podrobnejšie.
Posledná časť tejto kapitoly sa venuje spôsobom triedenia a vyhodnocovania prípadov nenávistných prejavov. Predtým sa však natíska otázka, prečo je potrebné sa prejavmi nenávisti na internete zaoberať. Niektorí ľudia veria, že internet si to vyrieši sám a ich šíreniu by sme mali ponechať úplnú voľnosť.

Definícia Rady Európy o nenávistných prejavoch sa vzťahuje na „všetky formy vyjadrovania", inými slovami, nelimituje sa na verbálne prejavy, ale zahŕňa aj obrázky, videá, alebo akúkoľvek inú formu online aktivity. Kybernenávisť je preto tiež prejavom nenávisti.

PREČO JE NENÁVISTNÉ PREJAVY NA INTERNETE POTREBNÉ RIEŠIŤ?

NENÁVISTNÝ PREJAV BOLÍ

Slová rania a nenávisť bolí! Nenávistné prejavy sú vážnym problémom a môžu viesť k porušeniu ľudských práv. Nenávistné prejavy na internete nie sú o nič menej závažné, než prejavy v offline podobe, avšak je ťažšie ich definovať a čeliť im.

POSTOJ JE SPÚŠŤAČOM AKCIE

Nenávistné prejavy sú nebezpečné nielen preto, že sú samy o sebe škodlivé. Môžu viesť k závažnému porušovaniu ľudských práv, vrátane fyzického násilia. Ak nie sú nenávistné prejavy na internete kontrolované, pôsobia smerom k offline realite a podnecujú ďalšie rasové napätie a iné formy diskriminácie a zneužívania práv. Nenávisť vo virtuálnom svete má potenciál šíriť sa rýchlo, a to zvyšuje aj prípadne škody.

NENÁVISTNÉ PREJAVY NA INTERNETE SÚ VIAC AKO IBA „SLOVÁ".

Internet nám umožňuje komunikovať rýchlo a rôznymi spôsobmi, vrátane sociálnych sietí a online hier, veľmi často aj anonymne. Nenávistné prejavy na internete môžu byť vyjadrené prostredníctvom videí a fotografií, rovnako ako v známejšej „textovej" podobe. Vizuálne alebo multimediálne formy môžu mať často väčší dopad na vedomé a nevedomé postoje.

Koľkými možnými spôsobmi môžu ľudia „nenávidieť" na internete?
Pesnička, video, tweet, kreslený film, upravený obrázok.

NENÁVISŤ JE ZAMERANÁ NA JEDNOTLIVCOV AJ NA SKUPINY

Nenávisť na internete môže byť zameraná na skupiny, ktoré sú už nejakým spôsobom ohrozené, napríklad žiadatelia o azyl, náboženské menšiny alebo osoby so zdravotným postihnutím. Jednotlivci sa však tiež stále častejšie stávajú terčom nenávisti na internete. Dopad je niekedy fatálny, kyberšikanovanie v nezanedbateľnom počte hlásených prípadov viedlo k samovraždám. Nenávistné prejavy tiež ohrozujú bezpečnosť a sebavedomie každého, kto sa hlási k skupinám ohrozených prejavmi nenávisti.

Povedali ste už online to, čo by ste osobne nepovedali?
Urobili by ste to, ak by ste vedeli, že vás pritom nebude možné identifikovať?

INTERNET SA NESLEDUJE ĽAHKO

Nenávistné prejavy na internete sú tolerované viac ako offline nenávistné prejavy, a podliehajú menšej kontrole. Je tiež jednoduchšie a menej riskantné pre „hejterov" byť hanlivý v online než v offline režime, v neposlednom rade aj preto, že ľudia sa môžu často schovávať za maskou anonymity.

KORENE NENÁVISTNÝCH PREJAVOV NA INTERNETE SÚ HLBOKÉ

Postoje a sociálne napätie, ktoré vedú k nenávistným prejavom na internete, ležia hlboko v spoločnosti a sú

vo všeobecnosti rovnaké ako tie, ktoré vedú k nenávistným prejavom offline. Znižovaním nenávisti na internete prispievame aj k zníženiu prípadov nenávistných prejavov offline.

INTERNET NIE JE OSTROV

Online priestor je obrovský a neustále rastie. Je prvkom modernej spoločnosti, avšak toto prostredie by nemalo byť vnímané ako oblasť, v ktorej sa nemusia uplatňovať bežné pravidlá ľudského správania. Ľudská virtuálna existencia úzko súvisí s jej „skutočnou" existenciou. Tieto dve oblasti nášho života nie sú oddelené: virtuálny svet sa jednoducho stal dôležitou súčasťou „reálneho" sveta. Nenávistné prejavy na internete majú často následky v každodennom živote: ľudia, pocity, skúsenosti a dynamika sú rovnaké online i offline.

INTERNET JE STÁLE MLADÝ!

Naše pochopenie online prostredia je v mnohých prípadoch stále menej rozvinuté, než je tomu pri vnímaní prostredia tvárou v tvár, kde existujú zákony a predpisy vzťahujúce sa k tomu, čo je všeobecne považované za prijateľné alebo neprijateľné. Aktivita na internete však musí byť vnímaná cez rovnakú prizmu všeobecných hodnôt, ktoré nás vedú pri našej offline aktivite. Rovnako musí podliehať právnemu rámcu: je predovšetkým potrebné, aby bola regulovaná existujúcimi zákonmi v oblasti ľudských práv.

INTERNET MÔŽE BYŤ LEPŠÍ!

Internet je taký, ako ho ľudia vytvoria. Presne ako v skutočnej spoločnosti, ak sa určité spôsoby správania stanú prijateľnými, je pravdepodobné, že pretrvajú v podobe normy. Potrebujeme víziu toho, aké metódy správania by mali byť na internete akceptovateľné. Potrebujeme pracovať aj na tom, aby *tieto spôsoby* boli uznané. To znamená, že my, občania a ľudia všetkých vekových kategórií, by sme sa mali zaujímať o správu internetu a skúmať, prečo sú niektoré veci povolené a iné nie.

Niektoré fóra alebo internetové stránky majú svoju vlastnú „kultúru".

Ako môžu mladí ľudia pomáhať vytvárať svoju obľúbenú „internetovú kultúru"?

MÝTY O ANONYMITE A BEZTRESTNOSTI

Nenávistné prejavy na internete sa množia a sú umocnené podceňovaním zničujúceho dopadu na ľudí dvoma mýtmi online sociálnej interakcie: mýtom beztrestnosti a mýtom anonymity. Na internete je možné vyhľadať autorov každej správy. Záleží na tom, ako ďaleko sme ochotní zájsť pri presadzovaní práva. Dojem, že jednotlivec môže zverejniť alebo zdieľať nenávistný obsah bez zanechania stôp, zvyšuje pravdepodobnosť výskytu nenávistných prejavov v porovnaní s prípadmi, kedy autor správy vie, že jeho meno bude sprístupnené všetkým.

Spolu s anonymitou prichádza pocit beztrestnosti: tvorcovia nenávistných prejavov si môžu byť vedomí toho, že ich činy sú nezákonné, nespravodlivé a nemorálne. Sú však presvedčení o tom, že sa im nič nestane, chráni ich predsa anonymita prostredia. Beztrestnosť je tiež mýtus, pretože prejavy nenávisti môžu byť

dôvodom pre trestné stíhanie v mnohých členských štátoch.

KLASIFIKOVANIE NENÁVISTNÝCH PREJAVOV

ZLÁ NENÁVISŤ, HORŠIA NENÁVISŤ

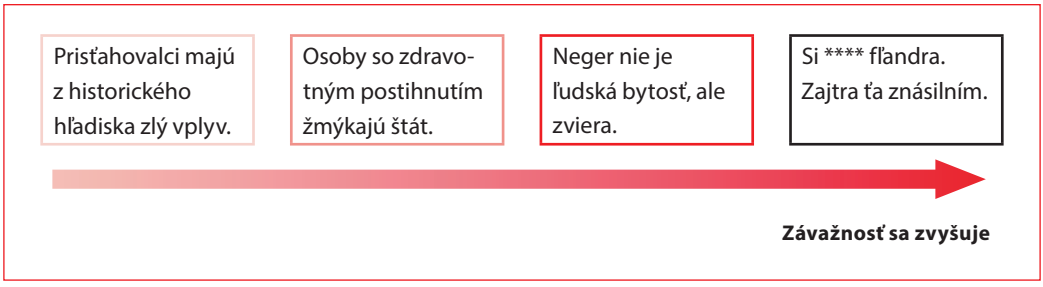
Pri reakcii na prejavy nenávisti je potrebné si uvedomiť, že „nenávisť" označuje široké spektrum: aj keď všetky prejavy nenávisti môžu byť zlé, do istej miery jeden prípad môže byť horší ako iný. Útok môže mať napríklad vplyv na väčšie množstvo ľudí, môže byť viac poburujúci a potenciálne viac škodlivý.
Pri pokuse reagovať na prejavy nenávisti je potrebné brať do úvahy rozdielne stupne vyjadrenia nenávisti a tomu prispôsobiť naše reakcie. Vhodná reakcia na nenávistné prejavy by nemala neprimerane obmedzovať slobodu prejavu. Mala by sa pokúsiť napraviť škodu, ktorú prejav spôsobil alebo pravdepodobne spôsobí. Nasledujúci zoznam ponúka niekoľko užitočných uhlov pohľadu, podľa ktorých môžete zvážiť individuálne prípady.

OBSAH A TÓN PREJAVU

Niektoré prejavy nenávisti sú viac extrémne, využívajú urážlivejšie výroky a vyzývajú iných k zásahu. Na druhom konci spektra sú mierne urážky alebo široké zovšeobecňovania, ktoré môžu byť nepravdivé a zobrazujú určité skupiny alebo jednotlivcov v zlom svetle.

Viac informácií o slobode prejavu, vrátane jeho legitímneho obmedzenia, si môžete prečítať na strane 147.

Ilustračná klasifikácia, zohľadňujúca iba obsah a tón, slúži na určenie vnímanej závažnosti:

V praxi je veľmi ťažké izolovať obsah alebo tón od všeobecného kontextu. Zváženie ďalších faktorov (pozri nižšie) by mohlo zmeniť poradie, akým sú tieto výroky usporiadané. Vplyv komentára o prisťahovalcoch by napríklad mohol byť oveľa viac škodlivý práve preto, že kalkulovane používa odborný jazyk.

ÚMYSEL ČLOVEKA ZODPOVEDNÉHO ZA VYJADRENIE

Ľudia niekedy hovoria veci bez ich riadneho uváženia, o to častejšie v prostredí internetu. Uraziť môžeme niekoho bez priameho úmyslu, čo oľutujeme a chceme vziať slová späť. V nasledujúcich dvoch príkladoch sú

obe tvrdenia urážlivé, ale iba jedno s úmyslom ublížiť. Prinajmenšom na tieto dva výroky by sa vyžadovala rozdielna reakcia.

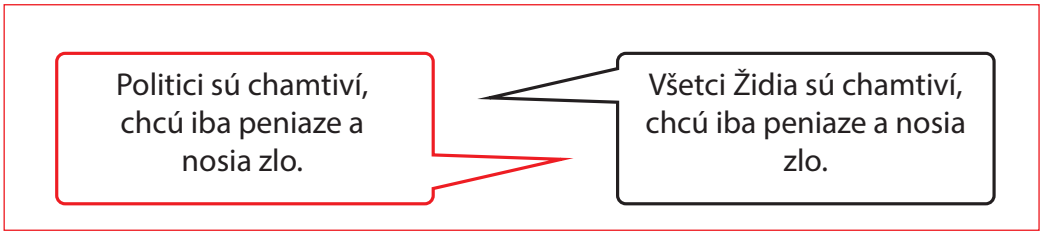

CIELE A POTENCIONÁLNE CIELE

Napriek istým kritickým hlasom, treba brať v úvahu, že niektoré skupiny, alebo jednotlivci môžu byť zraniteľnejší istými výrokmi a obsahmi. To môže byť spôsobené tým, ako sú všeobecne vnímaní spoločnosťou, ako sú reprezentovaní médiami alebo kvôli tomu, že im okolnosti nedovoľujú sa brániť. Je napríklad pravdepodobné, že nadávka proti moslimom bude oveľa urážlivejšia v krajine, kde drvivá väčšina je nemoslimská. Kresťania sa môžu cítiť ohrození v miestach, kde sú v menšine. Deti potrebujú osobitnú pozornosť a ochranu v takmer každej spoločnosti.

Skupiny, na ktoré sú najčastejšie zamerané nenávistné prejavy, sú identifikované v definícii uvedenej na začiatku tohto oddielu. Ktokoľvek však môže byť terčom nenávistných prejavov, aj keď nepatrí do jednej z ohrozených skupín.

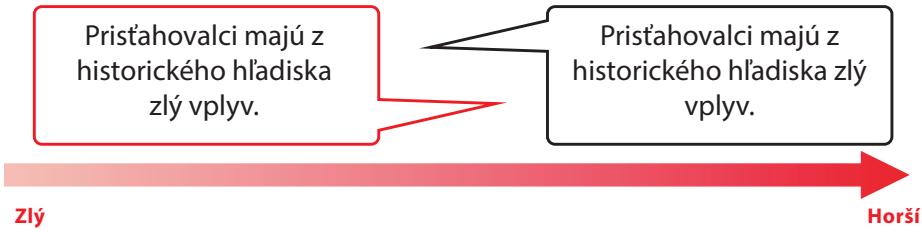
Nasledujúci príklad ukazuje, ako sa rovnaký výraz môže použiť pre rôzne skupiny a mať veľmi odlišný vplyv. V druhom prípade je pravdepodobné, že bude mať oveľa škodlivejší vplyv.

KONTEXT

Kontext určitého výrazu zahŕňa historické a kultúrne súvislosti obklopujúce nenávistné výroky. To môže zahŕňať aj ďalšie faktory ako nosič informácie, pravdepodobné cieľové publikum, existujúce napätie alebo predsudky, autorita osoby zodpovednej za výroky a pod.

Zverejnené 16 ročným mladíkom na blogu s malou návštevnosťou	Nahrávka premiéra zverejnená na hlavných spravodajských portáloch

DOPAD ALEBO MOŽNÝ VPLYV

Skutočný alebo možný dopad na jednotlivca, skupiny alebo spoločnosť ako celok je jedným z najdôležitejších aspektov pri posudzovaní prejavov nenávisti a následne pri zvážení našej reakcie.
Ak napríklad dieťa vážne trápia komentáre, ktoré iní vyhlasujú v „priateľskom duchu", zapríčinená bolesť bude pravdepodobne významnejšia než možnosť vyjadriť svoje názory.

NENÁVISŤ, KYBERNENÁVISŤ A MEDZINÁRODNÉ PRÁVO

Hoci dôraz v tejto príručke nie je nevyhnutne na uplatňovaní právnych prostriedkov, je potrebné spomenúť, že niektoré z právnych obmedzení nenávistných prejavov sa tiež uplatňujú vo virtuálnom svete.

Ďalšie informácie o ľudských právach a práve ľudských práv je možné nájsť v kapitole 5.2

- Článok 20 **Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach** stanovuje, že „akákoľvek obhajoba národnostnej, rasovej alebo náboženskej neznášanlivosti, ktorá predstavuje podnecovanie k diskriminácii, nepriateľstvu alebo násiliu, musí byť zakázaná zákonom".
- Článok 4 **Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie** deklaruje, že všetky propagačné aktivity, ktoré propagujú a podnecujú rasovú diskrimináciu sú nezákonné.
- Článok 10 **Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv** chráni slobodu prejavu, ale umožňuje, aby bola obmedzená pri ochrane dobrého mena alebo práv iných, ako aj na niektoré iné účely. Tento článok umožňuje členským štátom, aby zakázali v ich vlastných krajinách určité prípady nenávistných prejavov.
- Článok 17 Dohovoru zakazuje akékoľvek aktivity „zamerané na ničenie práv a slobôd [obsiahnutých v Dohovore]". Tento článok bol tiež použitý na legitimizáciu vládnych obmedzení niektorých

Viete, aké formy prejavov nenávisti sú zakázané vo vašej krajine?

foriem nenávistných prejavov. Ďalším dôležitým nástrojom medzinárodného práva je Dohovor Rady Európy o počítačovej kriminalite (tiež známy ako Budapeštiansky dohovor z roku 2001). Dohovor Rady Európy o počítačovej kriminalite je v tejto otázke jediným záväzným medzinárodnoprávnym nástrojom. Slúži ako usmernenie pre krajiny tvoriace komplexnú národnú legislatívu proti počítačovej trestnej činnosti a ako rámec pre medzinárodnú spoluprácu medzi signatárskymi štátmi tohto Dohovoru.

Dodatkový protokol k Dohovoru o počítačovej kriminalite týkajúci sa kriminalizácie činov rasistickej a xenofóbnej povahy spáchaných prostredníctvom počítačových systémov (2003) je nepovinný protokol, ku ktorému môžu pristúpiť zmluvné strany Dohovoru.
Protokol definuje rasistický a xenofóbny materiál ako „písomnosti, akýkoľvek obrázok alebo akékoľvek iné vyjadrenie myšlienok či teórií, ktoré presadzuje, podporuje alebo podnecuje nenávisť, diskrimináciu alebo násilie voči jednotlivcovi alebo skupine osôb na základe rasy, farby pleti, rodového pôvodu či národného alebo etnického pôvodu, ako aj náboženstva, pokiaľ sú motívom konania." Protokol vyžaduje, aby členské štáty prijali určité opatrenia smerujúce k zákazu a kriminalizácii prejavov rasizmu a xenofóbie. Výbor pre počítačovú kriminalitu zhromaždil zástupcov strán dohovoru na konzultácie o vykonávaní dohovoru v členských štátoch a podporných opatreniach, ktoré sa majú prijať.

V roku 2014 Výbor ministrov Rady Európy prijal *Príručku ľudských práv pre používateľov internetu* (CM / Rec (2014), 6). Príručka obsahuje informácie o právach a slobodách uplatniteľných v kontexte internetu, ich využiteľnosti a aplikovateľnosti, ako aj dostupných nápravných prostriedkoch. Príručka poskytuje prehľad aj o tom, ako sa môžu princípy nediskriminácie a slobody prejavu použiť na internete.
V kapitole 5.2 nájdete viac informácií o ľudských právach a ľudských právach na internete. V kapitole 5.3 nájdete doplnkový text o prepojení slobody prejavu s prostredím internetu.
Odkaz pre stiahnutie materiálu: www.coe.int/en/web/ internet-users-rights/guide

5.2 ĽUDSKÉ PRÁVA

Všetky ľudské bytosti sa rodia slobodné a rovné v dôstojnosti aj právach.

Článok 1, Všeobecná deklarácia ľudských práv.

Ľudské práva sú relevantné vo vzťahu k nenávistným prejavom v mnohých ohľadoch. Z právneho hľadiska sa môžu niektoré oblasti ľudských práv zaoberať konkrétnymi prípadmi nenávistných prejavov a tiež snahami ich zakázať alebo obmedziť. Z hľadiska postojov a hodnôt, takmer všetky nenávistné prejavy vychádzajú z postojov, ktoré sú rasistické či diskriminačné, a toto sa jednoznačne týka ľudských práv. Z hľadiska vzdelania v najširšom slova zmysle, ľudské práva ponúkajú jeden z najúčinnejších rámcov pre pochopenie a riešenie nenávistných prejavov na internete.

Táto časť obsahuje základné informácie o princípoch ľudských práv, legislatívy v oblasti ľudských práv a uplatniteľnosti ľudských práv na nenávistné prejavy online. Niektoré zo špecifických práv, ktoré priamo súvisia s nenávistnými prejavmi na internete, sú riešené v iných častiach.

ČO SÚ ĽUDSKÉ PRÁVA?

1.1. Kľúčové fakty

- Ľudské práva sú medzinárodne uznávané štandardy, založené na súbore univerzálnych hodnôt, ktoré boli prijaté každou vládou po celom svete.
- Ľudské práva sú založené na myšlienke, že všetky ľudské bytosti si zaslúžia rešpekt, a že nikto by nemal trpieť do tej miery, aby sa cítil *menej hodnotným* človekom ako iní ľudia. Všetky ľudské bytosti sú si v tomto ohľade *rovné*; ich *dôstojnosť* by mala byť považovaná za základnú hodnotu.
- Ľudské práva nezaručujú život v prepychu, bez rizika poškodenia alebo ujmy. Vymedzujú základnú úroveň, súbor minimálnych štandardov definujúcich to, čo je nevyhnutné pre vedenie dôstojného spôsobu života..
- Ľudské práva nezaručujú život v prepychu, bez rizika poškodenia alebo ujmy. Vymedzujú základnú úroveň, súbor *minimálnych štandardov* definujúcich to, čo je nevyhnutné pre vedenie dôstojného spôsobu života.
- Väčšina ľudských práv môže byť za určitých okolností *obmedzených*, ak je to nevyhnutné na ochranu práv druhých, alebo je to nevyhnutné pre spoločnosť ako celok. Niektoré ľudské práva nemôžu byť obmedzené nikdy, napríklad právo na život alebo zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania.

ĽUDSKÉ PRÁVA A LEGISLATÍVA

Ľudské práva boli začlenené do rôznych právnych systémov, vytvárajúc záväzky pre vlády na viacerých úrovniach. Kľúčové nástroje pre ľudské práva, spolu s niektorými z práv, ktorých sa týkajú, sú uvedené v diagrame na strane 156.

2.1.1. ĽUDSKÉ PRÁVA NA MEDZINÁRODNEJ ÚROVNI

Organizácia Spojených národov (OSN) vyvinula rad dohôd o ľudských právach, ktoré definujú záväzky vlád vo vzťahu k jednotlivcovi. Najdôležitejšie sú:

- **Všeobecná deklarácia ľudských práv (UDHR)** bola vypracovaná v roku 1948, bezprostredne po druhej svetovej vojne. Bola prijatá každou vládou na celom svete a stanovuje základné práva a základné princípy, ktoré sa nachádzajú v každej dohode o ľudských právach.
- **Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (ICCPR)** bol prijatý Valným zhromaždením OSN v roku 1966. Rozširuje mnoho z práv ukotvených vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, ako je znázornené na obrázku na strane 156.
- **Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR)** bol prijatý Valným zhromaždením v rovnakom čase ako ICCPR. Vzťahuje sa na zostávajúce práva Všeobecnej deklarácie ľudských práv tak, ako je znázornené na obrázku.

Všetky európske vlády sa dohodli rešpektovať, chrániť a plniť práva obsiahnuté v Medzinárodnej listine ľudských práv. Tiež pristúpili k rôznym iným medzinárodným zmluvám o ľudských právach vrátane Dohovoru OSN o právach dieťaťa.

NA REGIONÁLNEJ ÚROVNI

Európsky rámec pre ľudské práva bol vytvorený a je monitorovaný Radou Európy, v menšej miere aj Európskou úniou.

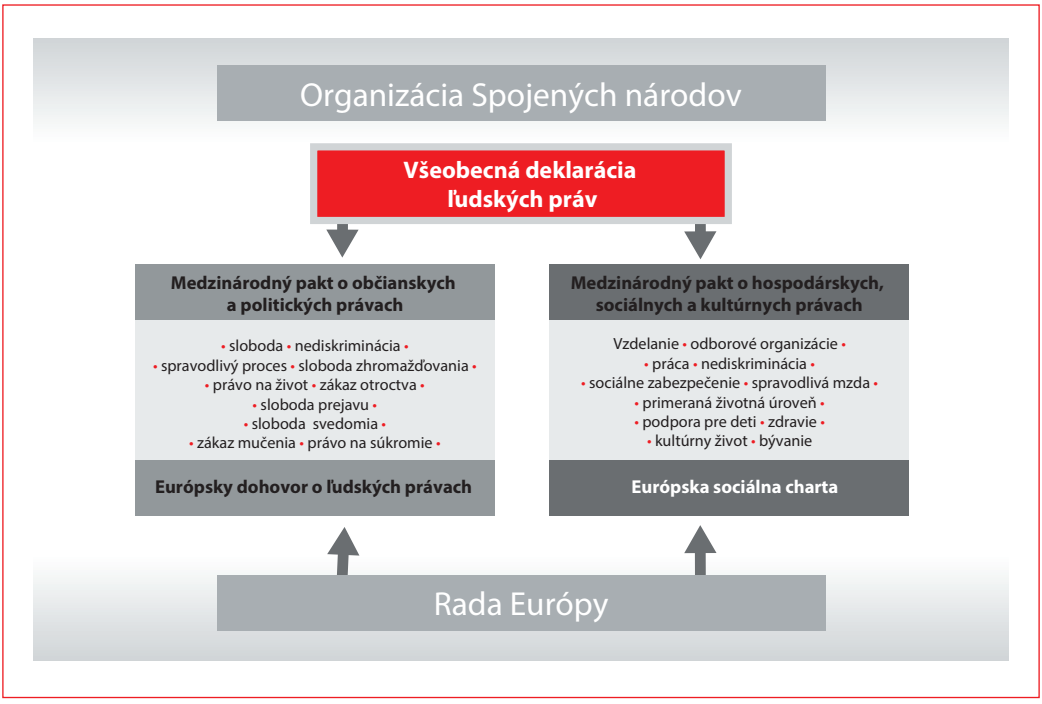
Dve kľúčové zmluvy na európskej úrovni rozdeľujú práva vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv podobným spôsobom ako medzinárodné pakty uvedené vyššie, aj keď tieto zmluvy boli Radou Európy prijaté skôr.

- **Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd** bolo prijatý v roku 1953 a obsahuje takmer rovnaké práva ako ICCPR. **Európsky súd pre ľudské práva** bol založený v roku 1959. Jeho úlohou je dohliadať na dodržiavanie dohovoru členskými štátmi Rady Európy.
- **Európska sociálna charta** bola prijatá v roku 1961 a obsahuje takmer rovnaké práva ako ICESCR. Tieto práva sú monitorované Európskym výborom sociálnych práv, ktorý prerokúva správy predložené vládami (a niekedy aj inými aktérmi, ako sú odbory a mimovládne organizácie).

NA NÁRODNEJ ÚROVNI

Mnoho krajín má tiež ochranu ľudských práv zakotvenú vo svojej národnej legislatíve. Potenciálne porušovania ľudských práv môžu byť v tomto prípade vyšetrené v konaniach pred vnútroštátnymi súdmi.

AKÉ PRÁVA MÁME?

ĽUDSKÉ PRÁVA A NENÁVISTNÉ PREJAVY

Ľudské práva sú relevantné vo vzťahu k nenávistným prejavom vo viacerých úrovniach:

ZÁKLADNÉ PRÍČINY

Nenávistné prejavy sú živené negatívnymi stereotypmi, ktoré vnímajú niektoré skupiny alebo jednotlivcov ako menejcenných, odlišných, a menej si zasluhujúcich rešpekt. Koncept ľudských práv považuje ľudské bytosti za rovnocenné z hľadiska práv a rovnako hodné rešpektu. Nediskriminácia je základným princípom. Rozvoj úcty k ľudským právam je jedným zo spôsobov ako zabezpečiť, aby v spoločnosti neprekvitali postoje, ktoré poháňajú nenávistné prejavy.

BEZPROSTREDNÝ DOPAD

Najhoršie prípady nenávistných prejavov sú samé o sebe formou diskriminácie a zneužívania ľudských práv. Nenávistné prejavy odcudzujú, vytláčajú a podkopávajú osobnú dôstojnosť častokrát tých, ktorí sú už ohrození inými spôsobmi. Ak je terč nenávistných prejavov individualizovaný, napríklad v prípadoch kyberšikanovania, nenávistné prejavy môžu tiež porušovať právo na súkromný život a môžu dokonca predstavovať neľudské a ponižujúce zaobchádzanie. Nenávistné prejavy takisto podkopávajú dôveru, dôstojnosť a bezpečnosť každého, kto sa hlási k skupine, ktorá sa stala obeťou týchto prejavov.

DÔSLEDKY NENÁVISTNÝCH PREJAVOV

Ak sú nenávistné prejavy nespochybnené, stanú sa hnacím motorom porušovania ľudských práv: negatívne stereotypy sa šíria v celej spoločnosti, skupiny sa stávajú marginalizované a izolované, konflikty a rozpory sa prehlbujú, nové hrozby vyvstávajú a ich hranice sú testované. V najhorších prípadoch sa obyčajné „prejavy" premietajú do fyzického týrania. Nenávistné prejavy môžu viesť k trestným činom z nenávisti, narážajúc na ľudské práva v oblasti osobnej bezpečnosti. Trestné činy z nenávisti, vrátane genocídy, sú vždy sprevádzané nenávistnými prejavmi. Nie všetky nenávistné prejavy majú za následok trestný čin, ale trestný čin z nenávisti vždy obsahuje nenávistný prejav.

SLOBODA PREJAVU?

Do opatrení prijatých v boji proti nenávistným prejavom môžu byť tiež zapojené určité ľudské práva, pretože sloboda prejavu je základným ľudským právom. Do tejto skupiny patrí aj právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania. Osoby obvinené z podpory a šírenia nenávisti sa často odvolávajú práve na *tieto* práva.

Správne pochopenie ľudských práv môže pomôcť pri riešení týchto zjavných konfliktov. Jedným z kľúčových úloh v boji proti nenávistným prejavom je schopnosť určiť najlepšiu rovnováhu medzi umožnením slobodného vyjadrovania a ochranou ďalších práv, ktoré môžu byť poškodené násilnými formami prejavu.

VYUŽITIE ĽUDSKÝCH PRÁV NA RIEŠENIE NENÁVISTNÉHO VYJADROVANIA

Vzdelávanie v oblasti ľudských práv poskytuje nástroj na riešenie nenávistných prejavov online tým, že rozvíja vedomosti, zručnosti a postoje mladých ľudí prostredníctvom prístupu založeného na ľudských právach. Tento prístup pomáha nielen pri rozvoji empatie a rešpektu k druhým, ale podporuje aj aktívnu účasť a zmysel pre individuálne zapojenie.

Viac informácii o ľudských právach môžete nájsť vo štvrtej kapitole publikácie *Kompas*: www.coe.int/compass.

ĽUDSKÉ PRÁVA A INTERNET

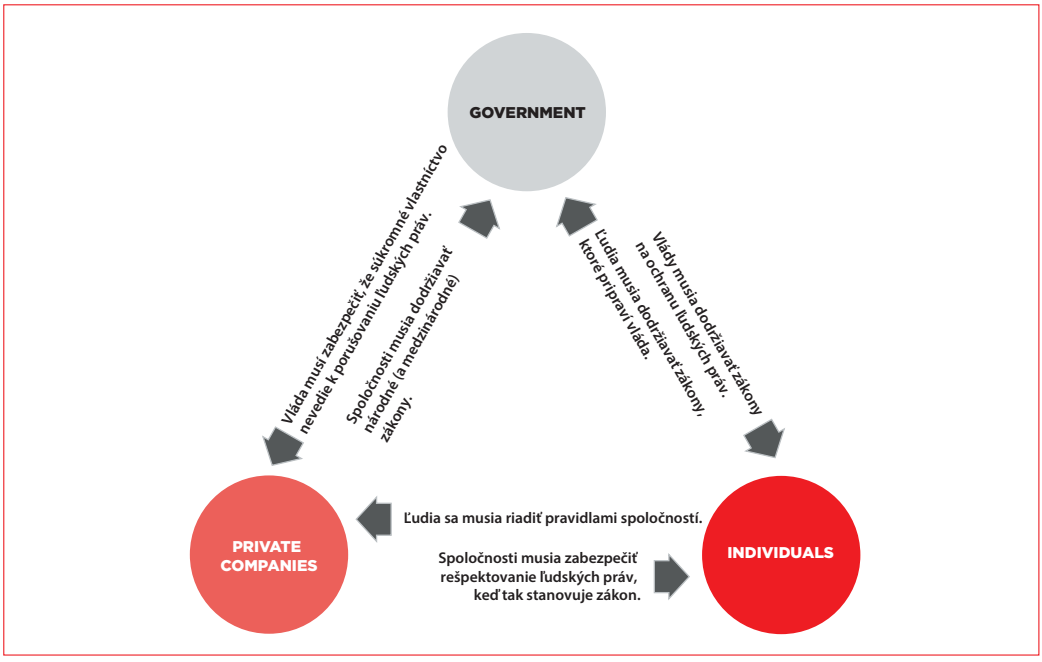
KĽÚČOVÉ FAKTY

- Ľudské práva a ich ochrana sú vždy dôležitejšie ako pravidlá a predpisy stanovené súkromnými spoločnosťami.
- Pri uplatňovaní ľudských práv na internete by mal byť každý chránený pred nezákonným zásahom alebo obťažovaním.
- Každý, koho práva a slobody sú na internete porušované, má právo žiadať o pomoc a podporu.

Internet je vo väčšine prípadov vlastnený a riadený súkromnými spoločnosťami. Toto robí ochranu ľudských práv zložitejšou, pretože ľudské práva sú v skutočnosti *pravidlá pre vlády, nie súkromné spoločnosti.* Ak nákupné centrum alebo súkromný nočný klub chcú zakázať ľuďom obliecť si džínsy, protestovať, alebo šíriť informácie o inej spoločnosti (z ktorých všetky sú formami *výrazu*), nemožno sa odvolávať na slobodu pre-

javu a obrátiť sa na Európsky súd pre ľudské práva! Rovnakým spôsobom súkromné spoločnosti väčšinou môžu nastaviť pravidlá, ktorými sa ľudia musia riadiť pri používaní internetu v ich správe. Ak sa ľuďom tieto pravidlá nepáčia, môžu sa sťažovať, ale formou ich protestu je zvyčajne iba nevyužitie služby.
Tento fakt však neznamená, že tie časti sveta, ktoré sú vlastnené súkromnými spoločnosťami, vrátane internetu, nie sú chránené zákonmi o ľudských právach! Ľudské práva ukladajú vládam (aspoň) dva rôzne typy záväzkov:

1. Sú stanovené limity na to, čo majú vlády *aktívne* povolené konať. Nemajú napríklad povolenie zakázať nesúhlas s politickým režimom, mučiť, alebo zbavovať niekoho slobody bez riadneho dôvodu.
2. Zaväzujú vlády, aby prijali opatrenia garantujúce riadnu ochranu ľudských práv. To znamená prijímať zákony, ktoré zakazujú diskrimináciu, zabezpečiť stíhanie a trestanie násilných činov, či poskytnutie riadnej ochrany obetiam.

Inými slovami, vlády musia zabezpečiť, aby verejný priestor neumožňoval porušovanie ľudských práv. Počet súdne prejednaných prípadov týkajúcich sa porušovania ľudských práv na internete rastie.
Európsky súd pre ľudské práva vo svojich rozsudkoch potvrdil, že štáty majú povinnosť chrániť základné práva a slobody jednotlivca na internete. Boj proti rasizmu, xenofóbii a ďalším formám diskriminácie by mal prispieť k ochrane slobody prejavu, ochrane detí a mladistvých a ochrane morálky a práv tretích osôb. Samotný rozdiel medzi súkromným a verejným priestorom prestáva byť úplne jasný a navádza k hlbšej diskusii. Nie všetky webstránky sú v súkromnom vlastníctve a dokonca aj keby boli, otázka spoločenskej zodpovednosti je stále relevantná. Je sociálna sieť, ktorá spája 500 miliónov ľudí, čisto súkromným podnikom?

Hnutie Bez nenávisti bolo iniciované zástupcami mládeže v Rade Európy s cieľom uplatniť nárok na internet ako verejný priestor so škálou záujmov, ktoré siahajú ďaleko za záujmy poskytovateľov internetových služieb.

Pamätajte: právne predpisy týkajúce sa práv na internete a ich ochrana sa neustále vyvíja. Aj keď sa virtuálny priestor zdá byť nereálny a nekontrolovateľný, neznamená to, že jednotlivci môžu hovoriť to, čo sa im zachce! Internet sa stane tým, čím sa ho užívatelia rozhodnú urobiť. Mladí ľudia ho majú možnosť ovplyvniť v takej miere ako nikto iný!

5.3 SLOBODA PREJAVU

Každý má právo na slobodu presvedčenia a prejavu. Toto právo nepripúšťa, aby niekto trpel pre svoje presvedčenie a zahŕňa právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky akýmikoľvek prostriedkami a bez ohľadu na hranice.

Článok 19, Všeobecná deklarácia ľudských práv

SLOBODA PREJAVU A NENÁVISTNÉ VYJADROVANIE

Sloboda prejavu má zásadný význam v akejkoľvek práci na ochranu ľudských práv a smeruje aj k prejavom nenávisti. Hoci všetky formy zneužívania alebo nenávisti sú nepríjemné, a mnohé môžu byť rasistické, pokusy o obmedzenie alebo odstránenie prejavov nenávisti musia brať do úvahy práva oboch strán. To zahŕňa práva tých, ktorí vyjadrujú „nenávisť".

Môže sa to zdať zvláštne, ale dodržiavanie ľudských práv je takmer vždy otázkou vyváženia rôznych nárokov na právo. Akokoľvek sa nám môžu nepáčiť delikventi, zločinci, alebo aj tí, ktorí rania iných prostredníctvom svojich výrokov, existuje ľudskoprávna ochrana, ktorá sa vzťahuje aj na nich.

Sloboda prejavu alebo právo na slobodu prejavu je považované za základné ľudské právo z dvoch hlavných dôvodov: po prvé, pretože je dôležité pre jednotlivca, a po druhé preto, že je dôležité pre spoločnosť. Sloboda prejavu je jednou zo „základných potrieb" ľudskej dôstojnosti, a toto tiež hrá kľúčovú úlohu v demokratickej spoločnosti. Bez slobody prejavu nemôže fungovať demokracia; bez demokracie, ľudské práva nie sú chránené.

> Sloboda prejavu „predstavuje jeden zo základných pilierov [demokratickej spoločnosti] a jednu zo základných podmienok pre jej pokrok a pre rozvoj každého človeka".
>
> *Európsky súd pre ľudské práva: prípad Handyside verzus Spojené kráľovstvo*

V bežnom jazyku ľudia všeobecne odkazujú na právo „slobody prejavu". V skutočnosti sa sloboda prejavu vzťahuje na všetky formy ľudského vyjadrovania, vrátane písaného slova, obrazov, divadla, videa, hudby a pod. Pre aktivity na internete je preto veľmi dôležité si uvedomiť, že online obsah je ako forma vyjadrenia potenciálne chránený týmto právom.

PREČO JE SLOBODA PREJAVU DÔLEŽITÁ?

ČASŤ ĽUDSKÉHO BYTIA

Ľudské myšlienky, názory a presvedčenia sú dôležitou súčasťou ľudskej identity. Brániť niekomu vo vyjadrení samého seba vedie k oklieštеniu ich osobnosti a ničí identitu. Ľudské práva sú do značnej miery o udržaní osobnej kontroly - autonómie - nad našimi vlastnými životmi.

Obmedzenie slobody prejavu obmedzuje aj možnosť zapojiť sa do spoločnosti. Participácia je sama o sebe

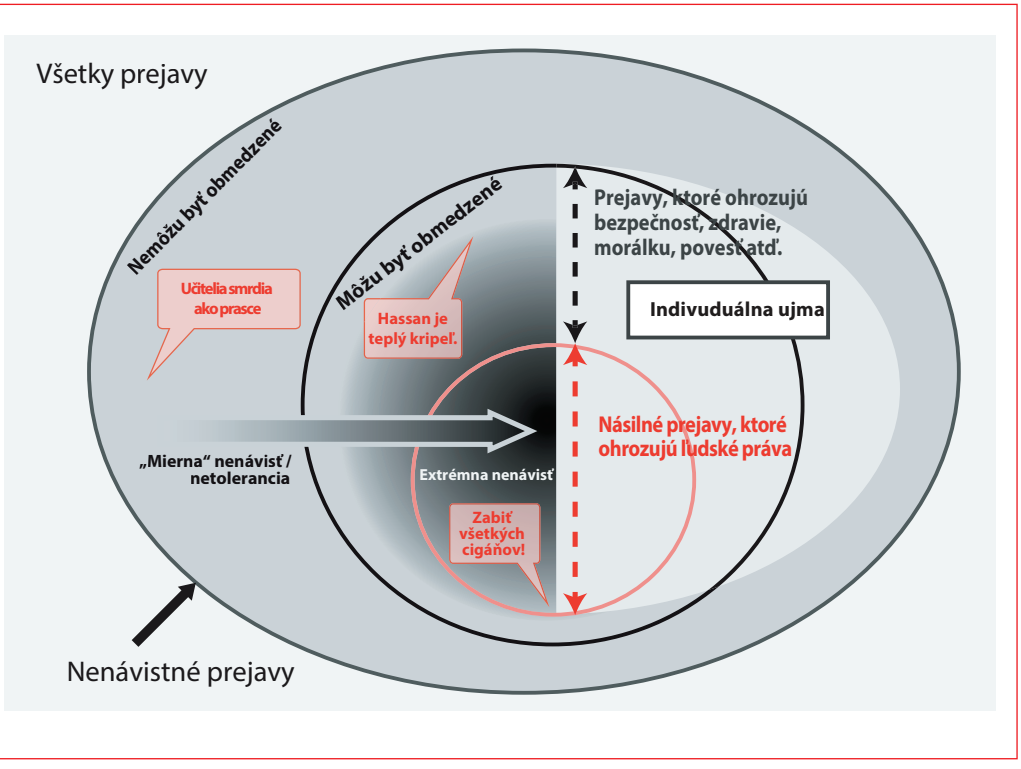
kľúčovým ľudským právom, a to ako forma sociálnej interakcie a ako spôsob ovplyvňovania rozhodnutí, ktoré môžu byť vykonané v náš prospech. Participácia je zásadná pre demokraciu a občianstvo.

DÔLEŽITOSŤ DEMOKRACIE

Debata a diskusia sú nevyhnutnou súčasťou demokratickej spoločnosti. Myšlienky sa rodia ich výmenou, zdieľaním, prispôsobovaním, spájaním a porovnávaním s inými výkladmi. Kreativita a „pravda" sú závislé na výmene názorov a táto voľná výmena prispieva k diverzite spoločnosti.
Debata a diskusia sú tiež spôsoby, ako uľahčiť vzájomné ľudské pôsobenie. Chápať ostatných načúvaním ich myšlienok, možno aj s nimi nesúhlasiť, ale hlavne nájsť spoločnú cestu spolužitia, ktorá umožňuje obom stranám spolunažívať. To je dôležité pre súdržnú spoločnosť.
Tým pádom sloboda prejavu je dôležitá jednak preto, že dovolí spoločnosti rozvíjať sa a prekvitať, čo umožňuje aj jednotlivcom rozvíjať sa a prekvitať. Obmedzenie prejavu je preto vnímané ako krok, na ktorý potrebujeme veľmi pádny dôvod.

ČO HOVORÍ ZÁKON

HRANICE SLOBODY PREJAVU

Graf rámcovo zobrazuje formy výrazov, ktoré môžu byť obmedzené alebo ktoré musia byť obmedzené podľa medzinárodného práva ľudských práv. Súhlasíte s týmito hranicami a obmedzeniami? Myslíte si, že prejavy by mali byť obmedzené vo väčšej alebo menšej miere?

Napriek silným dôvodom pre ochranu slobody prejavu, dohody o ľudských právach uznávajú, že prejav je sám o sebe „čin", ktorý má potenciál poškodiť ostatným a môže ohroziť aj spoločnosť ako celok. Z tohto dôvodu je sloboda prejavu jedným z práv, ktoré môže byť za určitých okolností obmedzené, a ktoré by občas obmedzené malo byť. Musí existovať rovnováha medzi možnosťou vyjadriť svoje vnútorné myšlienky a garanciou nenarušenia práv druhých alebo zamedzenia vzniku väčších škôd pre spoločnosť.

Slobodu prejavu chráni Článok 19 Všeobecnej deklarácie ľudských práv a článok 10 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv (EDĽP). Článok 10 ustanovuje podmienky, ktoré musia byť splnené v prípade, ak vláda chce zaviesť obmedzenia slobody prejavu či trestať neprijateľné prejavy. Tieto podmienky musia byť splnené, inak akékoľvek obmedzenia budú považované za porušenie práv. Určitá flexibilita však existuje v rámci voľnejšieho výkladu podmienok tak, že rôzne krajiny môžu reagovať na konkrétne záležitosti najvhodnejším spôsobom.

ČO HOVORÍ EURÓPSKY DOHOVOR O OCHRANE ĽUDSKÝCH PRÁV

Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice…
EDĽP, Článok 10, odstavec 1

Po prvé, dohovor hovorí, že sloboda prejavu je dôležitá a musí byť chránená.

Po druhé, dohovor pod slobodou prejavu rozumie:

- slobodu zastávať názory,
- právo prijímať informácie „bez zasahovania štátnych orgánov",
- právo rozširovať informácie „bez zasahovania štátnych orgánov ".

Po tretie, za určitých okolností, keď existuje spoločensky naliehavá potreba, článok 10 umožňuje niektoré obmedzenia slobody prejavu. Akékoľvek obmedzenie však musí byť nevyhnutné na dosiahnutie celospoločenskej potreby a proporčné tejto potrebe; inými slovami, nesmie byť neprimerané.

ČLÁNOK 10

Féret v. Belgicko

Počas predvolebnej kampane bolo roznesených niekoľko typov letákov nesúcich slogany „Postavte sa proti islamizácii v Belgicku", „Stop falošnej integračnej politike" a „Pošlite domov neeurópskych uchádzačov o zamestnanie". Z tohto dôvodu bol belgický poslanec a predseda politickej strany Národný front v Belgicku odsúdený za podnecovanie k rasovej nenávisti.

Sťažoval sa na Európskom súde pre ľudské práva tvrdiac, že došlo k porušeniu jeho práva na slobodu prejavu. Súd porušenie slobody prejavu nezistil a poukázal, že jeho posolstvo, vyjadrené v predvolebnom kontexte, bolo jasným podnecovaním k rasovej nenávisti.

Požiadavka proporcionality znamená, že cenzúra v zmysle všeobecného obmedzenia nie je vnímaná ako zlučiteľná s právom ľudí na slobodu prejavu. Prípady treba posudzovať podľa ich konkrétnej skutkovej podstaty, a všade tam, kde je to možné, vyjadrovanie by malo byť povolené. Alternatívne prístupy by mali byť použité na ochranu tých, ktorí môžu byť zasiahnutí osobitnými formami nenávistných prejavov.

ČLÁNOK 17 EURÓPSKEHO DOHOVORU O OCHRANE ĽUDSKÝCH PRÁV

Na rozdiel od práva na slobodu prejavu, Európsky dohovor o ochrane ľudských práv obsahuje tiež článok, ktorý zakazuje akýkoľvek čin zameraný na poškodenie niektorého z práv dohovoru. To môže zahŕňať extrémne prípady nenávistných prejavov (a nenávistných prejavov na internete).
Článok 17 znamená, že ktokoľvek podnecuje násilnosti proti niektorým skupinám, nebude mať možnosť odvolať sa na právo slobody prejavu, pretože neexistuje právo, ktoré by vyzývalo na napadnutie alebo zabitie.

ČLÁNOK 17

Norwood verzus Spojené kráľovstvo

Britský občan bol v Spojenom kráľovstve odsúdený za nepriateľstvo voči náboženskej skupine. Vo svojom okne vyvesil veľký plagát Britskej národnej strany zobrazujúci fotografiu Dvojičiek v plameňoch so slovami „Islam mimo Britániu - chráňte britský ľud“ a so symbolom polmesiaca a hviezdy v značke zákazu. Na Európskom súde pre ľudské práva sa sťažoval tvrdiac, že jeho právo na slobodu prejavu bolo porušené. Európsky súd posúdil jeho žiadosť ako neprípustnú a odôvodnil, že takýto všeobecný, razantný útok proti náboženskej skupine, spájajúci skupinu ako celok s vážnym teroristickým činom, bol nezlučiteľný s hodnotami vyhlásenými a zaručenými v Dohovore, najmä v tolerancii, mieri a nediskriminácii. Sťažovateľ teda nemôže vyžadovať ochranu poskytovanú článkom 10 (sloboda prejavu).

Garaudy verzus Francúzsko

Autor knihy s názvom *Zakladajúce mýty moderného Izraela* bol odsúdený vo Francúzsku z trestných činov popierania zločinov proti ľudskosti, ohovárania skupín osôb na verejnosti - v tomto prípade, židovskej komunity - a podnecovania k rasovej nenávisti. Tvrdil, že jeho právo na slobodu prejavu bolo porušené. Európsky súd deklaroval jeho žiadosť za neprípustnú a zohľadnil, že obsah výrokov sťažovateľa naplnil podstatu popierania holokaustu. Súd poukázal na to, že spochybnenie existencie jasne definovanej historickej udalosti nepredstavuje vedecký ani historický výskum. Skutočným účelom bolo rehabilitovať národno-socialistický režim a obviniť samotné obete z pozmeňovania dejín. Keďže tieto činy boli zjavne nezlučiteľné so základnými hodnotami, o ktoré sa Európsky dohovor usiloval, Súd využil článok 17 (zákaz zneužitia práv) a rozhodol, že sťažovateľ nebol oprávnený sa dovolávať ochrany článku 10 (sloboda prejavu).

KTO POUŽÍVA ČLÁNOK 10?

Aj keď vlády môžu mať povinnosť obmedziť slobodu prejavu pri potenciálne škodlivých prejavoch, podania na ESĽP podľa článku 10 nesmerujú za normálnych okolností na nečinnosť vlád. Naopak, väčšinou ide o *spochybnenie* vládou prijatých opatrení na obmedzenie slobody prejavu s cieľom chrániť určité skupiny alebo jednotlivcov, alebo prípady, keď sú tieto opatrenia považované za neprimerané. Pri nenávistných prejavoch

je právo na slobodu prejavu dôležité, pretože nám pomáha pochopiť, prečo môžu byť v demokratickej spoločnosti tolerované určité mierne formy neznášanlivosti. Vymedzuje tiež hranice toho, čo by ľudia mali mať možnosť povedať.
Obete nenávistných prejavov spravidla musia požadovať ochranu spadajúcu pod iný článok, napríklad zákaz diskriminácie alebo právo na súkromný život.

SLOBODA PREJAVU A INTERNET

Problém nenávistných prejavov na internete prispieva k naliehavosti debaty o zabezpečení rešpektovania ľudských práv vo virtuálnej realite ako rozvíjajúcej sa oblasti. Rada Európy vydala *Príručku ľudských práv pre používateľov internetu*, aby pomohla ľuďom pochopiť ich práva na internete. Príručka vychádza z Európskeho dohovoru o ľudských právach (EDĽP) a zdôrazňuje, že ľudské práva platia v offline aj online režime. Príručka tiež podrobnejšie vysvetľuje, ako sa právo na slobodu prejavu a informácií vzťahuje na internet.
Ďalšie informácie o tom, ako právo ľudských práv platí vo virtuálnom svete, nájdete v kapitole na strane 155. Pokiaľ ide o slobodu prejavu, je potrebné poukázať na niektoré z nasledujúcich kľúčových otázok:

„NEGEOGRAFICKÁ“ PODSTATA INTERNETU

Mnoho poskytovateľov služieb, populárnych sociálnych sietí a internetových vyhľadávačov sa nachádza v USA alebo v iných krajinách s veľmi obmedzenými možnosťami stíhania. Prístup USA k slobode prejavu sa líši od európskeho rámca v oblasti ľudských práv, najmä vo výklade tohto rámca zo strany Európskeho súdu. Je oveľa náročnejšie obmedziť slobodu prejavu podľa amerického práva, aj keď je prejav jasne rasistický alebo vyzýva k násiliu. To znamená, že nenávistné prejavy sa nedajú ľahko odstrániť zo stránok, ktoré majú hosting na amerických serveroch. Osoby zodpovedné za nenávistné prejavy ani nemôžu byť vždy stíhané..

NÁROČNOSŤ KONTROLY KYBERPRIESTORU

Internet je obrovský priestor, v ktorom väčšina užívateľov nepodlieha žiadnemu externému monitorovaniu alebo dozoru. Aj keď existuje oprávnený dôvod pre vymazanie stránky (napríklad pre obhajobu násilia voči určitej komunite), pre majiteľa alebo správcu je relatívne jednoduché nájsť nové umiestnenie a znovu zverejniť pôvodný obsah.

POTREBA ZACHOVAŤ VÝHODY INTERNETU

Množstvo ľudí má pocit, že jednou z kľúčových silných stránok internetu je jednoduchosť v komunikácii. Prísnejšia kontrola a cenzúra môže byť úspešná pri znižovaní objemu nenávistných prejavov vo virtuálnom svete, ale vytvorenie takéhoto systému by malo zásadný vplyv na spôsob, akým si ľudia zvykli internet používať. Tento krok by ohrozil úlohu internetu ako fóra pre slobodnú diskusiu a debatu.

VLASTNÍCTVO: ÚLOHA SÚKROMNÝCH SPOLOČNOSTÍ

Skutočnosť, že väčšina webov je majetkom súkromných osôb alebo firiem znamená, že bez zákonov

upravujúcich reakcie na nenávistné prejavy alebo vyzývanie k násiliu, by boli relatívne voľní v povoľovaní akéhokoľvek obsahu. Ľudské práva sú právnym rámcom, o ktorý sa musia opierať vlády: súkromným spoločnostiam stačí len dodržiavať zákony, o ktorých vlády rozhodnú, že sú nevyhnutné!
Je samozrejmé, že súkromné spoločnosti sa riadia aj „zákonom trhu". Tlak zo strany tých, ktorí využívajú ich služby, tak s najväčšou pravdepodobnosťou povedie k zmene ich politík.

5.4 RASIZMUS A DISKRIMINÁCIA

Výraz „rasová diskriminácia" znamená akékoľvek rozlišovanie, vylučovanie, obmedzovanie, alebo zvýhodňovanie založené na rase, farbe pleti, rodovom alebo národnostnom alebo etnickom pôvode, ktorého cieľom alebo následkom je znemožnenie alebo obmedzenie uznania, používania alebo uskutočňovania ľudských práv a základných slobôd na základe rovnosti v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej alebo v ktorejkoľvek inej oblasti verejného života.

Článok 1 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie

1. PREPOJENIE S NENÁVISTNÝMI PREJAVMI

Nenávistné prejavy sú takmer vždy výsledkom rasistických alebo diskriminačných postojov.
Diskrimináciu je najlepšie vnímať ako „protiklad" rovnosti. Podľa právnych predpisov majú ľudia rovnaké práva. Ak sú niekoho práva porušené len preto, ako ich iní ľudia vnímajú, alebo ako sú videní sami sebou, ide o diskrimináciu. Za diskrimináciu sa počíta online alebo offline zneužívanie na základe vnímania ľudí ako „cudzích", zdravotne postihnutých, patriacich ku LGBT komunite, alebo z akéhokoľvek iného súvisiaceho dôvodu.
Diskriminácia je vo svojej podstate rasistická. Keď sú nenávistné prejavy zamerané na niekoho kvôli rase, národnému či etnickému pôvodu, ide o príklad diskriminácie a súčasne rasizmu.

2. POSTOJE A SKUTKY

Nenávistné prejavy je potrebné riešiť nielen vtedy, keď už ukazujú svoju tvár, ale aj v základoch, inými slovami, na úrovni postojov. Nenávistné prejavy prekvitajú v prostredí rasistických postojov a negatívnych stereotypov, čo prispieva k ich posilneniu. Ak zostanú bez povšimnutia, môžu spätne vplývať na spoločnosť, posilňovať stereotypy a podporovať zneužívanie vrátane prípadov fyzického násilia. Masové porušovanie ľudských práv, akými sú etnické čistky a genocída, boli predchádzané alebo sprevádzané práve nenávistnými prejavmi.

2.1 DEFINÍCIE

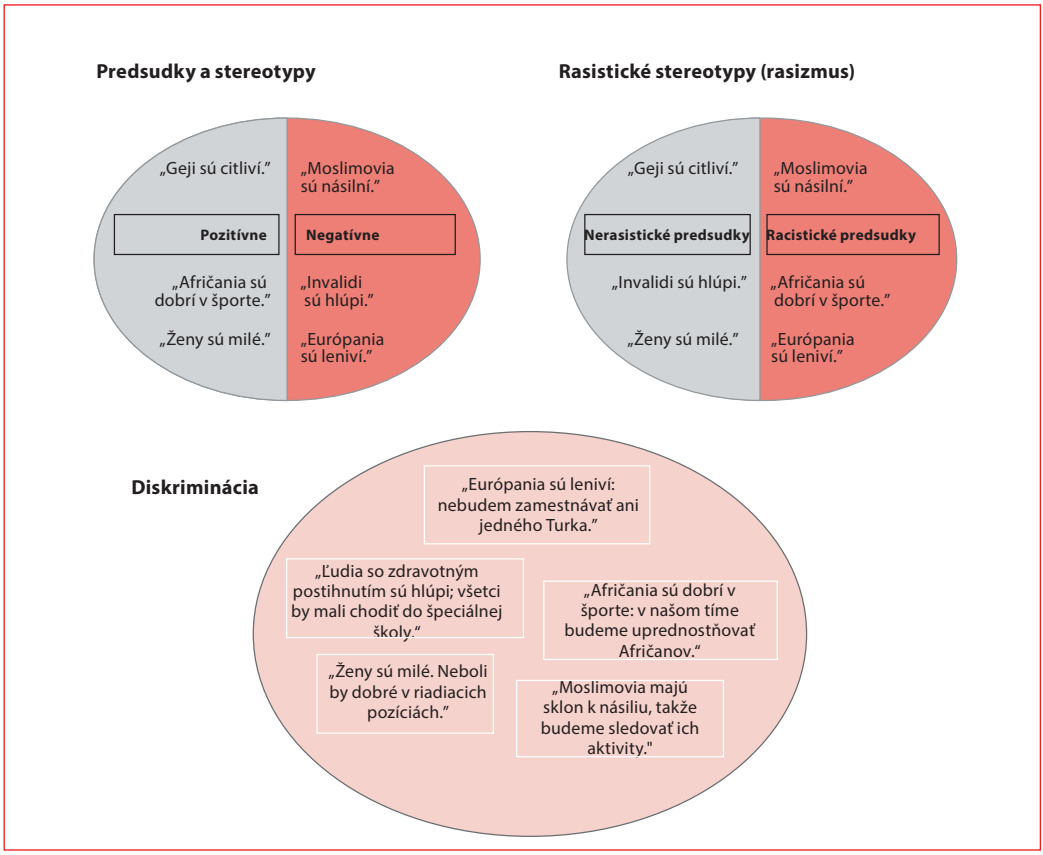
2.1.1. STEREOTYPY

Stereotypy sú zdieľané presvedčenia alebo myšlienky o určitých skupinách. Môžu byť kladné, záporné alebo neutrálne. Aj keď môžu byť užitočné, stereotypy sa stávajú škodlivými, ak sú na jednotlivcov aplikované rigidne a použijú sa ako zámienka k odlišnému zaobchádzaniu alebo nerovnakému prístupu. Stereotypy znamenajú zovšeobecnenie, ktoré nemusí platiť v každom jednotlivom prípade!
Medzi príklady stereotypov patria výroky: „muži sú silnejší ako ženy", „futbalisti môžu utekať rýchlejšie ako

ostatní ľudia“, či „všetky labute sú biele“.

2.1.2. PREDSUDKY

Predsudok je osobitný typ stereotypu, ktorý obsahuje hodnotenie alebo úsudok. Mnoho stereotypov, ktoré sa zdajú byť neutrálne, v skutočnosti obsahujú prvok úsudku. Napríklad výrok „ženy nie sú dobré v počítačových hrách“ pôsobí ako konštatovanie, ale pritom vynáša súd o technických schopnostiach žien. Dokonca aj keď sa stereotypy či predsudky zdajú byť pozitívne, skoro vždy majú negatívny aspekt. Výrok „Austrálčania sú najštedrejší ľudia na svete“ je pozitívny o Austrálčanoch, ale obsahuje úsudok, že ľudia v iných krajinách sú menej veľkorysí! Výrok „Afričania sú dobrí” v športe“ môže byť interpretovaný ako „Afričania sú dobrí len v športe“. Nacionalizmus a vlastenectvo sa zdajú byť pozitívne vo svojej podstate, ale môžu ľahko skĺznuť do rasizmu.

2.1.3. RASIZMUS

Keď je stereotyp alebo predsudok založený na farbe pleti, národnom alebo etnickom pôvode, je pravdepo-

dobné, že bude rasistický (bez rozdielu či je, alebo nie je pozitívny alebo negatívny). Rasizmus je ideológia, ktorá zahŕňa diskriminačné alebo hanlivé správanie voči ľuďom kvôli ich imaginárnej „menejcennosti". Je dôležité si uvedomiť, že „rasa" je v súčasnosti považovaná za sociálnu, nie biologickú klasifikáciu. Neboli nájdené žiadne fyzické alebo genotypické rysy, ktoré by boli spoločné iba pre jednu rasu a nevyskytovali sa u iných.

2.1.4. DISKRIMINÁCIA

Diskriminácia nastáva v momente, keď negatívne postoje voči určitej skupine vyústia do nemožnosti alebo obmedzenej schopnosti členov tejto skupiny využívať svoje ľudské práva. Diskriminácia je sama o sebe porušením ľudských práv a môže byť dôsledkom buď rasistických postojov, alebo iných predsudkov, ktoré nemusia byť vo svojej podstate rasistické. Sú však rovnako negatívne v následkoch pre obete i pre spoločnosť ako celok.

SÚVIS JEDNOTLIVÝCH POJMOV

TRESTNÝ ČIN z nenávisti je protiprávne konanie voči skupine alebo jednotlivcovi, ktoré je založené na predsudku o ich vnímanej identite (pozn. pozri aj „osobitný motív" v slovenskom Trestnom zákone).

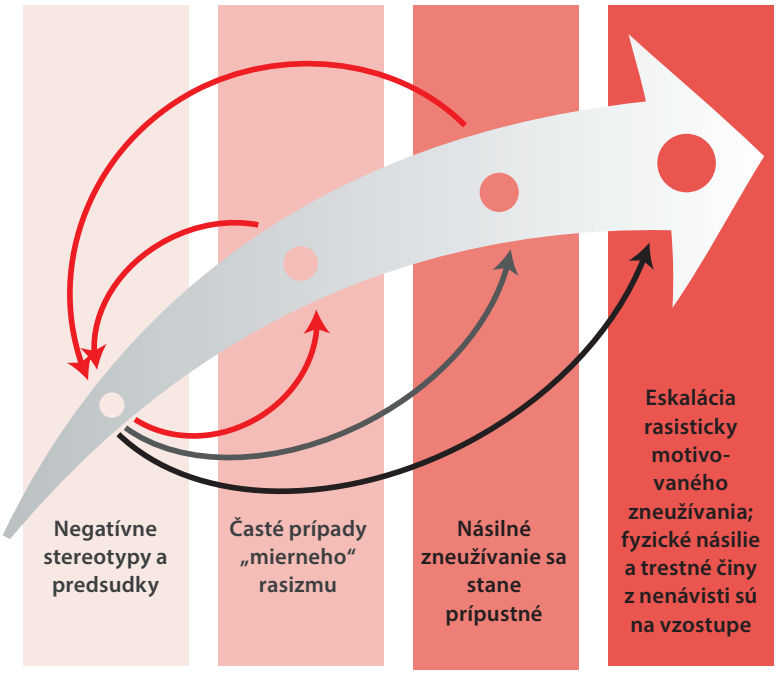
NENÁVISTNÉ VYJADROVANIE opisuje negatívny prejav namierený proti jednotlivcovi alebo skupine, často založený na predsudkoch, ktorý šíri, podnecuje, propaguje alebo ospravedlňuje rasovú nenávisť a neznášanlivosť. Konkrétne prípady môžu alebo nemusia byť trestné v závislosti od kontextu a zákonov platných v danej krajine.

DISKRIMINÁCIA je nerovnaké zaobchádzanie vyplývajúce z predsudkov, vrátane predsudkov, ktoré nemajú rasistický pôvod.

RASIZMUS je predsudok založený na rase, etnickom pôvode alebo podobnej charakteristike, ktorý vedie k nerovnakému zaobchádzaniu.

PREDSUDOK je zovšeobecnenie obsahujúce zvyčajne negatívny úsudok o iných ľuďoch alebo sociálnych skupinách

STEREOTYPY sú zovšeobecnenia o iných skupinách ľudí, ktoré môžu alebo nemusia obsahovať úsudky.

3. ĽUDSKÉ PRÁVA A DISKRIMINÁCIA

Uznanie vrodenej dôstojnosti a rovnakých a neodcudziteľných práv všetkých členov ľudskej rodiny je základom slobody, spravodlivosti a mieru na svete.

Preambula Všeobecnej deklarácie ľudských práv

Každý je oprávnený na všetky slobody a práva, ktoré ustanovuje táto deklarácia, bez akéhokoľvek ohľadu na rasu, farbu, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické a iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, majetok, rod alebo iné postavenie.

Článok 2, Všeobecná deklarácia ľudských práv

Diskriminácia je porušením ľudských práv a rovnako ako rasizmus je zakázaná takmer všetkými hlavnými nástrojmi v oblasti ľudských práv. Niektoré skupiny môžu byť chránené pred diskrimináciou špecifickými národnými zákonmi alebo medzinárodným právom.

- Článok 14 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv

Aké antidiskriminačné zákony existujú vo vašej krajine? Podpísala vaša vláda Protokol č. 12 k EDĽP?

zakazuje diskrimináciu iných práv a všetky členské štáty Rady Európy sú k tomuto zaviazané. To tiež znamená, že nikto nemôže byť diskriminovaný v interakcii s orgánmi verejnej moci, s poskytovateľmi internetových služieb alebo s ostatnými užívateľmi a skupinami užívateľov. Pod diskrimináciou sa tu rozumie diskriminácia založená na pohlaví, rase, farbe pleti, jazyku, náboženstve alebo viere, politickom alebo inom zmýšľaní, národnom alebo sociálnom pôvode, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, rode alebo inom postavení, vrátane etnického pôvodu, veku alebo sexuálnej orientácie.

- Mnohé členské štáty tiež prijali rozsiahlejší zákaz diskriminácie obsiahnutý vo voliteľnom protokole Dohovoru. Protokol č. 12 zakazuje diskrimináciu vo vzťahu ku *všetkým* zákonom, nie len k tým, ktoré sa týkajú práv obsiahnutých v Dohovore.
- Existujú aj iné ľudskoprávne normy na európskej úrovni, ako aj na úrovni OSN, ktoré sa zaoberajú diskrimináciou určitých špecifických skupín z dôvodu ich zraniteľnosti. Patria tu napríklad, ženy, deti, osoby so zdravotným postihnutím a zástupcovia rôznych národnostných alebo etnických skupín.
- Viaceré krajiny majú tiež osobitné vnútroštátne právne predpisy, ktoré chránia špecifické skupiny pred diskrimináciou.

5.5 STRATÉGIE VEDENIA KAMPANÍ

Kampaň Rady Európy proti nenávistným prejavom na internete závisí od aktívneho zapojenia sa čo najväčšieho počtu mladých ľudí. Existuje mnoho spôsobov, ako sa vy a vaši priatelia môžete podieľať na boji proti nenávistným prejavom a stať sa súčasťou kampane. Niektoré z nich sú uvedené v tejto kapitole. Zoznam aktivít je rozdelený do nasledujúcich kategórií:

1. Vzdelávanie a zvyšovanie povedomia
2. Riešenie už existujúcich nenávistných prejavov na internete
3. Mobilizácia druhých
4. Vyjadrenie solidarity s obeťami alebo častými cieľovými skupinami
5. Dlhodobé stratégie

Tieto kategórie sa často prekrývajú, a ak to tak nie je, je často možné posilniť aktivitu pridaním činnosti z inej sekcie

Napríklad:

- Riešenie nenávistných prejavov poskytnutím alternatívnej reakcie bude mať aj vzdelávací účinok. Alternatívne príbehy alebo dialógy šírené prostredníctvom sociálnych sietí môžu byť tiež použité na mobilizáciu ostatných.
- Akčné zvyšovanie povedomia navrhnuté tak, aby informovalo ostatných o problémoch nenávistných prejavov na internete, je tiež silným výrazom solidarity s obeťami nenávistných prejavov. Využiť sa môže aj na zber podpisov pre petíciu za zvýšenie angažovanosti politikov v téme.
- Hlásenie príkladov nenávistných prejavov a blogovanie o reakcii správcu webovej stránky môže motivovať ostatných, aby v podobných prípadoch dávali pozor a využili možnosť podania sťažnosti.

Uvedený zoznam nižšie nie je úplný a mal by poslúžiť ako zdroj pre prípadné nové nápady. Vaša skupina bude určite schopná prísť s novými návrhmi!

Niektoré návrhy nemusia byť vhodné pre všetky prípady. Napríklad ohlásenie komentáru alebo príspevku môže byť niekedy neužitočné: efektívnejšie môže byť poslanie priamej otázky na autora pôvodného príspevku, na základe ktorej môže dôjsť k zmene obsahu, prípadne stiahnutiu komentára. V iných prípadoch sa priame spojenie s autormi komentárov neodporúča.

Použiť môžete návrhy na doplnenie aktivít tejto príručky a povzbudiť svojich priateľov alebo iné skupiny, aby sa zapojili do kampane „Bez nenávisti na internete“!

- Uistite sa, že zapojíte svoju skupinu či kamarátov pri výbere a plánovaní akcie. S väčšou pravdepodobnosťou sa zapoja, ak sami rozhodli o zameraní a metódach.
- Pripomeňte im, že tvorivá činnosť s väčšou pravdepodobnosťou upúta pozornosť: zachytiť pozornosť ľudí na internete je ako snažiť sa vyčnievať z davu!
- Pripomeňte im, že informácie môžu byť šírené prostredníctvom obrázkov, videa a hudby, rovnako ako s použitím samotných slov. Médium môže byť rovnako dôležité ako obsah správy.
- Uistite sa, že ste sa oboznámili so stránkou kampane „Bez nenávisti na internete“ (www.no-hatespeechmovement.org) a prešli ste si aj iné spôsoby ako sa zapojiť do kampane.

ZOZNAM MOŽNÝCH AKCIÍ

VZDELÁVANIE A ZVYŠOVANIE POVEDOMIA

- Používajte blogy a sociálne siete s cieľom zvýšiť povedomie o tom, čo ľudia môžu robiť v prípade, že sú obeťou nenávistných prejavov, alebo ak sa stanú svedkami podobného prípadu.
- Použite jazyk ľudských práv: zvýšte povedomie o právach, ktoré nás chránia online a offline, a o tom, ako sa ľudské práva týkajú nenávistných prejavov na internete.
- Vytvorte demystifikačný zoznam o skupinách, ktoré sú bežne terčom nenávistných prejavov. Zverejnite ho na sociálnych sieťach alebo vytvorte letáky na distribúciu v režime offline.
- Zdieľajte stránky alebo príspevky, ktoré podčiarkujú pozitívne vlastnosti častých cieľových skupín nenávistných prejavov.
- Prerozprávajte príbehy jednotlivcov, ktorí sa stali obeťami online alebo offline nenávistných prejavov. Použite ich na šírenie informácií o probléme a podporte empatiu s tými, ktorí sú terčom nenávistných prejavov.
- Vytvorte vlastnú internetovú stránku alebo si založte profil na sociálnych sieťach. Používajte ich na poskytovanie alternatívnych informácií s kvalitnými zdrojmi o spoločných cieľových skupinách nenávistných prejavov.
- Organizujte aj offline akcie, školenia či osvetové akcie. Mohli by sa týkať týchto oblastí:
  - všeobecný problém nenávistných prejavov online a offline,
  - predsudky týkajúce sa určitej cieľovej skupiny,
  - spôsoby nakladania s prejavmi nenávisti online a offline,
  - vplyv nenávistných prejavov,
  - potreba ľudí prevziať zodpovednosť za svoje konanie, ako aj za činy druhých,
  - iné iniciatívy mladých ľudí - vrátane kampane „Bez nenávisti na internete“,
  - niečo iné!

RIEŠENIE PREDSUDKOV ALEBO UŽ ZVEREJNENÝCH NENÁVISTNÝCH PREJAVOV

- Upravte údaje na wikipédii alebo na iných stránkach s užívateľsky tvoreným obsahom, ktoré ponúkajú neúplné alebo nepravdivé informácie o častých cieľových skupinách nenávistných prejavov.
- Pridajte komentár na stránky, ktoré obsahujú chybný, neobjektívny alebo rasistický obsah a pošlite otázky alebo sťažnosti autorom obsahu, ktorý vykazuje známky neznášanlivosti či rasizmu.
- Nadviažte kontakt s jednotlivcami, ktorí používajú nenávistný jazyk: pokúste sa im ukázať dopad ich správania na ostatných.
- Povzbuďte ostatných, aby ignorovali trollov, ktorí sa dopustia hanlivého správania.
- Používajte online mechanizmy na podávanie sťažností, čím upozorníte majiteľov webových stránok na príklady nenávistných prejavov.
- Nahlasujte prípady nenávistných prejavov prostredníctvom národných systémov alebo prostredníc-

tvom dotknutých mediálnych sietí.

- Upozornite moderátorov diskusie na prípady nenávistných prejavov pomocou mechanizmu online nahlasovania obsahu.
- Nahlasujte prípady nenávistných prejavov hliadke „Bez nenávisti na internete" alebo subjektom, ktoré pracujú na odstránení tohto problému.
- Bojkotujte stránky s nenávistným obsahom a vyzývajte ostatných, aby tak urobili tiež. Nahlasujte tieto stránky s použitím právnych mechanizmov, ktoré existujú vo vašej krajine, alebo cez sieť organizácií INACH.
- Zhromažďujte informácie o stránkach šíriacich nenávistné prejavy vo vašej krajine a informujte o tom voleného zástupcu z vášho obvodu.

MOBILIZUJTE OSTATNÝCH

- Vyzývajte ostatných, aby odsúdili alebo nahlásili nenávistné výroky, vyjadrili solidaritu s obeťami, alebo sa zapojili do iných akcií.
- Používajte sociálne siete na pritiahnutie ľudí k užitočným webovým stránkam či zaujímavým iniciatívam kampane.
- Publikujte úspešné prípady, v ktorých boli nenávistné prejavy odstránené z konkrétnych stránok.
- Zvyšujte povedomie o hnutí Bez nenávisti. Prepojte svoj profil na sociálnej sieti s kampaňou alebo si pridajte logo do podpisu emailu.
- Organizujte školenia alebo stretnutia s predstaviteľmi častých cieľových skupín nenávistných prejavov. Ukážte im, ako môžu zapojením sa do kampane chrániť seba a iných.
- Používajte online a offline aktivity na propagáciu niektorých z akcií, ktoré sú opísané v iných kapitolách!

PODPORA ALEBO VYJADRENIE SOLIDARITY S OBEŤAMI A ČASTÝMI CIEĽOVÝMI SKUPINAMI PREJAVOV NENÁVISTI

- Napíšte osobnú správu ľuďom, ktorí sa stali verejným terčom nenávistných prejavov: vyjadrite svoju solidaritu a poraďte im, čo môžu robiť.
- Pomôžte v boji proti predsudkom alebo falošným predstavám o častých cieľových skupinách. Vytvorte alternatívny opis a zverejnite ho všade tam, kde máte možnosť.
- Informujte mladých ľudí o ich právach a metódach, ktoré možno použiť na svoju ochranu.
- Organizujte verejnú akciu na podporu solidarity s cieľovými skupinami nenávistných prejavov.
- Publikujte príklady rasistických či diskriminačných vyjadrení politikov, médií a ľudí z verejného života. Vyzvite ich k vyvodeniu zodpovednosti!
- Pracujte so skupinami, ktoré sú bežne terčom nenávistných prejavov: povzbuďte ich, aby sa zapojili do kampane.

DLHODOBÉ STRATÉGIE

- Zorganizujte si vlastnú kampaň na miestnej úrovni alebo na internete. Vytvorte video kampane, skladbu alebo zábavné podujatie a zverejnite ho na internete.
- Spustite online petíciu proti nenávistným prejavom na internete alebo proti politike konkrétnej webovej stránky vo vzťahu k nenávistným prejavom na internete.
- Kontaktujte organizácie a online platformy pracujúce na riešení problému: povedzte im, čo robíte a zistite, ako sa môžete zapojiť do ich práce.
- Kontaktuje miestne organizácie zaoberajúce sa rasizmom, diskrimináciou či inými podobnými témami. Upozornite ich na problém nenávistných prejavov na internete a povzbuďte ich, aby sa pripojili ku kampani.
- Sledujte tento problém, buď na určitej stránke alebo monitorujte jeho dopady na konkrétne cieľové skupiny. Pošlite výsledky svojho prieskumu Hliadke „Bez nenávisti na internete“, mimovládnym organizáciám pracujúcim v tejto oblasti, politikom alebo iným vplyvným ľuďom.
- Vyzývajte štátnych úradníkov na riešenie tohto problému. Obráťte sa aj na poslancov a poslankyne v parlamente.

5.6 INTERNETOVÁ GRAMOTNOSŤ

Internetová gramotnosť [je] možnosť prístupu, pochopenia, kritizovania a vytvárania informačného a komunikačného obsahu na internete.

Sonia Livingstone, 'Internet Literacy: Young People's Negotiation of New Online Opportunities.' [1]

1. POTREBA INTERNETOVEJ GRAMOTNOSTI

Internet je pravdepodobne hlavným zdrojom informácií pre mnoho mladých ľudí v Európe. Niekedy sa používa priamo ako nástroj na vyhľadávanie informácií; inokedy sú informácie vyzdvihnuté v súvislosti so „socializovaním" alebo zapojením sa do iných aktivít. V oboch prípadoch je dôležité, aby boli používatelia schopní porozumieť, analyzovať, vyhodnotiť a overiť obsah explicitne a akékoľvek správy implicitne. Keď príde na stretnutie s prejavmi nenávisti, záležitosť je ešte závažnejšia.
Hlavná časť zručností a oblastí poznania, ktoré mladí ľudia potrebujú, je schopnosť nájsť a spracovávať informácie. To je jedným z aspektov mediálnej gramotnosti, alebo keďže ide o online svete, internetovej gramotnosti. Internetová gramotnosť však presahuje oblasť zberu a spracovania informácií a existuje mnoho ďalších zručností a nástrojov, ktoré sú obzvlášť dôležité pri príprave mladých ľudí na riešenie problému nenávisti na internete. Medzi nimi sú tie, ktoré sa viac vzťahujú k technickým aspektom internetu a úkonom nevyhnutných pri tvorbe a zdieľaní obsahu.

1.1. UČENIE SA SKÚSENOSŤOU

Všeobecne platí, že každý užívateľ prirodzene prevezme metódy a pravidlá nevyhnutné na prácu s internetom. Stane sa dostatočne gramotným na to, aby mohol nájsť, čo potrebuje a vyhovieť svojim potrebám. Ak mladí ľudia nechcú len prebrať a opakovať niektoré zo zlých aspektov a zlých návykov, ktoré vedú k online prejavom nenávisti, musia dosiahnuť vyšší stupeň internetovej gramotnosti, aby sa naučili čeliť týmto prípadom. Informácie obsiahnuté v tejto sekcii zahŕňajú niektoré z vedomostí a zručností najviac potrebných pre túto úlohu.

2. ROZLIČNÉ NÁSTROJE PRE ROZLIČNÉ ROLY

Je dôležité si uvedomiť, že mladí ľudia sa v súvislosti s prejavmi nenávisti môžu ocitnúť v rôznych situáciách a v celom rade rolí. Každá rola vyžaduje iný súbor zručností a akákoľvek vzdelávacia aktivita by mala vychádzať z tejto skutočnosti.

2.1. PRIHLIADAJÚCI/ POZOROVATELIA

Kedykoľvek narazíme na obsah, ktorý je do istej miery škodlivý pre iného, stávame sa účastníkom dialógu. Obsah môžeme ignorovať, môžeme ho ďalej šíriť zdieľaním alebo sa môžeme rozhodnúť, že sa proti nemu postavíme. Mnoho aktivít v tejto príručke je určených na zmenu postoja mladých ľudí z pasívnej, prizerajúcej sa polohy do

polohy, v ktorej sa podieľajú na riešení problému najvhodnejším spôsobom. To si vyžaduje schopnosť úsudku a kritickej analýzy, ktoré súvisia s povedomím o možných krokoch.

2.2. OBETE

Ľudia, ktorí sú buď priamo zasiahnutý nenávistnými prejavmi na internete, alebo ktorí spadajú do jednej z častých cieľových skupín rasizmu a kyberšikanovania, potrebujú mechanizmy na svoju ochranu a vyrovnanie sa s prejavmi nenávisti. Potrebujú aj zručnosti a znalosti, ktoré im pomôžu riešiť problém, napríklad vystúpením voči iniciátorovi, nahlásením obsahu, získaním podpory okolia a pod.

2.3. „HEJTERI“ A POTENCIONÁLNI „HEJTERI“

Do tejto skupiny patria tí, ktorí šíria nenávistné prejavy na internete či už vytvorením vlastného obsahu alebo prostredníctvom zdieľania obsahu druhých. Mali by sme si uvedomiť, že rovnako ako existujú formy nenávistných prejavov, ktoré sú horšie ako ostatné, môžu byť aj roly „hejterov“ viac či menej škodlivé. Tí, ktorí zdieľajú mierne rasistický obsah, tiež prispievajú k všeobecnému problému, a to aj v prípade, ak ich kroky nie sú nelegálne a nepodnecujú k priamemu násiliu. Stále ide o prvý krok v reťazci škodlivých prejavov.
Mnoho ľudí prispieva k šíreniu nenávistných prejavov na internete jednoducho zdieľaním obsahu, ktorý nerozoznávajú ako škodlivý, urážlivý alebo nepravdivý. Vyhnúť sa tomu vyžaduje schopnosť vnímať predsudky alebo predpojatosť obsahu na internete a väčšiu mieru zodpovednosti pri vytváraní alebo zdieľaní príspevkov s ostatnými.

2.4. AKTIVISTI A OSOBY ZAPOJENÉ DO KAMPANE

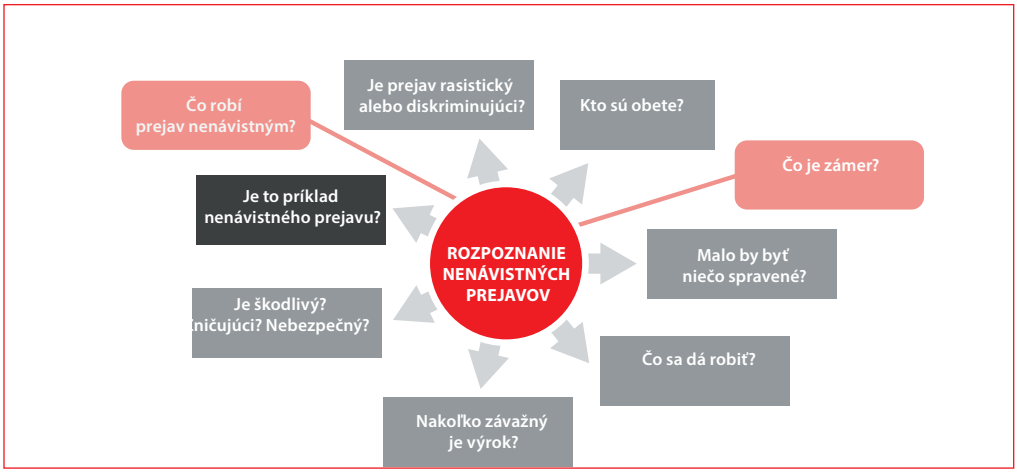
Kampaň proti nenávistným prejavom na internete vníma všetkých mladých ľudí a všetkých užívateľov internetu ako potenciálnych aktivistov! Súčasťou jej cieľov je povzbudenie pozorovateľov nenávistných prejavov k reakcii a pripojeniu sa k hnutiu ľudí po celom svete. Vedenie internetových kampaní vyžaduje určitý súbor zručností, vrátane šírenia informácií, propagácie, budovania podpory a zverejňovania príbehov.

3. VYUŽÍVANIE INTERNETU NA BOJ PROTI NENÁVISTI NA INTERNETE

Nasledujúci prehľad obsahuje niektoré z dôležitých oblastí internetovej gramotnosti, ktoré sa týkajú aktivít v tejto príručke a kampane vo všeobecnosti. Hlbšie pochopenie týchto oblastí môže napomôcť mladým ľuďom zohrať účinnejšiu úlohu v kampani a pri zmene svojho vlastného správania na internete

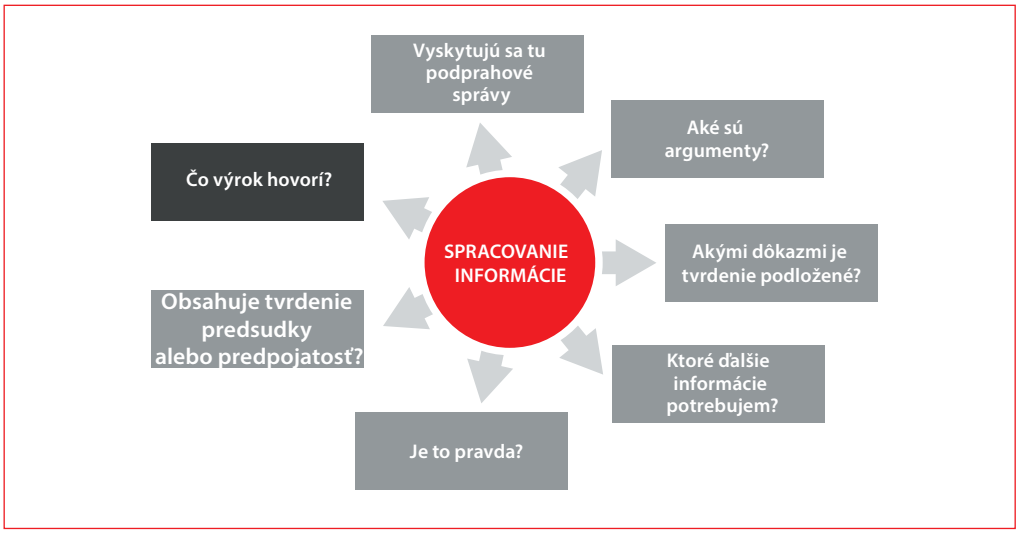
3.1. ROZOZNANIE NENÁVISTNÝCH PREJAVOV NA INTERNETE

Prvou úlohou v boji proti nenávistným prejavom na internete je schopnosť ich identifikovať. K tomu je potrebné vedieť, čo nenávistné prejavy predstavujú a ako posúdiť ich možný dopad. To vyžaduje hlbšie povedomie o podprahových správach a schopnosť postrehnúť predpojatosť a predsudky aj v prípade, ak sú vyjadrené iba implicitne.

3.2 KRITICKÉ MYSLENIE A SPRACOVÁVANIE INFORMÁCIÍ

Na internete je k dispozícii obrovský objem informácií. Mladí ľudia potrebujú zručnosti, aby vedeli posúdiť ich výpovednú hodnotu. To platí najmä pre niektoré nepravdivé informácie alebo informácie s nedostatočne uvedenými zdrojmi, ktoré prehlbujú predsudky voči určitým skupinám. Užívatelia potrebujú byť schopní identifikovať prípadné chyby v argumentoch a musia si byť vedomí dôležitosti overenia skutkového stavu a vypočutia druhej strany, aspoň v prípadoch, keď nekonaním môže dôjsť k ujme.

Užitočné tipy: Kontrola argumentácie

- Sú argumenty založené na tvrdení alebo boli založené na „sedliackom rozume“?
- Sú zdroje pomenované a overené?
- Boli závery preukázané alebo existujú iné možné výsledky?
- Spočívajú argumenty na faktoch, sú založené na emóciách, tradičných domnienkach, alebo len na pravdepodobných výstupoch?
- Môžu byť fakty overené a platnosť argumentov otestovaná?
- Došlo k zovšeobecneniu jednotlivcov či skupín?
- Boli niektoré zovšeobecnenia rasistické alebo diskriminačné?
- Sú možné iné perspektívy, ktoré by negovali argument?
- Používajú výroky argumenty „ad hominem“ (inými slovami, ide o argumenty útočiace na protistranu na základe toho, kým je a nie, čo hovorí)?
- Je tvrdenie presvedčivejšie vplyvom nápaditej prezentácie, napríklad s použitím nápadných obrázkov alebo multimédií?

3.3. HĽADANIE INFORMÁCIÍ

Hľadať iné zdroje a vedieť ich vyhľadať efektívne je súčasťou overovania faktov a vypočutia druhej strany. Väčšina ľudí vie, *ako* používať internetové vyhľadávače. Princípy ich fungovania a efektívneho využívania ďalších nástrojov pre upresnenie vyhľadávania sú však už menej známe.

Tipy na hľadanie

- Skúste použiť rôzne vyhľadávače skôr, než sa spoľahnete na jeden.
- Skúste blokovanie súborov cookie a vymazanie histórie pred vykonaním vyhľadávania! Výsledky budú za normálnych okolností odlišné, pretože mnoho vyhľadávačov výsledky prispôsobuje „požiadavkám“ užívateľa (založené na tom, čo vedia o danom užívateľovi).
- Skúste opakované vyhľadávanie pomocou rôznej terminológie, a to aj pri skúmaní jednej témy.
- Skúste vykonať rozšírené vyhľadávanie, napríklad nastavením vyhľadávania iba na jednej webovej stránke. Existuje možnosť vyhľadávania, kde prostredníctvom určitých skratiek (napríklad AND) zabezpečíte zahrnutie všetkých hľadaných výrazov. Inštrukcie pre tento spôsob vyhľadávania uvádza každý vyhľadávač.
- Pred použitím výsledku vyhľadávania pre identifikáciu relevantného obsahu skontrolujte autenticitu webových stránok.
- Dávajte pozor na „maskované“ webové stránky. Jedná sa o stránky, ktoré sú zaradené vo vyhľadávači s obsahom, ktorý v skutočnosti s témou nesúvisí. Ich cieľom je väčšinou klamať užívateľa a poskytnúť taký typ “vedomostí”, ktorý je v skutočnosti ideologicky tendenčnou informáciou.

3.4. KONTROLA AUTENTICITY

Ľudia môžu zverejniť na internete čokoľvek, čo sa im páči! Vzhľadom na neregulovanú povahu internetu a množstvo informácií je pomerne jednoduché interpretovať rôzne názory ako *fakty* a vytvoriť tak falošné tvrdenia bez toho, aby boli spochybnené. Značná časť nenávistných prejavov sa príležitostnému pozorovateľovi môže zdať ako jasne podložená a správne odôvodnená. Okrem kritického overenia faktov a argumentov, práve znalosť zamerania webstránky a odbornosti autora môže napomôcť mladým ľuďom včas zachytiť skryté nenávistné prejavy.
Existujú tisíce webových stránok, ktoré podporujú rasizmus alebo iné formy diskriminácie. Takéto nenávistné stránky sú často vzájomne prepojené a môžu používať reputáciu iných nenávistných stránok na podloženie svojich rasistických výrokov. Mnoho rasistických stránok je dnes „nenápadných" a v niektorých prípadoch sa snažia skryť rasizmus, napríklad hlásením sa k podpore národných hodnôt. Uvádzame niektoré základné otázky, ktoré môžu byť nápomocné pri určení dôveryhodnosti webových stránok.

Užitočné rady: Kontrola autenticity

- Je internetová stránka uznávaná ako zdroj informácií a mienkotvorné médium? Odkazujú sa na ňu iné stránky?
- Sú majitelia stránok a autori jasne označení? Vieme, či sú dôveryhodní?
- Čo stránka hovorí o svojom poslaní?
- Je pravdepodobné, že stránka obsahuje skreslené informácie, či už kvôli jej umiestneniu, totožnosti autorov, alebo pre nezrovnalosti vo svojom poslaní?
- Prezentuje webová stránka viac ako jeden uhol pohľadu?
- Ako často je stránka aktualizovaná? Kedy prebehla posledná aktualizácia obsahu?
- Môžete nájsť podobný obsah na iných (renomovaných) webových stránkach?
- Existuje možný konflikt záujmov, ako napríklad spojenie s obchodnými záujmami alebo s politickou príslušnosťou?
- Má publikovaný obsah uvedené referencie a zdroje?
- Má stránka vypracované pravidlá regulujúce rasistický a diskriminačný obsah?
- Ako sa stránka vysporadúva s nevhodným obsahom a ako reaguje na sťažnosti?

3.5. TVORENIE A ZDIEĽANIE OBSAHU

Možnosti pre vytváranie online obsahu sú ľahko dostupné, otvorili nové možnosti pre bežného užívateľa, ale tiež vytvárajú určité povinnosti. Vo vzťahu k nenávistným prejavom, zodpovednosť a potreba byť opatrný pri online publikovaní sú obzvlášť dôležité. Práve tu sa môžu používatelia ľahko stať aktérmi šírenia nenávisti, či už vedome alebo nevedome. Z pohľadu vedenia kampaní existujú aj ďalšie dôležité aspekty týkajúce sa zverejnených materiálov na internete. Úspešná kampaň potrebuje posolstvá, ktoré majú širokú cieľovú skupinu a sú ľahko zrozumiteľné. Mladí ľudia si musia byť vedomí rôznych technických možností pre oslovenie veľkého počtu ľudí - najmä prostredníctvom sociálnych sietí a musia byť schopní formulovať také odkazy, ktoré ostatných oslovia natoľko, aby ich chceli odovzdať ďalej. Efektívne využívanie multimédií môže byť užitočným nástroj, ktorý pomáha transformovať vážny odkaz do niečoho, čo získa populárnu odozvu.

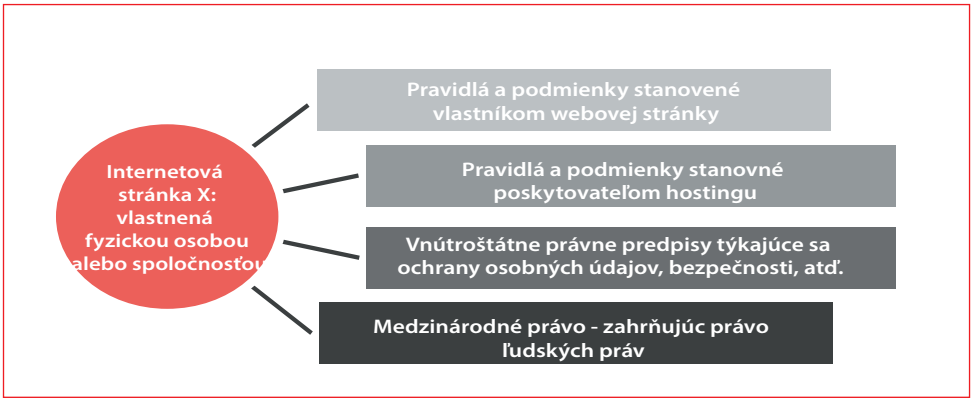
Užitočné rady na šírenie obsahu

- Uistite sa, že vami zdieľaný obsah nie je zaujatý, neobsahuje predsudky a príklady rasizmu či nenávisti.
- Uistite sa, že nešírite dezinformácie a informácie sú spoľahlivé.
- Nezdieľajte nič, čo by mohlo ohroziť súkromie alebo bezpečnosť iných ľudí. Vždy sa ich vopred opýtajte, ak si nie ste istí!
- Dávajte pozor na zdieľanie informácií, ktoré môžu byť chránené autorským právom.
- Pred zverejnením obsahu si skontrolujte podmienky používania danej webovej stránky. Podmienky môžu obsahovať obmedzenia týkajúce sa typu obsahu, ktorý je možné zverejniť. Zverejnením tiež môžete prísť o autorské práva k svojmu príspevku alebo dať súhlas so spracovaním osobných údajov.
- Zvážte, či by niekto mohol byť schopný zneužiť informácie, ktoré ste zverejnili. Skontrolujte, či váš obsah nie je nejasný.

3.6. POCHOPENIE PRAVIDIEL

Lepšia informovanosť o niektorých politikách a právnych predpisoch vzťahujúcich sa na aktivity na internete môže byť užitočná pri uvedomení si vlastného správania používateľa a má zásadný význam v boji proti nenávistným prejavom na internete. Vedomie a pochopenie procesov správy internetu, ktoré ovplyvňuje samotných užívateľov, je súčasťou internetovej gramotnosti a výchovy k demokratickému občianstvu. Pri formovaní modernej formy občianstva a participácie mladí ľudia nemôžu nechať problematiku správy internetu iba v rukách podnikateľov a odborníkov.

3.6.1. VRSTVY PRÁVNYCH NORIEM

Väčšina internetu je vlastnená súkromnými spoločnosťami. Dokonca aj súkromný blog je zvyčajne umiestnený na vlastnom serveri. Spoločnosť, ktorá vlastní server môže alebo nemusí rozhodnúť o obmedzení

obsahu pridaného do blogov!
Za normálnych okolností podmienky, ktoré užívatelia webových stránok musia dodržiavať, sú stanovené v „pravidlách používania". Tieto sa môžu líšiť medzi jednotlivými webovými stránkami. Okrem uvedených podmienok vlády môžu zákonmi regulovať podmienky, ktoré sa vzťahujú priamo na užívateľov internetu a vlastníkov webových stránok. Môže sa jednať napríklad o zákony týkajúce sa ochrany súkromia a bezpečnosti alebo zákony, ktoré pokrývajú extrémne prejavy nenávisti. Dokonca aj v prípade, ak vláda nemá špecifické zákony na ochranu bezpečnosti ľudí na internete, často túto problematiku pokrývajú medzinárodnoprávne predpisy v oblasti ľudských práv.

Príklad: Vlády musia chrániť ľudí online, rovnako ako offline

K.U. verzus Fínsko

V marci 1999 bol na internetovej zoznamke zverejnený inzerát od údajného 12-ročného chlapca. Obsahoval odkaz na chlapcov profil, ktorý v inzeráte hovoril o hľadaní intímneho vzťahu s niekým v jeho veku alebo aj starším, ktorý by mu „ukázal, ako to chodí". Skutočný chlapec sa o inzeráte dozvedel až v momente, keď ho so záujmom emailom oslovil starší muž. Poskytovateľ služby odmietol zverejniť informáciu o skutočnom vlastníkovi profilu, ktorý vytvoril inzerát, odvolávajúc sa na ochranu osobných údajov. Fínsky súd rozhodol, že poskytovateľ nemá z právneho hľadiska záväzok poskytnúť túto informáciu.
Prípad sa dostal pred Európsky súd pre ľudské práva (ESĽP). ESĽP rozhodol, že Fínsko pochybilo vo svojej povinnosti ochraňovať deti a ostatné zraniteľné skupiny. Inzerát spôsobil, že dieťa sa stalo terčom pedofilov, v dôsledku čoho jeho právo na súkromie a rodinný život bolo porušené (Článok 8 Európskeho dohovoru).

Internet tak trochu pripomína nákupné stredisko alebo nočný klub! Aj keď neexistuje žiadny zákon proti noseniu džínsov alebo ležérnemu oblečeniu, môže sa vám stať, že vás nevpustia do nočného klubu, ak máte džínsy. Jednoducho ich pravidlá hovoria o tom, že vstup je v nich zakázaný. Podobným spôsobom si webové stránky môžu vytvoriť svoje vlastné pravidlá pre „osobný priestor" na internete. Ich pravidlá však musia byť v súlade s medzinárodným právom a právnymi predpismi platnými v danej krajine.
Ľudské práva, ktoré sú univerzálne a nedeliteľné, a s nimi súvisiace normy majú prednosť pred všeobecnými obchodnými podmienkami stanovenými akýmkoľvek súkromným subjektom.

Čo to znamená pre užívateľov

Mladí ľudia by si mali byť vedomí zákonov a politík, ktoré sa vzťahujú na nimi používané webové stránky. Nenávistné prejavy môžu byť častokrát napadnuté s použitím pravidiel danej stránky a postupov podávania sťažností. Ak sú tieto prostriedky nedostatočné, aktivisti môžu za určitých podmienok spochybniť samotné politiky!

NAHLASOVANIE URÁŽLIVÉHO SPRÁVANIA

3.7. ODPOVEDE NA NENÁVISTNÉ PREJAVY A VEDENIE KAMPANÍ

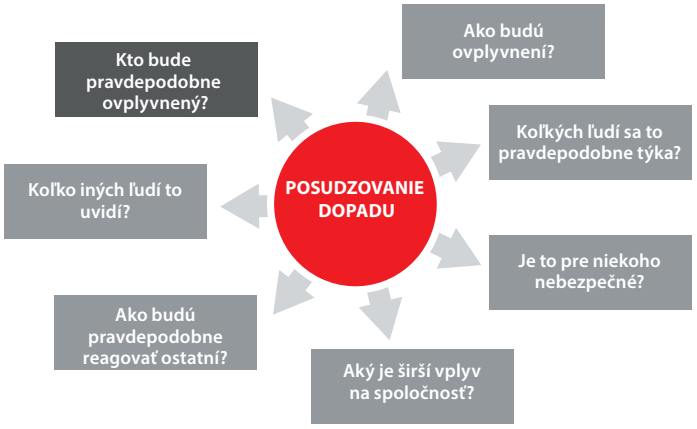
Ohlásenie nenávistných prejavov nie je jediným spôsobom ako reagovať pri ich objavení. Je dôležité, aby si mladí ľudia boli vedomí aj iných prístupov k riešeniu problému, a sami boli schopní posúdiť, ktorý z nich bude najvhodnejší pre jednotlivé prípady.

Prvý obrázok nižšie ilustruje niektoré z možných reakcií na prejavy nenávisti. Existujú ďalšie príklady rôznych uhlov pohľadu na problém v sekcii Stratégie vedenia kampaní.

Pri rozhodovaní o konkrétnej odpovedi alebo stratégii výber riešenia často závisí od závažnosti prípadu. Prípad miernych predsudkov a zaujatosti je často najlepšie riešiť priamo s autorom. Ak sa jedná o tzv. pravidelný trolling na stránke, ktorý je väčšinou používaný proti aktivistom, mal by byť úplne ignorovaný. Na druhom konci spektra sa nachádza hlásenie prejavov podnecujúcich násilie voči konkrétnym skupinám polícii.

Jedným z najdôležitejších aspektov pri výbere najvhodnejšej odpovede je pravdepodobný dopad daného výrazu, alebo stránky ako celku. Niektoré z otázok, ktoré majú byť preskúmané pri posúdení dopadu, sú uvedené na druhom obrázku nižšie.

3.8. ZOSTAŤ V BEZPEČÍ

Mladí ľudia potrebujú byť informovaní o možných nebezpečenstvách internetu a potrebujú mať vedomosť o preventívnych opatreniach, ktoré môžu prijať, aby nedošlo k ohrozeniu ich vlastného súkromia. Existujú tiež určité nástroje, ktoré môžu napomôcť znížiť riziko vystavenia útokom kyberšikanovania. Niektoré z nich sú popísané v kapitole o kyberšikanovaní.

Digital Youth, Innovation, and the Unexpected (2008), MIT Press

Práca Rady Európy pre demokraciu je silne postavená na vzdelávaní: vzdelávanie v školách a vzdelávanie ako celoživotný vzdelávací proces uplatňovania demokracie, napríklad aj v neformálnych vzdelávacích aktivitách. Vzdelávanie k ľudským právam a k demokratickému občianstvu vytvárajú integrálnu súčasť toho, čo je potrebné zabezpečiť na to, aby naša demokracia bola udržateľná.

Nenávistné prejavy sú jednou z foriem rasizmu a diskriminácie, ktoré najviac znepokojujú a prevažujú v celej Európe, pričom ich ozvučuje internet a sociálne médiá. Nenávistné prejavy online sú len viditeľným vrcholcom ľadovca netolerancie a etnocentrizmu. Týka sa to priamo mladých ľudí, ktorí sa stávajú činiteľmi a obeťami zneužívania ľudských práv online; Európa potrebuje mladých ľudí, ktorí sa zaujímajú o ľudské práva, životnú poistku pre demokraciu.

Publikácia Bookmarks podporuje mládežnícku kampaň pre ľudské práva online „Bez nenávisti na internete", ktorú zastrešovala Rada Európy. Bookmarks poslúži tým, ktorí chcú vzdelávať a riešiť nenávistné prejavy online z perspektívy ľudských práv, či už v rámci formálneho alebo neformálneho vzdelávania. Príručka je navrhnutá pre cieľovú skupinu 13 až 18 rokov, avšak aktivity sa dajú prispôsobiť pre rôzne vekové kategórie.

Toto vydanie Bookmarks bolo revidované tak, aby odrážalo viac aktivít a prinášalo viac informácií o Sprievodcovi o ľudských právach pre používateľov internetu, mládežníckej kampane „Bez nenávisti na internete" a praktické návrhy na workshopy ako bojovať s nenávistnými prejavmi či už v rámci formálneho alebo neformálneho vzdelávania.

www.iuventa.sk

SLK

www.coe.int

Rada Európy je najvýznamnejšou organizáciou na ochranu ľudských práv na európskom kontinente. Rada Európy má 47 členských štátov, vrátane 28 členských štátov Európskej únie. Všetky členské štáty Rady Európy podpísali Európsky dohovor o ľudských právach zameraný na ochranu ľudských práv a na podporu demokracie a právneho štátu. Európsky súd pre ľudské práva dohliada na dodržiavanie dohovoru v členských štátoch.

Erasmus+

BEZ NENÁVISTI NA INTERNETE

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE